

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

LX, A
S.O.U.
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1949:63
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG

ANGÅENDE

DOMKYRKORNAS
FÖRVALTNING OCH EKONOMI

AVGIVET AV

tillkallade sakkunniga

S T O C K H O L M

1 9 4 9

Statens offentliga utredningar 1949

Kronologisk förteckning

1. Norrlandskommitténs principbetänkande. Första delen. Norrländska utvecklingslinjer. Idun. 303 s. Jo.
2. Norrlandskommitténs principbetänkande. Andra delen. Särskilda utredningar. Idun. 194 s. Jo.
3. Norrlandskommitténs principbetänkande. Tredje delen. Utlåtanden och förslag i vissa frågor. Idun. 163 s. Jo.
4. Utredning med förslag om lösdrivarlagens upphävande m. m. Marcus. 213 s., bil. 1 73 s., bil. 2 106 s. I.
5. Principer och metoder för kostnadsräkningar vid statens järnvägar. Beckman. 122 s. K.
6. Kriminalvård i frihet. Fångvårdsstyrelsens utredning angående skyddsarbetets organisation m. m. Marcus. 140 s. Ju.
7. Betänkande med förslag till indexreglering av folkpensionerna. Beckman. 80 s. S.
8. Betänkande angående förbättrad insyn i enskilda företags ekonomiska förhållanden. Norstedt. 105 s. Ju.
9. 1944 års allmänna skattekommitté. 3. Betänkande angående beskattning av realisationsvinster, m. m. samt ackumulerade inkomster. Marcus. 168 s. Fi.
10. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 17. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Värmlands län. Beckman. 45 s. K.
11. Betänkande om sinnesslövarden. Katalog och Tidskriftstryck. 248 s., 1 karta. I.
12. Utredning rörande folkpensionärernas bostadsförhållanden och bostadskostnader. Idun. 94 s. S.
13. 1945 års bankkommitté. Betänkande med förslag om inrättande av en statlig affärsbank. Beckman. 83 s. Fi.
14. Bilagor till 1942 års järnvägskostnadsutrednings betänkande. Produktions- och kostnadsstrukturen vid statens järnvägar. Promemorior. Av A. Sjöberg. Beckman. 269 s. K.
15. P. M. med synpunkter på det svenska långtidsprogrammet. I anslutning till OEECs interimrapport. Beckman. 23 s. H.
16. Promemoria över preliminär utredning rörande befälsrekryteringen inom försvaret. Beckman. 75 s. Fö.
17. Betänkande med förslag till lag om registrerade föreningar m. m. Idun. 277 s. Ju.
18. Kvalitetsforskning och konsumentupplysning. Kihlström. 265 s., 16 pl. H.
19. 1945 års skogshärbärgesutrednings betänkande. 2. Utredning med förslag till lagstiftning rörande tillfälliga bostäder vid skogs- och flottnings- m. fl. arbeten. Idun. 188 s., 26 pl. S.
20. Dissenterlagskommittén. Betänkande med förslag till religionsfrihetslag m. m. Marcus. XLVIII, 390 s. Ju.
21. Svensk hamnbyggnadspolitik. Marcus. 318 s. K.
22. Betänkande rörande gallring av handlingar hos vissa av försvarets myndigheter. Heggström. 232 s. Fö.
23. Lagberedningens utlåtande angående lagstiftning om gräns mot allmänt vattenområde. Norstedt. 28 s. Ju.
24. Kommunallagskommitténs betänkande 2 med förslag till ändrade bestämmelser om ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag. Idun. 84 s. I.
25. 1945 års försäkringsutredning. 1. Principbetänkande rörande försäkringsväsendet. Norstedt. 220 s. H.
26. 1945 års försäkringsutredning. 2. Betänkande med förslag till lag om trafikförsäkring. Norstedt. 160 s. H.
27. Betänkande med förslag till lag om sjömansskatt m. m. Katalog och Tidskriftstryck. 237 s. Fi.
28. Folk- och skolbibliotek. Betänkande och förslag avgivet av folkbibliotekssakkunniga. Gummesson. 173 s. E.
29. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 3—4. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Uppsala län och Södermanlands län. Beckman. 57 s. K.
30. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 9. Tiden juli 1947—juni 1948. Av K. Åmark. Idun. 382 s. Fo.
31. Social upplysning. Idun. xvi, 175 s., 89* s. S.
32. Yrkesutbildning för varubud m. fl. Norstedt. 66 s. E.
33. En generalplan för rikets farleder och hamnar. Bilaga 2 till SOU 1949: 21 om svensk hamnbyggnadspolitik. Marcus. 242 s. K.
34. Betänkande med förslag angående ändrade grunder för fördelning och uttagande av kostnad för byggande och underhåll av skogsvägar. Gernandt. 66 s. Jo.
35. Skolöverstyrelsens utlåtande över vissa av 1940 års skolutredningens betänkanden och 1946 års skolkommissions principbetänkande jämte sammanfattning av avgivna yttranden. Heggström. 404 s. E.
36. Utredningar i anslutning till 1949 års nationalbudget. Marcus. 67 s. Fo.
37. Klientelet på arbetshemmen. En socialpsykologisk utredning om försumliga försörjare och störande understödstagare. Beckman. 206 s. S.
38. Betänkande rörande avbetalnings- och förskottsköp m. m. Gummesson. 67 s. Ju.
39. Betänkande angående statens konstsamlingars organisation och lokalbehov. Marcus. 231 s. E.
40. Betänkande med förslag angående förenklat rekvisitions- och granskningsförfarande beträffande vissa statsbidrag till folkskoleväsendet. Katalog och Tidskriftstryck. 98 s. E.
41. Betänkande och förslag angående studiehjälperksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. statliga och statsunderstödda läroanstalter. Beckman. 103 s. E.
42. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 1—2. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Stockholms stad och Stockholms län. Beckman. 38 s. K.
43. Betänkande med förslag till livsmedelsstadga m. m. Beckman. 365 s. I.
44. Betänkande med förslag till vissa åtgärder till rationalisering av gat- och kantstensindustrin. Beckman. 102 s. H.
45. Betänkande med förslag till nya medborgarskapslagar för Danmark, Norge och Sverige. Marcus. 85 s. Ju.
46. Betänkande med utredning i vissa värnpliktsfrågor. Katalog och Tidskriftstryck. 293 s. Fö.
47. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser rörande beskattningen av äkta makar. Idun. 332 s. Fi.
48. 1945 års universitetsberedning. 4. Studenternas sociala ursprung, betyg i studentexamen, vidare utbildning, yrkesval m. m. Idun. 320 s. E.
49. Betänkande rörande hjälp åt egnahemsägare och bostadsrättshavare som drabbats av arbetslöshet. Beckman. 101 s. S.
50. Betänkande med förslag till löner reglering m. m. för lärarpersonalen vid statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter. Kihlström. 303 s. Fi.
51. Sjöfolkets arbetslöshet i utländsk hamn. Idun. 57 s. H.

(Forts. å omslagets 3:e sida)

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1949:63
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG
ANGÅENDE
DOMKYRKORNAS
FÖRVALTNING OCH EKONOMI

AVGIVET AV

tillkallade sakkunniga

STOCKHOLM 1949
ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG
497771

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIET
KÖPENHAGEN 1884

BETÄNKANDE ÖFR FÖRSLAG

ÅR 1884

DOMKYRKORNAS

FÖRVALTNING OCH EKONOMI

AV

BEROENDE

STATSBOKHÅLLNINGEN

KÖPENHAGEN 1884

Innehållsförteckning.

<i>Skrivelse till statsrådet N. Quensel</i>	5
<i>Författningsförslag:</i>	
Förslag till lag angående förvaltningen av vissa domkyrkor och deras egendom	9
Förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse angående förvaltningen av domkyrkofastighet	11
Förslag till Kungl. Maj:ts förordning angående ändrad lydelse av punkterna 19:o och 21:o förordningen den 27 november 1936 (nr 578) med ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel	13
Förslag till lag angående upphävande av 3 § 9) lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond	14
Förslag till Kungl. Maj:ts instruktion för domkyrkostyrelserna..	14
<i>Förslag till övriga föreskrifter</i>	20
<i>Förslag rörande särskilda utredningar</i>	23
<i>Motiv.</i>	
Kap. I. Äldre och nuvarande förhållanden	24
Inledning s. 24. Förvaltning s. 26. Ekonomi s. 32. Vissa till domkyrkorna anslutna institutioner s. 39. Den statliga ekonomiska kontrollen s. 42.	
» II. Omfattningen av de sakkunnigas utredning	44
» III. Domkyrkor, vilka böra hava egen förvaltning	45
» IV. Domkyrkornas förvaltning	48
A. Förvaltningsuppgifterna	48
1. Allmänna uppgifter	48
2. Fastighetsförvaltningen	49
Gällande stadganden s. 49. Fastighetsbeståndet s. 51. Förslag av kammarrådet Wohlin och stiftssekreteraren Gynnerstedt om ändrad förvaltning s. 52. Provisoriska regler av 1949 s. 55. De sakkunnigas förslag angående fastighetsförvaltningen vid andra domkyrkor än Lunds domkyrka s. 56. De sakkunnigas förslag angående fastighetsförvaltningen vid Lunds domkyrka s. 58.	
B. Förvaltningsorganen	63
1. Domkyrkornas styrelse	63
2. Domkyrkornas befattningshavare	66
3. Övergångsbestämmelser beträffande domkyrkosysslomännen	71
C. Förvaltningskostnader	73

Kap. V. Regleringen av ekonomin vid domkyrkor med egen förvaltning ..	78
A. Statens och domkyrkoförsamlingarnas ansvar för domkyrkornas underhåll	78
B. Domkyrkokassornas utgifter och inkomster	79
C. Fördelning mellan staten och domkyrkoförsamlingarna av kostnaderna för domkyrkornas underhåll	84
D. Lunds domkyrkas ekonomi	90
E. Domkyrkornas stater och räkenskaper	91
» VI. Anslag till nuvarande och förutvarande stifts kyrkor, vilka skola förvaltas såsom församlingskyrkor, och till underhåll av biskopsinsignier	93

Särskilda yttranden.

Herrar Edling och Enochsson: beträffande förvaltningen av kyrkorna i Karlstad och Kalmar	100
Herr Holmbäck: rörande arkitekt vid Uppsala domkyrka.	101
Herr Skoglund: rörande fastighetsförvaltningen vid Lunds domkyrka.	101
<i>Sammanfattning</i>	106

Bilagor.

A. Redogörelser rörande de särskilda domkyrkorna	111
Uppsala s. 111. Linköping s. 122. Skara s. 130. Strängnäs s. 137. Västerås s. 147. Växjö s. 158. Lund s. 167. Göteborg s. 178. Karlstad s. 180. Härnösand s. 189. Visby s. 192. Kalmar s. 195. Mariestad s. 203.	
B. Förslag till stater för domkyrkor med egen förvaltning (utom för Lunds domkyrka).....	207

Till Herr Statsrådet N. Quensel.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 12 april 1946 bemyndigades Herr Statsrådet att tillkalla sakkunniga för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning och avgiva förslag rörande ordnande av de äldre domkyrkornas ekonomi och förvaltning. Såsom sakkunniga utsågos den 4 maj samma år f. d. generaldirektören Lennart Berglöf, häradshövdingen Nils Edling, domprosten Ernst Enochsson, domkyrkokamreraren Erik Grönquist, professorn Åke Holmbäck och kammarrådet Harald Skoglund. Åt Berglöf uppdrogs att såsom ordförande leda utredningsarbetet. Hos de sakkunniga, vilka antagit benämningen »Domkyrkosakkunniga av år 1946», har såsom sekreterare varit förordnad kanslirådet Lennart Häggqvist.

Beträffande de av Kungl. Maj:t givna direktiven för utredningen må erinras, att kammarkollegiet i utlåtanden, som till Kungl. Maj:t avgivits i ärenden angående ekonomin och förvaltningen vid vissa särskilda domkyrkor, förordat en allmän utredning rörande de äldre domkyrkornas förhållanden i nämnda hänseenden. Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut innebar, att den av kollegiet föreslagna utredningen borde komma till stånd och i stort sett avse spörsmål, som av kollegiet angivits. I första hand borde klarläggas huru kostnaderna för domkyrkornas underhåll och vård skulle bestriidas samt formerna för domkyrkofastigheternas förvaltning.

Kollegiets utlåtanden torde kunna sammanfattas sålunda:

Domkyrkoförvaltningens viktigaste uppgift torde vara vården om själva kyrkobyggnaden samt förvaltningen av domkyrkans fastigheter och kapital. Förstnämnda uppgift kräver för dess behöriga fullgörande kvalifikationer av kulturhistorisk, konstnärlig och byggnadsteknisk art men även insikt i affärsuppgörelser. Sistnämnda uppgift fordrar kännedom om affärsförhållanden rörande jordbruk och skogsbruk samt stadsfastigheter, om sådana egendomar — såsom ofta är fallet — tillhöra domkyrkan.

Varken sysslomannen, som enligt kyrkolagen skall vara prästman, eller domkapitlets ledamöter, vilka utses med hänsikt till helt andra uppgifter, torde kunna förutsättas besitta kvalifikationer för vare sig den ena eller den andra uppgiften. Icke heller sammansättningen av de särskilda domkyrkostyrelser, som handhava förvaltningen och vården av vissa domkyrkor, utgör borgen för förefintligheten av dylik kompetens. Det torde vara förtjänt att närmare undersökas, om icke förvaltningen av domkyrkornas fastigheter och kapital samt med domkyrkornas ekonomi förknippade göromål böra kunna övertagas av stiftsnämnderna.

Samtliga domkyrkor torde utgöra sådana byggnadsminnesmärken av kulturhistoriskt värde, varom förmåles i § 18 sista stycket kungörelsen den 26 november

1920 (nr 744) med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet. Inseendet över att domkyrkorna lämpligen underhållas och vårdas torde sålunda tillkomma byggnadsstyrelsen i samråd med riksantikvarien. Den högsta sakkunskap med avseende å vården av domkyrkobyggnaderna torde också förefinnas hos de nämnda myndigheterna. Det skulle därför kunna ifrågasättas, om icke vården och tillsynen av domkyrkobyggnaderna helt böra övertagas av dessa myndigheter.

Några generella bestämmelser om domkyrkoförsamlings bidragsskyldighet till domkyrkas underhåll hava icke utfärdats, utan de bidrag som i vissa fall utgå äro grundade på frivillig överenskommelse mellan vederbörande domkyrkoförvaltning och församling. Icke heller fördelningen mellan domkyrka och församling av kostnaderna för själva gudstjänsthållningen och andra driftkostnader är rationellt och enhetligt ordnad. Då nu tillämpade ordning med avseende å församlingarnas bidrag till domkyrkorna i ifrågavarande hänseenden icke synes motsvara krav på ordning, reda och skälighet, föreligger stort behov av ordnande av hit hörande förhållanden. Härvid lärers hänsyn i varje särskilt fall få tagas till församlingens storlek och bärkraft.

Icke heller de nu utgående årliga statsanslagen till domkyrkornas underhåll äro bestämda efter rationella grunder. Det bör tagas under överbägande, om icke, med indragning av domkyrkotunnorna, efter behovet och med beaktande av de bidrag, som böra utgå av församlingarna, bestämda årliga statsanslag böra utgå till varje domkyrka för det löpande underhållet.

Av domkyrkornas medel bestridas kostnaderna för vissa för domkyrkorna främmande ändamål. Det har ansetts åligga domkyrka att tillhandahålla ämbetslokaler åt domkapitlet ävensom att lämna bidrag till underhåll av biskopsgården i stiftet, allt givetvis i den omfattning domkyrkans tillgångar förslå därtill. Då övriga utgifter för domkapitlet bestridas medelst å riksstaten anvisade anslag samt biskoparnas avlöning och andra utgifter för biskopsgårdarna utgå av kyrkofondens medel, torde böra överbägas, om icke, såsom bidragande till enkelhet och reda i förvaltningen, vid ett tidsenligt ordnande av domkyrkornas ekonomi domkyrkorna böra befrias från dessa utgifter.

Huru vården och tillsynen av de äldre domkyrkorna lämpligast skall ordnas torde tarvå närmare utredning. En lokal styrelse för varje sådan domkyrka torde böra inrättas. I denna styrelse torde även domkyrkoförsamlingen, därest denna kommer att bidraga till domkyrkans underhåll, böra vara representerad. Av synnerlig vikt är ock, att styrelsen i sig inrymmer eller att till styrelsens förfogande ställes erforderlig sakkunskap på det byggnadstekniska och konstnärliga området. Domkyrkosysslomansinstitutionen såsom sådan torde böra upphöra och i stället en ledamot av styrelsen eller hos styrelsen anställda sakkunniga befattningshavare vara föredragande och verkställande.

För att tagas under överbägande vid fullgörandet av utredningsuppdraget hava till de sakkunniga överlämnats:

- 1) framställning den 10 maj 1944 av domkapitlet i Västerås om lönereglering för domkyrkosysslomannen därstädes m. m.;
- 2) framställning den 18 april 1946 av domkyrkokommissionen i Västerås om hyra för domkapitelshuset därstädes;
- 3) av stiftssekreteraren T. Gynnerstedt verkställd utredning, dagtecknad den 31 oktober 1947, rörande förvaltning av domkyrkojord m. m. med däröver inhämtade yttranden; samt
- 4) framställning den 22 maj 1948 av domkapitlet i Luleå angående särskilt anslag för domkyrkans i Luleå behov.

Vidare hava till de sakkunniga, för det beaktande vartill de sakkunniga

kunde finna anledning, överlämnats handlingarna till Kungl. Maj:ts beslut den 21 maj 1948 angående provisoriskt lönetillägg åt vissa befattningshavare vid Lunds domkyrka m. m.

Sedan domkyrkosysslomännen i Uppsala, Linköping, Västerås och Karlstad personligen inför de sakkunniga framlagt sina synpunkter med avseende å sysslomansbefattningarnas framtida ställning, har domkyrkosysslomannen O. Hassler i Linköping för domkyrkosysslomännen vid domkyrkorna i berörda städer samt i Skara, Strängnäs och Växjö till de sakkunniga inkommit med en den 4 november 1948 dagtecknad framställning rörande domkyrkosysslomansbefattningarnas bibehållande såsom prästerliga tjänster m. m.

De sakkunniga hava i Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Lund, Karlstad och Kalmar hållit sammanträden med representanter för domkyrkostyrelserna och domkyrkoförsamlingarna för överläggning rörande de sakkunnigas uppdrag och därå inverkan förhållanden. Rörande dessa förhandlingar hava upprättats protokoll.

Efter numera fullgjort uppdrag få de sakkunniga härmed överlämna betänkande angående domkyrkornas förvaltning och ekonomi med förslag till

- 1) lag angående förvaltningen av vissa domkyrkor och deras egendom;
- 2) kungörelse angående förvaltningen av domkyrkofastighet;
- 3) förordning angående ändrad lydelse av punkterna 19:o och 21:o förordningen den 27 november 1936 (nr 578) med ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel;
- 4) lag angående upphävande av 3 § 9) lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond; samt
- 5) instruktion för domkyrkostyrelserna.

I betänkandet framläggas även vissa andra förslag till föreskrifter angående domkyrkornas förvaltning och ekonomi.

Skiljaktiga meningar hava i vissa frågor framförts av Edling, Enochsson, Holmbäck och Skoglund.

Stockholm den 15 november 1949.

LENNART BERGLÖF

NILS EDLING

ERNST ENOCHSSON

E. GRÖNQUIST

ÅKE HOLMBÄCK

H. SKOGLUND

/ Lennart Häggqvist

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

Förslag

till

lag angående förvaltningen av vissa domkyrkor och deras egendom.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Vad i denna lag stadgas gäller domkyrkorna i Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö och Lund.

2 §.

Vid envar av de i 1 § omnämnda domkyrkorna skall för vård och förvaltning av domkyrkan med vad därtill hör finnas en domkyrkokostyrelse.

3 §.

Domkyrkokostyrelse består av följande ledamöter, nämligen:

biskopen såsom ordförande;

domprosten;

en av Konungen efter förslag av länsstyrelsen förordnad ledamot;

en av domkyrkoförsamlingen vald medlem av församlingen;

ävensom vid vardera domkyrkan i Uppsala och Lund en av det större akademiska konsistoriet vald professor vid universitetet; samt

vid Lunds domkyrka ytterligare en av Konungen på förslag av länsstyrelsen förordnad ledamot.

De icke självskrivna ledamöterna utses för en tid av sex år.

Av de utav Konungen förordnade ledamöterna i Lunds domkyrkokostyrelse skall en äga juridisk bildning samt en insikt i jordbruk och därmed sammanhängande affärsförhållanden.

Styrelse utser inom sig vice ordförande.

För envar av ledamöterna utses tillika en suppleant. Suppleanter för biskopen och domprosten utses av domkapitlet.

Till ledamot eller suppleant i domkyrkokostyrelse må allenast förordnas eller väljas den som är svensk medborgare, tillhör svenska kyrkan och uppnått tjugofem års ålder. Ej må den vara ledamot eller suppleant, som är omyn- dig eller försatt i konkurstillstånd.

Förordnande eller val av ledamot eller suppleant i domkyrkostyrelse må ej i något fall gälla för längre tid än till dess ledamoten eller suppleanten uppnått sextiosju års ålder.

4 §.

För beslutförhet i Uppsala och Lunds domkyrkostyrelser fordras, att minst fyra och i övriga domkyrkostyrelser minst tre ledamöter äro tillstädes.

Falla vid omröstning rösterna lika för olika meningar, blir den mening beslut, som biträdas av ordföranden.

5 §.

Till biträde vid förvaltningen må hos domkyrkostyrelse anställas särskilda befattningshavare i enlighet med vad Konungen därom förordnar.

6 §.

Domkyrkostyrelse åligger att vårda och vidmakthålla domkyrkobyggnaden med vad därtill hör samt i sådant avseende föranstalta om och efterse byggnadsarbeten å densamma. Därjämte tillkommer det styrelsen att förvalta domkyrkans kapital och övriga lösa egendom samt att handhava och i vederbörlig ordning redovisa domkyrkans inkomster och utgifter.

Domkyrkans kapitaltillgångar skola göras räntebärande på sätt om omyndigs medel är föreskrivet. För placering på annat sätt fordras tillstånd av Konungen.

7 §.

Till Lunds domkyrka hörande fast egendom skall förvaltas av domkyrkostyrelsen samt dylik egendom tillhörande övriga domkyrkor av stiftsnämnd, där icke Konungen för visst fall annorlunda förordnar. För förvaltningen meddelar Konungen närmare föreskrifter.

8 §.

1 mom. Till bestridande av kostnaderna för:

a) löpande underhåll av domkyrkan samt, där ej annat gäller, skötsel av tillhörande tomt,

b) anskaffning och underhåll av fast inredning, inventarier, samlingar och andra tillbehör till domkyrkan,

c) visning av domkyrkan och

d) domkyrkostyrelsen med dess befattningshavare skola i första hand användas domkyrkans egna inkomster.

Därest domkyrkans egna inkomster icke förslå till bestridande av nämnda utgifter, skall domkyrkoförsamlingen gälda hälften av bristen, dock högst ett belopp motsvarande en utdebitering inom församlingen av två öre för skattekrona. Vad därutöver erfordras skall utgå av statsmedel.

2 mom. Kostnader för domkyrkans uppvärmning, belysning och rengöring samt andra utgifter för kyrkans användning för sitt ändamål än i 1 mom. b) sägs skola bestridas av domkyrkoförsamlingen ensam.

3 mom. Vad i denna § stadgats skall icke tillämpas med avseende å Lunds domkyrka, utan därutinnan gäller vad Konungen förordnar.

9 §.

De ytterligare föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av denna lag, meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den — — —

Genom lagen upphävas:

kyrkolagen kap. 24 § 4 samt kap. 26 §§ 1—4 och 7 ävensom vad i avseende å syssloman vid domkyrka stadgas i § 5;

förordningen den 11 februari 1687, huru med rättegång uti domkapitlet skall förhållas, § 3, beträffande stadgande om lokal för domkapitlet;

Kungl. Maj:ts stadga den 17 november 1859 (nr 70 sid. 1) angående vården och förvaltningen av Lunds domkyrka och hennes egendom;

så ock vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stridande mot bestämmelserna i denna lag.

Förslag

till

Kungl. Maj:ts kungörelse angående förvaltningen av domkyrkofastighet.

Härigenom förordnas som följer:

§ 1.

Fastighet, vars avkastning tillfaller domkyrka, skall, med nedan i §§ 4 och 5 angivna undantag och med iakttagande av de i §§ 2 och 3 meddelade bestämmelserna, helt stå under stiftsnämndens förvaltning.

§ 2.

Uppkommer fråga om större byggnadsarbeten å domkyrkofastighet eller om företag, som eljest kräver större kapitalinvestering i fastigheten, har stiftsnämnden att samråda med domkyrkostyrelsen. Kunna stiftsnämnden och domkyrkostyrelsen icke enas, skall ärendet hänskjutas till kammarkollegiets prövning.

§ 3.

Stiftsnämnden skall i mån av behov äga av kyrkofondens medel förskjuta kostnad för fastighet. Sådan kostnad skall ersättas av fastighetens avkast-

ning. Större kapitalutlägg, som icke kan bestridas av fastighetens årliga avkastning och till vars omedelbara gäldande domkyrkan saknar tillgång, skall jämte ränta ersättas kyrkofonden enligt amorteringsplan, som bestämmes av stiftsnämnden.

§ 4.

De Uppsala domkyrka tillhöriga, å stadsägan 724 därstädes belägna byggnaderna skola stå under domkyrkostyrelsens förvaltning. Därvid skola bestämmelserna i ecklesiastika arrendestadgan den 29 juni 1945 (nr 588) i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

§ 5.

Vid förvaltningen av Lunds domkyrka tillhöriga fastigheter, vilken omhänderhaves av domkyrkostyrelsen, skola bestämmelserna i ovannämnda arrendestadga i tillämpliga delar lända till efterrättelse, dock att följande avvikelser och särskilda bestämmelser skola gälla:

1. Till fastighet hörande skog skall skötas efter hushållningsplan, därest domkyrkostyrelsen finner upprättande av sådan plan nödig.

Finnes hushållningsplan böra upprättas, skall i tillämpliga delar beaktas vad i sådant hänseende för ecklesiastikt lönebeställes skog föreskrives i 45 och 47 §§ ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400) ävensom iakttagas av Kungl. Maj:t meddelade anvisningar för upprättande av skogshushållningsplaner för de ecklesiastika lönebeställena.

Vid skötseln av skogen skall domkyrkostyrelsen anlita biträde med skoglig utbildning.

Innan avverkning av virke äger rum, skall utsyning verkställas av det skogliga biträdet.

2. Domkyrkostyrelsen äger efter samråd med stiftsnämnden anlita vederbörande boställsnämnd eller dess ordförande för verkställande av arrendesuppskattning eller ekonomisk besiktning å fastighet.

Boställsnämndens ordförande och ledamöter äga för varje förrättning å fastighet åtnjuta — förutom resekostnads- och traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet — särskild ersättning med 20 kronor till ordföranden, däri inbegripet gottgörelse för protokollsskrivning m. m., samt 10 kronor till ledamot.

3. Kostnad för förvaltningen skall bestridas av domkyrkans medel.

4. Vad i arrendestadgan eller däri åberopad författning finnes stadgat om stiftsnämnd skall i stället gälla domkyrkostyrelsen.

Denna kungörelse träder i kraft den — — —

Genom kungörelsen upphävas:

bestämmelserna i förordningen den 26 januari 1894 (nr 17 s. 1) angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket, i vad nämnda bestämmelser avse domkyrkofastighet;

kungörelsen den 16 september 1932 (nr 432) om ändring i gällande föreskrifter rörande utarrendering av Lunds domkyrkas hemman och lägenheter;

cirkuläret den 6 maj 1949 (nr 206) angående provisoriska bestämmelser för utarrendering av vissa kyrkofastigheter i Skåne, Halland och Blekinge, såvitt angår Lunds domkyrkas fastigheter;

så ock vad i särskild författning finnes stridande mot bestämmelserna i denna kungörelse.

Genom denna kungörelses ikraftträdande skall icke ske rubbning i fråga om äldre författningsbestämmelsers tillämplighet å därförinnan tillkomna arrenden eller andra upplåtelser av fastighet, som i kungörelsen avses.

F ö r s l a g

till

Kungl. Maj:ts förordning angående ändrad lydelse av punkterna 19:o och 21:o förordningen den 27 november 1936 (nr 578) med ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel.

Härigenom förordnas, att punkterna 19:o och 21:o¹ i förordningen den 27 november 1936 med ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

19:o.

All kostnad — — — punkt 12:o sägs.

I kostnad för tillhandahållande åt biskopen i Lund av tjänstebostad med vad därtill hör skall Lunds domkyrka deltaga i den utsträckning Kungl. Maj:t bestämmer, och skall vad ur kyrkofonden för sådant ändamål för domkyrkans räkning förskjutes ersättas fonden av domkyrkans medel. Likaså skall kyrkofonden i vederbörlig ordning erhålla ersättning för kostnad, vilken av densamma förskjutes för av domkyrka eller domkapitel disponerad del av fastighet, som i denna punkt avses.

21:o.

a) Till kyrkofonden — — — åvilande byggnadsskyldighet.

b) Till kyrkofonden skola därjämte överföras jämlikt punkt 20:o till statskontoret överlämnade tillgångar.

c) Tillika skall kyrkofonden tillföras dels ersättning av statsverket för de anslag i kronotonde m. m., för vilka gottgörelse enligt riksstaten för när-

¹ Senaste lydelse av p. 19:o, se 1941:907, och av p. 21:o, se 1942:162.

varande tillkommer biskopar och biskopslöneregleringsfonden, dels ock avkomsten av samtliga för biskoparnas avlönande anslagna fastigheter — vare sig sådan fastighet för närvarande är anvisad viss biskop på lön eller avkastningen därav ingår till fond — dock endast i den mån fastighet eller del därav icke skall disponeras för tjänstebostad åt biskop.

d) Likaledes skall kyrkofonden tillföras ersättning av statsverket för det ränteanslag i kronotonde, för vilket gottgörelse utgått till innehavaren av pastor primarietjänsten i Stockholm.

Denna förordning träder i kraft den — — —

Förslag

till

lag angående upphävande av 3 § 9) lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond.

Härigenom förordnas, att 3 § 9)¹ lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den — — —

Förslag

till

Kungl. Maj:ts instruktion för domkyrkostyrelserna.

Organisation m. m.

§ 1.

Om domkyrkostyrelses sammansättning äro bestämmelser meddelade i lagen angående förvaltningen av vissa domkyrkor och deras egendom.

§ 2.

I den omfattning för domkyrka fastställd stat anger biträdes domkyrkostyrelsen vid sin verksamhet av särskilda befattningshavare. Därvid skall följande gälla.

¹ Senaste lydelse, se 1941:909.

För översyn av domkyrkobyggnaden och övriga stadsfastigheter, vilka förvaltas av domkyrkostyrelse, må anställas en för teoretisk kunskap och praktisk skicklighet särskilt i kyrkobyggnadskonst väl vitsordad arkitekt. Finnes ej arkitektbefattning upptagen i gällande stat, må domkyrkostyrelse vid särskilt påkommande behov eller för besiktning av byggnad tillkalla sakkunnig person.

Såsom sekreterare och redogörare hos domkyrkostyrelse samt vårdare av domkyrkan tillhöriga skrudar, dyrbarheter och övriga inventarier skall, utom såvitt angår Lunds domkyrkostyrelse, vara anställd en befattningshavare, vilken må benämnas domkyrkosyssloman. Skulle på grund av särskilda omständigheter så befinnas lämpligt, må nämnda sysslor uppdragas åt skilda personer.

Hos Lunds domkyrkostyrelse må, förutom arkitekt, vara anställda en befattningshavare, med benämningen domkyrkointendent, såsom redogörare och biträde vid förvaltningen av domkyrkans jordbruksfastigheter, en sekreterare tillika vårdare av domkyrkans inventarier m. m., en tillsyningsman vid domkyrkan, ett kanslibiträde och en gårdskarll tillika vaktmästare i kapitelhuset.

I mån av behov och tillgång på medel äger domkyrkostyrelse anställa ytterligare vakt- och skrivbiträdespersonal.

§ 3.

Om domkyrkas användning för stiftsförrättningar bestämmer biskopen. Andra kyrkliga förrättningar i domkyrkan må icke utsättas å tid, då stiftsförrättningar skola hållas därstädes.

Fråga om domkyrkas upplåtande för andra än kyrkliga ändamål avgöres av domkyrkostyrelsen, med rätt dock för styrelsen att överlåta beslutanderätten till domprosten.

§ 4.

Föreskrifter, vilka, utöver vad denna instruktion innehåller eller vad eljest stadgats, finnas erforderliga i fråga om vården av domkyrkan eller arbetet i domkyrkostyrelse, skola meddelas av styrelsen.

Ärendenas handläggning och befattningshavarnas åligganden.

§ 5.

Vid domkyrkostyrelsens sammanträde föres kortfattat protokoll med angivande för varje ärende av dess innehåll samt av beslut däri ävensom, där så anses nödigt, av skälen för beslutet.

Ledamot, som är närvarande vid fattande av beslut i domkyrkostyrelse, har att, om beslutet icke överensstämmer med hans åsikt, låta i protokollet anteckna sin skiljaktiga mening.

§ 6.

Koncept eller kopior till utgående skrivelser sammanföras till ett register.

Protokoll, registratur och räkenskaper skola, jämte vad till domkyrkostyrelsens och domkyrkans arkiv i övrigt hör, omsorgsfullt ordnas och förvaras samt, där möjlighet därtill finnes, i nödig utsträckning i brandfritt valv skyddas mot eldfara.

Närmare föreskrifter om arkivets ordnande meddelar domkyrkostyrelsen efter hörande av riksarkivet.

§ 7.

Från domkyrkostyrelse utgående expeditioner underskrivas av ordföranden med kontrasignation av sekreteraren eller annan befattningshavare enligt av styrelsen utfärdade närmare föreskrifter. Domkyrkas räkenskaper underskrivas av ordföranden med kontrasignation av redogöraren.

Anvisningar å domkyrkas tillgodohavande i riksbanken och andra bankinrättningar samt kvittenser, checkar och reversal underskrivas av styrelsens ordförande jämte redogöraren.

I skrivelser och utlåtanden, som avlåtas till Kungl. Maj:t eller chef för statsdepartement, skall angivas vem som varit föredragande i ärendet samt vilka ledamöter av domkyrkostyrelsen deltagit i ärendets slutliga handläggning.

Har vid avlåtande av yttrande eller framställning till Kungl. Maj:t eller ämbetsmyndighet skiljaktig mening antecknats till protokollet, skall utdrag av protokollet, upptagande sådan mening, åtfölja den utgående expeditionen.

§ 8.

Styrelsen skall noggrant tillse, att alla domkyrkans inkomster, av vad namn och beskaffenhet det vara må, ordentligt inflyta eller i annat fall bliva genom ändamålsenlig åtgärd indrivna.

§ 9.

Mom. 1. Värde- och säkerhetshandlingar skola deponeras i bank eller förvaras antingen i kassafack i bank eller i lokal, som domkyrkostyrelsen disponerar, brandfritt under två olika lås med särskilda nycklar till vardera. Av nycklarna skall den ena innehavas av vederbörande redogörare och den andra av biskopen eller annan ledamot av styrelsen.

Mom. 2. Det åligger domkyrkostyrelsen att genom en av dess ledamöter vid varje budgetårs utgång förrätta inventering till styrkande av den i räkenskaperna utbalanserade behållningen och dessutom minst en gång om året på förut ej bekantgjord tid verkställa inventering av kassa samt värde- och säkerhetshandlingar. Vid varje inventering skall instrument upprättas för att biläggas räkenskaperna, och vid sistnämnda inventering skall dessutom, bland annat, tillses att kassaposterna äro på ett tillfredsställande sätt verifierade. Härjämte skall i den ordning styrelsen bestämmer inventering verkställas vid ombyte av redogörare och vårdare av domkyrkans inventarier.

Mom. 3. Domkyrkostyrelsen äger jämväl utse särskilda personer att kontrollera kassaförvaltningen och granska räkenskaperna och äger i övrigt meddela erforderliga bestämmelser rörande kassakontroll.

§ 10.

Domkyrkostyrelsen har

att varje år inom därför bestämd tid till riksräkenskapsverket för vederbörlig revision insända räkenskaperna för det nästföregående räkenskapsåret, samt

att, senast nio månader innan gällande stat för domkyrkan utgår, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till ny stat för domkyrkan jämte de anslagsäskanden, som finnas böra framställas hos nästföljande års riksdag.

Om i staten upptagen anslagspost icke förslår till bestridande av viss utgift för domkyrkan och utgiften icke finnes kunna anstå, till dess ny stat trätt i kraft, har domkyrkostyrelsen att göra särskild framställning hos Kungl. Maj:t med förslag till utgiftens täckande.

§ 11.

Domkyrkobyggnaden jämte övriga av domkyrkostyrelsen förvaltade byggnader ävensom domkyrkan tillhöriga lösören skola väl underhållas samt genom styrelsens försorg hållas brandförsäkrade.

§ 12.

Minst en gång om året skall domkyrkostyrelsen företaga noggrann besiktning av domkyrkan för utrönande av domkyrkans tillstånd samt behov av reparation. Vid dylik besiktning skall domkyrkoarkitekten biträda. Finnes icke domkyrkoarkitekt anställd, tillkallar domkyrkostyrelsen som biträde annan sakkunnig person. Vid besiktningen skall föras protokoll.

Vid besiktningen skola anmärkas de åtgärder, som för kyrkans vidmakthållande finnas behövlige. Arkitekten eller det särskilda biträdet skall uppgöra erforderliga ritningar och kostnadsförslag beträffande nödiga åtgärders vidtagande.

Det åligger domkyrkostyrelsen att, med iakttagande i förekommande fall av vad rörande det offentliga byggnadsväsendet finnes stadgat, skyndsamt vidtaga åtgärder för utförandet av de arbeten för kyrkans bestånd och underhåll som äro påkallade. Domkyrkoarkitekten eller annan sakkunnig person, som domkyrkostyrelsen därtill utser, skall leda utförandet av arbetena.

Tillsyn över domkyrkan skall även i övrigt utövas av domkyrkoarkitekten eller annan sakkunnig person som domkyrkostyrelsen utser. Hos styrelsen skall omedelbart anmälas konstaterad brist å byggnaden jämte förslag till bristens avhjälpande.

§ 13.

Domkyrkoarkitekten skall i domkyrkostyrelsen föredraga ärenden, som angå underhåll av domkyrkan och annan byggnad å stadsfastighet under

domkyrkostyrelsens förvaltning. Sådan föredragning skall ock verkställas av byggnadskunnigt biträde beträffande fråga, för vars utredning han må hava av styrelsen tillkallats.

§ 14.

Sekreteraren åligger
att föra protokoll vid domkyrkostyrelsens sammanträden och vid besiktningar,
att bereda och föredraga ärenden, som icke enligt denna instruktion ankomma å annan befattningshavare,
att uppsätta koncept till utgående skrivelser och expediera styrelsens beslut, samt
att förvara och hålla i ordning domkyrkans och domkyrkostyrelsens handlingar och arkivalier.

§ 15.

Redogöraren åligger
att handhava domkyrkans kassa,
att mottaga och ansvara för medel samt värde- och säkerhetshandlingar, som inkomma till domkyrkans kassa,
att verkställa utbetalning av medel, varom domkyrkostyrelsen beslutat,
att föra kassabok över domkyrkans inkomster och utgifter samt i övrigt upplägga och ständigt i god ordning hålla domkyrkans räkenskaper,
att tillse att räkenskaperna i vederbörlig ordning avlämnas, säkerheter vidmakthållas och till disposition av domkyrkostyrelsen ställda anslag icke överskridas, samt
att i domkyrkostyrelsen föredraga ärenden av kameral natur.

§ 16.

Vårdaren av domkyrkans inventarier åligger
att i domkyrkan på utsedd plats förvara och omsorgsfullt vårda domkyrkans skrudar, övriga textilier, dyrbarheter och inventarier samt däröver föra det inventarium, som efter lag skall finnas vid varje kyrka,
att omedelbart till domkyrkostyrelsen anmäla uppkommen skada å sådant föremål, samt
att i domkyrkostyrelsen föredraga ärenden rörande nämnda föremål.

§ 17.

Det hos Lunds domkyrkostyrelse anställda biträdet vid vården av domkyrkans jordbruksfastigheter åligger
att närvara vid arrendeuppskattningar och besiktningar å fastigheterna och därvid bevaka domkyrkans intresse,
att uppgöra förslag till fastigheternas ändamålsenliga bebyggande samt övervaka utförandet av byggnadsarbeten å dem, samt
att i domkyrkostyrelsen föredraga frågor om fastigheternas utarrendering, underhåll och bebyggelse.

§ 18.

Envar befattningshavare har att, utöver vad ovan föreskrivits, i övrigt fullgöra vad honom ålägges i tjänsten.

Tjänstetillsättning m. m.

§ 19.

Befattningshavare hos domkyrkostyrelse antages och entledigas av styrelsen. Vid antagning av befattningshavare med fast anställning skall bestämmas viss tids ömsesidig uppsägningsrätt beträffande tjänsten. Innan domkyrkostyrelse antar arkitekt med fast anställning, skall byggnadsstyrelsen efter samråd med riksantikvarieämbetet avgiva yttrande över kompetensen hos den som ifrågasättes till befattningen.

Beslut om fast befattnings tillsättande skall ofördröjligen tillkännagivas genom anslag.

§ 20.

Ådagalägger befattningshavare försumlighet, oskicklighet eller klandervärt uppförande eller visar han sig eljest olämplig, äger domkyrkostyrelsen att tilldela honom varning eller skilja honom från tjänsten. Vid svårare förseelse sker åtal inför vederbörande underrätt.

§ 21.

Om arvode till ledamot av domkyrkostyrelse stadgas särskilt.

Har suppleant tjänstgjort i stället för ordinarie styrelseledamot, vilken är berättigad att uppbära arvode, skall denne vara skyldig att av sitt arvode lämna suppleanten skälig gottgörelse. Kan frivillig överenskommelse om dylik gottgörelse ej träffas eller har suppleant tjänstgjort å ledigbliven ledamotsbefattning, varmed är förenad rätt till arvode, ankommer det å styrelsen att bestämma, huru stor del av arvodet skäligen må tillkomma suppleanten.

Ledamot, inkallad suppleant eller befattningshavare hos styrelsen äger, där styrelsesammanträde föranleder resa, åtnjuta resekostnads- och traktementsersättning enligt allmänna resereglementet. Dylik ersättning utgår jämväl för annan resa, som företages efter uppdrag av styrelsen.

§ 22.

Den som icke åtnöjes med domkyrkostyrelsens beslut i något av de i §§ 19 och 20 angivna fall, äger hos Kungl. Maj:t söka ändring genom besvär, vilka skola hava inkommit till ecklesiastikdepartementet senast å trettionde dagen efter den, då han av beslutet erhöill del, eller, då detsamma tillkännagivits genom anslag, från anslagsdagen.

Denna instruktion träder i kraft den — — —.

FÖRSLAG TILL ÖVRIGA FÖRESKRIFTER

A. Vården och förvaltningen av Karlstads och Kalmar domkyrkor ordnas i enlighet med bestämmelserna i lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse. Till följd härav skola de särskilda förvaltningsstyrelserna därstädes upphöra samt domkyrkosysslomansbefattningarna indragas vid de nuvarande innehavarnas avgång. Av domkyrkorådet i Kalmar förvaltade stiftelser och fonder skola för förvaltning övertagas av församlingens kyrkoråd, såvitt icke annan förvaltning föreskrivits. Den befogenhet, som i donationsurkunden rörande Grandinska välgörenhetsfonden tillagts domkyrkorådet, skall övergå å församlingens kyrkoråd.

Den särskilda förvaltningen av vissa domkyrkan i Visby och förutvarande domkyrkan i Mariestad givna statsanslag skall upphöra, och sysslomansbefattningarna vid dessa kyrkor skola indragas, befattningen vid Visby domkyrka omedelbart och befattningen vid Mariestads kyrka, så snart den nuvarande innehavaren avgått.

B. Till statsverket indragas *dels* de från det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda förslagsanslaget till ersättningar till kyrkor utgående ersättningar för domkyrkotunnor och annan kronotonde till Uppsala, Linköpings, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Göteborgs, Karlstads, Härnösands och Kalmar domkyrkor samt förutvarande domkyrkan i Mariestad ävensom domkapitlet och synodalhuset i Härnösand, *dels ock* de under samma huvudtitels förslagsanslag till kleresistaten utgående indelningsersättningarna till domkyrkosysslomännen i Linköping, Strängnäs, Västerås och Växjö.

C. De till bostad och avlöning åt domkyrkosysslomännen i Uppsala, Linköping, Strängnäs, Västerås och Växjö i övrigt anvisade tillgångar skola användas till vederbörande domkyrkas behov, dock att de till domkyrkosysslomannen i Uppsala för gudstjänsthållning anvisade försäljningsmedel för av församlingen anslagen lönejord skola disponeras såsom prästerlig avlöningstillgång inom Uppsala domkyrkoförsamlings pastorat. Den förändrade dispositionen skall beträffande Västerås domkyrka gå i verkställighet omedelbart och beträffande var och en av de övriga domkyrkorna vid den nuvarande sysslomannens avgång.

D. Till Mariestads kyrka utgående tionde av stadens jord skall avskrivas.

E. I stället för det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda reservationsanslaget till kyrkors underhåll upptages för samma ändamål ett obetecknat anslag å tillhoppa 85 300 kronor, avseende: *dels*, enligt bestämmelserna i lagen angående förvaltningen av vissa domkyrkor och deras egendom, bidrag till underhåll av domkyrkorna i Uppsala, Linköping, Skara,

Strängnäs, Västerås och Växjö med tillsvidare årligen förslagsvis tillhoppa 69 800 kronor, *dels ock* bidrag till nedannämnda församlingar till underhåll av kyrkor och ersättning för kyrkors användande vid stiftsförrättningar med följande belopp, nämligen:

Göteborgs Gustavi eller domkyrkoförsamling	kr. 2 000: —
Karlstads församling	» 3 500: —
Härnösands »	» 2 000: —
Luleå »	» 1 000: —
Visby »	» 2 000: —
Storkyrkoförsamlingen eller Nikolai församling i Stockholm	» 1 000: —
Kalmar församling	» 2 000: —
Mariestads »	» 2 000: —
	Summa kronor 15 500: —

F. I riksstaten uppföres ett reservationsanslag å 1 800 kronor, varav årligen ett belopp av 300 kronor skall utgå till vart och ett av domkapiteln i Göteborg, Karlstad, Härnösand, Luleå, Visby och Stockholm för vård och underhåll av biskopsinsignier.

G. Därest domkyrka tillhörig fastighet tages i anspråk till lokal för domkapitel eller stiftsnämnd, skall hyra härför utgå av statsmedel. Erforderliga medel för detta ändamål upptagas å det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget Ersättning till statens allmänna fastighetsfond, byggnadsstyrelsens delfond (VIII: N 2), därvid för lokal, som disponeras för stiftsnämnds räkning, gottgörelse bör beredas anslaget av kyrkofondens medel.

H. Domkyrkonämnden i Uppsala, för vilken reglemente faststälts av Kungl. Maj:t den 15 december 1944, skall upphöra.

I. 1. Innehavare av sådan i Uppsala, Linköping och Växjö belägen fastighet, för vilken utgå tomtören till domkyrkan i staden, samt innehavaren av fastigheten Tannefors kvarn i Linköping, från vilken utgår årlig avgäld om 20 hektoliter spannmål till Linköpings domkyrka, må äga friköpa sig från skyldigheten att utgöra sådan avgift mot erläggande till domkyrkan av ett belopp, motsvarande avgiftens efter en räntefot av tre och en halv procent kapitaliserade värde. Vid kapitaliseringen beräknas årliga avgiften från Tannefors kvarn i penningar efter 10-årigt medelmarkegångspris.

Det belopp, som må erläggas för Tannefors kvarn, skall förvaltas såsom en fond och ränteavkastningen därå, sedan en tiondedel lagts till kapitalet, användas till domkyrkans behov.

2. Kalmar stad, såsom innehavare av de s. k. fortifikationsjordarna, för vilka utgår årlig avgäld till Kalmar kyrka med 120 tunnor spannmål, hälften råg och hälften korn, att lösas efter markegång, må efter överenskommelse med Kalmar församling friköpa sig från skyldigheten att utgöra nämnda avgäld emot erläggande till kyrkan av ett belopp, motsvarande avgäldens i penningar efter 10-årigt medelmarkegångspris beräknade och efter en räntefot av tre och en halv procent kapitaliserade värde; skolande

nämnda belopp av församlingen förvaltas som en fond, med rätt för församlingen att för kyrkans behov använda ränteavkastningen, sedan en tiondel av densamma lagts till kapitalet.

Övergångsbestämmelser.

1. Nuvarande domkyrkosysslomän skola, så länge de kvarstå i sina befattningar, bibehållas vid nu utgående avlöningsförmåner — domkyrkosysslomannen vid Västerås domkyrka G. Ekström dock endast vid den genom Kungl. Maj:ts beslut den 13 april 1945 med tillägg enligt Kungl. Maj:ts beslut den 28 mars 1946 fastställda kontanta avlöningen — med skyldighet för dem att fullgöra dem nu åliggande arbetsuppgifter, i den mån viss sådan uppgift icke uppdrages åt annan. Det skall åligga sysslomännen vid Uppsala, Linköpings och Västerås domkyrkor att vara sekreterare hos vederbörande domkyrkostyrelse.

2. Gottgörelse för de till nuvarande sysslomännen vid Linköpings, Strängnäs och Växjö domkyrkor utgående indelningsersättningar, vilka på sätt ovan under punkt B anförts indragas till statsverket, skall utgå av domkyrkornas medel.

De nuvarande sysslomännen vid Karlstads och Kalmar domkyrkor samt Mariestads förutvarande domkyrka tillkommande avlöningsförmåner skola gäldas av vederbörande församling av det till församlingen till underhåll av dess kyrka utgående statsanslaget.

3. Förvaltningen av fastigheten nr 4 i kvarteret Astern i Linköping, av vilken fastighet behållna avkastningen, såsom ovan under punkt C stadgats, tillkommer nuvarande domkyrkosysslomannen vid Linköpings domkyrka, så länge han kvarstår vid sin befattning, skall övertagas av stiftsnämnden i Linköping, och skall för förvaltningen fortfarande och intill dess annorlunda förordnas gälla de i Kungl. Maj:ts beslut den 2 februari 1945 givna föreskrifter.

FÖRSLAG RÖRANDE SÄRSKILDA UTREDNINGAR

Spörsmål beträffande vilka utredning i särskild ordning anses önskvärd.

1. Åt Lunds domkyrkokostyrelse torde böra uppdragas att uppgöra förslag till löne- och pensionsbestämmelser för de å Lunds domkyrkas stat upptagna befattningshavarna.

2. Vederbörande ämbetsverk torde böra anbefallas att utarbета formu-
lär till räkenskaper för domkyrkorna.

3. Stiftsnämnden i Växjö torde böra anbefallas att höra vederbörande i fråga om överlåtelse jämlikt kyrkliga försäljningslagen till Vederlövs pastorat respektive Växjö pastorat av de till pastoraten emot årlig avgäld till Växjö domkyrka upplåtna tomterna nr 1 (68) i kvarteret Sigfrid och nr 3 i kvarteret Linné samt att därefter vidtaga de åtgärder som av de avgivna yttrandena må föranledas.

KAP. I.

Äldre och nuvarande förhållanden.**Inledning.**

Enligt romersk-katolsk ordning var domkyrkan eller katedralkyrkan kyrka för stiftets biskop samt i främsta rummet bestämd för biskopens och domkapitelsledamöternas gudstjänsthållning och deras övriga religiösa ämbetsförrättningar. Domkyrkan hörde framförallt tillsammans med biskopsämbetet och domkapitlet. Den var stiftets gemensamma helgedom och tillhörde ingen viss församling, ehuru den helt eller delvis kunde upplåtas för en särskild församlings gudstjänst. Domkyrkorna byggdes större och dyrbarare än vanliga sockenkyrkor. Medel till domkyrkornas byggnad och underhåll samt gudstjänsthållningen där erhöles genom konungarnas och enskildas gåvor och testamenten i fast och lös egendom samt genom anslag av fattig- och kyrkotioden m. m. Gudstjänsterna i domkyrkan samt mässorna blevo med tiden allt talrikare, och i samband därmed gjordes kyrkans utstyrsel allt dyrbarare. Domkyrkorna blevo även rikligare än andra kyrkor gynnade med gåvor och underhåll av enskilda, därtill uppmanade av de kyrkliga myndigheterna, ofta mot löfte om avlat.

Domkapitlets ursprungliga uppgift var att upprätthålla domkyrkans gudstjänstliv och att sörja för utbildningen av nya präster. Med tiden erhöill domkapitlet vidsträckt förvaltnings- och domarmyndighet vid sidan av biskopen. Utmärkande för denna organisation var, att domkapitlets viktigare befogenheter i stor utsträckning voro tilldelade särskilda kapitelämbeten, vilkas innehavare kallades prelater.

Vården och förvaltningen av domkyrkan och dess egendom tillkom under katolska tiden biskopen och domkapitlet. Vården om domkyrkans ekonomi handhades närmast av en syssloman (yconomus), vilken kunde vara lekman och ej behövde tillhöra domkapitlet, ehuru så ofta var fallet. Han handhade den ekonomiska och rättsliga förvaltningen av domkyrkan och dess inventarier samt domkyrkans fastigheter och kapital. För sin förvaltning var sysslomannen redovisningsskyldig inför domkapitlet.

Med reformationen upphävdes icke domkapitelsinstitutionen, men den nya ordningen medförde, att domkapitlens arbetsuppgifter avsevärt inskränktes. Så småningom upplöstes dock domkapitlet. Enligt 1571 års kyr-

koordination skulle vid varje domkyrka finnas följande ämbeten, nämligen biskopen, prosten, kyrkoherden, skolmästaren, teologie lektorn, poenitentiarus och sysslomannen, som ock kunde vara sakristan. Domkyrkans ekonomiska förvaltning skulle under biskopens uppsikt handhavas av sysslomannen, vilken helst borde vara präst. Vården av domkyrkans skrudar, altarkläden och övriga inventarier ålåg sysslomannen. Denne skulle vidare hava tillsyn över kyrkobyggnaden och kyrkogårdsmurarna samt ombesörja erforderliga reparationer å dessa. Saknade domkyrkan medel för dylika reparationer eller för annat ändamål, hade sysslomannen att därom göra anmälan hos biskopen, som skulle bringa saken till överhetens kännedom, på det att erforderliga medel måtte ställas till förfogande. En gång om året skulle sysslomannen avlämna räkenskap för sin förvaltning. Räkenskapen skulle granskas i domkapitlet och sedan inläggas till förvar i sakristian. Efter det i samband med inrättandet på 1600-talet av gymnasier i domkyrkostäderna domkapitlet återupprättats med lektorerna vid gymnasierna såsom bisittare, synas domkapitlet hava jämte biskoparna återinträtt såsom förvaltare av domkyrkorna. I universitetsstädernas domkapitel blevo de teologie professorerna bisittare i stället för gymnasielektorerna.

Under medeltiden funnos i svenska riket (utom Finland) domkyrkor i Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås och Växjö. Vid Skånes införlivning med Sverige tillkom Lunds jämväl från katolska tiden stammande domkyrka. Dessa kyrkor, som icke varit sockenkyrkor, hava utgjort självägande kyrkliga stiftelser med därtill anknutna särskilda altar- och kapellstiftelser med egen förmögenhet. Någon ändring i domkyrkornas stiftelsekaraktär torde icke hava skett med reformationen. Visserligen hava domkyrkorna, sedan domkyrkoförsamlingarnas sockenkyrkor, där sådana funnits, blivit övergivna, upplåtits till församlingarna för deras gudstjänsthållning och kyrkliga förrättningar, men fortfarande byggdes och underhöllos domkyrkorna i huvudsak med egna tillgångar samt voro underkastade särskild förvaltning.

Stifts kyrkorna i de städer, vilka blivit biskopssäten först efter reformationen, hava i allmänhet ursprungligen varit församlingskyrkor. Denna karaktär har flertalet av dem behållit, även sedan de blivit biskopskyrkor i den mening, att prästvigningar och övriga biskopliga förrättningar skola hållas där. Så är t. ex. fallet med avseende å Luleå kyrka och Stockholms Storkyrka, i vilkas förvaltning och inkomster någon förändring icke ägt rum, efter det Luleå respektive Stockholms stift inrättats. En av vederbörande domkapitel hos Kungl. Maj:t gjord framställning, att sistnämnda kyrka skulle förklaras för domkyrka, har Kungl. Maj:t enligt beslut den 8 januari 1944 funnit ej erfordra någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Även biskopskyrkorna i Göteborg, Härnösand och Visby hava, trots att statsanslag tilldelats kyrkorna, i förvaltningshänseende behållit sin ställning av församlingskyrkor. Förutvarande domkyrkan i Mariestad, vilken stad en kort tid var säte för en superintendent, har byggts att begagnas till såväl domkyrka

som församlingskyrka, men sedan superintendentssätet förflyttats från Mariestad, har kyrkan upphört att vara domkyrka och förvaltas numera, trots att den fortfarande uppbär domkyrkotunnor, såsom församlingskyrka. Till skillnad från de äldre domkyrkorna torde byggnads- och underhållsskyldigheten beträffande nu nämnda domkyrkor åligga vederbörande församling i den mån utgående statsanslag icke förslår till bestridande av kostnaderna härför.

Vad angår de jämväl efter reformationen tillkomna domkyrkorna i Kalmar och Karlstad, vilka även de ursprungligen varit församlingskyrkor men nybyggt efter det dessa städer blivit biskopssäten, hava förhållandena utvecklats så, att kyrkorna fått särskild förvaltning såsom domkyrkor, och att kyrkornas underhåll bestrides av egna tillgångar i form av statsanslag, vad Karlstads domkyrka angår med bidrag dock av församlingen.

Rörande de särskilda domkyrkorna hava utarbetats redogörelser, vilka finnas såsom *bil. A* fogade vid detta betänkande (s. 111 o. f.).

Förvaltning.

Efter reformationen tog sig statens förhållande till domkyrkorna uttryck icke blott i beviljande av anslag till domkyrkornas underhåll utan även i tillsyn över själva förvaltningen.

Ännu gällande bestämmelser om domkyrkornas förvaltning finnas i kap. 26 i 1686 års kyrkolag. Där stadgas, att biskoparna jämte domkapitlen skola vårda sig om domkyrkornas inkomster, inventarier, fastigheter, penningar och räkenskaper. Vid varje domkyrka skall finnas en syssloman, vilken på samma gång bör vara präst. Det åligger honom att öva tillsyn över domkyrkan. I sådant avseende skall han årligen jämte några andra därtill förordnade bese bristerna och uppgöra en förteckning däröver samt upprätta kostnadsförslag. Efter landshövdingens och biskopens anordning och sedan kontrakt upprättats, skall han hava uppsikt över arbetet och hålla en riktig räkning däröver. Fordras någon stor och kostsam reparation eller ombyggnad, skall landshövdingens råd inhämtas. Allt vad som domkyrkan tillhör och av sysslomannen vårdas samt i sakristian eller annorstädes förvaras, skall årligen inventeras. Originalinventariet skall läggas i kyrkans kista till förvar, likaledes kläder, silver, penningar etc., utom det som dagligen brukas, vilket skall anförtros klockaren. Över den domkyrkan tillhörande fasta egendomens skötsel och vidmakthållande, skall sysslomannen hava uppsikt och, i fall egendomen olagligt avhänts kyrkan, skall han söka återvinna den. Sysslomannen skall ock lämna predikobiträde, när han icke hindras av sin tjänst.

Sysslomannen skall tillsättas av biskopen med domkapitlets vetskap och samtycke. Domkapitlet skall tillse, att han riktigt sköter sina åligganden, inlämnar månatliga förslag och årligen i rätt tid inlevererar en riktig räkning,

som domkapitlet skall överse och underskriven insända till landskontoret. Landshövdingen har att tillse, att landsbokhållaren icke försummar att granska räkningen. Sysslomannen skall icke hava rätt att utlåna något utan biskopens och domkapitlets skriftliga befallning.

Vården och förvaltningen av domkyrkan och dess egendom tillkommer sålunda enligt kyrkolagen biskopen och domkapitlet med sysslomannen såsom närmaste förvaltare, varjämte i viktigare saker samråd skall ske med landshövdingen. Landshövdingens inseende över förvaltningen preciserades närmare i ett kungl. brev den 13 maj 1698, däri förklarades, att anordningar på mera betydelsefulla utgifter skulle underskrivas av landshövdingen jämte biskopen, medan utbetalningar av smärre poster om högst 10 daler s:mt finge beslutas av domkapitlet.

En viss medverkan i domkyrkornas förvaltning från domkyrkoförsamlingarnas sida kan skönjas från 1600-talet, möjligen under inverkan av en år 1619 utarbetad stadga om förvaltning av stadskyrkorna, vilken stadga, ehuru icke i laga form utfärdad, dock betraktats såsom gällande. Enligt denna stadga skulle i städerna två av borgerskapet väljas till kyrkoföreståndare, vilka under kyrkoherdens tillsyn skulle handhava kyrkans inkomster och vården av kyrkobyggnaden. I enlighet härmed utsågos i Uppsala, Linköping, Strängnäs och Västerås kyrkoföreståndare att vara sysslomannen behjälpliga med vården av domkyrkan och förvaltningen av dess medel. Särskilt hava kyrkoföreståndarna biträtt med avseende å dispositionen av de avgifter, som församlingsborna haft att erlägga för begagnande av kyrkans inventarier, såsom bårkläden, klockor, bänkrum och lägerstäder m. m., samt av kollekt. Konfirmation på denna medverkan från församlingarna i domkyrkoförvaltningen erhöles i vissa fall av Kungl. Maj:t men, enligt vad Kungl. Maj:t i särskilt ärende år 1642 förklarade, skulle tillsättande av kyrkoföreståndare icke få medföra inskränkning i biskopens befogenheter med avseende å domkyrkans vård och dispositionen av domkyrkans medel. I vissa fall (Uppsala, Strängnäs och Västerås) utvecklade sig förvaltningsorganen till särskilda styrelser med representanter för de myndigheter och institutioner, som handhade vården om domkyrkorna, men endast i Västerås har den särskilda styrelsen (under namn av domkyrkokommission) bibehållit sig intill våra dagar. I Uppsala och Strängnäs liksom i Linköping har all medverkan från församlingens sida i domkyrkoförvaltningen upphört, dock att i senare tid vid Uppsala domkyrka inrättats en nämnd (domkyrkonämnd) med representanter för domkapitlet och domkyrkoförsamlingen, vilken nämnd emellertid endast är ett rådgivande och beredande organ.

Vården och förvaltningen av Lunds domkyrka tillkom efter Skånes införlivning med Sverige i enlighet med kyrkolagens bestämmelser domkapitlet, vars bisittare såsom vid domkapitlet i Uppsala utgjordes av professorerna vid teologiska fakulteten. I stället för syssloman anställdes, med hänsyn till den vidlyftiga räkenskap och den tillsyn som Lunds domkyrkas

många egendomar krävde, en kyrkoinspektor, som icke var präst; detta i analogi med vad som gällde för förvaltning av övriga kyrkoegendomar i Skåne. På föranstaltande av domkapitlet inrättades för biträde vid vården av domkyrkan ett domkyrkoråd, bestående av kyrkoherden (domprosten), två professorer vid universitetet, vilket då hade ekonomiskt intresse av domkyrkoförvaltningen, samt borgmästaren och en rådman. Förvaltningen av domkyrkans ekonomi och dess egendomar ålåg emellertid fortfarande kyrkoinspektoren, till dess genom Kungl. Maj:ts instruktion den 13 februari 1765 inspektoren härutinnan ställdes under domkyrkorådets förman- skap. Den landshövdingen och biskopen enligt kyrkolagen åliggande tillsyn över domkyrkans vård samt förvaltningen av dess egendomar bibehölls emel- lertid, ehuru i begränsad omfattning.

För vården och förvaltningen av Lunds domkyrka och dess egendom gäl- ler numera Kungl. Maj:ts stadga den 17 november 1859 med däri senare vidtagna ändringar och tillägg. Enligt denna stadga skall närmaste vården och förvaltningen av domkyrkan och dess egendomar tillkomma domkyr- korådet. Detta utgöres av fem ledamöter, av vilka domprosten och borg- mästaren i Lund äro självskrivna. Av de övriga utses bland domkyrkoför- samlingens medlemmar en av länsstyrelsen i Malmö och biskopsämbetet, en av akademiska konsistoriet och en av domkyrkoförsamlingen bland dess kyrkorådsledamöter. Till biträde vid förvaltningen äger domkyrkorådet antaga en kamrerare eller inspektor och en notarie samt erforderlig betjä- ning. På förslag av domkyrkorådet förordnas av länsstyrelsen och biskops- ämbetet en arkitekt. Domkyrkans egendomar skola utarrenderas, och utar- renderingen skall numera enligt kungl. kungörelsen den 16 september 1932, nr 432, ankomma å stiftsnämnden (tidigare å länsstyrelsen och biskopsäm- betet).

Av de yngre domkyrkorna förvaltas kyrkorna i Göteborg, Härnösand, Luleå, Visby, Stockholm och Mariestad i enlighet med bestämmelserna i all- männa församlingsstyrelselagen eller beträffande Göteborg och Stockholm enligt de för dessa städer gällande särskilda föreskrifter rörande försam- lingsstyrelse. Vid Visby och Mariestads kyrkor finnas dock sysslomän an- ställda. Dessa hava emellertid icke vård om kyrkorna utan utöva endast kontroll över dispositionen samt redovisa de till kyrkorna utgående stats- anslagen.

Förvaltningen av domkyrkan i Karlstad handhaves av landshövdingen och biskopen såsom kyrkans föreståndare med biträde av sysslomannen. Församlingen synes dock besluta i angelägenheter rörande domkyrkans underhåll särskilt vad angår frågor av mindre betydelse.

Beträffande Kalmar kyrka utövades förvaltningen tidigare uteslutande av stadens myndigheter, men sedan i den av Kungl. Maj:t år 1699 fastställ- da staten för domkyrkan föreskrivits, att domkyrkans inkomster skulle stå under landshövdingens och domkapitlets disposition, inrättades i förra hälften av 1700-talet med Kungl. Maj:ts medgivande ett domkyrkoråd, be- stående av landshövdingen, biskopen och domkapitlet jämte en magistrats- person. Rådet utökades sedermera med sex av församlingen valda ledamö-

ter. Även efter det Kalmar upphört att vara säte för biskopen, handhaves förvaltningen av det särskilda domkyrkorådet, i vars sammansättning dock viss jämkning skett genom indragningen av biskopsämbetet och domkapitlet.

Sysslomän finnas anställda vid samtliga äldre domkyrkor utom i Lund ävensom vid de yngre domkyrkorna i Karlstad, Visby, Kalmar och Mariestad. Sysslomansbefattningen i Uppsala är ej förenad med annan tjänst. Sysslomännen i Linköping, Strängnäs, Västerås, Växjö och Visby äro samtidigt kyrkoadjunkter i domkyrkoförsamlingarna. Sysslomannen i Skara innehar förordnande som pastoratsadjunkt i domkyrkoförsamlingen och sysslomannen i Karlstad är kyrkoherde i annat pastorat än domkyrkoförsamlingen. Nuvarande sysslomannen i Kalmar, som icke uppehåller annan allmän befattning, är på grund av hög ålder ständigt tjänstledig. Vikarien för denne innehar ordinarie komministersbefattning i församlingen.

Särskilda instruktioner för sysslomännen hava fastställts av en del domkapitel.

Sysslomannens åligganden hava ovan berörts. I stort sett omfatta de tillsyn och vård av domkyrkobyggnaden, domkyrkan tillhöriga fastigheter, inventarier, samlingar och arkiv, ombesörjandet och kontroll av beslutade underhållsarbeten samt redogörarskap för domkyrkans kassa och fonder. Tillika åligger honom viss predikoskyldighet, i regel omfattande hälften av under året förekommande ottesångs- eller aftonsångsgudstjänster. De vid de yngre domkyrkorna i Karlstad, Visby, Kalmar och Mariestad anställda sysslomännen, vilka icke alltid varit präster, hava ingen predikoskyldighet i denna deras egenskap. Sysslomännen vid domkyrkor med särskilda styrelser äro tillika sekreterare och föredragande i vederbörande styrelse. Sysslomännen synas även biträda vid anordningar för prästmöten, prästvigningar och andra stiftshögtider i domkyrkan. Den tid sysslomansarbetet beräknas taga har av vederbörande syssloman i timmar per dag uppskattats sålunda: Linköping till 5 å 8 tim., Skara till 3 å 4 tim., Västerås till 4 tim. och Karlstad till 1 tim. För Strängnäs hava upptagits 100 normalarbetsdagar per år. Uppgifter hava ej erhållits från Växjö, Kalmar och Visby. I Uppsala är sysslomansbefattningen heltidstjänst.

Beträffande sysslomännens avlöningsförhållanden gäller vid flertalet äldre domkyrkor, att avlöningen bestrides dels av statsanslag och dels av domkyrkornas medel. Till sysslomansbefattningarna i Uppsala och Skara utgår icke något statsanslag, utan deras innehavare avlönas helt och hållet av vederbörande domkyrka. Sysslomannen i Uppsala uppbär särskild ersättning för honom åliggande predikoskyldighet med viss andel av avkastningen av försäljningsmedel för lönejord, som för detta ändamål anslagits av staden. Fri bostad i domkyrkan tillhörig fastighet åtnjutes av sysslomännen i Uppsala och Linköping.

Förmån av boställsjord förefinnes fortfarande vid sysslomansbefattningarna i Strängnäs, Västerås och Växjö, dock att avkastningen av sysslomansbostället i Västerås och övriga till denna tjänst hörande lönetillgångar ingå

till domkyrkokassan, emot det sysslomannen av domkyrkokassan åtnjuter till beloppet bestämd kontant lön, som dock icke må understiga behållna avkastningen av lönetillgångarna. Viss del av lönejorden i Växjö har försålts, och sysslomannen äger uppbära räntan å försäljningsmedlen. Jämväl för de övriga sysslomansbefattningarna vid de äldre domkyrkorna (Uppsala, Linköping och Skara) hava tidigare funnits boställsjordar, av vilka den i Uppsala indragits till domkyrkan samt de i Linköping och Skara blivit försålda. För viss del av försäljningsmedlen för lönejorden i Linköping har inköpts en hyresfastighet, som förvaltas av domkyrkostyrelsen men varav sysslomannen uppbär nettoavkastningen tillika med avkastningen av återstående försäljningsmedel.

Samtliga boställsjordar, utom den i Linköping som varit domkyrkojord, hava anslagits av kronan, dock att bostället i Skara ursprungligen av kronan anslagits till domkyrkans underhåll och först därefter upplåtits till boställe åt sysslomannen.

Sysslomännen vid domkyrkorna i Karlstad och Kalmar samt vid förutvarande domkyrkan i Mariestad åtnjuta kontant utgående avlöning av domkyrkokassan. Sysslomansbefattningen i Visby är oavlönad.

Lagstadgad rätt till pension eller skyldighet att avgå vid viss uppnådd levnadsålder föreligger icke för sysslomännen. För sin familjepensionering voro de tidigare delaktiga i prästerskapets änke- och pupillkassa, men sedan prästerskapets familjepensionering övertagits av kyrkofonden, hava sysslomännen för familjepensioneringen beretts delaktighet i statens pensionsanstalt.

Ordningen för bestridandet av sysslomännens löneförmåner framgår av efterföljande tabell (se sid. 31).

Utom sysslomansbefattningarna äro på domkyrkornas stater upptagna följande befattningshavare.

Uppsala: en tillsyningsman och en klockställare samt en språkkunnig portvakt, till vars avlöning dock församlingen bidrager.

Skara: domkyrkan betalar vissa lönebidrag till de nuvarande innehavarna av klockar- och organistbefattningarna.

Strängnäs: domkyrkan betalar vissa lönebidrag till organisten, sångaren, klockaren, kyrkvaktmästaren och domkyrkodrängen.

Växjö: domkyrkan betalar vissa lönebidrag till organisten, klockaren, kantorn, orgeltramparen och vaktmästaren.

Lund: kamrerare (i stället för syssloman), arkitekt, notarie, kapellmästare, klockare—kantorn, tre vaktmästare (i domkyrkan, i kapitelhuset och hos domkyrkorådet) ävensom dörrvakter och extra vaktpersonal.

Kalmar: domkyrkan betalar lönebidrag till nuvarande innehavaren av ringarbefattningen.

Mariestad: domkyrkan betalar vissa lönebidrag till organisten, kyrkvaktmästaren och tornurets vårdare.

Linköping, Västerås och Karlstad: inga.

Ordningen för bestridandet av sysslomännens löneförhöjningar.

Domkyrka	Statsanslag (Indelningsersättning)		Av domkyrkans medel		Avkastning av lönefas- tighet och lönefond	Hyres- bidrag av dom- kyrkan	Summa	Fri bostad i domkyr- kans fastighet
	Spannmål att lösas i kontant efter markegång	Kontanta be- loppet av spann- målsanslaget enl. 1947 års markegång jämte forsellön	Ordinarie lön (inb. ålders- tillägg)	Dyrtids- och kris- tillägg				
	Hektoliter	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	
Uppsala	—	—	5 800:—	3 738:80	180:—	—	9 718:80	8 rum + kök m. värme
Linköping	90·925 ($\frac{1}{3}$ råg $\frac{2}{3}$ korn)	1 411:55	—	—	16 700:—	—	18 111:55	5 rum + kök utan värme
Skara	—	—	2 000:—	1 289:60	—	—	3 289:60	—
Strängnäs	82·44 ($\frac{1}{3}$ råg $\frac{1}{2}$ korn)	1 315:38	300:—	—	3 196:44	—	4 811:82	—
Västerås ¹	—	—	2 600:—	1 676:48	—	1 600:—	5 876:48	—
Vaxjö	38·404	597:39	492:82	—	2 855:—	—	3 945:21	—
Karlstad	—	—	438:81	—	—	—	438:81	—
Kalmar	—	—	750:—	483:60	—	—	1 233:60	—
Mariestad	—	—	448:80	—	—	—	448:80	—
Visby	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	211·769	3 324:32	12 890:43	7 188:48	22 931:44	1 600:—	47 874:67	—

¹ De till sysslomansbefattningen vid Västerås domkyrka hörande lönetillgångar, utgörande indelningsersättning om 124·184 hl spannmål, $\frac{1}{3}$ råg $\frac{1}{2}$ korn, jämte forsellön samt avkastning av lönefastighet och lönefond, motsvarande kontant tillhoppa kr. 3 389:02, ingå till domkyrkans kassa.

För kamreraren, arkitekten, notarien och kapellmästaren vid Lunds domkyrka hava särskilda instruktioner fastställt. Kamreraren åligger att biträda domkyrkorådet vid vården och förvaltningen av domkyrkan och dess egendom, att hava tillsyn och vård om domkyrkans inventarier, ansvar och vård om domkyrkans kassa och fonder samt föra dess räkenskaper, vara ombud vid syner och besiktningar å domkyrkans fastigheter, utreda frågor om och kontrollera utförande av byggnadsarbeten å dessa fastigheter, ombesörja inköp av bränsle och förnödenheter till domkyrkan och kapitelhuset samt att utöva förmanskap över vaktmästarpersonalen m. fl.

Allenast kamrerar- och kapellmästarbefattningarna samt vaktmästarsysslorna i domkyrkan och kapitelhuset äro heltidstjänster. Med undantag av förstnämnda vaktmästarsyssla äro nu nämnda befattningar i pensionshänseende anslutna till Svenska Personal-Pensionskassan (SPP).

Ekonomi.

För underhållet av domkyrkorna under medeltiden voro domkyrkornas egna rikliga tillgångar till fyllest. I samband med reformationen indrogs i gamla Sverige till kronan huvudparten av domkyrkornas fastigheter.¹ Domkyrkornas behov tillgodosågs efter förlusten av tidigare inkomster genom särskilda anslag av den till kronan indragna delen av tiondet.² Att efter indragningen till kronan av domkyrkornas egendom underhållet av domkyrkorna, vilka icke kunde betraktas såsom församlingskyrkor i vanlig mening, måste bliva en statlig uppgift är naturligt. I 1571 års kyrkoordning stadgades också: »The sju domkyrkior som här i riket varit haffua³ skolla ock så bliffua widh mackt håldna genom nödtorffthigh underhållning och tillåghor.» Om domkyrkans inkomster icke försloge till hennes nödtorftiga underhåll, skulle för förbättring av inkomsterna förhållandet av biskopen anmälas för »Öffuerheterna». Tidigare synas tiondeanslagen hava utgått med växlande belopp alltefter behovet, men på 1570-talet skedde en reglering av domkyrkornas tiondeanslag på sådant sätt, att anslagen fixerades till en eller i vissa stift två tunnor spannmål från varje socken inom stiftet (de s. k. domkyrkotunnorna). Anslagen av domkyrkotunnor hava tid efter annan bekräftats, t. ex. i konung Gustav II Adolfs konungaförsäkran den 31 december 1611, men detta har icke ansetts utgöra hinder för användande vid enstaka tillfällen av viss domkyrkas tunnor till annan domkyrka eller till och med till vanlig sockenkyrka. Vid nybildning av stift överflyttades ock i regel de från det nya stiftsområdet utgående domkyrkotunnorna till den nya domkyrkan. Sedan domkyrkornas rätt till domkyrko-

¹ Rörande upplysningar angående domkyrkornas godsbestånd före reformationen, se Hans Forssell: Sveriges inre historia från Gustaf den förste, Stockholm 1869, första delen, bilagor, s. 59—67.

² Enligt ett av konung Gustaf I den 29 januari 1552 utfärdat brev om understöd till Västerås domkyrka efterläts domkyrkan viss tionde »till reformering och förbättring och uti vederläggning för de landbor, som under för: de kyrka legat haver».

³ Härmed avses Uppsala, Linköpings, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö och Åbo domkyrkor.

tunnor stadfästas genom prästerskapets privilegier den 16 oktober 1723, punkt 4, har överflyttning av domkyrkotunnor från en till annan kyrka icke ansetts böra få förekomma.

Utom domkyrkotunnor åtnjöto domkyrkorna i Strängnäs, Växjö, Karlstad och Kalmar särskilda tiondeanslag för anskaffande av vin och oblater (s. k. vinsäd). Till Härnösands domkyrka utgå ej domkyrkotunnor utan endast tiondeanslag såsom vin- och byggnadssäd. Icke heller Visby domkyrka åtnjuter några domkyrkotunnor men har alltsedan 1845 beviljats ett särskilt statsanslag, som för närvarande är bestämt till 2 000 kronor för år.

Till Lunds domkyrka, vars egendomar icke reducerats, har ej utgått något statsanslag.

Statens understöd till domkyrkornas byggnad och underhåll skedde i vissa fall genom anslag av hemman och andra fastigheter. Till Linköpings domkyrka anslogs sålunda av kronan år 1572 en mjölkvarn i Tannefors, till Skara domkyrka samma år ett hemman med en ström i Marums socken, till Strängnäs domkyrka år 1575 en såg med ström i Härads socken, till Västerås domkyrka år 1553 en kvarn i Skultuna socken, sedermera (år 1645) utbytt mot ett hemman i Skerike socken, till Växjö domkyrka år 1623 en lägenhet i Kampen, som sedermera (år 1919) försålts, samt till Kalmar domkyrka år 1858 »med full äganderätt och för evärdeliga tider» vissa till Kalmar f. d. fästning hörande jordar, sedermera (år 1862) avstädda till Kalmar stad emot årlig avgäld till domkyrkan. I regel frinjöto domkyrkorna kronans räntor av domkyrkorna anslagna eller dem eljest tillhöriga fastigheter. Skara domkyrka erhöll år 1577 kronans utskylder av Skara stads tomter och åkrar och Mariestads kyrka år 1588 kronans tionde av stadens jord.

Genom kungl. förordningen den 23 juli 1869 angående förändring av grundräntor och kronotionde blevo domkyrkotunnorna samt övriga till domkyrkorna utgående ränte- och tiondeanslag indragna till statsverket emot ersättning, vilken i huvudsak är bestämd till viss mängd spannmål att lösas i kontant efter medelmarkegångspris. Sådan förändring har emellertid icke skett med det till Mariestads kyrka förlånade kronotiondet av stadens jord. Från den genom kungl. kungörelsen den 30 juni 1947, nr 426, föreskrivna indragningen av till kyrkor utgående ersättningar för vin- och byggnadssäd och för kronotiondeanslag m. m. hava undantagits de ersättningar, som utgå till nuvarande och förutvarande domkyrkor. Anslaget till Visby domkyrka och ersättningarna till övriga domkyrkor uppgå till följande belopp:

Domkyrka	Persedlar						Persedlar- nas värde enl. 1947 års marke- gång Kr.	Ersätt- ning för forsellön samt pen- ning- räntor Kr.	Summa i kontant Kr.
	Råg	Korn	Havre	Bland- säd	Smör	Hö			
	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Kg.	Dt.			
Uppsala	333 003	586 975	—	—	—	—	14 427: 29	281: 24	14 708: 53
Linköping	126 115	198 699	—	—	—	—	5 010: 30	99: 29	5 109: 59
Skara	179 189	333 889	—	—	331 813	—	9 171: 63	195: 80	9 367: 43
Strängnäs.....	263 248	221 471	—	—	—	—	7 613: 67	148: 17	7 761: 84
Västerås	142 088	126 211	47 605	4 946	32 306	15 303	5 125: 32	200: 96	5 326: 28
Växjö	156 903	156 903	—	—	—	—	4 796: 77	95: 92	4 892: 69
Göteborg	50 781	114 763	—	—	—	—	2 543: 92	50: 61	2 594: 53
Karlstad.....	78 857	120 931	101 805	—	—	—	4 038: 87	84: 42	4 123: 29
Härnösand....	—	174 946	—	—	—	—	2 884: 85	33: 32	2 918: 17
Visby	—	—	—	—	—	—	—	—	2 000: —
Kalmar.....	136 176	136 176	—	—	—	—	4 274: 84	31: 75	4 306: 59
Mariestad.....	76 842	81 621	—	—	—	—	2 444: 12	48: 28	2 492: 40
Summa	1 542 697	2 252 535	149 410	4 946	364 119	15 303	62 331: 58	1 269: 76	65 601: 34

¹Av detta belopp disponeras 300 kr. av domkapitlet till expenser och resten fördelas lika mellan domkyrkan och synodalhuset.

Utom ovannämnda årliga anslag har staten ofta vid större ombyggnads- och förbättringsarbeten å domkyrkorna anvisat särskilda anslag, varjämte domkyrkorna berättigats uppbära rikskollekter och stamboksmedel ävensom anordna lotterier (Linköping). I äldre tider förekom också, att staten utskrev särskilda »hjälp» och gårdar av stiftens invånare till domkyrkornas understöd. Vid beviljande av anslag till reparation av Västerås domkyrka vid 1858/59 års riksdag gjorde ständerna om domkyrkornas förhållande till staten följande uttalande: Domkyrkorna i riket, av vilka de flesta äro uppförda före reformationen, hava av ålder utgjort föremål för statens omvårdnad, så att icke allenast till deras vidmakthållande tiondeanslag blivit anvisade utan även, när å dem erfordrats så betydliga och kostsamma reparationer, att dessa icke kunnat med domkyrkornas egna tillgångar verkställas, särskilda statsbidrag blivit för sådant ändamål beviljade.

Även de yngre domkyrkorna hava, utom de årliga anslagen, i åtskilliga fall fått uppbära särskilda understöd antingen till uppbyggandet eller ock till större ombyggnads- eller förbättringsarbeten. Kalmar och Mariestads kyrkor hava sålunda till huvudsaklig del uppförts med anslag av statsmedel jämte kollekt- och stamboksmedel, därvid dock är att märka, att bägge dessa kyrkors uppbyggande föranleddes av statliga eller därmed likartade intressen. Jämväl till uppbyggande av domkyrkorna i Göteborg och Karlstad hava bidrag anvisats av dylika medel. Till återuppbyggnad av Härnösands domkyrka på 1840-talet hava däremot direkta statsanslag utöver det årligen utgående tiondeanslaget icke beviljats, utan kostnaden har bestritts av församlingen samt med frivilliga bidrag. Till yttre restaurering av Visby domkyrka har statsbidrag lämnats vid ett par tillfällen.

Till de yngsta biskopskyrkorna (Luleå kyrka och Stockholms Storkyrka) hava några statsanslag icke beviljats, i varje fall icke efter det de blivit stiftskyrkor.

Utom de av kronan efter reformationen till domkyrkorna anslagna fastigheterna äga domkyrkorna åtskilliga fastigheter, vilka på olika sätt kommit i domkyrkornas besittning. Vid indragning av domkyrkogodset i samband med reformationen synas vissa i anslutning till domkyrkobyggnaderna belägna fastigheter hava lämnats orubbade i domkyrkornas ägo. Indragningen synes i en del fall icke hava drabbat fastigheter, som erfordrades för domkapitlet eller till bostäder åt befattningshavare, vilka enligt 1571 års kyrkoordning skulle »sitta vid domkyrkorna». I Uppsala bibehölls sålunda till domkyrkan de s. k. domtrapphusen och de övriga fastigheter, som äro belägna intill domkyrkan, samt sysslomansgården. Huruvida de domkyrkan i Linköping tillhöriga, i domkyrkans närhet belägna fastigheterna tillhört domkyrkan under medeltiden eller utgöra senare förvärv, har icke kunnat utrönas. Biskops- och domkyrkosysslomansgårdarna anses hava till sitt ändamål upplåtits av kronan från det forna franciskanerklostrets mark. Domkyrkogården i Skara (tomten nr 11 i kv. Venus) torde hava tillhört domkyrkan redan under medeltiden. Det nuvarande domkapitelshuset i Strängnäs synes tidigare och alltifrån medeltiden hava varit katedralskola. Även tomten för det nuvarande läroverksbiblioteket i Strängnäs torde sedan gammalt hava tillhört domkyrkan. Domkyrkan i Västerås synes vid reduktionen fått behålla ett jämförelsevis stort antal tomter och gårdar i staden, vilka emellertid sedermera blivit försålda till enskilda för domkyrkans räkning emot tomtören till domkyrkan. I domkyrkans ägo äro kvar allenast domkapitels- och biblioteksgårdarna, den sistnämnda uthyrd till läroverket. Jämväl Växjö domkyrka synes hava fått behålla en del gårdar i staden, vilka sedermera kommit i enskild ägo mot utgörande till domkyrkan av tomtören. De områden i närheten av domkyrkan, som fortfarande äro i domkyrkans ägo, torde även de sedan gammalt hava tillhört domkyrkan.

Efter reformationen hava några domkyrkor på annat sätt än genom kroanslag förvärvat fastigheter. Till domkyrkan i Strängnäs donerades år 1679 två hemman i Strängnäs socken, för samma domkyrkas medel inköptes år 1664 den nuvarande biskopsgården, vilken tillökades år 1915 på domkyrkans bekostnad, samt år 1856 och 1877 viss tomtmark, som utlagts till kyrkogård. Västerås domkyrka inköpte år 1629 och 1633 för domkyrkans medel ett hemman i Hubbo socken. Linköpings domkyrka har delvis genom donation av enskild förvärvat ett pappersbruk i Tannefors. Skara domkyrka innehade tidigare ett hemman i Härlunda socken, som den förvärvat på obekant sätt.

Strängnäs, Västerås och Växjö domkyrkor åtnjuta avkastningen av fastigheter, vilka tidigare varit anslagna till lärare vid läroverken i respektive städer. Anledningen härtill är, att gårdarna ansetts tillhöra domkyrkorna och därför böra återfalla till kyrkorna, då deras disposition för lärarnas

räkning upphört. Tvist har i vissa fall uppstått om domkyrkornas rätt till fastigheterna, och den nuvarande dispositionen synes icke alltid vara definitiv. Å andra sidan åtnjuta lärare vid läroverken i Strängnäs och Växjö fortfarande vissa fastigheter, till vilka vederbörande domkapitel påstå äganderätt för domkyrkans räkning.

En stor del av domkyrkorna sålunda tillhöriga fastigheter hava, på sätt av de särskilda redogörelserna inhämtas, blivit försålda. Av Lunds domkyrkas betydliga, till största delen från medeltiden stammande fastighetsbestånd försåldes något mer än hälften till skatte under 1760-talet. Lunds domkyrka äger emellertid allttjämt ett stort antal hemman och lägenheter på landet samt domkapitelshuset och två andra fastigheter i staden.

Byggnad och underhåll av de äldre domkyrkorna ålago icke församlingsborna. Under medeltiden synas i åtskilliga domkyrkostäder hava funnits särskilda församlingskyrkor. Med hänsyn till domkyrkornas betydande andra tillgångar under medeltiden torde behov av särskilda bidrag från församlingarna icke heller hava förelegat, vilket icke uteslutit att frivilliga gåvor förekommit. Efter reformationen och indragning av kyrkornas underhållsgods hava de särskilda församlingskyrkorna, i den mån sådana funnits, så småningom blivit övergivna och domkyrkorna upplåtits till församlingarnas gudstjänster och kyrkliga förrättningar. Att härmed tanke väckts att församlingarna skulle bidra till domkyrkornas underhåll är naturligt. I äldre tider synas sålunda dagsverken hava utgjorts av församlingborna vid arbeten å kyrkan. De särskilda avgifter för bänk- eller stolrum och lägerstäder samt för begagnande av ringklockor och andra inventarier, som tidigare betalades av församlingsborna, användes i första hand till bestridande av kostnaderna för gudstjänsthållningen men även för kyrkans underhåll. I brevet den 26 november 1696 och den 30 januari 1697, vilka närmast avsågo Linköpings domkyrka men vilkas uttalanden synas vara av mer allmän innebörd, förklarade Kungl. Maj:t, att domkyrkotunnorna och avkastningen av fastigheterna finge användas endast för kyrkans utvärtas vidmakthållande, såsom till tak, murar, fönster och dörrar. Med domkyrkans inkomster av bänkrum m. m. skulle borgerskapet bekosta all byggnad och målning inuti kyrkan samt avlöning till kyrkans betjäning. Försloge icke dessa inkomster, skulle församlingen tillskjuta vad som fattades, »eftersom där ingen domkyrka vore, så borde stadens inbyggare lika fullt hava någon kyrka, vilken de själva borde underhålla såväl utan som innan». Emellertid synas berörda föreskrifter icke hava tillämpats utan domkyrkans inkomster av domkyrkotunnor och fastigheter, så långt de räckt, i regel även använts till domkyrkans inre underhåll samt till avlöning av kyrkobetjante.

Regelbundna bidrag till domkyrkornas underhåll hava icke lämnats av församlingarna. Däremot hava särskilt i äldre tider frivilliga bidrag av enskilda förekommit till domkyrkokassorna. Någon skyldighet härutinnan synes icke hava ansetts föreligga för församlingarna, utan vid bristande tillgång i domkyrkokassa har utfyllnad ofta skett genom rikskollekter och

insamling med s. k. stamböcker. Vad kammarkollegium i ett år 1827 avgivet utlåtande rörande Västerås domkyrka uttalat, att domkyrkoförsamlingen icke borde betungas med något förut aldrig utgjort bidrag till reparation och andra kyrkans behov, torde hava ansetts gälla samtliga äldre domkyrkor.

I ett av särskilda kommitterade för utarbetande av förslag till ny kyrkolag år 1846 avgivet förslag till lag om vård av kyrka och kyrkoegendom m. m., upptogs ett stadgande, som utgår från den uppfattningen, att domkyrkoförsamling bör bidraga till domkyrkans byggnad och underhåll. En allmän bestämmelse om skyldighet för församling att bygga och underhålla kyrka samt anskaffa inredning m. m. följdes sålunda av en så lydande föreskrift: »Ej vare församling skyldig att på kyrka eller vad därtill hör större kostnad göra än församlingens behov kräver; och förty må domkyrkoförsamling för sin kyrka ej mera betungas än annan lika stor församling skäligen till sin kyrkas underhåll utgör». Jämväl ett år 1873 framlagt kyrkolagsförslag innehåller enahanda förklaring beträffande omfattningen av domkyrkoförsamlings byggnadsskyldighet vid domkyrkan.

I samband med beviljande av statsanslag till reparationsarbeten å Västerås domkyrka år 1860 gjorde riksdagen ett principiellt uttalande av följande innehåll rörande den omfattning, i vilken domkyrkoförsamling bör bidra till underhåll av sin domkyrka: Vid beviljande av understöd av allmänna medel för Sveriges i äldre tider uppförda, storartade och genom konstminnen dyrbara domkyrkor har riksdagen ansett de dryga kostnader, som med dessa kyrkors underhåll äro förenade, icke skäligen kunna utan undantag åläggas de församlingar, åt vilka samma kyrkor blivit till begagnande upplåtna, men å andra sidan funnit rättvist och billigt, att sådana arbeten, vilka icke avse dylika kyrkors monumentala delar utan endast vederbörande församlingars gagn och bekvämlighet, varda av dessa församlingar själva bekostade.

I enlighet härmed hava anordningar för kyrkornas uppvärmning och belysning, såsom införande av centralvärmeanläggningar och elektrisk belysning vid åtskilliga domkyrkor (Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås) till stor del eller i sin helhet bekostats av församlingarna. Även anskaffande av orglar, klockor o. d. hava i en del fall skett på församlingarnas bekostnad. Kostnaderna för domkyrkans drift eller utgifter för uppvärmning, belysning, renhållning, sotning och vatten bestridas regelmässigt av domkyrkoförsamlingarna. Strängnäs domkyrka lämnar dock bidrag till dylika utgifter. Vid större reparationer hava domkyrkoförsamlingarna i allmänhet lämnat bidrag, och vid beviljande av statsanslag för dylika ändamål synes i regel krävas, att församlingarna efter sin förmåga lämna understöd.

Avlöning till vaktbetjäning och andra i domkyrkorna tjänstgörande befattningshavare, utom prästerskapet, hava tidigare delvis avlönats av domkyrkorna, men avlöningen bekostas numera på några undantag när helt och hållet av församlingarna. Klockställarna synas i allmänhet avlönas av domkyrkorna, och i Uppsala betalar domkyrkan avlöning till en språkkunnig

portvakt, dock med bidrag från domkyrkoförsamlingen. Strängnäs, Skara och Kalmar domkyrkor betala vissa mindre lönebidrag till dylika befattningshavare; i Skara och Kalmar skola dock bidragen enligt Kungl. Maj:ts beslut upphöra vid befattningshavarnas avgång.

Regelbundna bidrag av domkyrkoförsamlingarna till själva underhållet av domkyrka utgår endast i två fall och till jämförelsevis obetydliga belopp, nämligen i Skara 500 kronor och i Västerås 2 500 kronor (såsom ersättning för tidigare till domkyrkan utgående bänkhylor och klockringning).

Till underhåll av plantering eller annan öppen plats omkring domkyrkan lämnas bidrag av domkyrkoförsamlingarna i Uppsala (3 500 kronor), Linköping (300 kronor), Skara (skötsel av domkyrkotomten är ett tjänsteåliggande för kyrkvaktaren, vilken avlönas av församlingen) och Västerås (underhållet bestrides av staden med bidrag av domkyrkan och domkyrkoförsamlingen).

Beträffande dispositionen av inkomsten av avgifter för kyrkans visning samt begagnande av kyrkans klockor och andra inventarier förfares mycket olika. Enligt kungl. resolutioner den 7 april och den 14 juli 1741 skulle inkomsten av klockringning icke få användas till andra ändamål än till kyrkans vidmakthållande och förbättring. I Uppsala ingår behållningen av visningsavgifterna till domkyrkan efter avdrag av avlöningen för erforderlig vaktpersonal. Avgifter för klockor uppbäras av församlingen, som efter avdrag av avlöningskostnaden inlevererar behållningen till domkyrkan. I Linköping uppbär församlingen avgifter för klockringning för utom församlingen boende. I Skara tillföras avgifter för begravingar och vigslar domkyrkan. I Strängnäs utgå numera icke avgifter för användning av klockor och andra inventarier, men församlingen betalar ersättning därför till domkyrkan. Avgifterna för visning av kyrkan tillföras församlingen. I Västerås betalas avgifterna för kyrkans visning och för begagnande av vissa inventarier till domkyrkan, under det avgifterna för begagnande av klockor och vissa andra inventarier uppbäras av församlingen.

Lunds domkyrkokassa, som tillföres inkomster av avgifter för ringning, bestrider samtliga kostnader för domkyrkans byggnad och underhåll, för uppvärmning,¹ belysning och renhållning, för vård och underhåll av domkyrkoplatsen, för inventarier och för gudstjänsthållningen ävensom för avlöning och pensionering av samtliga i domkyrkan och hos domkyrkorådet anställda befattningshavare. Domkyrkoförsamlingen betalar dock avlöningen för fyra koralsångare samt viss del av avlöningen till innehavaren av de förenade kantors- och klockartjänsterna. I övrigt har församlingen inga utgifter, som sammanhålla med domkyrkan. Fråga om domkyrkokassans bidrag till underhåll av annan kyrka i församlingen har varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Med anledning av framställning från Lunds stads- och landsförsamlingar om åläggande för domkyrkan att bestrida en å Allhelgonakyrkan i Lund utförd reparation samt ekonomiskt svara för kyrkans

¹ Under åren 1901—1931 betalade församlingen $\frac{1}{3}$ av kostnaden för domkyrkans uppvärmning.

underhåll, uppvärmning, organist, kör och betjäning m. m. fann Kungl. Maj:t genom beslut den 18 november 1932 ansökningen icke föranleda annan åtgärd än att Kungl. Maj:t med hänsyn till i ärendet förekomna särskilda omständigheter medgav, att såsom bidrag till Allhelgonakyrkans reparation finge av domkyrkans överskottsmedel till församlingen utbetalas visst begränsat belopp. Detta hade ock medgivits av domkyrkorådet.

Beträffande de yngre domkyrkorna bestridas underhållet av och övriga kostnader för Luleå kyrka och Stockholms Storkyrka helt och hållet av respektive församling. Samma är förhållandet med Göteborgs Gustavi, Härnösands, Visby och Mariestads kyrkor, i den mån de årliga, jämförelsevis obetydliga statsanslagen icke förslå därtill, dock att vad Visby domkyrka angår vid ett par tillfällen statsbidrag, såsom ovan nämnts, lämnats till domkyrkans yttre restaurering. Till förbättringsarbeten å Karlstads domkyrka samt anordningar för kyrkans uppvärmning och belysning m. m. har församlingen vid flera tillfällen bidragit, då domkyrkans egna tillgångar icke varit tillräckliga. Till underhållet bidrager församlingen med ett årligt belopp av 7 500 kronor och bestrider kostnaderna för vård och underhåll av domkyrkans tomt, för kyrkans uppvärmning, belysning, städning och vatten samt i regel omkostnader för inventarier i domkyrkan ävensom utgifterna för de vid domkyrkan anställda befattningshavarna utom sysslomannen. Vad slutligen Kalmar domkyrka angår har tack vare jämförelsevis rikliga statsanslag något årligt bidrag till underhållet icke erfordrats från församlingen. Församlingen betalar emellertid kostnaderna för kyrkans uppvärmning, städning och sotning samt utgifterna för avlöning av de vid domkyrkan anställda befattningshavarna med ett mindre lönebidrag till ringaren från domkyrkokassan, vilket bidrag dock skall upphöra vid nuvarande innehavarens avgång. Till större förbättringsarbeten m. m. å domkyrkan har församlingen vid flera tillfällen lämnat bidrag samt bekostat orgel och anordningar för kyrkans uppvärmning.

Domkyrkans inkomster av avgifter för ringning och av hyror för kyrkans upplåtande ingå i Karlstad till församlingen, under det i Kalmar förstnämnda avgifter fördelas mellan församlingen och domkyrkan.

Vissa till domkyrkorna anslutna institutioner.

Tidigare har domkapitlets verksamhet bekostats av domkyrkomedel. Detta torde sammanhånga med det ovan anförda förhållandet, att domkyrkan var biskopens och domkapitlets kyrka. Denna skyldighet för domkyrkan kvarstod även efter reformationen men har sedermera övertagits av staten utom beträffande tillhandahållandet av lokal för domkapitlet, vilket fortfarande, i den mån domkyrkans tillgångar medgiva det, åligger flertalet äldre domkyrkor. Åliggandet för domkyrkorna att svara för domkapitlets lokaler har fastslagits i kungl. förordningen den 11 februari 1687 huru med rättgång uti domkapitlet skall förhållas. Däri stadgas nämligen, att domkapitlet skall sammanträda i ett bekvämt rum, som i domkyrkan eller något dess hus med allt nödvändigt tillbehör därtill beredas skall. Sådan skyldighet

tages fortfarande i anspråk vid samtliga äldre domkyrkor utom i Linköping, där domkapitlet tillhandahålles lokal i ett för stiftets byggnadskassas medel uppfört hus. Till större reparationer å domkapitelslokalerna hava statsbidrag ofta lämnats. Tidigare bekostade domkyrkorna jämväl lokalernas uppvärmning, belysning, renhållning och möblering, men utgifterna härför jämte för domkapitlens verksamhet i övrigt hava övertagits av statsverket, dock att domkyrkan i Uppsala fortfarande bekostar domkapitelslokalernas uppvärmning, domkyrkan i Västerås uppvärmning, belysning, möblering och renhållning samt Lunds domkyrka uppvärmning och möblering.

De yngre domkyrkorna hava icke sådan skyldighet, varom ovan nämnts, dock att ett till Härnösands domkyrka av staten anvisat tiondeanslag skall disponeras jämväl till underhåll av synodalhuset, vari lokal för domkapitlet är inrymd, samt till expenser för domkapitlet.

Även för ett annat ändamål, som ligger vid sidan om domkyrkomedelns egentliga uppgift, har domkyrkan att bestrida vissa utgifter, nämligen för biskopsgårdarnas underhåll.

Huru underhållsskyldigheten beträffande biskopsgårdarna i städerna efter reformationen var ordnad framgår av ett stadgande i 1571 års kyrkoordning, enligt vilket det skulle åligga biskoparna att själva bygga och underhålla gårdarna. Huruvida detta stadgande tillämpades överallt, torde emellertid vara tveksamt. Vissa omständigheter tyda på att i vissa fall domkyrkans medel tagits i anspråk för detta ändamål. År 1603 anslogos domkyrkomedel till underhåll av biskopshuset i Växjö. I kungl. resolution den 5 december 1682 på prästerskapets i Västerås stift ansökning säges, att biskopsgården i Västerås underhölls med domkyrkans medel, »vilket såsom Kungl. Maj:t förstår ett gammalt bruk hava varit»; och Kungl. Maj:t medgav, att biskopsgården skulle även för framtiden efter vanligheten underhållas och förbättras av domkyrkans medel. Även i vissa andra stift synas biskopsgårdarna hava underhållits med domkyrkornas medel.

De i mitten av 1600-talet upprättade förslagen till ny kyrkoordning ansluta sig till den praxis, som sålunda tillämpats beträffande vissa biskopsgårdar, dock att viss mindre underhållsskyldighet skulle åligga biskopen.

I samband med upprättandet i slutet av 1600-talet av stater för de särskilda domkyrkorna kom frågan om byggnads- och underhållsskyldigheten vid biskopsgårdarna under överbäggande. Därvid uttalades, att biskoparna ensamma borde vara ansvariga för gårdarnas byggnad och underhåll; något anslag för detta ändamål upptogs icke heller i staterna, och förbjöds att gravera kyrkorna med andra utgifter än de i staterna uppförda. Undantag härifrån utgjorde Lunds domkyrkas stat, i det i denna upptogs även en post för biskopsgårdens underhåll. I enlighet härmed blevo i början av 1700-talet gjorda framställningar om bidrag av domkyrkomedel till underhåll av vissa biskopsgårdar avstyrkta av kammarkollegium under uttalande att vederbörande biskop med egna medel borde bekosta biskopshusets underhåll. Framställningarna synas icke heller lett till någon Kungl. Maj:ts åtgärd (kungl. brev den 17 februari 1703 angående biskopsgården i Västerås, kammarkollegii utlåtande den 1 april 1704 och den 17 maj 1705 angående

biskopsgården i Strängnäs samt kollegii utlåtande den 13 mars 1714 och kungl. brev den 13 april 1714 angående biskopsgården i Västerås).

I 1723 års privilegier för prästerskapet infördes emellertid ett stadgande, varigenom bidrag av domkyrkomedel till underhåll av biskopsgårdarna möjliggjordes. Detta stadgande är av följande lydelse:

»Vad biskopsgårdarna i städerna beträffar så hava de, som av kronans eller kyrkornas medel före år 1707, då Kungl. Maj:ts brev det förändrade, äro underhållna, hädanefter årligen till reparationshjälp av domkyrkotunnan att undfå, vad dem igenom särskild resolution nu eller framdeles tillagt varder, Vilket vederbörande biskop till husens förbättring och byggnad använder och beräknar, samt står i ansvar, om husen icke äro tillbörligen vidmakthållna. Och vad till årlig reparation ej åtgår förvaras i kyrkan till påkommande behov av ny byggnad eller kostsammare förbättring. Men de biskopssäten och prebendehemman, som äro å landet belägna, måste av vederbörande biskopar utan någon tillhjälp av publika medel bliva underhållna.»

Något särskilt kungl. brev av år 1707 om ändring av bestämmelserna om biskopsgårdarnas underhåll är icke känt, och av det föregående framgår, att det var redan i samband med domkyrkostaternas fastställande på 1690-talet och i början av 1700-talet som domkyrkorna befriades från ansvaret för biskopsgårdarnas underhåll.

Enligt anförda privilegiestadgande skulle visst belopp av domkyrkotunne-medlen anvisas till biskopsgårdarnas underhåll och biskoparna med detta bidrag ansvara för underhållet. Så synes emellertid stadgandet i regel icke hava tillämpats, utan av domkyrkomedlen har tagits i anspråk vad som erfordrats för ändamålet. Emellertid torde, åtminstone tidigare, biskoparna ansetts böra med egna medel svara för mindre bristfälligheter, detta i överensstämmelse med kungl. reglementet angående landshövdingresidensens byggnad den 22 februari 1750. Detta reglemente söker nämligen uppdraga en skillnad mellan större och mindre reparationer, vilka senares botande skulle ankomma på vederbörande boställshavare. Så småningom synas emellertid jämväl mindre reparationer å biskopshusen hava bekostats av domkyrkomedlen. Den 28 januari 1766 anbefalldes Kungl. Maj:t kammarkollegium att efter vederbörandes hörande avge förslag till allmänna bestämmelser i fråga om biskopen eller domkyrkan skulle bekosta mindre reparationer och vilka reparationer skulle anses såsom mindre. Något förslag i detta ämne har emellertid, såvitt kunnat utrönas, icke avgivits.

Förutsättning för att domkyrkans medel skulle kunna anlitas för ifrågasvarande mera underordnade ändamål torde hava varit, att dess tillgångar medgävo detta. Där så icke varit fallet, har, särskilt i senare tid, anslag av till biskoparnas avlöning disponerade medel (biskopslöneregleringsfonden) beviljats till detta ändamål.

Vad angår de yngre domkyrkorna har skyldighet att underhålla biskopsgård ålegat endast Karlstads domkyrka. För biskoparna i övriga yngre stiftsstäder hava bostäder anskaffats för andra medel än domkyrkornas.

Enligt den år 1936 genomförda löneregleringen för biskoparna skola bisko-

parna tillhandahållas tjänstebostäder. Byggandet och underhållet av sådan bostad skola bestridas av kyrkofonden. Men domkyrkorna befriades icke från deltagande i kostnader som förut ålegat dem. I den mån det enligt dittills gällande bestämmelser åvilat domkyrka att deltaga i kostnad för tillhandahållande av tjänstebostad med vad därtill hörer samt sådan kostnad varder domkyrkan ålagd, skall nämligen vad ur kyrkofonden för domkyrkans räkning förskjutes ersättas fonden av domkyrkans medel. I enlighet härmed hava ock i staterna för de domkyrkor, vilka tidigare deltagit i sådan kostnad, upptagits vissa förslagsanslag för underhåll av biskopsgård.

På grund av kyrkans tidigare målsmanskap över skolväsendet och särskilt till följd av de i domkyrkokostäderna inrättade domkyrko- eller katedralskolornas betydelse för prästutbildningen synas dessa skolor hava inrättats och lärarnas löner bestritts med domkyrkans medel samt domkyrkans gårdar anvisats till bostäder åt dem. Detta förhållande fortfor även efter reformationen, ehuru på grund av domkyrkornas minskade inkomster i mycket begränsad omfattning, men har numera i regel upphört. I Strängnäs och Växjö disponeras emellertid fortfarande vissa gårdar, som ansetts tillhöra domkyrkan, såsom avlöningstillgång för läroverkslärare, under det att domkyrkorna i dessa städer uppbära avkastningen av andra dylika fastigheter. I Västerås däremot hava samtliga sådana gårdar i mitten av 1800-talet återställt till domkyrkan. Detta skedde sedan rikets ständer — under uttalande att de medel som åt domkyrkorna blivit anvisade även borde oavkortat komma domkyrkorna till godo — gjort framställning hos Kungl. Maj:t, att domkyrkan borde befrias från sådana utgifter.

I staterna för Linköpings och Skara domkyrkor äro upptagna mindre anslag å 25 kronor resp. 12 kronor 50 öre till vederbörande stifts- och landsbibliotek. Dessa anslag äro betingade av historiska förhållanden och äro närmast uttryck för domkyrkornas äganderätt till dessas gamla, numera i biblioteken ingående boksamlingar. Vissa andra domkyrkors boksamlingar, såsom i Strängnäs, hava bibehållits under respektive domkyrkokostyrelsens vård, och denna vård bestrides av domkyrkans medel.

Den statliga ekonomiska kontrollen.

Den statliga kontrollen å domkyrkornas förvaltning och ekonomi tog sig uttryck icke blott däri, att statliga myndigheter medverkade vid förvaltningen, utan även i sådant avseende att stater av Kungl. Maj:t fastställdes för domkyrkorna särskilt beträffande befattningshavarnas löner. Den 14 november 1693 anbefalldes kammarkollegium att »till förekommande av all egenvillig disposition» upprätta och underställa Kungl. Maj:ts prövning stater för konsistorier, gymnasier, skolor och hospital. Beträffande domkyrkorna förordnade Kungl. Maj:t samma år om upprättande av stater för Lin-

köpings och Skara domkyrkor, och i brev den 6 maj 1695 anbefalldes kammarkollegium vederbörande landshövdingar att tillsammans med biskoparna upprätta och till collegium insända stater för Uppsala, Strängnäs, Västerås och Växjö domkyrkor. Härvid åberopade collegium, att Kungl. Maj:t ville veta icke allenast, huru domkyrkornas medel disponerades och förvaltades, utan ock vilka personer åtnjöte lön och underhåll av domkyrkornas enskilda medel, samt vilka bestämmelser därom tid efter annan vore meddelade, och om icke tilläventyrs domkyrkorna borde bliva befriade att löna »en och annan» av sina enskilda medel, vilka egentligen vore avsedda för domkyrkornas reparation och vidmakthållande.

I enlighet härmed blevo stater av Kungl. Maj:t fastställda för vissa domkyrkor. Därefter hava tid efter annan stater, vid vilka domkyrkoförvaltningarna äro bundna, utfärdats för samtliga äldre domkyrkor ävensom för Kalmar domkyrka. För övriga yngre domkyrkor hava stater däremot icke fastställts.

Vid de omfattande reparationer och ombyggnader, som under konung Johan III:s tid företogs vid många domkyrkor, ställde konungen i enlighet med 1571 års kyrkoordning medel till förfogande, på samma gång som de till stiftet hörande socknarna beviljade gärder och hjälper. För dessa medel och deras användning ingåvos för granskning räkenskaperna till räknekammaren, och denna granskning kom att utveckla sig till revision av domkyrkornas medelsförvaltning över huvud taget.

Den revidering i kammaren av ecklesiastika räkenskaper, vilken genomfördes under senare hälften av 1500-talet, fastlogs för domkyrkornas vidkommande dels genom konung Karl IX:s brev den 8 oktober 1606, enligt vilket biskoparna och sysslomännen skulle avge redowisning till Kungl. Maj:t för domkyrkornas inkomst, och dels genom konung Gustav II Adolfs kungaförsäkran, där det i § 7 heter, att sysslomännen skulle vara förpliktade att årligen leverera en klar och oförfalskad räkenskap till räknekammaren över den uppbörd, som varit dem betrodd. I kungl. brevet den 12 oktober 1612 tillhöllos alla de, som hade eller haft medel under händer på kronans vägnar, bland annat de som haft befattning med domkyrkornas inkomster, att göra räkenskap därför i kammaren. Då kungl. instruktion 1613 utfärdades för kammarkollegium, upptogs i § 6 bland kollegii åligganden att mottaga och revidera domkyrkors räkenskaper, och i 1662 och 1688 års instruktioner för landsbokhållarna ävensom i 1734 års instruktion för landshövdingarna meddelades bestämmelser angående länsstyrelsernas befattning med domkyrkoräkenskaperna och deras insändande till collegium. Skyldighet för statens revisionsverk att granska domkyrkornas räkenskaper torde fortfarande föreligga (jfr kungl. cirkulär den 22 januari 1897 angående insändande av domkyrkornas räkenskaper till kammarrätten).

KAP. II.

Omfattningen av de sakkunnigas utredning.

Enligt ordalagen i de för de sakkunnigas utredning uppdragna riktlinjerna omfattar deras uppdrag de »äldre» domkyrkorna. Härmed torde i första hand avses de från medeltiden stammande domkyrkorna i Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö och Lund. Utmärkande för dessa domkyrkor är deras självständiga ställning i förhållande till domkyrkoförsamlingarna såväl med avseende å förvaltningen som beträffande ekonomin. För nämnda domkyrkors vård och förvaltning gälla bestämmelserna i kap. 26 kyrkolagen eller Kungl. Maj:ts särskilda föreskrifter men icke stadgandena i församlingsstyrelselagen. Deras ekonomi är grundad å statsanslag och å domkyrkornas egna tillgångar. Någon lagstadgad skyldighet för domkyrkoförsamlingarna att underhålla dessa kyrkor föreligger icke.

En begränsning av utredningen endast till nämnda domkyrkor har emellertid både av formella och sakliga skäl icke kunnat upprätthållas samt torde ej heller hava varit avsedd. Det väsentliga synes i förevarande sammanhang vara spörsmålen om domkyrkornas förvaltning och ekonomi. I detta avseende föreligger beträffande vissa av de efter reformationen tillkomna domkyrkorna (Göteborg, Karlstad, Härnösand, Visby, Kalmar och Mariestad), vilka sedan gammalt uppbära bidrag av staten, helt eller delvis motsvarande anordningar som för de medeltida domkyrkorna.

Vidkommande de stiftskyrkor, som äro församlingskyrkor och ej hava statsanslag men komma till användning även för biskopliga och andra en domkyrka tillhörande förrättningar (Luleå och Stockholm), uppstå spörsmål, i huvudsak av ekonomisk art, som återfinnas jämväl vid de egentliga domkyrkorna. Att helt förbigå dessa spörsmål har därför ansetts ej böra ske. En särskild anledning att ägna nämnda båda kyrkor uppmärksamhet föreligger ock. Kungl. Maj:t har nämligen till de sakkunniga, för att tagas i övervägande vid fullgörandet av deras uppdrag, överlämnat en av domkapitlet i Luleå hos Kungl. Maj:t gjord framställning om anvisande av medel till bestridande av vissa med biskopsämbetets utövning förenade utgifter, i vilken beröres även frågan om sådana kostnader som sammanhånga med Luleå kyrkas användande såsom biskopskyrka. Liknande spörsmål uppstå jämväl beträffande Stockholms Storkyrka.

De sakkunniga hava ock ansett sig böra överväga det framtida behovet av statsbidrag till alla de yngre domkyrkorna, vare sig anslag för närvarande utgå eller kyrkorna helt underhållas av församlingarna.

KAP. III.

Domkyrkor, vilka böra hava egen förvaltning.

Innan de sakkunniga ingå på spørsmålet huru förvaltningen av domkyrkorna och deras ekonomi skola vara ordnade, bör ställning tagas till frågan, vilka kyrkor i framtiden skola vara underkastade särskild förvaltning. Detta bör främst vara fallet med de från medeltiden stammande domkyrkorna i Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö och Lund, vilka såsom ovan nämnts intaga en självständig ställning i förhållande till domkyrkoförsamlingarna.

Vid flertalet av de kyrkor åter, som blivit biskopskyrkor efter reformationen, eller stiftskyrkorna i Göteborg, Härnösand, Luleå, Visby och Stockholm samt förutvarande domkyrkan i Mariestad, handhaves förvaltningen av vederbörande domkyrkoförsamlings organ i enlighet med bestämmelserna i allmänna församlingsstyrelselagen eller, vad kyrkorna i Göteborg och Stockholm angår, enligt de för sagda städer gällande särskilda lagarna om församlingsstyrelse. Nämda sex kyrkors underhåll åligger vederbörande församling. Trots att de alla utom kyrkan i Mariestad disponeras såsom biskopskyrkor och jämväl i vissa fall i likhet med »äldre» domkyrkor åtnjuta statsanslag, äro de i rättsligt hänseende att betrakta såsom församlingskyrkor. Någon ändring av deras ställning av församlingskyrkor har icke ifrågasatts och torde icke heller vara påkallad. Emellertid äro vid domkyrkorna i Visby och Mariestad sysslomän anställda. Dessa synas endast hava till uppgift att vara redogörare för de medel, som tillföras kyrkorna från statsverket, och deras bibehållande för dylikt ändamål torde icke vara erforderligt. Den sysslomansbefattning, som funnits vid Härnösands domkyrka, har indragits jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 1 augusti 1939.

De under 1600-talet tillkomna domkyrkorna i Karlstad och Kalmar intaga med avseende å förvaltningen och ekonomin i huvudsak en ställning liknande de äldre från medeltiden stammande domkyrkorna. Den nuvarande förvaltningen för dem är väl icke ordnad fullt i överensstämmelse med föreskrifterna i kap. 26 kyrkolagen men dock grundad på dessa. Styrelsen för domkyrkan i Karlstad utgöres av landshövdingen och biskopen såsom kyrkans föreståndare med sysslomannen som biträde. I Kalmar utgjordes styrelsen (domkyrkorådet) tidigare av landshövdingen, biskopen, domkapitlets ledamöter, kyrkoherden, en magistratsperson och sex representanter från domkyrkoförsamlingen. Efter Kalmar stifts sammanslagning med Växjö stift samt indragning av biskopsämbetet och upplösning av domkapitlet i

Kalmar består domkyrkorådet, såsom bestämmelserna för närvarande tillämpas, av landshövdingen, kyrkoherden och en magistratsperson samt de sex församlingsrepresentanterna. Denna reglering av domkyrkorådets sammansättning har dock icke fastställts av Kungl. Maj:t.

Karlstads domkyrka åtnjuter av statsmedel ersättning för domkyrkotunnor. Stadsförsamlingen bidrager i avsevärd grad till kyrkans underhåll. Kalmar domkyrkas ekonomi är helt fotad å statsmedel — ersättning för domkyrkotunnor och avgäld för av kronan anslagna fastigheter — utan bidrag av domkyrkoförsamlingen.

De nuvarande kyrkorna i Karlstad och Kalmar, vilka ersatt äldre församlingskyrkor, hava uppförts efter det städerna blivit biskopssäten och äro sålunda byggda att tjäna till såväl församlings- som stiftskyrkor.

Vidkommande Karlstads domkyrka är församlingens bidrag till kyrkans underhåll avsevärt större än statsersättningen för domkyrkotunnorna. Till storlek samt yttre och inre anordning intager kyrkan icke någon särpräglad ställning i förhållande till större församlingskyrkor. Församlingen synes ock i särskild grad betrakta kyrkan såsom sin egen tillhörighet. Enligt vad som upplystes vid de sakkunnigas sammanträde i Karlstad med representanter för domkyrkostyrelsen och församlingen plägar församlingen själv besluta och utföra arbeten å kyrkan. Endast större reparationsarbeten underställas domkyrkoföreståndarnas prövning. Statens anslag till kyrkan är jämförelsevis obetydligt och är icke grundläggande för kyrkans ekonomi. I den mån statsanslaget icke räckt till, har församlingen ansett sig skyldig att utfylla vad som fattats. Kyrkans karaktär av församlingskyrka har därigenom blivit mera framträdande. På grund av vad sålunda anförts och då kyrkans ställning i ekonomiskt hänseende gentemot domkyrkoförsamlingen i stort sett är enahanda som de såsom församlingskyrkor förvaltade domkyrkorna i Göteborg och Härnösand, synes anledning icke föreligga att för Karlstads domkyrka bibehålla någon särförvaltning. Den omständigheten att kyrkan användes som biskopskyrka kan i och för sig icke — lika litet som för övriga yngre domkyrkor — nödvändiggöra annan förvaltning än den som enligt församlingsstyrelselagen tillkommer en församlingskyrka. Förvaltningens överlämnande till församlingens organ förutsätter emellertid, att hinder eller svårigheter för kyrkans användning för nämnda ändamål icke komma att uppstå.

Sedan Kalmar domkyrka numera upphört att användas som biskopskyrka och uteslutande disponeras som församlingskyrka, torde behov av en särskild styrelse för kyrkans vård och förvaltning icke föreligga. Dessa bestyr synas kunna övertagas av församlingens kyrkoråd i enlighet med bestämmelserna i församlingsstyrelselagen. Varken med avseende å kyrkobyggna- dens beskaffenhet eller dispositionen av statens anslag till kyrkan synes hinder härutinnan uppstå. Domkyrkorådet, sådant det numera är sammansatt, skiljer sig för övrigt från ett vanligt församlingskyrkoråd endast därigenom, att till kyrkoherden och församlingsrepresentanterna komma, såsom självskrivna, landshövdingen och en magistratsperson. Den förstärk-

ning, som genom sistnämnda två personer tillförts förvaltningsorganet torde icke — lika litet som för andra liknande stadskyrkor — vara påkallad av kyrkans användning, ekonomi eller beskaffenhet. Karaktären av domkyrkans tillgångar såsom anvisade till kyrkans byggnad och underhåll förändras icke därigenom, att ansvaret för tillgångarnas bevarande och användning överflyttas å församlingen. Även i kostnaderna för större arbeten å kyrkan, där sådana skulle påkallas, synes staten alltjämt bära deltaga såsom fallet är beträffande de äldre domkyrkorna. Vad i övrigt angår kyrkans ställning till församlingen torde det bära åligga församlingen att i högre grad än vad för närvarande är fallet stå ekonomiskt ansvar för kyrkans underhåll. Vid de sakkunnigas överläggningar med domkyrkostyrelsen och representanter för församlingen uttalade ock de senare, att intet syntes vara att erinra emot att församlingen bidroge till kostnaderna för kyrkan i motsvarande mån som andra församlingar beträffande sina kyrkor.

Vid berörda sammankomst framfördes önskemål om kyrkans bevarande i förvaltningsavseende som domkyrka. Detta önskemål sammanhänger med förhoppningar om det indragna Kalmarstiftets och biskopsämbetets återupprättande. I folkmedvetandet existerade alltjämt Kalmar stift, och denna uppfattning knöte fast vid domkyrkan med dess andliga liv som en centralhelgedom. Vissa kyrkliga sammanslutningar hade fortfarande det forna Kalmarstiftets område som sitt verksamhetsfält. Sådana synpunkter må i och för sig vara nog så förståeliga. De sakkunniga anse dem emellertid icke bära tillmätas avgörande betydelse vid bedömande av denna i övervägande grad praktiska fråga. På ett i framtiden eventuellt uppkommande spörsmål om återupprättande av Kalmar stift lärer ett bibehållande av en särskild styrelse för Kalmar kyrka icke inverka.

Under domkyrkorådets i Kalmar vård och förvaltning äro ställda ett antal stiftelser och fonder till välgörande ändamål. Samtliga stiftelser med undantag av två äro enligt uttrycklig föreskrift i donationsbrevens avsedda till understöd av personer bosatta i eller anknutna till Kalmar stad. De nämnda två undantagen äro:

1. en av And. Ekman i Kalmar den 5 maj 1785 gjord donation dels till »pensioner för fattiga och hederliga mäns änkor», utan hänförande av dessa till viss hemort, och dels till undervisningsändamål i Ljungby församling samt
2. en av Gustava Maria Colliander i Kalmar den 19 oktober 1873 gjord donation till understöd åt »oförsörjt fruntimmer av oförvitlig vandel bland pauvres honteux», främst bland donators släkt.

I donationsbrevet rörande Grandinska fonden för tjänare föreskrives att, därest domkyrkorådet framdeles skulle sammansättas annorlunda än för närvarande eller alldeles upphöra, skall förvaltningen och ansvaret anförtros åt en på angivet sätt sammansatt direktion. I övrigt synes intet hinder föreligga för att förvaltningen av de utav domkyrkorådet omhänderthavda donationerna övertages av församlingens kyrkoråd. Den befogenhet, som enligt bestämmelserna för Grandinska välgörenhetsfonden tillagts domkyrkorådet, bör likaledes övergå å församlingens kyrkoråd.

På grund av vad sålunda anförts, anse de sakkunniga, att särskild förvaltning bör bibehållas endast för de medeltida domkyrkorna samt att vården och förvaltningen vid samtliga yngre domkyrkor böra anordnas enligt församlingsstyrelselagen. Huruvida och i vad mån statsanslag skola utgå till dessa sistnämnda kyrkor kommer att behandlas i kap. VI.

KAP. IV.

Domkyrkornas förvaltning.

A. Förvaltningsuppgifterna.

1. Allmänna uppgifter.

De nuvarande förvaltningsuppgifterna med avseende å domkyrkornas vård bliva givetvis i stort sett oförändrade. Förvaltningen kommer sålunda att avse tillsyn över domkyrkobyggnaden med tomt ävensom över kyrkans skrudar, dyrbarheter samt andra samlingar och inventarier, utförandet av byggnadsarbeten å domkyrkan samt handhavandet av domkyrkans kapital, fonder, kassa och räkenskaper.

Vad beträffar domkyrkans användning för kyrkliga förrättningar har man att taga hänsyn till dels kyrkans egenskap av stifts kyrka och dels dess användning för församlingens behov. För kyrkans begagnande för dess olika ändamål föreslå de sakkunniga en viss ordning. De förutsätta i övrigt, att frågan härom ordnas i samförstånd mellan biskopen och domprosten. Kyrkans upplåtande till andra än kyrkliga ändamål torde böra ankomma å domkyrkostyrelsen såsom kyrkans vårdare, med rätt för denna att överlåta beslutanderätten till domprosten.

I detta sammanhang få de sakkunniga omnämna, hurusom vid deras utredningsarbete befunnits, att förvaringen och ordnandet av domkyrkornas äldre och nyare handlingar i många fall lämna mycket övrigt att önska. Ofta saknas föreskrivna förteckningar över handlingarna eller äro förteckningarna ofullständiga. Samma domkyrkas handlingar kunna förvaras på olika platser, såsom i domkapitlet eller i vederbörande landsarkiv, eller ingå i församlingens arkivbestånd. Den stora betydelsen av domkyrkornas handlingar både ur historisk synpunkt och vid handhavandet av domkyrkornas förvaltning och ekonomi nödvändiggör, att bättre ordning härutinnan kommer till stånd. Enligt vad de sakkunniga erfarit har riksarkivet sin uppmärksamhet riktad på frågan och har även anmodat vederbörande styrelser vid domkyrkorna att upprätta fullständiga förteckningar över domkyrkornas handlingar. Med hänsyn härtill hava de sakkunniga icke funnit anledning att föreslå några särskilda åtgärder men vilja framhålla vikten av att samtliga handlingar rörande domkyrkorna bliva förtecknade och att sättet för förvaringen av arkivalierna tages under omprövning.

2. Fastighetsförvaltningen.

Gällande stadganden. För förvaltningen av domkyrkornas fastigheter stadgas i kap. 26 § 5 kyrkolagen, att sysslomannen — under biskopens och domkapitlets överinseende — skall vårda sig om att fastigheterna bliva rätt skötta, vid makt hållna och mot allt kval försvarade. Fastigheterna nyttiggöras ekonomiskt för domkyrkans räkning av dess styrelse, jordbruksfastigheterna genom utarrendering och bebyggda stadsfastigheter, i den mån de icke tagas i anspråk för domkapitlens lokalbehov eller till bostäder åt sysslomännen, genom uthyrning.

Vid dessa nyttjanderättsupplåtelser äro domkyrkornas styrelser, med undantag för domkyrkorådet i Lund, som vid förvaltningen av domkyrkans fastigheter har att tillämpa särskilda stadganden, icke bundna av andra föreskrifter än allmänna nyttjanderättslagens. Jämlikt kap. V kungl. förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894 står skogen å domkyrkornas fastigheter, liksom å andra kyrkors skogar, under skogsstatens vård och förvaltning eller tillsyn och kontroll. I anslutning härtill har domänstyrelsen att fastställa plan för skogshushållningen.

Jämväl stiftsnämnderna hava enligt Kungl. Maj:ts instruktion för stiftsnämnd och stiftsjägmästare den 16 september 1932 (nr 425) vissa befogenheter med avseende å domkyrkornas fastigheter. Stiftsnämnderna, vilka hava inseende och vård över den till kyrkliga behov och ändamål avsedda fasta egendomen, skola tillse, att egendomen icke användes eller disponeras emot därom givna föreskrifter. De skola vidare pröva och avgöra ärenden:

- a) om nyodling, anläggande av torp eller uppröjande av beteshage på skogsmark;
- b) om upplåtelse av jord eller lägenhet på viss tid eller livstid eller ock till allmänt, kommunalt eller ecklesiastiskt ändamål på obestämd tid;
- c) om upplåtelse av sten- eller kalkbrott, sand-, grus-, sten- eller lertag, torvmosse eller annan dylik lägenhet;
- d) om användande av ersättningsmedel för jord, intrång eller men i nyttjanderätt;
- e) om vad till skogsmark rätteligen räknas må, då invändning därom vid undersöknings- eller indelningsförrättning göres av någon, vars rätt är därav beroende;

f) om medgivande till fridlysning av naturminnesmärke.

Beträffande den rättsliga vården av domkyrkornas fasta egendom åligger det kammarkollegiet enligt dess instruktion att tillse, att egendomen icke disponeras emot givna föreskrifter, och därvid i frågor, som ej avse uppsikten över egendomens ekonomiska förvaltning, bevaka rätten till egendomen samt i sådant avseende, då det erfordras, utföra talan för denna, särskilt i sak av större betydelse, såsom äganderätts- och ägotvist. I övrigt hand-

haves den rättsliga vården av domkyrkans styrelse samt krono- och konsistorieombud.

För utarrenderingen av Lunds domkyrkas hemman gälla särskilda bestämmelser. I de forna danska provinserna har den statliga kontrollen över förvaltningen av kyrkornas fastigheter av ålder varit mera ingripande än i det övriga Sverige. Under danska tiden utövades denna kontroll (det s. k. försvaret av kyrkorna) av särskilda stiftslänsmän, sedermera av kronans länsmän. Efter provinsernas erövring överflyttades uppsikten på generalguvernören, sedermera landshövdingen, och under honom kyrkoinspektoren. För Lunds domkyrka tillsattes en särskild kyrkoinspektor. Denne antog åbor å domkyrkans hemman och övade tillsyn över hemmanens skötsel. Sedan Kungl. Maj:t genom brev den 7 december 1796 förordnat, att Lunds domkyrkas hemman, i stället för att upplåtas på livstids städja, skulle utarrenderas på viss tid, utfärdade Kungl. Maj:t den 27 augusti 1817 reglemente angående Lunds domkyrkoheimmans bortarrenderande. Enligt dessa bestämmelser skulle förslag till arrendevillkoren uppgöras av kyrkoinspektoren, granskas av domkyrkorådet och fastställas av länsstyrelsen och biskopsämbetet, vilka myndigheter ock skulle antaga arrendator och utfärda arrendekontrakt. För förvaltningen av Lunds domkyrkas hemman gäller numera kungl. stadgan den 17 november 1859 angående vården och förvaltningen av Lunds domkyrka och hennes egendom.

Förvaltningen av det under domkyrkan i Lund lydande fastighetsbeståndet är för närvarande uppdelad emellan domkyrkorådet och stiftsnämnden. Stiftsnämnden har dels, i likhet med andra stiftsnämnder i förhållande till domkyrkor vilka innehava fastigheter, ett allmänt överinseende över domkyrkorna tillhörande jordbruksfastigheter, dels ock vissa särskilda uppgifter beträffande detaljförvaltningen. Enligt kungl. kungörelsen den 17 september 1932, nr 432, om ändring i gällande föreskrifter rörande utarrendering av Lunds domkyrkas hemman och lägenheter hava länsstyrelsens och biskopsämbetets befogenhet att verkställa utarrendering av jordbruksfastighet genom prövning av arrendeanbuds antaglighet och arrendekontrakts utfärdande överflyttats å stiftsnämnden, varjämte nämnden efter samråd med domkyrkorådet beslutar om arrendeöverlåtelse. I övrigt ombesörjer domkyrkorådet förvaltningen av fastigheterna på landet och i stad. Rådet ombesörjer sålunda arrendeuppskattning och upprättar förslag till arrendevillkor. För vissa lokala förrättningar, såsom arrendevärderingar och dylikt, äger rådet utse sakkunniga till sitt biträde.

De domkyrkosysslomännen på lön anslagna fastigheterna äga sysslomännen själva utarrendera, dock att sysslomansbostället i Västerås och en till avlöning av sysslomannen i Linköping disponerad hyresfastighet jämlikt Kungl. Maj:ts särskilda beslut förvaltas av vederbörande domkyrko-styrelse för sysslomannens räkning. Skogen å boställena förvaltas enligt 1894 års skogsordning.

Fastighetsbeståndet. Såsom ovan nämnts äro domkyrkornas fastigheter i gamla Sverige fåtaliga. Jordbruksfastigheter ägas endast av Strängnäs och Västerås domkyrkor, två av vardera domkyrkan. Strängnäs domkyrka äger tillika en mindre lägenhet å landet, vilken icke är av jordbruksfastighets natur. Domkyrkosysslomansboställen finnas vid Strängnäs, Västerås och Växjö domkyrkor.

Arealen å samtliga fastigheterna uppgår till:

	Inägor hektar	Skogsmark hektar
Strängnäs domkyrkas fastigheter	72·7	227·1
Västerås » »	112·0	178·3
Växjö » fastighet, andel i samfällighet		11·2

Lunds domkyrkas fastighetsbestånd å landet utgöres av 117 st. jordbruksfastigheter jämte en del lägenheter med en sammanlagd areal av 3 078 hektar.

Stadsfastigheter ägas av samtliga äldre domkyrkor. Dessa fastigheter, bortsett från de biskopshus som ägas av vissa domkyrkor, utgöras av:

Uppsala domkyrka: ett obebyggt stadsägområde nr 121 + 574 (f. d. sysslomansjorden), avsett för bebyggelse, en bebyggd stadstomt nr 4 i kv. Rudan (f. d. sysslomansgården) samt de intill domkyrkan belägna med varandra sammanhängande domtrapphuset, domkapitelshuset, vice pastorshuset och gamla domkapitelshuset (stadsägan nr 724);

Linköpings domkyrka: en stadstomt (nr 1 i kv. Absalon), bebyggd med en gammal klosterbyggnad, en stadstomt (nr 3 i kv. Aposteln) med bostadshus (sysslomansgården), en stadstomt (nr 4 i kv. Asten) med hyreshus, varav avkastningen tillfaller sysslomannen, och ett tomtområde (stadsägan nr 1285) likaledes med hyreshus;

Skara domkyrka: en stadstomt (nr 11 i kv. Venus), bebyggd med hus innehållande lokaler för domkapitlet och stiftsnämnden samt hyreslägenheter;

Strängnäs domkyrka: en stadstomt (nr 3 i kv. Kyrkberget), bebyggd med hus innehållande lokaler för domkapitlet och stiftsnämnden samt hus för vaktmästarbostad, ävensom en stadstomt (nr 3 m. fl. i kvarteret Skolmästaren), bebyggd med bostadshus;

Västerås domkyrka: tomten nr 1 i kvarteret Halvdan, bebyggd med dels hus, inrymmande lokaler för domkapitlet och stiftsnämnden, och dels bostadshus, uthyrt till läroverket, samt Prubban (det forna djäknehäktet), odisponerat;

Växjö domkyrka: obebyggda tomten nr 3 i kvarteret Linné, jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 9 mars 1928 upplåten till Växjö pastorat att under nyttjanderätt innehavas, så länge den användes som plats för prästgård åt en komminister i pastoratet, emot årlig avgäld till domkyrkan, obebyggda tomten nr 1 (68) i kvarteret Sigfrid, jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 28 augusti 1862 upplåten till Vederslövs pastorat under ständig besittningsrätt emot en

årlig avgäld av 20 riksdaler silver specie enligt 1830 års myntfot, och gamla kyrkogården, ett parkområde vid kyrkan, utarrenderat till staden;

Lunds domkyrka: kapitelhuset, innehållande lokaler för domkapitlet, stiftsnämnden, domkyrkorådet, pastorsexpedition och bostad åt domprosten samt andra församlingsbehov, tomten nr 2 i kvarteret S:t Laurentius, bebyggt med ett hyreshus, samt S:t Laurentiuskapellet.

Förslag av kammarrådet Wohlin och stiftssekreteraren Gynnerstedt om ändrad förvaltning. Frågan om ny organisation vidkommande förvaltningen av domkyrkans i Lund hemman och lägenheter har varit föremål för uppmärksamhet i det betänkande, som av kammarrådet Tom Wohlin den 15 augusti 1938 framlades angående enhetliga bestämmelser för stiftsnämnds förvaltning av ecklesiastika fastigheter. Häri ifrågasattes, att Lunds domkyrka tillhöriga hemman och lägenheter skulle ställas under stiftsnämndens förvaltning. Bland annat skulle sålunda bedömandet av bebyggelsefrågorna i anslutning till upprättat förslag till ecklesiastik arrendestadga tillkomma stiftsnämnden, åt vilken uppgiften i övrigt med fastigheternas utarrendering vore anförtrodd. Detta förslag väckte gensagor från flera av de myndigheter, som hördes däröver. I det utlåtande, som avgavs av kammarkollegiet, avstyrktes arrendestadgans tillämpning för Lunds domkyrkas fastigheter. Frågan om dessas utarrendering borde bli föremål för vidare utredning. Stiftsnämndens bestyr med utarrenderingen syntes härvid böra upphöra och för domkyrkohemmanen överlämnas åt domkyrkorådet. Den med hänsyn till arrendatorns och det allmännas intresse erforderliga kontrollen över fastigheternas vidmakthållande och utarrendering kunde ordnas genom ekonomiska besiktningar, arrendevillkorens prövning av boställsnämnden och rätt till besvär hos stiftsnämnden. Statskontoret uttalade i avgivet yttrande, att det kunde ifrågasättas, om stiftsnämnden i Lund med nuvarande organisation vore mäktig att helt övertaga förvaltningen av domkyrkans hemman. I detta avseende biträdde statskontoret icke förslaget. Stiftsnämndens nuvarande bestyr med hemmanens utarrendering kunde i stället överflyttas till domkyrkorådet, varvid det likväl icke borde möta hinder att tillämpa stadgeförslagets arrendebestämmelser. Ifrågavarande förslag har ännu icke varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Förslag till ordnande av förvaltningen av domkyrkornas och domkyrko-sysslomännens ävensom församlingskyrkornas fastigheter har den 31 oktober 1947 framlagts av stiftssekreteraren Tage Gynnerstedt. Detta förslag jämte däröver avgivna yttranden har, såsom förut omnämnts, överlämnats till de sakkunniga för att tagas i övervägande vid fullgörandet av det åt de sakkunniga givna uppdraget.

Gynnerstedts utredning har närmast haft till syfte, att den s. k. sociala arrendelagstiftningen skulle vinna tillämpning å ifrågavarande grupper av allmän jord. I anslutning till nämnda lagstiftning hava beträffande publika arrenden ändrade arrendebestämmelser tidigare meddelats för vissa

kronoegendomar, viss ecklesiastik jord, universitetsjord och viss kommunal jord. Beträffande Lunds domkyrkas jord och övriga kyrkoegendomar i de forna danska provinserna förelåge även i andra hänseenden önskemål om modernisering av de för utarrendering av sådan jord gällande ålderdomliga föreskrifterna. Förslaget avser, att utarrendering av domkyrkornas, sysslomännens och andra kyrkors jordar skall ombesörjas av stiftsnämnd och att därvid med vissa undantag skall tillämpas den för stiftsnämnds förvaltning av ecklesiastik jord gällande stadgan den 29 juni 1945, nr 588 (ecklesiastika arrendestadgan).

Nämnda stadga länder för närvarande till efterrättelse:

a) utan inskränkning med avseende å allmänna kyrkohemman, biskopshemman, klockarhemman, stifts prästlönefondshemman och annan ecklesiastik fastighet, som skall helt stå under stiftsnämndens förvaltning, samt

b) i den utsträckning Kungl. Maj:t särskilt bestämmer med avseende å sådan ecklesiastik fastighet, som blott i visst hänseende skall förvaltas av stiftsnämnden.

Fastighet, varå arrendestadgan äger tillämplighet, benämnes i stadgan ecklesiastik arrendegård.

Enligt stadgan skall ecklesiastik arrendegård, som upplåtes på arrende och därvid ej av särskild anledning anses böra utarrenderas oobebyggd, vid tillträdet i regel vara försedd med för jordbruket nödiga åbyggnader av fullt brukbar beskaffenhet i fullgott stånd. Föreligger vid tillträdet i avseende å arrendegården tillhöriga åbyggnader brist, för vars avhjälpande fordras arbete, som icke kan hänföras till reparation i egentlig mening (normalt underhåll), eller erfordras under arrendetiden sådant arbete, skall det åligga stiftsnämnden att låta verkställa arbetet. Övrigt arbete, som erfordras för hållande av byggnaderna i fullgott stånd, skall arrendatorn tillförbindas verkställa.

Utarrendering skall föregås av arrendeuppskattning, som efter stiftsnämndens förordnande verkställas av boställsnämnden eller i vissa fall dess ordförande. Boställsnämndens ordförande eller i vissa fall nämnden i dess helhet skall förrätta besiktning å arrendegården, i regel vart femte år.

Till ecklesiastik arrendegård hörande, under stiftsnämndens förvaltning stående skog skall skötas efter hushållningsplan, som upprättats av stiftsnämnden. Vid uppgörandet av dylik plan skall i tillämpliga delar beaktas vad i sådant hänseende för ecklesiastikt löneboställes skog föreskrives i 45—47 §§ ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400).

Enligt Gynnerstedts förslag skola icke blott Lunds domkyrkas hemman och kyrkohemmanen i de forna danska provinserna utan även domkyrkornas och församlingskyrkornas i gamla Sverige fastigheter utarrenderas av stiftsnämnden såsom sakkunnigt utarrenderingsorgan. Utarrenderingen skall verkställas enligt arrendestadgans föreskrifter — sålunda i regel efter arrendeuppskattning som verkställas av boställsnämnd. Beslut om uppförandet av nybyggnader och verkställandet av grundförbättringar m. m. fattas enligt arrendestadgan av stiftsnämnden. Till undvikande av ökat arbete

särskilt för stiftsnämnden i Lund har Gynnerstedt beträffande de fastigheter hans förslag avser ifrågasatt, att dylikt beslut skall, i likhet med vad som gäller beträffande av pastorat förvaltad prästlöneboställe, meddelas av boställsnämnd, vars beslut skall kunna överklagas av domkyrkans styrelse hos stiftsnämnden.

Stiftsnämnden och vederbörande boställsnämnd skulle sålunda omhändertaga huvudbestyret med alla jordbruksfastigheter. Stiftsnämnden skulle fortfarande besörja utarrenderingen av dessa fastigheter, under det boställsnämnden skulle verkställa arrendeuppskattning, besluta rörande större byggnadsföretag, grundförbättringar och andra därmed jämförbara åtgärder, hålla ekonomiska besiktningar rörande byggnadsföretag m. m. Boställsnämndens beslut vid dessa besiktningar skulle innebära ett åläggande för domkyrkans styrelse (den avkomstberättigade) att inom viss förelagd tid utföra i protokollet över besiktningen angivna byggnads- eller grundförbättringsarbeten.

Domkyrkans styrelse skulle fullgöra de jordägaren åvilande förpliktelserna. Styrelsen skulle ombesörja de erforderliga större byggnads- och grundförbättringsarbetena å jordbruksfastigheterna, bestrida kostnaderna för dessa, uppbära arrendeavgifter och annan avkomst, gälda skatter och andra på jordägaren ankommande utgifter, tillse att arrendesäkerhet vidmakthålles, föranstalta om andra ekonomiska besiktningar än sådana, som avse arrendeuppskattning eller föreskrifter rörande nybyggnad eller annan grundförbättring, föranstalta om hållandet av av- och tillträdessyner å fastighet och bevaka dess intressen genom ombud. Styrelsen skulle äga rätt att hos stiftsnämnden överklaga boställsnämndens beslut vid ekonomisk besiktning.

Härförutom skulle styrelsen omhändertaga stadsfastigheterna och de fastigheter i övrigt, som vore avsedda för bostads- eller annat liknande ändamål, däribland de ganska talrika bostadslägenheterna på landet.

Förvaltningen av skogen å domkyrkofastigheterna skulle ombesörjas av domkyrkans styrelse med tillämpning av bestämmelserna i ecklesiastik boställsordning, därvid vad i förordningen stadgas om pastorat skulle avse styrelsen. I anslutning till sagda bestämmelser skulle skogshushållningsplan upprättas genom stiftsnämndens försorg. Stiftsnämnden skulle låta uppgöra plan och arbetsbeskrivning för torrläggning av försumpad mark eller annat sådant företag, bestämma de åtgärder, som i förekommande fall skola vidtagas för skogsåterväxten, meddela förbud mot avverkning etc.

Vad angår förvaltningskostnaderna skulle utgifterna för stiftsnämndens befattning med fastigheterna bestridas av kyrkofonden. Arvoden till boställsnämndsordförande och andra med förvaltningen förenade kostnader skulle utgivas av domkyrkans styrelse.

Av de myndigheter, som yttrat sig över Gynnerstedts förslag såvitt det samma angår domkyrkornas fastigheter och sysslomansboställena, har kammarkollegiet hemställt, att ärendet skulle överlämnas till domkyrkosakkunniga för att tagas i övervägande vid fullgörande av deras uppdrag.

Statskontoret, domkapitlet och stiftsnämnden i Linköping samt domkyr-

korådet i Lund hava uttalat, att de sakkunnigas utredning borde avvaktas, innan Gynnerstedts förslag upptoges till prövning. Sistnämnda myndighet har emellertid tillagt att, därest en snar anpassning till nyttjanderättslagens nya bestämmelser syntes ofrånkomlig, domkyrkorådet föranleddes att för närvarande godkänna Gynnerstedts förslag i avvaktan på de sakkunnigas utredning.

Följande myndigheter hava tillstyrkt, att beträffande nu ifrågavarande fastigheter sagda förslag lades till grund för lagstiftning i ämnet eller ej haft något att erinra däremot: Domkapitlet och stiftsnämnden i Skara, domkapitlet i Strängnäs, domkapitlet, stiftsnämnden och domkyrkokommissionen i Västerås, domkapitlet och stiftsnämnden i Växjö samt stiftsnämnden i Lund med tillägg att stiftsnämnden borde kunna förordna om särskilda besiktningar även under arrendeperioden.

Stiftsnämnden i Strängnäs har ansett en uppdelning av förvaltningen av fastigheterna på domkyrkostyrelsen och stiftsnämnden uppenbart olämplig. Förvaltningen borde i sin helhet överlämnas till stiftsnämnden.

Det har framhållits av stiftsnämnden i Strängnäs, att den i sitt yttrande bortsåge från den särställning Lunds domkyrka kunde intaga och av domkapitlet och stiftsnämnden i Växjö, att de uttalat sig endast om inom Växjö stift belägna fastigheter.

Vidare må nämnas att riksförbundet landsbygdens folk i avgivet yttrande funnit den av Gynnerstedt föreslagna lösningen otillfredsställande. En utredning borde göras rörande reglerna för utarrendering av kyrklig jord i syfte att bringa dessa i närmare överensstämmelse med den sociala arrendelagstiftningen.

Föreningarna arrendatorer av ecklesiastika hemman i Skåne och Lunds domkyrkas arrendatorer u. p. a. hava, bland annat, anmärkt, att arrendeuppskattningarna ej borde ske genom boställsnämnd utan genom en särskild uppskattningsnämnd, däri även arrendatorsintresset bleve representerat. Till dessa förrättningar borde även arrendatorn kallas. Stiftsnämnden borde efter hörande av boställsnämnd avgöra byggnadsfråga, som uppkommit till följd av väsentligen ändrade bestämmelser för jordbrukets bedrivande, eller ock borde avgörandet ske genom boställsnämnd med viss ändrad sammansättning.

Provisoriska regler av 1949. Sedan i riksdagen fråga uppkommit om önskvärdheten av tillämpning snarast av de s. k. sociala arrendebestämmelserna å kyrkornas jordbruksfastigheter, har Kungl. Maj:t, i avbidan på slutförandet av de sakkunnigas utredning, genom cirkulär den 6 maj 1949, nr 206, utfärdat provisoriska bestämmelser för utarrendering av vissa kyrkofastigheter i Skåne, Halland och Blekinge. Däri har förordnats, att vid därefter skeende utarrendering av bland annat Lunds domkyrkas hemman och lägenheter skulle — tillsvidare och intill dess ändrade bestämmelser rörande förvaltningen av dessa fastigheter kunde bliva utfärdade — vad i 14 § ecklesiastika arrendestadgan den 29 juni 1945 (nr 588) föreskrevs i fråga om

byggnads- och underhållsskyldighet äga motsvarande tillämpning; och skulle därvid vad i 2—6 mom. sägs om stiftsnämnd i stället avse domkyrkorådet.

De sakkunnigas förslag angående fastighetsförvaltningen vid andra domkyrkor än Lunds domkyrka. Av stor vikt är, att domkyrkornas fastigheter förvaltas på sådant sätt, att de på lång sikt lämna största möjliga avkastning. För förvaltningen av dem kräves annan sakkunkap än när det gäller vården av själva domkyrkobyggnaden. Den av de sakkunniga (s. 63 o. f.) föreslagna sammansättningen av domkyrkornas styrelser — bortsett från Lunds domkyrka, vars fastighetsförvaltning här nedan särskilt behandlas — tager framförallt sikte på styrelsernas förmåga att på bästa sätt vårda domkyrkan och hava översyn över verksamheten därstädes. Fastighetsbeståndet vid ifrågavarande domkyrkor är av föga omfattning och motiverar knappast, att vid styrelsens sammansättning särskilda representanter utses med kompetens beträffande skötseln av jordbruks- och stadsfastigheter. För styrelsemedlemmarna hava sålunda ej uppställts krav på kvalifikationer för affärsmässig fastighetsförvaltning. Inom stiftens emellertid stiftsstyrelserna närstående organ, nämligen stiftsnämnderna, vilka hava till uppgift att förvalta viss ecklesiastisk jord samt erhållit en för dylik uppgift avsedd sammansättning. Av stiftsnämndens fem ledamöter skola tre äga insikt i jordbruk och skogsbruk samt därmed sammanhängande affärsförhållanden samt en vara juridiskt bildad. Åt dessa nämnder synes lämpligen kunna uppdragas även förvaltningen av domkyrkogodset. Någon olägenhet av att anförtro vården av domkyrkan och domkyrkans fastigheter åt skilda organ torde i förevarande fall icke behöva befaras.

Såsom ovan nämnts hava stiftsnämnderna redan vissa befogenheter med avseende å förvaltningen av domkyrkogodset. En utsträckning av dessa befogenheter att, såvitt avser nu ifrågavarande domkyrkor, omfatta den fulla förvaltningen innebär ett anlitande av en redan förefintlig sakkunnig myndighet på området. Arbetsökningen för stiftsnämnderna kommer att bliva föga betydande.

För stiftsnämndernas förvaltning av domkyrkogodset torde böra gälla de bestämmelser, som utfärdats för förvaltningen av annan av stiftsnämnden helt förvaltd kyrklig egendom eller sålunda stadgan den 29 juni 1945, nr 588, som förty skall göras tillämplig även på domkyrkofastigheter.

Som kostnaderna för fastigheternas bebyggande och övriga på jordägaren ankommande utgifter skola bestridas av domkyrkans medel, komma investeringsarna i fastigheterna att i hög grad påverka domkyrkans ekonomi. Enligt de sakkunnigas förslag skulle den sociala arrendelagstiftningen bliva tillämplig å domkyrkornas fastigheter. Även om till följd härav möjligheten för jordägaren att själv bestämma bebyggelsens omfattning och tidpunkten för byggnadsarbetets utförande är starkt begränsad, kan det dock i vissa fall vara möjligt att tillfälligt låta anstå med fullgörandet av jordägaren åliggande byggnadsskyldighet. Det synes därför vara lämpligt, att mera omfattande och kostnadskrävande bebyggelse å domkyrkofastighet bör ske endast efter samråd med domkyrkans styrelse. Om stiftsnämnden och

styrelsen icke kunna enas, bör frågan underställas kammarkollegiets prövning, vilket ämbetsverk enligt ecklesiastika arrendestadgan är besvärinstans i arrendefrågor.

Stiftsnämndernas sakkunskap har framförallt lagts på förvaltningen av jordbruks- och skogsegendomar, men de hava även att förvalta bostadsfastigheter och bostadstomter på land och i stad. Med stiftsnämndernas förvaltning av biskopsgårdarna sammanhänger nära förvaltningen av domkapitelshusen, och åt stiftsnämnderna synes lämpligen kunna anförtros att omhändertaga förvaltningen även av domkyrkornas övriga stadsfastigheter. Härvidlag torde man emellertid få göra ett undantag. Den intill domkyrkan i Uppsala belägna huslängan, vari ingår domtrapphuset, nya och gamla domkapitelshuset samt vice pastorshuset, bör, med hänsyn till den arkitektoniska helhetsverkan dessa byggnader och domkyrkan giver samt till den omständigheten att domkyrkan och nämnda byggnader hava gemensam, under byggnaderna belägen värmececentral, fortfarande förvaltas av domkyrkans styrelse.

De till arrendestadgan fogade anvisningar innehålla särskilda bestämmelser för det fall, att avkastningen av fastighet skall tillkomma avkomstberättigad, för vilkens räkning fastighetens förvaltning handhaves av stiftsnämnden. Inkomst av nyttjanderättsavgälder och ersättningsmedel för virkesavkastning ävensom annan av stiftsnämnden uppburen avkastning i penningar av sådan ecklesiastik arrendegård skall sålunda av nämnden i första hand disponeras till täckande av förskjutna eller för den närmaste tiden motsedda förvaltnings- och övriga utgifter för arrendegården. Vid räkenskapsårets utgång kvarstående odisponerad, behållen avkastning skall av stiftsnämnden snarast därefter redovisas till vederbörande avkomstberättigad. Kostnad för arrendeuppskattning, arrendeauktion, syner och besiktningar ävensom annan förrättningskostnad må för ecklesiastik arrendegård, varom här är fråga, förskjutas av stiftsnämnden från härför disponibla av stiftsnämnden omhänderhavda medel att ersättas av arrendegårdens avkastning.

Innan hushållningsplan av stiftsnämnden upprättas för skog, varav inkomsten eller del därav skall tillfalla särskild avkomstberättigad, skall denne lämnas tillfälle att yttra sig över uppgjort förslag.

Härutöver torde, såsom i det föregående antytts, böra stadgas, att vederbörande domkyrkas styrelse skall höras i fråga, som rör mera omfattande eller kostnadskrävande bebyggelse å fastighet eller annan större kapitalinvestering. Då för sådant företag kräves större kapitalutlägg, synes domkyrkan, med beaktande av domkyrkokassan eljest åvilande utgifter, böra tillhandahålla medlen. Därest tillgång därtill saknas, torde beloppet böra förskjutas av kyrkofonden samt förskottet jämte ränta ersättas av fastighetens avkastning enligt amorteringsplan.

Kostnaden för stiftsnämnderna och deras förvaltning bestrides ur kyrkofonden. Stiftsnämndernas arbete med förvaltningen av domkyrkogodset blir så ringa, att någon ersättning till kyrkofonden icke bör utgå. En dylik ordning blir enklast, och staten kommer knappast att lida någon för-

lust, även med hänsyn därtill att det bidrag staten i allt fall får lämna domkyrkorna därigenom blir mindre än om domkyrkorna skola belastas med utgifter till stiftsnämnderna.

De sakkunnigas förslag angående fastighetsförvaltningen vid Lunds domkyrka. Såsom ovan nämnts ombesörjes förvaltningen av det Lunds domkyrka tillhöriga fastighetsbeståndet dels av domkyrkorådet och dels av stiftsnämnden. Det av stiftssekreteraren Gynnerstedt framlagda förslaget innebär en ytterligare uppdelning av förvaltningen. Förutom nämnda myndigheter skulle boställsnämnd äga rätt att träffa avgörande i vissa frågor.

Enligt de sakkunnigas uppfattning skulle den ytterligare splittring i förvaltningen, som bleve en följd av ett genomförande av nämnda förslag, medföra ogynnsamma verkningar. Anordningen skulle bland annat på ett mindre gynnsamt sätt fördela ansvaret för förvaltningen och uppsikten över fastigheterna. Tvärtom synes en större koncentration av förvaltningen önskvärd genom ett sammanförande i möjligaste mån till en enda myndighet av omsorgerna om domkyrkans fastigheter. Införandet av större enhet i förvaltningen skulle bidra till bättre effektivitet och torde även medföra lägre kostnader.

De alternativ, som närmast synas böra ifrågakomma vid en omorganisation, torde vara att förvaltningen av landsfastigheterna i huvudsak omhändervades antingen av domkyrkokostyrelsen eller av stiftsnämnden. Stadsfastigheterna böra, såsom nedan vidare beröres, stå under domkyrkokostyrelsens vård.

De sakkunniga äro av den uppfattningen, att ett genomförande av förstnämnda alternativ är lämpligast och i övrigt med hänsyn till förhållandena det bästa.

Antalet domkyrkan i Lund tillhöriga jordbruksfastigheter är 117 samt lägenheter och andra fastigheter å landsbygden 13, tillhoppa 130.

Arealen av dessa fastigheter uppgår till:

jordbruk	3 003,01
skogsmark	17,65
tomtmark	57,82

Summa hektar 3 078,48

Taxeringsvärdet (1945) utgör för:

jordbruksfastighet	7 698 000
skogvärde	7 100
lägenheter och tomtmark	168 900

Summa kronor 7 874 000

Skog finnes å följande fastigheter:

$\frac{3}{8}$ mantal Södra Sandby nr 1 i S. Sandby socken	3,80 hektar,
$\frac{1}{3}$ mantal Lackalänga nr 20 i Lackalänga socken	8,85 »
och	
$\frac{3}{4}$ mantal Björnstorp nr 2 i Västra Karaby socken	5,00 » .

Skogshushållningsplaner äro icke uppgjorda för dessa skogar.

Å tre av domkyrkans hemman äro vissa delar utlagda till tomtmark eller skola utläggas därtill enligt uppgjorda byggnadsplaner.

För närvarande finnas 108 arrendatorer av jordbruk samt 89 av lägenheter och tomter, eller tillhoppa 197 arrendatorer.

Såsom förut nämnts omhänderhar domkyrkorådet vissa stadsfastigheter, bortsett från domkyrkobyggnaden. Av dessa fastigheter äro domkapitels- huset och hyreshuset å tomten nr 2 i kvarteret S:t Laurentius i större eller mindre mån avkomstgivande.

Vidare har domkyrkorådet en icke obetydlig fondförvaltning. Fonderna och andra medel uppgå till omkring 700 000 kronor.

Beträffande förvaltningen av domkyrkogodset må till en början framhållas, att en stor del av domkyrkans fastigheter, törhända flertalet av dem, äro donationer till domkyrkan och tillhöra denna såsom enskild egendom i kyrkans egenskap av stiftelse. Domkyrkans styrelse synes i första hand böra vara den, som vårdar detta donationsgods.

Med avseende å omfattningen och värdet av det utav domkyrkan innehavda fastighetsbeståndet intager Lunds domkyrka en särställning. Antalet fastigheter lydande under domkyrkan är väsentligt större än vad stiftsnämnden i något stift förvaltar.

Det avsevärda fastighetsbestånd, varom här är fråga, är, liksom domkyrkans förmögenhet i övrigt, helt anslagen till domkyrkan och uppehållet av den verksamhet, som domkyrkorådet bedriver. Stiftsnämnderna däremot äro förvaltare av fastigheter med ursprungligen olika innehavare. Det är ett splittrat kyrkogods, som sammanförts stiftsvis för att användas till prästerliga avlöningsändamål avseende församlingar och stift i hela landet och vars avkastning samlas i kyrkofonden.

Redan den omständigheten, att domkyrkorådet för domkyrkans räkning disponerar avkastningen av hela dess fastighetsförmögenhet, synes göra det mindre lämpligt att till utomstående överföres ansvaret för förvaltningen eller del därav. Den vanligen tillämpade ordningen är, att varje myndighet i första hand själv omhänderhar vården av de fastigheter, som må vara anslagna till fullgörandet av dess uppgifter. Endast där särskilda anledningar av ekonomisk, förvaltningsteknisk eller annan vägande natur finnas, som göra ett dylikt tillvägagångssätt ofördelaktigt, tillgripas andra utvägar.

Det arbete, som förvaltningen av Lunds domkyrkogods kräver, är i och för sig tillräckligt omfattande för att, utan att ekonomiska eller administrativa synpunkter behöva eftersättas, motsvara vad som lämpligen bör kunna skötas såsom *en* förvaltningsenhet.

Stiftsnämnden i Lund har å sin sida redan en arbetsbörda av den storlek, att en utvidgning därav är ur nämnda synpunkter opåkallad eller över huvud icke lämplig. Stiftsnämnden omhänderhar i förhållande till andra stiftsnämnder det största fastighetsbeståndet. Nämnden har att sörja för ett bebyggt och ett obebyggt allmänt kyrkohemman, 42 bebyggda och ett obebyggt biskopshemman samt 13 bebyggda och ett obebyggt klockarhemman eller

sålunda tillhoppa 56 bebyggda och 3 obebyggda hemman. Dessa upptaga tillhoppa 1 345 hektar inägojord och 114 hektar skogsmark. Dessutom utövar stiftsnämnden uppsikt över pastoratens förvaltning av prästgårdar och löneboställen, och den har en allmän tillsyn över kyrkornas fastigheter och annan ecklesiastisk jord, innebärande, bland annat, att nämnden har att ombesörja utarrendering av 828 kyrkofastigheter.

Den minskning av stiftsnämndens arbete, som skett genom bortfallande av förvaltningen av alla allmänna kyrkohemman utom ett, har i viss mån ersatts genom överförande till stiftsnämnden av klockarhemmanen. Stiftsnämndens göromål komma att ökas, när nämnden, allt efter som de gamla arrendekontrakten utlöpa, skall ombesörja hela förvaltningsarbetet med biskops- och klockarhemmanen.

Även om stiftsnämnden, såvitt angår arrendeuppskattningar och besiktningar m. m., biträdes av boställsnämnd eller dess ordförande, medför stiftsnämndens nuvarande förvaltning betydande uppgifter. Komme enligt Gynnerstedts förslag ecklesiastisk arrendestadga att tillämpas även å stiftets kyrkor tillhöriga fastigheter, skulle, om ock endast 83 av fastigheterna hava större areal än 10 hektar, stiftsnämndens arbete i viss mån ytterligare ökas.

Befogenhet för domkyrkans styrelse att helt handhava förvaltningen av domkyrkogodset innebär icke, att därigenom en styrelse bibehålles, som eljest vore dömd att bortfalla. Styrelsen måste alltjämt bestå för domkyrkans vård och därmed sammanhängande omsorger samt en betydande penningförvaltning. För övrigt skulle styrelsen även enligt Gynnerstedts förslag fortfarande omhändervaha stadsfastigheterna och bostadslägenheter samt en mångfald uppgifter med avseende å jordbruksfastigheterna.

Enligt nämnda förslag skulle domkyrkans styrelse, även om densamma icke direkt skulle bliva ett boställsnämnden underordnat organ, dock såvitt gäller förvaltningen av jordbruksfastigheterna vara helt utesluten från inflytande på dessas bebyggande och samarbetet därutinnan med arrendatorerna, med det undantag allenast att styrelsen ägde hos stiftsnämnden överklaga boställsnämndens beslut. Frågorna om byggnadsskyldighetens utövande äro emellertid av grundläggande betydelse för fastigheternas nettoavkastning och därigenom för domkyrkans hela ekonomi. En beslutad om- eller nybyggnad av ett bostadshus eller en ladugård kan medföra, att fastigheten under lång tid icke kommer att lämna någon avkastning. Domkyrkans styrelse är för uppgörandet av sin budget och bestridande av sina utgifter i hög grad beroende av inkomsterna från fastigheterna, i vilket avseende boställsnämnderna äro obundna. Det synes ock vara en olämplig uppdelning, när den ej av särskilda skäl tarvas, att styrelsen, då det gäller byggnadernas förnyande, icke skulle äga rätt att medverka, men däremot ansvara för arrendatorns sätt att sköta fastigheten samt för ändamålet vid behov föranstalta om ekonomiska besiktningar.

Såsom förut berörts verkställes för närvarande utarrenderingen av domkyrkans jordbruksfastigheter genom stiftsnämnden. Härvid tillgår så, att med biträde av domkyrkokamreraren det förberedande arbetet utföres av

domkyrkorådet, där juridisk sakkunskap finnes företrädd. Från rådet överlämnas ärendet med kontraktsförslag till stiftsnämnden. Denna granskar föreslagna arrendebestämmelser och underskriver kontraktet. Såsom erfarenheten visat är detta nämndens arbete av mera formell natur, och det torde sällan inträffat, att någon ändring gjorts i förslaget. Redan under nuvarande förhållanden synes detta förfarande innebära en överflödig omgång. Erhåller domkyrkans styrelse en jordbrukssakkunnig ledamot, torde förfarandet bliva helt onödigt. En dylik koncentration till styrelsen av hela arbetet med utarrenderingen innebär en förenkling, och ett fördröjande moment i förvaltningen bortfaller.

Skogen å fastigheterna torde icke vara tillräcklig ens för husbehovet å dessa. I den mån så erfordras, kan styrelsen för obetydlig kostnad erhålla sakkunnig hjälp för skogens vård. Det synes vara en onödig omgång att för de 17,65 hektar varom är fråga behöva anlita ett så invecklat förfarande som den ecklesiastika boställsordningen föreskriver och att även på detta högst begränsade område uppdelade befogenheten att reglera arbetsåtgärderna.

Skulle förvaltningen av landsfastigheterna i dess helhet förläggas till domkyrkostyrelsen, vinnes även den fördelen, att förvaltningen av lands- och stadsfastigheter kommer på en hand. De sakkunniga anse alla skäl tala för att förvaltningen av stadsfastigheterna kvarstannar hos domkyrkostyrelsen. För en dylik uppgift är denna redan i sin nuvarande sammansättning väl lämpad; och står till dess biträde person med särskild kunskap rörande husbyggnad i stad.

Domkyrkans styrelse skulle enligt Gynnerstedts förslag icke betala gottgörelse för det arbete, som i stiftsnämnden utfördes beträffande domkyrkofastigheterna. Dessa kostnader skulle belasta kyrkofonden. Övertager domkyrkostyrelsen förvaltningen av fastigheterna, uppkommer icke något spörsmål härom. Kostnaderna skulle liksom andra styrelsens utgifter bestridas av domkyrkokassan. Med avseende härå må vidare erinras, att ett överförande till det allmänna av förvaltningskostnaderna för domkyrkans fastigheter strider emot det ekonomiska system, som för närvarande tillämpas vid domkyrkan och som de sakkunniga anse böra alltjämt bestå. Domkyrkan betalar för närvarande med sina inkomster alla utgifter för kyrkobyggnaden och dess vård, domkyrkogodsets omhändertvande och förvaltning — med undantag allenast av det arbete stiftsnämnden ombesörjer med avseende å domkyrkohegmanens utarrendering — samt härutöver domkyrkoförsamlingens gudstjänsthållning i domkyrkan och biskopshusets underhåll. Detta är en sedan gammalt bestående förvaltningsgrupp, vilkens sammanhållande, grundad på gemensam historia och tradition, varit möjlig med hänsyn till domkyrkans jämförelsevis stora inkomster. Anledning att bryta denna enhet torde icke föreligga. Domkyrkan bör bibehållas vid sina nuvarande inkomster men bör då också svara för sina nuvarande ekonomiska förpliktelser. Det synes föga påkallat, att staten skall påtaga sig några kostnader för förvaltningen av domkyrkans omfattande gods med deras betydande avkastning.

Skall domkyrkan med sina medel bära upp hela sin utgiftsstat, synes lämpligt och billigt, att den övar insyn över och förvaltar den förmögenhetsmassa, varav inkomsterna falla, och att den icke står allenast såsom mottagare av vad som må bliva över från en förvaltning, på vilken den ej kan öva inflytande.

Närmaste överinseendet över domkyrkans hela fastighetsbestånd har, utan att anmärkning försports rörande bristande förmåga att handhava även jordbruksfastigheterna, ombesörjts av domkyrkokamreraren. Vid arrendeuppskattningar, besiktningar å fastigheter o. d. har, efter uppgörelse, biträtt vederbörande boställsnämnd eller dess ordförande. Även framdeles kunde en liknande ordning tillämpas, lämpligen så reglerad, att boställsnämnd skall hava skyldighet att i viss ordning ställa personal till förfogande för ifrågavarande ändamål.

Vare sig domkyrkans styrelse eller stiftsnämnden skall ombesörja fastighetsförvaltningen, tarvas en förstärkning av personalen.

Vid ett övertagande av hela fastighetsförvaltningen skulle för styrelsen krävas en viss omläggning beträffande dess organisation. Styrelsen är för närvarande sammansatt närmast med hänsyn till domkyrkans vårdande och användande samt i viss mån även stadsfastigheternas handhavande. För jordbruksfastigheterna bör i styrelsen vara representerad sakkunskap på jordbrukets område. En därutinnan förfaren man bör sålunda vara medlem av styrelsen.

Till vinnande av större säkerhet för arrendatorerna bör möjlighet för dem finnas att erhålla bedömande i högre instans. Med hänsyn härtill bör besvärsmått beträffande styrelsens beslut i frågor rörande utarrendering av jordbruksfastigheter medgivnas till kammarkollegiet, i anslutning till vad som i sådant hänseende gäller i fråga om beslut av stiftsnämnd.

De sakkunniga vilja i annat sammanhang återkomma till frågan om styrelsens lämpliga sammansättning.

Vad ovan av de sakkunniga föreslagits rörande förvaltningen av det Lunds domkyrka tillhöriga fastighetsbeståndet, skiljer sig från den ordning, som av de sakkunniga ifrågasatts skola tillämpas vid de andra äldre, fastighetsägande domkyrkorna. Detta är icke anmärkningsvärt med hänsyn till rådande olika förhållanden. De av sistnämnda domkyrkor, som äga fastigheter, äro mycket få och fastighetsbeståndet vid envar ringa. Det synes beträffande dem icke kunna praktiskt eller ekonomiskt motiveras, att en särskild fastighetsförvaltning upprättas. Domkyrkofastigheterna i Lund äro av den omfattning och det värde, att de kunna uppbära en egen styrelse.

Erinras må, att för närvarande vissa olikheter förefinnas de olika stiften emellan med avseende å sammansättningen av därvarande särskilda styrelser för stiftsverksamheten. I Uppsala och Lunds stift hava sålunda domkapitlen en annan sammansättning än i andra stift. Även beträffande domkyrkostyrelserna i sagda båda stift föreslå de sakkunniga viss olikhet i förhållande till övriga stift, där sådan styrelse skall finnas, bortsett från vad som följer av ovannämnda förslag rörande ordnandet av fastighetsförvalt-

ningen vid Lunds domkyrka. En helt enhetlig princip för alla stiftet har sålunda icke ansetts böra upprätthållas. Principen har frångåtts, när anledning därtill har ansetts föreligga. Det är i överensstämmelse härmed som de sakkunniga i fråga om förvaltningen av Lunds domkyrkas fastighetsbestånd funnit goda skäl föreligga till en avvikelse från den ordning, som i övrigt skulle tillämpas beträffande fastighetsförvaltningen vid domkyrkorna.

De sakkunniga vilja sålunda föreslå, att ansvaret för förvaltningen och det omedelbara omhändertagandet av domkyrkans hela fastighetsbestånd på landet och i staden Lund bestrides av domkyrkans styrelse med den jämkning av dess sammansättning, som ovan berörts; och skall styrelsen äga rätt att vid handhavandet av jordbruksfastigheterna erhålla biträde av boställsnämnderna eller deras ordförande. Vid förvaltningens utövande böra tillämpas i huvudsak samma grunder, som finnas angivna i ecklesiastik arrendestadga. Detta innebär även, att de nya sociala arrendebestämmelserna skulle komma till tillämpning här på samma sätt som vid andra ecklesiastiska fastigheter.

B. Förvaltningsorganen.

1. Domkyrkornas styrelse.

I de förslag till ny kyrkolag, vilka åren 1828, 1846 och 1873 framlades av särskilda kommittéer, funnos jämväl intagna bestämmelser om domkyrkornas förvaltning. Enligt samtliga dessa förslag skulle domkapitlen befrias från förvaltningen av domkyrkorna och denna handhas av särskilda styrelser, enhetligt sammansatta för samtliga domkyrkor. I 1828 års betänkande föreslogs inrättande av ett domkyrkoråd, bestående av landshövdingen, domprosten, borgmästaren och två kyrkvårdar samt med biskopen såsom ordförande. Enligt 1846 års förslag skulle vid domkyrkorna utom i Göteborg, Härnösand och Visby, vilka skulle förvaltas som församlingskyrkor, finnas tre förvaltare, av vilka två skulle utses av domkapitlet och en av domkyrkoförsamlingen. 1873 års förslag innebar, att domkyrka och dess egendom skulle, under inseeende av länsstyrelsen och biskopen, vårdas av en särskild domkyrkoförvaltning, som skulle bestå av domprosten såsom ordförande eller, om domprost icke funnes, av vice pastor i domkyrkoförsamlingen samt av fyra ledamöter, av vilka länsstyrelsen och biskopen gemensamt skulle utse en, domkapitlet en samt domkyrkoförsamlingen de två återstående.

De huvudsakliga uppgifterna för domkyrkoförvaltningen vid de äldre domkyrkorna äro, såsom tidigare framhållits, att handhåva vårderna och tillsynen av själva domkyrkobyggnaden med dess dyrbarheter och inventarier samt förvaltningen av domkyrkans fastigheter och kapital, att därvid ombestyras och kontrollera erforderliga underhållsarbeten å domkyrkan och andra fastigheter ävensom att av tillgängliga medel bestrida utgifterna här-

för och i övrigt handhava domkyrkokassan. För ett riktigt fullgörande av dessa uppgifter kräves sakkunskap på skilda områden: kyrkligt-konstnärlig, kulturhistorisk, byggnadsteknisk. Det kräves även insikt i affärsförhållanden rörande byggenkap, jordbruk och skogsbruk samt vad i övrigt till förvaltningen av stads- och jordbruksfastigheter hör. De nuvarande förvaltningsorganen, i vilka domkapitlen eller ledamöter i dem ingå, hava icke sammansatts särskilt för nämnda, vid sidan om domkapitlens egentliga verksamhet liggande uppgifter, vilka numera erbjuda helt andra svårigheter och kräva annan sakkunskap än i äldre tid.

Vad angår sammansättningen av de nuvarande förvaltningsorganen måste det vidare betecknas som en brist, att domkyrkoförsamlingarna icke i större utsträckning äro representerade i domkyrkoförvaltningen. Även i de fall domkyrkan icke har församlingkyrkas karaktär med avseende å förvaltningen, disponerar domkyrkoförsamlingen domkyrkan för sina gudstjänster och övriga kyrkliga förrättningar samt bestrider en del med domkyrkan förenade utgifter. Vid åtskilliga domkyrkor hava församlingarna, såsom i kap. I omnämnts, tidigare medverkat vid förvaltningen, och i förvaltningarna för Västerås, Lunds och Kalmar domkyrkor ingå fortfarande representeranter för församlingarna. De sakkunniga avse att föreslå, att, bortsett från Lund, församlingarna för framtiden regelbundet skola bidra till, förutom församlingens till domkyrkan förlagda gudstjänstverksamhet, domkyrkorernas byggnad och underhåll. Blir detta genomfört, uppkommer ytterligare ett skäl för församlingarnas deltagande i förvaltningen.

Med hänsyn till att de äldre domkyrkorna äro nationalhelgedomar, och att därför deras bevarande och vidmakthållande äro ett riksintresse ännu mera än ett församlingsintresse, kan det däremot icke ifrågakomma att helt förlägga förvaltningen av dessa kyrkor till församlingarna och deras organ. Domkyrkorna äro tillika ursprungligen biskopskyrkor. På grund härav torde i domkyrkoförvaltningen böra ingå även biskopen, varjämte domkapitlet även i övrigt bör vara representerat.

Det statliga intresset och ekonomiska ansvaret för domkyrkorna böra självfallet medföra, att även staten företrädes i domkyrkoförvaltningen.

Det synes vara lämpligt, att vid var och en av de äldre domkyrkorna inrättas ett särskilt organ, benämnt domkyrkostyrelse, upptagande representeranter för de till domkyrkorna hänförliga olika intressena. Med undantag för domkyrkorna i Uppsala och Lund föreligger enligt de sakkunnigas mening icke anledning att för vissa av ifrågavarande domkyrkor bibehålla särskild sammansättning av styrelserna. Förhållandena med avseende å de olika domkyrkorna kunna icke med nämnda undantag motivera avsteg från en enhetlig ordning härutinnan.

I domkyrkorådet i Lund ingår en representant för universitetet. Universitetets delaktighet i domkyrkostyrelsen torde närmast vara föranledd av det samband i ekonomiskt och kulturellt hänseende, som tidigare rådde mellan domkyrkan och universitetet, men har fortsatt även sedan detta samband

upphört. Det har emellertid vitsordats vara till stor fördel, att en universitetsman kunnat deltaga i vården och förvaltningen av domkyrkan.

Jämväl vid Uppsala domkyrka kan universitetet anses vara representerat, i det att i domkapitlet, som nu handhar förvaltningen, ingå två representanter för universitetet.

Att för vården av de förnämligaste domkyrkorna i riket förvaltningen tillföres sakkunskap på det humanistiska området, hämtad från universitetet, anse de sakkunniga vara synnerligen lämpligt och ägnat att åt förvaltningen ge ett värdefullt tillskott. I domkyrkokostyrelserna i Uppsala och Lund bör därför ingå en av det större akademiska konsistoriet utsedd professor.

Med hänsyn till de jämförelsevis begränsade arbetsuppgifter, som skola tillkomma domkyrkokostyrelserna, synes antalet ledamöter i styrelserna kunna hållas ganska lågt. Biskopen bör inträda i styrelsen såsom ordförande. Såsom kyrkoherde i domkyrkoförsamlingen och tillika ledamot av domkapitlet torde vidare domprosten böra ingå såsom självskriven ledamot i styrelsen. Härtill bör komma en av Kungl. Maj:t förordnad och en av domkyrkoförsamlingen vald ledamot. Antalet ledamöter i styrelsen utom ordföranden skulle sålunda bli tre. I universitetsstäderna tillkommer en ledamot, utsedd av det större akademiska konsistoriet. Såsom i det föregående anförts bör i domkyrkokostyrelsen för Lunds domkyrka ingå ytterligare en ledamot, som skall vara jordbrukskunnig och utses av Kungl. Maj:t. Den andre av Kungl. Maj:t utsedde ledamoten i denna styrelse synes böra vara juridiskt bildad för att kunna övervaka de avtal och övriga uppgörelser, som påkallas av domkyrkokostyrelsens fastighetsförvaltning.

Domkyrkokostyrelse bör inom sig välja vice ordförande. För envar av ledamöterna utses tillika ersättare. Ersättare för biskopen och domprosten utses av domkapitlet. De icke självskrivna ledamöterna samt ersättarna torde böra utses för en tid av sex år.

Med den sålunda föreslagna sammansättningen av styrelsen synas de skilda till domkyrkan anknutna intressena bliva på lämpligt sätt företrädna och väl avvägda. Några särskilda kvalifikationer för de icke självskrivna ledamöterna, utom för de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i Lunds domkyrkokostyrelse, torde icke böra uppställas, utan synes man det förutan kunna räkna med att för uppgiften lämpliga personer utses. I allmänhet torde det dock vara lämpligt, att den av Kungl. Maj:t utsedde ledamoten har juridisk bildning.

Beträffande den formella behörigheten för ledamotskap i styrelsen och avgång ur styrelsen vid uppnådd viss ålder torde böra gälla enahanda bestämmelser, som enligt lagen om domkapitel äro stadgade för ledamot i domkapitel. Vid sålunda föreslagna organisation av domkyrkornas styrelser synes behov av den vid Uppsala domkyrka inrättade rådgivande domkyrkonämnden icke längre förefinnas.

2. Domkyrkornas befattningshavare.

Även om förvaltningen av domkyrkornas fastigheter överlämnas till stiftsnämnderna, skulle för sysslomännen återstå uppgifter av mångskiftande och väsensskild art. Sysslomannen skall för närvarande vara prästman och förrätta predikningar, han har tillsyn av och vård om domkyrkobyggnaden med dess skrudar, andra dyrbarheter och inventarier, kontrollerar reparationsarbeten å domkyrkan, förvaltar domkyrkans kapital och fonder, handhar domkyrkans kassa och räkenskaper samt skall, i de fall särskild domkyrkostyrelse finnes, vara sekreterare hos styrelsen.

Vid behandlingen av frågan om biträdande arbetskrafter hos domkyrkostyrelsen hava domkyrkosysslomännen vid de domkyrkor, som hava egen förvaltning, framfört sina synpunkter för de sakkunniga. De hava därvid uttalat att, med hänsyn till domkyrkosysslomännens kyrkliga uppgifter och dessas betydelse för det kyrkliga livet icke blott inom domkyrkoförsamlingen utan i hela stiftet, institutionen borde bibehålla sin prästerliga karaktär. Tillika har framhållits önskvärdheten av att en sammanhållande prästerlig kraft för domkyrkan och dess förbindelse med stiftet finnes samt att visning av domkyrkan för studiegrupper och utläningar kunde ske genom en person med kyrkliga intressen och kyrklig sakkunskap. Endast en prästman förstode den religiösa innebörden av kyrkan, dess inventarier och skrudar. Dessa vore nämligen ej blott musieföremål utan hade sin placering i gudstjänstlivet. En lekman kunde ej antagas få det riktiga intresset för domkyrkan. Tillika har ifrågasatts, att sysslomannen skulle kunna tilläggas ytterligare uppgifter inom det kyrkliga livets område, eventuellt såsom biträde åt biskopen med prästerliga göromål.

De sakkunniga finna emellertid, att den nuvarande ordningen bör upphöra. Endast i sällsynta undantagsfall torde det med nutida krav vara möjligt att hos *en* person finna de kvalifikationer, vilka erfordras för ett riktigt fullgörande av samtliga de arbetsuppgifter, som åligga domkyrkosysslomännen. Särskilt kräva de arbeten, som sammanhånga med tillsyn och kontroll av domkyrkobyggnaden, speciell fackkunskap, som icke kan förutsättas hos sysslomännen. Vid de i kyrkolagen föreskrivna årliga besiktningarna å domkyrkan skall väl redan nu en »förfaren byggningsman» närvara. Men en dylik anordning är icke tillfyllest, utan för tillsynen av kyrkan samt kontrollen av arbetena bör tillgång städse finnas till en med fackkunskap utrustad person.

Inseendet över att domkyrkorna lämpligen underhållas och vårdas åligger väl byggnadsstyrelsen i samarbete med riksantikvarien, men även om biträde av dessa myndigheter kan påräknas vid restaureringsarbeten å domkyrkorna, torde dock för den fortlöpande tillsynen samt ledningen av arbetena å domkyrkan särskild person böra ställas till förfogande. Vid Lunds domkyrka är en arkitekt anställd. Att för de omfattande och kostsamma arbeten, som med Lunds domkyrkas rikliga tillgångar fortlöpande utförts å domkyrkan, särskild arkitekt ständigt måst finnas tillgänglig är

naturligt. Jämväl Uppsala domkyrka torde vara av den storlek och betydelse och där förekommande arbeten så omfattande, att för tillsyn av domkyrkan och ledningen av arbetena å densamma en person med teoretisk kunskap och praktisk skicklighet i kyrkobyggnadskonst bör stadigvarande anställas. Därest under förestående ombyggnad av domkyrkan särskild arkitekt anlitas för arbetena, torde under tiden fast domkyrkoarkitekt ej behöva tillsättas.

Även vid övriga domkyrkor synes i högre grad än som för närvarande är fallet böra ställas till förfogande erforderlig sakkunskap på det arkitektoniska och byggnadstekniska området. Stadigvarande sådant biträde torde emellertid icke erfordras vid dessa kyrkor. Det synes här tillräckligt, att i fall av behov vid varje särskilt tillfälle person med dylik fackkunskap tillkallas. Åt sådan person bör ock uppdragas att biträda domkyrkostyrelsen vid den fortlöpande tillsynen av byggnadsverket. Av synnerlig vikt är nämligen, att vid alla domkyrkorna av fackman företagas periodvis återkommande noggranna besiktningar av kyrkan för upptäckande av bristfälligheter hos byggnaden och översyn av dennas tillstånd i övrigt. Sådan besiktning bör företagas minst en gång varje år. Domkyrkostyrelsen har att tillse, att de åtgärder skyndsamt vidtagas, som för byggnadens bevarande befinnas erforderliga.

Efter avskiljandet av tillsynen av kyrkobyggnaden och förvaltningen av domkyrkans fastigheter återstå av de domkyrkosysslomannen åvilande uppgifterna, fränsett predikoskyldigheten, de kamerala göromålen samt värden av domkyrkans inventarier. Härtill skulle enligt de sakkunnigas förslag komma arbetsuppgifterna såsom sekreterare hos domkyrkostyrelsen. Dessa uppgifter hava icke speciellt prästerlig karaktär. Det väsentliga är, att de ombesörjas av en person, som äger sakkunskap och förmåga att på ett fullgott sätt utföra arbetet.

Väl skulle en hos domkyrkostyrelsen anställd prästerlig befattningshavare särskilt främja kontakten mellan domkyrkoförvaltningen och domkyrkoförsamlingen, på samma gång som han skulle kunna ombesörja anordningarna vid de kyrkliga högtider, som sammanhånga med kyrkans användning som stiftskyrka, och överhuvud taget fungera som prästerlig värd i domkyrkan. Dessa uppgifter äro dock icke de viktigaste för ifrågavarande befattningshavare. I främsta rummet krävas kunskap och duglighet beträffande kamerala och administrativa göromål. Det gäller sålunda här ämnen, som i stort sett ligga vid sidan av den prästerliga utbildningen, även om förvisso en person med dylik utbildning må kunna i tillräcklig grad äga kännedom om dem. Det nuvarande kravet på prästutbildning torde dock kunna försvåra möjligheten att erhålla för uppdraget lämplig person. Önskvärt är att den grupp vidgas, varur valet må kunna göras. Visserligen bör tjänstemannen även utöva vård och tillsyn av domkyrkans skrudar, dyrbarheter och inventarier, men här avses i främsta rummet föremålens lämpliga förvaring och vård. Vana vid dessa uppgifter torde lätt kunna förvärfvas även av person utan prästutbildning. I händelse av behov av åtgärder för före-

målens reparation och bevarande, måste i varje fall särskild expertis tillkallas. Erinras må, att vid Lunds domkyrka icke finnes prästerlig syssloman, utan motsvarande arbeten utföras där utan olägenhet av lekman.

Domkyrkosysslomannens arbete med domkyrkans användning som biskopskyrka, såsom ordnande av kyrkliga högtider m. m., torde i likhet med vad som för närvarande sker i biskopskyrka, där syssloman icke är anställd, kunna, i den mån därtill erfordras prästutbildning, utan olägenhet ombestyras av annan präst, som biskopen därtill anlitar. Icke heller kan för visning av domkyrkan domkyrkosysslomannen-prästen alltid förutsättas innehava grundligare fackkunskap. Skulle vid något tillfälle anses önskvärt, att vid visning föremålens kyrkliga innebörd särskilt beskrives, torde kunna för sådant fall anlitas tillgänglig prästman.

Frågan om anskaffande av arbetsbiträde åt biskopen synes icke lämpligen böra lösas i detta sammanhang. En utbyggnad av stiftsadjunktsinstitutionen torde bättre gagna det angivna syftet eller ock synes, såsom nu gäller för ärkebiskopen, visst anslag av kyrkofondens medel kunna ställas till förfogande för ändamålet.

I anslutning till det anförda anse de sakkunniga, att det i kyrkolagen uppställda kravet på prästerlig utbildning för den som skall utföra sysslorna såsom sekreterare och redogörare samt därmed förbundna arbeten icke bör upprätthållas. Uppdraget bör dock kunna lämnas åt präst, om denne besitter därför nödiga kvalifikationer och i övrigt är lämplig. Det bör sålunda ligga i domkyrkokostyrelsens hand att förordna för arbetet lämplig person, vare sig präst eller lekman. En dylik anordning förutsätter, att den nuvarande predikoskyldigheten för sysslomannen upphör och övertages av församlingens prästerskap. Med hänsyn till den jämförelsevis ringa omfattning denna skyldighet har, torde detta utan större svårighet låta sig göra. Med undantag av domkyrkosysslomannen i Uppsala äro de domkyrkosysslomän, som hava predikoskyldighet, på samma gång innehavare av annan prästerlig befattning inom domkyrkoförsamlingen. Ett upphävande av denna tjänsteförening skulle bereda möjlighet för befattningshavaren att ägna hela sin tid åt församlingsvården, enkannerligen predikoverksamheten. I de fall avlöningen till församlingsprästen på grund av tjänsteföreningen reducerats, får tillses att avlöningen utfylles till normalt belopp. Förslag till härav påkallade ändringar i löneregleringsresolutionerna för pastoraten torde böra uppgöras av kammarkollegiet.

De sakkunniga föreslå fördenskull, att de prästerliga domkyrkosysslomansbefattningarna indragas och att nu ifrågavarande därmed förenade åligganden anförtros personer, vilka för arbetets utförande erhållit särskild utbildning och i övrigt äro för detsamma väl kompetenta. I de flesta fall torde det härvid finnas lämpligt, att de administrativa, kamerala och kulturella arbetsuppgifterna lämnas åt en och samma person, vilken härigenom kommer att intaga en mera ledande ställning beträffande domkyrkans angelägenheter och utåt, under biskopen, representera domkyrkan. Där så icke finnes kunna ske, torde emellertid undantagsvis hinder icke

böra uppställas mot att dessa uppgifter lämnas åt olika personer. I sistnämnda fall kommer icke att vid domkyrkan finnas någon befattningshavare, som kan uppbära den nuvarande benämningen domkyrkosyssloman. De särskilda uppdragen bliva bisysslor, och de därunder inbegripna göromålen komma att i ringa grad motsvara de arbetsuppgifter, som inrymmas i en befattning med benämningen syssloman. I dessa fall bliva särskilda benämningar å de befattningar, som komma att ersätta sysslomanstjänsterna, utöver vad som ligger i de olika funktionerna (sekreterare, kassör eller kamrerare etc.), icke erforderliga. Detta torde väl i viss mån kunna sägas, även om göromålen såsom sekreterare, ekonomiförvaltare, kassör och redogörare sammanslås till en tjänst, vilket ju enligt vad ovan förutsättes bör i regel ske. Men de sakkunniga finna hinder ej möta att för innehavaren av sådan tjänst använda benämningen domkyrkosyssloman.

Frånsett de byggnadstekniska, administrativa och kamerala befattningshavarna torde utom vid Lunds domkyrka inga andra biträden behöva stadigvarande anställas vid domkyrkorna än för tornurets skötsel och vakt-hållning vid domkyrkans visning, för vilka bestyr, enligt vad de sakkunniga nedan föreslå, kostnaden skall bestridas av domkyrkokassan. Övriga å domkyrkornas nu gällande stater upptagna befattningshavare böra fördenskull avföras från staterna och de för dem upptagna avlöningsförmåner övertagas av domkyrkoförsamlingarna.

Dessa befattningar äro följande, nämligen vid Uppsala domkyrka: en tillsyningsman, vars arbetsuppgifter i huvudsak hänföra sig till vaktmästargöromål, vid Skara domkyrka: en klockare och en organist, vid Strängnäs domkyrka: en organist, en sångare, en klockare, en kyrkvaktmästare och en domkyrkodräng, samt vid Växjö domkyrka: en organist, en klockare, en kantor, en orgeltrampare och en vaktmästare.

Å Strängnäs domkyrkas stat är upptaget ett anslag å 100 kronor som arvode åt en bibliotekarie för vård av den i domkyrkan förvarade boksamlingen. För detta ändamål synes anslag fortfarande böra utgå av domkyrkokassan.

Vad Lunds domkyrka angår föreslå de sakkunniga, att förvaltningen av domkyrkans fastigheter helt skall omhänderhavas av domkyrkokostyrelsen. Såsom här nedan (s. 90 o. f.) angives förutsätta de sakkunniga tillika, att domkyrkokassan fortfarande såsom hittills skall tills vidare svara för kostnaden för domkyrkoförsamlingens gudstjänster och därmed förenade utgifter. Detta medför en betydligt större personalstat för Lunds domkyrka än för övriga domkyrkor.

Å Lunds domkyrkas stat äro för närvarande upptagna en kamrerare, en arkitekt, en notarie, en kapellmästare, en kantor och tre vaktmästare, nämligen en i domkyrkan, en i kapitelhuset och en hos domkyrkorådet, den senare tillika skrivbiträde.

Domkyrkokamreraren biträder för närvarande vid fastighetsförvaltningen samt är tillika redogörare hos domkyrkorådet och vårdare av domkyrkans

inventarier. Genom den av de sakkunniga föreslagna omläggningen av förvaltningen av domkyrkans fastigheter kommer arbetet därmed att betydligt öka och kräva särskild sakkunskap i jordbruksfrågor. För nämnda befattningshavare torde därför, utöver sakkunskap som redogörare, fordras kunnighet i jordbruk och därmed sammanhängande byggnadsfrågor. Denne befattningshavare bör, vad angår fastighetsförvaltningen, hava till åliggande att vid arrendeuppskattningar och besiktningar bevaka domkyrkans intressen, övervaka fastigheternas skötsel, uppgöra planer för samt kontrollera utförandet av byggnader å fastigheterna samt att i styrelsen föredraga frågor, som falla inom hans arbetsområde. Däremot bör han befrias från vården av domkyrkans inventarier. Med hänsyn till arten av de arbetsuppgifter, vilka sålunda skulle tillkomma befattningen, synes innehavaren lämpligen böra benämnas domkyrkointendent.

Skulle den nuvarande innehavaren av domkyrkokamrerarbefattningen, vilken icke har teoretisk utbildning i jordbruksfacket, icke anses böra antagas till intendent, torde, så länge han kvarstår i tjänst, särskild person med fackkunskap böra anställas såsom biträde vid jordbruksförvaltningen. I händelse av dylik provisorisk ordning bör den nuvarande innehavaren, vilken icke torde vara skyldig att före uppnådd pensionsålder avgå från befattningen, bibehållas vid sina nuvarande arbetsuppgifter i övrigt.

Såsom ovan anförts bör arkitektbefattningen bibehållas. Samma är förhållandet med domkyrkorådets notarie, vilken emellertid såsom vid övriga domkyrkokostyrelser bör benämnas sekreterare. Skulle kamreraren komma att befrias från vården av domkyrkans inventarier, bör istället detta uppdrag läggas till sekreteraren. Därest den nuvarande innehavaren av notariebefattningen icke kan uppsägas därifrån, torde nämnda anordning böra genomföras under hans tjänstetid endast om han åtager sig att emot den ökade ersättning som nedan föreslås fullgöra de nya arbetsuppgifterna.

Jämväl domkyrkokapellmästaren bör kvarstå å domkyrkans stat. Beträffande kantorn upptages i gällande stat för domkyrkan en lönepost för klockaren, under förutsättning att han tillika tjänstgör som kantor. Tjänsterna hava efter den sista innehavarens avgång vakanssatts och uppehållas genom vikarie. Genom tillkomsten av lagen om kyrkomusiker den 27 juni 1947 hava bestämmelserna om tillsättning av klockare upphävts, vilket innebär att särskild klockare icke behöver anställas.

Domkyrkorådet har med hänsyn till det stora antalet gudstjänster och de domkyrkokapellmästaren genom kyrkomusikerlagen tillagda vidgade arbetsuppgifterna ansett det ofrånkomligt, att såsom förut två befattningshavare svara för musiken och sången i domkyrkan. Vid framläggande av förslag till ny stat för domkyrkan har domkyrkorådet i skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 september 1947 därför föreslagit upptagande i staten av en domkyrkokantor tillika biträdande domkyrkoorganist.

Inrättandet av en dylik befattning synes icke komma att regleras av författningsbestämmelserna om kyrkomusiker (se 1946 års betänkande med förslag till nyorganisation av och lönereglering för kyrkomusikerbefatt-

ningarna del II, statens offentliga utredningar 1946: 50, s. 112 o. f.). I vanliga församlingar tillhör inrättandet av motsvarande befattning församlingens fria, av direkt statlig kontroll obundna kyrkliga förvaltningsangelägenheter. Enär domkyrkokassan i Lund skall svara för samtliga utgifter för den kyrkliga verksamheten i domkyrkan, torde kostnaden för ifrågavarande befattningshavare bära bestridas av domkyrkans medel. De sakkunniga hava icke något att erinra emot inrättandet av en dylik befattning vid domkyrkan.

Med hänsyn till den omfattande fastighetsförvaltning, som kommer att åligga domkyrkostyrelsen, torde för skrivarbetet, räkenskapsföringen och andra kamerala göromål å styrelsens expedition fordras ett kvalificerat biträde. Däremot torde vaktmästarsysslan hos domkyrkorådet kunna in dragas.

De i domkyrkan och kapitelhuset anställda vaktmästarna bära bibehållas.

Domkyrkas befattningshavare bör antagas och entledigas av domkyrkostyrelsen. Undantag härifrån utgör domkyrkomusikern (domkyrkokapellmästaren) i Lund. Denne tillsättes för närvarande av domkapitlet, men har av 1942 års kyrkomusikerutredning i 1946 års ovannämnda betänkande, s. 111, samt i den av 1941 års lärarlönesakkunniga verkställda överarbetningen av betänkandet föreslagits skola utses i enahanda ordning som andra kyrkomusiker, d. v. s. av församlingens organ. Den omständigheten att befattningshavaren helt avlönas av domkyrkans medel har härvidlag icke ansetts inverka. Vad sålunda föreslagits har av Kungl. Maj:t och 1949 års riksdag godkänts. Jämväl den biträdande kyrkomusikern eller kantorn synes lämpligen bära utses av församlingen.

För tillsättningen av domkyrkornas befattningshavare synas särskilda föreskrifter om kungörandet av ledig tjänst icke erfordras. I mån av behov torde domkyrkostyrelsen ändock kunna föranstalta härom. Vid tillsättningen av befattningshavare med fast anställning torde viss tids ömsesidig uppsägning bära bestämmas.

3. Övergångsbestämmelser beträffande domkyrkosysslomännen.

Den föreslagna omläggningen av domkyrkornas förvaltning innebär, bland annat, att domkyrkosysslomansbefattningarna i sin nuvarande gestaltning skola indragas och, på sätt nedan föreslås, de till deras avlöning anvisade tillgångar indragas eller disponeras för domkyrkornas räkning. Indragningen av befattningarna kan emellertid ske endast vid vederbörandes avgång.

Med undantag av predikoskyldigheten och den omedelbara tillsynen över domkyrkobyggnaden samt förvaltningen av domkyrkans fastigheter, vilka arbetsuppgifter bortfalla för de nya administrativa och kamerala befattningarna, komma arbetsuppgifterna för dessa att i stort sett sammanfalla med den tjänstgöring, som för närvarande åligger sysslomännen. Hinder lär därför icke i regel möta emot ett omedelbart ikraftträdande av omorga-

nisationen, därvid de nuvarande domkyrkosysslomännen övertaga de arbetsuppgifter, som skola tillhöra de nya befattningarna. I de fall särskilda domkyrkokostyreiser nu icke finnas eller sysslomännen icke hava uppdrag såsom sekreterare hos sådan styrelse, lära sysslomännen icke utan åtagande kunna åläggas sekreterartjänstgöring vid de nya domkyrkokostyrelserna, försåvitt icke vederbörande på grund av förbehåll vid tjänstens tillsättande är skyldig finna sig i förändring i tjänstgöring.

Beträffande sysslomännens skyldighet att vara underkastade förändring i tjänstgöring och lönevillkor framgår av de för vederbörande utfärdade konstitutorialen eller förordnandena följande.

För sysslomännen vid Linköpings domkyrka O. L. I. Hassler, Skara domkyrka N. G. Stenermark, Strängnäs domkyrka S. E. P. Lüders, Karlstads domkyrka K. G. A. Rylander, Kalmar domkyrka P. V. Olsson och Mariestads domkyrka G. A. Carlsson har dylik skyldighet icke föreskrivits. — Sysslomannen vid Uppsala domkyrka H. V. M. Åmark är skyldig att vara underkastad den förändring med avseende å tjänsteställning och arbetsåligganden, som kan bliva en följd av eventuell omorganisation av domkyrkans förvaltning. — Sysslomannen vid Västerås domkyrka G. Ekström är enligt Kungl. Maj:ts beslut den 13 april 1945, varigenom sysslomannens lön fastställts till visst kontant belopp, skyldig att vara underkastad den förändring i lönevillkor, som må föranledas av överförande till domkyrkans kassa av de till befattningen anslagna avlöningstillgångar (indelningsersättning samt boställs- och fondavkastning), vilka, intill dess dylikt överförande kunde i vederbörlig ordning ske, fortfarande skulle vara sysslomannen på lön anslagna. — Sysslomannen vid Växjö domkyrka P. A. R. Edwall skall vara »underkastad de förändringar med avseende å löneförmånerna vid tjänsten som kunna varda bestämda vid fastställande av stat för domkyrkan». — Förordnandet för sysslomannen vid Visby domkyrka S. E. Wihlborg gäller tillsvidare under den tid han innehar förordnande såsom kyrkoadjunkt i Visby. Några avlöningsförmåner äro icke förbundna med denna sysslomansbefattning.

Av vad sålunda anförts framgår, att vederbörande — bortsett från den oavlönade sysslomannen i Visby — under sin tjänstetid äro skyddade beträffande dem nu tillförsäkrade löneförmåner, sysslomannen i Västerås dock blott så vitt angår den enligt Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 13 april 1945 bestämda kontanta avlöningen. Den för Edwall stadgade skyldigheten att underkasta sig förändring av löneförmånerna torde icke avse sådan rubbning av lönevillkoren som föranledes av ändrad tjänstgöring.

Vidkommande skyldigheten att underkasta sig ökning i tjänstgöring, uppkommer sådan ökning endast beträffande sekreterargöromålen hos domkyrkokostyrelsen. Dylika sekreterargöromål åligga redan Hassler och Ekström; och Åmark torde vara skyldig åtaga sig detta arbete. Stenermark, Lüders och Edwall torde däremot icke utan eget åtagande kunna förpliktas till ändrad tjänstgöring. Rylander, Olsson och Carlsson torde väl vara skyldiga att finna sig i den ifrågasatta omläggningen av förvaltningen av kyrkorna i

Karlstad, Kalmar och Mariestad, men de äro berättigade att bibehållas vid sina avlöningsförmåner. Med hänsyn till den jämförelsevis obetydliga avlöning, som utgår till sistnämnda tre sysslomän, är en sådan ordning av ringa ekonomisk betydelse. Sysslomansbefattningen vid Visby domkyrka synes kunna omedelbart indragas.

På grund av vad sålunda anförts torde väl, såvitt nu gäller sysslomännen, omläggningen av förvaltningen vid domkyrkorna kunna omedelbart träda i kraft, men, så länge nuvarande sysslomän kvarstå vid sina befattningar, böra särskilda övergångsstaten för domkyrkorna i Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås och Växjö fastställas, upptagande de nuvarande löneförmånerna för sysslomännen. Sysslomännen vid Uppsala, Linköpings och Västerås domkyrkor torde därvid förklaras skyldiga att fullgöra sekreterargöromål vid domkyrkokostyrelserna; och i övergångsstaterna för dessa domkyrkor behöver således icke upptagas arvode för särskild sekreterare. I övrigt skola dessa och övriga sysslomän fullgöra de arbetsuppgifter, som för närvarande åligga sysslomännen med undantag av tillsynen över domkyrkobyggnaden och vården av domkyrkans fastigheter.

De nuvarande sysslomännen vid Karlstads, Kalmar och Mariestads kyrkor tillkommande avlöningsförmåner böra, så länge sysslomännen kvarstå vid sina befattningar, utgå av de statsanslag, som föreslås skola tilldelas dessa kyrkor, vilka skola förvaltas som församlingskyrkor. I stället böra dessa sysslomän förklaras vara skyldiga att lämna det biträde vid kyrkornas förvaltning, som faller inom området för deras nuvarande arbetsuppgifter.

C. Förvaltningskostnader.

I likhet med ledamöterna i domkapitel och stiftsnämnd böra de icke självskrivna ledamöterna av domkyrkokostyrelse tillerkännas särskilda arvoden. Sådant arvode kan däremot icke anses påkallat för de självskrivna ledamöterna biskopen och domprosten, i vilkas nuvarande åligganden — den senare som ledamot av domkapitlet — ingår vård av domkyrkan och vad därmed äger samband. Arvodet torde skäligen kunna bestämmas till 200 kronor för år för ledamot i andra domkyrkokostyrelser än i Uppsala och Lund. För sistnämnda två styrelser torde styrelsens arbete bliva mera omfattande och därför kräva ett något högre arvode, förslagsvis 300 kronor för ledamot i Uppsala domkyrkokostyrelse och 400 kronor för ledamot i Lunds domkyrkokostyrelse.

Till en ledamot av nuvarande domkyrkorådet i Lund utgår arvode för tillsynen över domkyrkans ekonomiska förvaltning. Med hänsyn till omfattningen av förvaltningen vid nämnda domkyrka anse de sakkunniga ett särskilt arvode av 400 kronor böra tillkomma den ledamot av styrelsen, som utövar denna tillsyn.

I likhet med vad som gäller för domkapitel bör suppleant, som tjänstgör i stället för arvodesberättigad styrelseledamot, tillerkännas skälig gottgörel-

se att utgå av styrelseledamotens arvode. Kan frivillig överenskommelse om dylik gottgörelse icke träffas mellan ledamoten och suppleanten eller har suppleant tjänstgjort å ledigbliven ledamotsbefattning, varmed är förenad rätt till arvode, bör det ankomma å styrelsen att bestämma, huru stor del av arvodet skäligen må tillkomma suppleanten.

Ledamot ävensom inkallad suppleant böra, där uppdraget föranleder resa, åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet. I likhet med ledamot av domkapitel bör ledamot av domkyrkostyrelse därvid åtnjuta ersättning efter reseklass I och traktamentsklass A.

Vad angår avlöningen till domkyrkoarkitekterna i Uppsala och Lund må erinras, att löneförmånerna vid arkitektbefattningen i Lund enligt gällande stat för domkyrkan och särskilda av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter utgöras av lön 4 500 kronor, tre ålderstillägg vart och ett å 450 kronor efter 5, 10 och 15 års tjänstgöring, dyrtids- och kristillägg, så länge sådana tillägg under den fastställda statens giltighetstid tillkomma befattningshavare i statens tjänst, med högst den procentsats och under iakttagande i övrigt i tillämpliga delar av de grunder, som blivit eller bliva av Kungl. Maj:t fastställda att gälla för sådana tillägg under motsvarande tid åt befattningshavare i statens tjänst, ävensom provisoriskt lönetillägg. Nuvarande innehavaren är skyldig att underkasta sig ändring i avseende å tjänstgöring och löneförmåner samt att utan pension avgå vid 67 års ålder. Oberäknat ålderstilläggen uppgå hans sammanlagda löneförmåner för närvarande till 7 824 kronor och med inberäknande av nämnda tillägg till 9 882 kronor.

I samband med framläggande av förslag till ny stat för Lunds domkyrka har domkyrkorådet i förenämnda skrivelse den 18 september 1947 föreslagit nya lönebestämmelser för domkyrkans befattningshavare, grundade på den för statliga befattningshavare och för befattningshavare vid den statsunderstödda skolundervisningen år 1946 beslutade löneregleringen. Beträffande befattningen som domkyrkoarkitekt har domkyrkorådet ansett densamma böra bliva en arvodestjänst samt föreslagit arvodet till 8 600 kronor. De sakkunniga anse, att arvodet bör bestämmas till 8 400 kronor, ett belopp som är jämnt delbart med siffran tolv. Arvodet till domkyrkoarkitekten i Uppsala torde kunna sättas till samma belopp.

Vid övriga domkyrkor torde, såsom ovan nämnts, någon arvodesbefattning som arkitekt icke erfordras, utan ett anslag bör ställas till styrelsens förfogande för tillkallande av arkitekt eller byggnadssakkunnig i fall av behov och för besiktningar å kyrkan. Detta anslag torde kunna sättas till 2 000 kronor för år.

Till bestridande av sekreterar- och kassagöromål samt för tillsynen över domkyrkans inventarier torde ett årligt anslag av 4 000 kronor vid Uppsala domkyrka och 3 000 kronor vid övriga domkyrkor utom Lunds domkyrka vara tillfyllest. Därest göromålen undantagsvis överlämnats åt två eller flera personer, får arvodet emellan dem efter domkyrkostyrelsens bestämmande fördelas i förhållande till arten och omfattningen av det arbete envar övertager.

Avlöningen till de befattningshavare vid domkyrkorna, vilka göra tjänst åt domkyrkoförsamlingarna, föreslås skola, med undantag för Lunds domkyrka, helt bestridas av församlingarna. Kostnaderna för vakthållning vid domkyrkans visning samt skötsel av tornuret skola bestridas av domkyrkokassorna, och särskilda anslag synas bära upptagas för detta ändamål. De belopp, som för varje domkyrka bära beräknas härför, framgå av de förslag till stater, som de sakkunniga upprättat för de särskilda domkyrkorna (bil. B, s. 207), och det sammandrag därav, som finnes infört å s. 87.

Vad härefter angår befattningshavarna vid Lunds domkyrka utom domkyrkoarkitekten, vilkens avlöningsförmåner förut behandlats, få de sakkunniga anföra följande.

I domkyrkorådets ovanberörda skrivelse den 18 september 1947 till Kungl. Maj:t har domkyrkorådet indelat domkyrkans befattningshavare i *tjänstemän på lönestat* och *tjänstemän på arvodesstat*. Till den förra gruppen hava hänförts domkyrkokamreraren, domkyrkokapellmästaren, domkyrkokantorn (tillika biträdande domkyrkoorganist), domkyrkovaktmästaren och vaktmästaren i kapitelhuset samt till den senare gruppen — förutom domkyrkoarkitekten — domkyrkorådets notarie och domkyrkorådets vaktmästare (tillika skrivbiträde).

Domkyrkointendenten (domkyrkokamreraren). Enligt gällande stat utgå kamrerarens löneförmåner med lön 7 500 kronor samt tre ålderstillägg vart och ett å 600 kronor, vartill komma dyrtids- och kristillägg med högst den procentsats och under iakttagande i övrigt i tillämpliga delar av de grunder, som blivit eller bliva av Kungl. Maj:t fastställda att gälla för dyrtids- och kristillägg åt befattningshavare i statens tjänst, samt provisoriskt lönetillägg. Kamrerarens lön motsvarar mycket nära lönegrad A 25 i 1924 års lönereglemente för statliga befattningshavare eller Ca 28 i statens nu gällande allmänna avlöningsreglemente och löneplansförordning. Med hänsyn till kamrerarens kvalificerade arbetsuppgifter, därvid särskilt framhållits på sista tiden tillkomna bestyr med utövande av kontroll å planering och uppförande av nybyggnader å domkyrko hemmanen, har domkyrkorådet föreslagit, att kamreraren skulle placeras i lönegraden Ca 29.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle den nuvarande domkyrkokamrerarbefattningen ombildas till intendentsbefattning, vars innehavare skulle vara en i jordbruksfacket kunnig person. Han skulle hava till åliggande att biträda vid fastighetsförvaltningen samt vara redogörare och ansvarig för den ekonomiska förvaltningen. Med hänsyn till de kvalifikationer, som måste ställas på denna befattningshavare, och den ansvarsfulla ställning han kommer att intaga anse de sakkunniga, att han bör placeras i lönegrad Ca 30. Befattningshavaren bör vid tjänsteresor åtnjuta rese- och traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet.

Skulle den nuvarande innehavaren av domkyrkokamrerarbefattningen icke komma att antagas till intendent, har föreslagits, att särskild person med fackkunskap skall anställas såsom biträde vid jordbruksförvaltningen samt domkyrkokamreraren bibehållas vid sina arbetsuppgifter i övrigt. För denna

biträdesbefattning torde heltidsanställning icke erfordras, utan föreslå de sakkunniga ett årsarvode. Detta torde skäligen kunna bestämmas till 8 000 kronor, motsvarande i runt tal två tredjedelar av lönen med 12 % rörligt tillägg i lönegraden Ca 27. Den nuvarande innehavaren av domkyrkokamrerarbefattningen lär vid en dylik provisorisk ordning böra föras å övergångsstat med lön i lönegrad Ca 28.

Sekreteraren (notarien). För närvarande är med notariebefattningen förenad en årslön om 1 350 kronor jämte tre ålderstillägg vart och ett å 150 kronor ävensom dyrtids- och kristillägg. Med utgångspunkt från nuvarande avlöningsförmåner har domkyrkorådet till denne befattningshavare föreslagit ett årsarvode av 2 600 kronor, varå några tillägg icke skulle utgå.

För sekreteraren, redogöraren och vårdaren av domkyrkans inventarier hava de sakkunniga, som ovan nämnts, föreslagit vid Uppsala domkyrka ett årsarvode av 4 000 kronor och vid övriga domkyrkor, bortsett från Lunds domkyrka, 3 000 kronor. Då de rena sekreterargöromålen hos Lunds domkyrkestyrelse, med hänsyn till den fastighetsförvaltning som kommer att åligga styrelsen, torde bliva mera omfattande än vid övriga domkyrkor samt till sekreterarens arbetsuppgifter bör läggas vårderna av domkyrkans inventarier, anse de sakkunniga ett arvode för sekreteraren vid denna styrelse av 3 600 kronor vara skäligt, vilket belopp torde böra minskas med 600 kronor, om vårderna av inventarierna icke tillägges sekreteraren.

Domkyrkokapellmästaren. Enligt ovannämnda av 1942 års kyrkomusikerutredning år 1946 avgivna förslag till nyorganisation av och lönereglering för kyrkomusikerbefattningarna, s. 125, skulle domkyrkokapellmästaren eller kyrkomusikern vid Lunds domkyrka erhålla avlöning enligt dåvarande lönegrad A 24 för statliga befattningshavare, motsvarande lönegraden Ca 27 enligt statens nu gällande allmänna avlöningsreglemente och löneplansförordning. Genom lag den 27 juni 1947, nr 275, hava bestämmelser meddelats rörande kyrkomusiker. Sådan befattningshavare skall åtnjuta avlöning i enlighet med vad Kungl. Maj:t efter av riksdagen godkända grunder bestämmer. Föreskrifter härom hava ännu icke utfärdats. Den lön, som i vederbörlig ordning kan bliva bestämd för domkyrkomusikern, bör gäldas av domkyrkan.

Domkyrkokantorn (tillika biträdande domkyrkoorganist). För denna befattningshavare har domkyrkorådet föreslagit löneplacering i lönegrad Ca 21. Häremot hava de sakkunniga intet att erinra.

Domkyrkotillsyningsmannen. Vaktmästaren vid Lunds domkyrka uppbär enligt gällande stat för domkyrkan lön 3 500 kronor och tre ålderstillägg vart och ett å 300 kronor samt dyrtids- och kristillägg ävensom provisoriskt lönetillägg. I sin förenämnda skrivelse av år 1947 har domkyrkorådet föreslagit, att nämnda befattningshavare, som borde benämnas domkyrkotillsyningsman, skulle placeras i lönegrad Ca 17, som endast obetydligt överstege befattningens nuvarande löneställning. Såsom stöd härför har rådet anfört följande: »Uppgifterna för ifrågavarande befattningshavare äro synnerligen stora. I Lunds domkyrka förekommer ett stort antal kyrkliga förrätt-

ningar. Dagligen besökes kyrkan av ett mycket stort antal personer, räknade till över 100 000 årligen. Befattningshavaren har också att taga vård om kyrkans innehav av dyrbara inventarier. För befattningen kräves, förutom stor och praktisk duglighet, egenskap att kunna handhava underställd personal samt ett gott sätt mot tjänstgörande präster och mot allmänheten. Det torde icke finnas någon annan församlingskyrka eller domkyrka i landet, där heltidsanställd vaktmästare tillnärmelsevis är tilldelad de arbetsuppgifter, som åvila befattningshavaren i Lund. Av vad här ovan anförts framgår, att befattningen motiverar en väsentligt högre lönegradsplacering än den för vaktmästare gällande och löneförmånerna böra därför vara lämpade så, att en fullt kvalificerad kraft kan påräknas».

Emot den föreslagna benämningen å och löneställningen för ifrågavarande befattningshavare hava de sakkunniga ingen erinran.

Vaktmästaren vid kapitelhuset, vars avlöningsförmåner enligt stat och särskilda bestämmelser utgå med lön 2 650 kronor, tre ålderstillägg vart och ett å 250 kronor jämte dyrtids- och kristillägg samt provisoriskt lönetillägg, har av domkyrkorådet föreslagits skola placeras i lönegrad Ca 11, motsvarande den för förste expeditionsvakt gällande löneställningen. Vaktmästaren har till åliggande att ombestyrja eldningen i husets värmecentral, renhållning, skötsel av fastighetens planteringar och allmän tillsyn av fastigheten ävensom 12 timmar i veckan vakthållning och visning i domkyrkomuseet. Med hänsyn till de honom åliggande arbetsuppgifter samt nuvarande avlöningsförmåner synes den föreslagna löneplaceringen vara skälig.

Biträde å domkyrkostyrelsens expedition. Det kvalificerade biträde, som föreslagits skola tillsättas å expeditionen, bör erhålla ställning av kanslibiträde i Ca 11.

Förslag till närmare föreskrifter om avlöning samt pensionering av befattningshavarna vid Lunds domkyrka torde böra uppgöras av domkyrkostyrelsen.

Utöver löner och arvoden m. m. för ledamöter och befattningshavare vid domkyrkostyrelserna torde erfordras ett mindre anslag för expenser. Vid beräkningen härav hava de sakkunniga utgått ifrån att särskilda lokaler icke behöva anordnas för styrelsernas sammanträden, utan att dessa kunna hållas i domkapitlens lokaler. Med hänsyn härtill torde i allmänhet ett belopp av 300 kronor vara tillräckligt för varje domkyrkostyrelse. Anslaget till Uppsala domkyrkostyrelse synes dock böra sättas till 400 kronor. Ifrågavarande belopp torde kunna inbegripa förekommande reseersättningar, vilka, med hänsyn till att samtliga ledamöterna i regel torde bli bosatta i stiftsstad, lära bli jämförelsevis obetydliga. Expensanslaget för Lunds domkyrkostyrelse torde på grund av fastighetsförvaltningen och därav föranledda tjänsteresor och omfattande expedition få sättas avsevärt högre, förslagsvis till 6 000 kronor.

KAP. V.

Regleringen av ekonomin vid domkyrkor med egen förvaltning.**A. Statens och domkyrkoförsamlingarnas ansvar för domkyrkornas underhåll.**

Frånsett Lunds domkyrka, vars ekonomi med hänsyn till dess rikliga tillgångar torde böra behandlas för sig, är de äldre domkyrkornas ekonomiska underlag i huvudsak grundat på statsanslag av tionde och fastigheter samt inkomst av egna fastigheter.

I betraktande av de storartade och dyrbara domkyrkobyggnaderna och domkyrkoförsamlingarnas ofta svaga ekonomiska ställning är det naturligt, att staten efter indragning i samband med reformationen av domkyrkornas underhållsgods ansvarat för domkyrkornas underhåll. Indragningen skedde i anslutning till en allmän omläggning av kyrkans ekonomi. Domkyrkornas gods indrogos, men domkyrkorna erhöilo i stället anslag för sin verksamhet. Dessa anslag hava varit jämförelsevis ringa och hava, i synnerhet då större utgifter för domkyrkorna påkommit, måst utfyllas. Detta har skett dels genom staten och dels i annan ordning. Även om en del domkyrkoförsamlingar numera, utan att alltför mycket betungas, skulle kunna bestrida åtminstone domkyrkornas årliga normala underhåll, bör icke ifrågasättas att helt överflytta underhållet på församlingarna. Kyrkorna hava icke anordnats med hänsyn till församlingarnas storlek och behov utan för användning för andra och mera omfattande ändamål. De äro sålunda i allmänhet större än vad församlingarnas behov kräver. Alltjämt kvarstår för kyrkorna den dubbla uppgiften att användas dels för biskopliga och hela stiftet avseende förrättningar (prästvigningar och prästmöten m. m.) och dels såsom församlingskyrkor. I detta sammanhang må tillika erinras om domkyrkornas karaktär av nationalhelgedomar och byggnadsminnesmärken. Staten bör fortfarande vara den som i särskild grad uppbär ansvaret för dessa kyrkors underhåll.

Församlingarna vid de äldre domkyrkorna hava för närvarande ingen laglig skyldighet att bidra till underhållet av domkyrkorna, och endast i undantagsfall har församling åtagit sig dylikt bidrag. Enär domkyrkorna äro upplåtna till församlingarnas gudstjänster och andra kyrkliga förrättningar och församlingarna härigenom undgå den utgift, som åligger övriga församlingar att bygga och underhålla församlingskyrka, är det rättvist och skäligt, att församling i mån av behov bidrager till kostnaderna för domkyrkans byggnad och underhåll. Detta har ock, såsom av den i kap. I lämnade redogörelsen för domkyrkornas ekonomiska ställning framgår, vid flera tillfällen framhållits av statsmakterna.

I anslutning till vad sålunda anförts torde kostnaderna för vård och underhåll, såvitt nu fråga är om de äldre domkyrkorna, böra fördelas mellan staten och församlingarna.

Till grund för en dylik fördelning böra för varje särskild kyrka läggas de beräknade utgifterna i förevarande hänseenden för kyrkan. En skillnad i fördelningen kan därvid behöva tillämpas, när det gäller kostnaderna för själva byggnadsverkets bevarande ut- och invändigt samt å andra sidan beträffande kyrkans »löpande utgifter», såsom för kyrkans uppvärmning, belysning och städning m. m. I förra avseendet synes frågan om anskaffandet av de för kostnadernas bestridande erforderliga medlen ställa sig olika, därest det gäller större ombyggnader och dyrbarare reparationer eller endast arbeten av viss mindre omfattning. Beträffande de löpande utgifterna och mindre reparationer torde man vid beräkningen hava att utgå från de årliga normalkostnaderna.

B. Domkyrkokassornas utgifter och inkomster.

Innan de sakkunniga yttra sig, huru finansieringen av domkyrkokassas utgifter bör ske, torde få klarläggas vilka utgifter, som i framtiden skola åvila kassan och vilka inkomster, som skola tillföras denna.

Vad först beträffar *utgifterna* hava vissa domkyrkor för närvarande skyldighet att bestrida kostnaderna för lokaler åt vederbörande domkapitel samt lokalernas möblering, uppvärmning, belysning och renhållning ävensom att lämna bidrag till underhåll av biskopshuset. Denna domkyrkornas utgiftsskyldighet, som har sin grund i historiska förhållanden, synes vid förestående reglering av domkyrkornas ekonomi icke böra kvarstå. Kostnaderna böra, såvitt angår domkapitlen, övertagas av statsverket och beträffande biskopshuset av kyrkofonden.

Ursprungligen hava ifrågavarande kostnader för domkapitlen varit förhållandevis obetydliga och vad lokalen angår oftast inskränkt sig till att domkyrkan tillhandahållit ett rum i själva domkyrkobyggnaden. Med domkapitlens växande förvaltningsapparat hava utgifterna blivit alltmer betungande för domkyrkorna och i stigande omfattning övertagits av statsverket; även för själva domkapitelslokalerna har staten i åtskilliga fall trätt emellan med ekonomiska bidrag. Det synes mindre ändamålsenligt, att domkyrkokassan fungerar som en slags mellanhand vid bestridande av kostnaderna för domkapitlens verksamhet, vilken är en statlig uppgift. Anslagen till domkapitelslokalerna böra sålunda utgå direkt av statsverket. Emellertid torde vara lämpligt, att de av domkapitlen för närvarande disponerade domkyrkofastigheterna fortfarande, så vida och så länge de äro lämpliga för ändamålet, användas för domkapitlens räkning emot hyra till domkyrkorna för de lokalutrymmen, vilka disponeras av domkapitlen och stiftsnämnderna eller till bostäder åt deras expeditionsvakter. Hyrorna för lokalerna böra bestämmas med hänsyn tagen till att underhållsskyldigheten skall åvila domkyrkan. Där möbler och inventarier tillhandahållits domkapitlet på domkyrkans be-

kostnad, torde förvaltningen av föremålen bära tillkomma domkapitlet och underhållet bestridas av detta.

Därigenom att de domkyrkor, varom i detta sammanhang är fråga, äro ganska få, bliva de ekonomiska verkningarna av ovanstående förslag föga betydande. Den större belastning, som för statsverket direkt skulle uppstå genom någon ökning av anslaget till domkapitlet, uppväges av minskat understöd åt domkyrkorna.

Genom den av statsmakterna år 1936 beslutade löneregleringen för biskoparna, vilken innebar avveckling av naturaavlönningssystemet, lades utgifterna för biskoparnas avlöning, däri inbegripet kostnaderna för tillhandahållande av fri bostad åt dem, på kyrkofonden. Någon ändring i den vissa domkyrkor åvilande skyldigheten att deltaga i kostnad för tillhandahållande av sådan bostad gjordes därvid icke, men för vinnande av fullständig enhetlighet i avseende å finansieringen av berörda utgifter förutsattes, att spörsmålet om en avveckling eller avlösning på ett eller annat sätt av denna skyldighet för domkyrkorna skulle göras till föremål för en efterföljande utredning (se Kungl. Maj:ts proposition nr 242 år 1936, sid. 114 o. f.). Vid en dylik likvidering av domkyrkornas skyldighet ansågos ersättningsmedel för mark, som frångått av biskop för bostadsändamål disponerad fastighet i stad — enkannerligen där den fastighet, från vilken de härrörde, visades vara eller hava varit domkyrkan tillhörig — kunna erhålla en speciell användning såsom vederlag åt kyrkofonden för att den skulle övertaga domkyrkornas skyldigheter. Vad sålunda framhållits i fråga om dessa tillgångars framtida eventuella användning ansågs i viss mån även kunna gälla sådana tillgångar, som dittills varit avsedda för biskopshusens vidmakthållande. Av sådana kapitaltillgångar funnos två, nämligen Göteborgs stifts biskopshuskassa och den s. k. reparationsfonden vid biskopshuset i Härnösand.

Sedan kyrkofonden i princip övertagit kostnaderna för tillhandahållande av fri bostad åt biskoparna, har domkyrkornas skyldighet att bidra till biskopshusens underhåll i regel tagits i anspråk i jämförelsevis ringa omfattning. Jämväl tidigare nödgades man ofta på grund av bristande tillgång hos domkyrkorna anskaffa medel på annat sätt till biskopshusens underhåll och förbättring. Någon betänklighet synes icke möta mot att hela underhållsskyldigheten beträffande biskopshusen lägges å kyrkofonden, vars härav föranledda ökade utgifter, med hänsyn till de i regel ringa bidrag som kunnat påräknas från domkyrkorna, torde bliva ganska obetydliga. Det är endast av domkyrkorna i Uppsala, Strängnäs, Västerås och Karlstad som dylik skyldighet utkräves. Sådan förpliktelse förefinnes väl ock fortfarande för Linköpings och Skara domkyrkor, men på grund av bristande medel hos dessa domkyrkor har den icke utkrävts, sedan kyrkofonden övertagit biskoparnas avlöning. För Växjö domkyrka föreligger ingen dylik skyldighet. Vid ett rationellt ordnande av domkyrkornas ekonomi är det naturligt, att jämväl denna rest av ett föråldrat hushållningssystem avvecklas. Något vederlag för domkyrkornas befrielse från skyldigheten bör knappast ifrågakomma, helst utkrävande av sådant med hänsyn till domkyrkornas

svaga ekonomiska ställning endast skulle medföra behov av ökat statsanslag till dem. Ur administrativ synpunkt skulle det medföra en önskvärd förenkling i stiftsnämnds förvaltning av biskopshusen, om domkyrkornas ifrågavarande skyldighet bortföle. Härmed skulle ock domkyrkokostyrelsernas medverkan vid förvaltningen komma att upphöra (jfr kungl. cirkulär den 30 april 1937 angående biskopsgårds förvaltning m. m. p. 4).

Någon ändring i äganderätten till biskopsgårdarna jämte de tomter, varå dessa äro uppförda, kommer domkyrkans befrielse från berörda utgifter icke att medföra. I de fall äganderätten tillkommer domkyrkorna — såvitt kunnat utrönas är detta fallet endast beträffande biskopsgården i Strängnäs och möjligen biskopsgården i Västerås — kommer detta förhållande att fortfara. På grund av gårdarnas användning såsom bostäder för biskoparna äro gårdarna emellertid undandragna domkyrkornas disposition.

Ovannämnda fonder och de markersättningsmedel, vilka äro knutna till vissa biskopsgårdar, äro enligt punkterna 20:o och 21:o i biskopsavlöningsförordningen överlämnade till statskontoret för att tillsvidare och intill dess annorlunda kan varda bestämt av statskontoret förvaltas samt var för sig bokföras. Avkastningen av en var sådan tillgång skall, så länge dylik särförvaltning består, årligen tillföras kyrkofonden. Anledning torde saknas att i framtiden särskilt för sig redovisa ifrågavarande kapitaltillgångar. De böra ingå i kyrkofonden, därvid markersättningsmedlen böra bokföras och redovisas såsom andra markförsäljningsmedel, vilka tillgodoföras kyrkofonden.

Från Linköpings och Skara domkyrkor utgå av historiska förhållanden betingade anslag till vederbörande lands- och stiftsbibliotek å 25 kronor respektive 12 kronor 50 öre årligen. Dessa för bibliotekens verksamhet betydelselösa och närmast såsom uttryck för domkyrkornas äganderätt till vissa böcker i biblioteken bibehållna anslag torde böra indragas. Med hänsyn till beloppens obetydlighet synes någon ersättning därför icke behöva utgå. En dylik indragning inverkar givetvis icke på den äganderätt domkyrkorna må hava till böcker och dokument i biblioteken.

Domkyrkoförvaltningarna i Uppsala och Strängnäs innehava i domkyrkorna förvarade boksamlingar. Dessa böra förbliva under domkyrkoförvaltningens vård. Kostnaden härför torde fördenskull fortfarande böra bestridas av domkyrkans medel.

Bestämmelser saknas till reglering av det ekonomiska förhållandet mellan domkyrkan och domkyrkoförsamlingen. Ordningen vid de olika domkyrkorna är mycket oenhetlig, utan att någon i sakens natur grundad anledning till skiljaktigheterna föreligger. De sakkunniga anse, att det bör klart avgränsas, vilka kostnader skola åvila domkyrkokassan och vilka domkyrkoförsamlingen, samt att såvitt möjligt enhetliga föreskrifter härom böra gälla för samtliga domkyrkor.

De direkta kostnaderna för församlingens kyrkliga förrättningar torde böra betalas av församlingen. Även sådana kostnader, vilka i huvudsak hän-

föra sig till församlingens nyttjande av kyrkan till gudstjänstlokal, såsom domkyrkans uppvärmning, belysning, sotning och renhållning, vattenavgifter samt elektrisk ström för ringning, böra bestridas av församlingen. Vid flertalet domkyrkor tillämpas redan denna ordning. Enklast och redigast synes vara, att hela kostnaden för nu angivna ändamål påvilas församlingen, trots att en del belöper å biskopliga förrättningar samt, vad uppvärmningen angår, sådan erfordras jämväl för bevarande i oskadat skick av domkyrkornas altarskåp, målningar, skrudar och andra dyrbarheter. Härvid må erinras, att stiftsförrättningar förekomma jämförelsevis sparsamt, prästvigningar i regel två gånger om året, prästmöten en gång vart sjätte år samt härutöver vissa andra stiftshögtider. Vid utmätande av församlingens bidrag till domkyrkokassan torde emellertid skälig hänsyn få tagas till att en del av kostnaderna belöper å stiftsförrättningar samt äro påkallade för bevarande av domkyrkobyggnaden och dess inventarier.

Jämväl torde domkyrkokassan böra helt befrias från bestridande av avlöningen till sådana i domkyrkan tjänstgörande befattningshavare, vilka i huvudsak utföra tjänst åt församlingen, nämligen organist, kantor, klockare, vaktbetjäning, ringare och eldare. De mindre avlöningsbidrag, som vid några domkyrkor fortfarande från domkyrkokassan utgå till dylika befattningshavare, sakna betydelse för församlingarnas ekonomi. Även dylika kostnader hänföra sig emellertid delvis till stiftsförrättningar, och hänsyn får tagas härtill vid beräkning av församlingarnas bidrag till domkyrkokassan. Jämväl pensioner och understöd, som vid ett par domkyrkor (Uppsala och Strängnäs) utbetalas till dylika befattningshavare, som avgått från sin tjänst, eller deras änkor, torde böra övertagas av församlingarna.

För de kostnader, som avse domkyrkofastigheten såsom sådan, nämligen själva byggnaden, dess vård och underhåll samt försäkring ävensom vården och underhållet av domkyrkans tomt med plantering, synes domkyrkokassan böra vara ansvarig. Detsamma bör gälla kostnaden för anskaffande och underhåll av fast inredning, inventarier och tillbehör till domkyrkobyggnaden, såsom orgel, bänkar, predikstol, altare, altarskåp och tavlor samt anordningar för uppvärmning och belysning (värmepannor, rörledning, ljuskronor och elektriska ledningar m. m.), klockor med anläggningar för deras drift ävensom epitafier och gravmonument. Visserligen hava dylika anordningar, såsom övervägande till församlingens gagn och bekvämlighet, hittills i ganska stor omfattning betalats av församlingen, men sådana arbeten synas lämpligast böra ombesörjas av domkyrkostyrelsen och bekostas av domkyrkokassan. Även om sådan anordning bekostats av församlingen, torde den dock i regel tillhöra domkyrkan. Där ej annat kan visas, torde man nämligen få förutsätta, att den vid sin tillkomst betraktats som gåva till kyrkan.

Kostnaden för vakthållning vid visning av domkyrkan och dess samlingar och dyrbarheter samt för tornurets skötsel, vilka utgifter sammanhånga med domkyrkan såsom byggnad, synes böra bestridas av domkyrkokassan.

Kostnaden för vården och underhållet av domkyrkans tomt bör skäligen bestridas av den borgerliga kommunen, därest tomten utnyttjas som allmän plats.

Huru kostnaderna för underhåll av domkyrkan tillhöriga fastigheter och andra driftskostnader för fastighetsförvaltningen skola bestridas har berörts i samband med frågan om förvaltningen av fastigheterna.

Domkyrkokassan bör givetvis även svara för kostnaden för domkyrko-styrelsen och dess befattningshavare.

Vidkommande domkyrkornas *inkomster* bör avkastningen av deras fastigheter och av fonder härrörande från dem samt av domkyrkorna eljest tillhöriga kapital bibehållas för domkyrkokassornas ändamål. Såsom ovan anförts böra domkyrkorna av statsverket tillföras hyra för domkyrkorna tillhöriga, av domkapitlen och stiftsnämnderna disponerade lokaler. Vidare torde till domkyrkokassorna böra överföras avkomsten av de boställsjordar, boställsvåningar och fondmedel, som fortfarande på lön innehavas av vissa sysslomän. Anledning att såsom avlöningsförmån för domkyrkans befattningshavare bibehålla dessa naturaförmåner torde lika litet förefinnas beträffande ifrågavarande befattningshavare som för andra i allmän tjänst anställda. Med undantag för prästerskapet sker tillhandahållande av tjänstebostad numera allenast emot erläggande av hyra, och för prästerskapets del har liknande ordning föreslagits vid den omläggning av dess lönesystem, varom utredning nyligen verkstälts (Kungl. Maj:ts proposition nr 204/1949).

I överensstämmelse med grundsatsen att kostnaderna för vakthållning m. m. vid visning av domkyrkan samt dess samlingar och dyrbarheter skola bestridas av domkyrkokassan, böra inkomster av visningen, i den mån avgifter härför utgå, tillföras samma kassa. Enahanda bör vara förhållandet med inkomst, som må inflyta för kyrkans upplåtande till konserter och dylika icke kyrkliga ändamål.

Däremot synes ersättning för kyrkans upplåtande för vigslar, jordfästningar och dylika enskilda avseende förrättningar böra tillföras församlingen. Så bör även vara fallet med avgifter för användning av inventarier, vilka församlingen håller, eller av kyrkans klockor, vilkas drift bekostas av församlingen, allt i den mån sådana avgifter fortfarande komma att uttagas.

Till åtskilliga domkyrkor inflyta inkomster av skiftande slag, vilka torde böra underkastas reglering i huvudsak för förenkling av administrationen. Sålunda äro domkyrkorna i Uppsala, Linköping, Västerås och Växjö berättigade till tomtören till mycket obetydliga belopp av tomter i respektive städer. Tomterna tillhöra domkyrkorna men hava blivit till enskilda upplåtna mot tomtören. Tomterna äro lagfarna för enskilda personer, och tomtörena torde icke kunna höjas. För ett par domkyrkor hava bestämmelser redan meddelats för avgifternas upphörande. Enligt 3 § kungl. förordningen den 18 juni 1937, nr 590, angående upphörande av vissa till Lunds

domkyrka utgående avgifter må vederbörande tomtinnehavare friköpa sig från skyldigheten att utgöra sådan avgift mot erläggande till domkyrkan av ett belopp motsvarande 25 gånger avgiftens årliga belopp. Samtliga tomtörens därstädes äro numera på sådant sätt avlösta. Enahanda medgivande har beträffande Västerås domkyrka lämnats genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 augusti 1946, dock att härvid bestämts, att avlösningsbeloppet skulle bestämmas efter en kapitalisering av tomtörena efter 3,5 %. Liknande bestämmelser torde böra meddelas för Uppsala, Linköpings och Växjö domkyrkor. Med hänsyn till beloppens obetydlighet torde fondering av desamma icke vara erforderlig.

Till Linköpings och Kalmar domkyrkor utgå avgälder för vissa fastigheter, till vilka äganderätten icke längre tillkommer kyrkorna. För den Linköpings domkyrka tidigare tillhöriga, numera försålda Tannefors kvarn utgår sålunda en i spannmål bestämd avgäld om 20 hl. att lösas efter markegång och för de till Kalmar kyrka anslagna, av Kalmar stad sedermera förvärvade f. d. fortifikationsjordarna utgår en i spannmål bestämd avgäld om 120 hl. att likaledes lösas efter markegång. Även dessa avgälder synas på liknande sätt böra bringas att upphöra. Kapitalbeloppen böra fonderas och räntan användas för domkyrkans behov.

Slutligen anses till Växjö domkyrka höra två stadstomter, av vilka den ena — tomten nr 3 i kvarteret Linné — upplåtits till Växjö pastorat till plats för prästgård åt en komminister i pastoratet att av pastoratet innehavas under nyttjanderätt, så länge den för ändamålet användes, emot en årlig avgäld av 130 hl spannmål till domkyrkan att lösas efter markegång, dock minst 1 500 kronor, och den andra — tomten nr 1 (68) i kvarteret Sigfrid — upplåtits under ständig besittningsrätt till Vederslövs pastorat emot en årlig avgäld till domkyrkan av 80 kronor. Dessa avgälder kunna lämpligen bringas att upphöra genom försäljning av tomtarna i enlighet med bestämmelserna i lagen den 4 januari 1927, nr 1, angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt. Utredning härom torde böra verkställas.

C. Fördelning mellan staten och domkyrkoförsamlingarna av kostnaderna för domkyrkornas underhåll.

För utgifternas bestridande synas i första hand böra tagas i anspråk domkyrkornas egna inkomster. Dessa inkomsters belopp äro jämförelsevis konstanta, och de äro direkt avsedda att användas för domkyrkokostyrelsernas verksamhet.

Församlingens bidrag bör, såvitt fråga är om underhåll och vård av själva domkyrkobyggnaden med tillbehör och inventarier, motsvara vad församlingen skulle haft att utgiva för en för församlingen avpassad kyrka med tillhörande utrustning. Detta ställer sig olika för olika domkyrkoförsamlingar beroende av deras folkmängd.

Vad som icke i sålunda angiven ordning kan gäldas bör åligga staten. Statens bidrag synes dock i varje fall icke böra understiga ett belopp, som svarar mot domkyrkans användning som biskopskyrka och dess därav föranledda dyrbarare underhåll, även om församlingen härigenom skulle något lindras i sin nyss angivna förpliktelse.

Domkyrkornas nuvarande tillgångar hava, med undantag för Lunds domkyrka, i allmänhet visat sig otillräckliga att bestrida kostnaderna för domkyrkornas bibehållande i värdigt skick. Ekonomiska svårigheter hava ofta varit orsak till att behövliga arbeten måst eftersättas, med påföljd att bristerna förvärrats och sedermera dragit drygare kostnader för deras avhjälpande än vad eljest skulle varit fallet. Önskvärt torde vara, att de årliga anslagen till domkyrkornas underhåll icke hållas alltför snäva, utan att även rätt omfattande reparationsarbeten må kunna utan tillgripande av extra anslagsåtgärder bestridas av de årliga anslagen.

Med den angivna ordningen för kostnadernas fördelning torde, även om församlingarna för framtiden böra bidraga till domkyrkornas underhåll, statens anslag till domkyrkorna icke kunna bli lägre än för närvarande. En reglering av de nuvarande anslagen bör dock ske på sådant sätt, att ersättningen för domkyrkotunnorna, vinsäden och tiondeanslagen till domkyrkosysslomännens avlöning, vilken ersättning icke kan anses utgå efter rationella grunder, bör indragas och utbytas mot ett bestämt anslag, beräknat för viss tidsperiod, förslagsvis fem år. Att uppdelas statsanslaget så, att ett särskilt anslag utgår motsvarande nämnda ersättning och ett annat anslag beräknas för det ytterligare ekonomiska stöd, som bör från statens sida givas domkyrkorna, synes icke erforderligt. Redigast och enklast blir att staten beviljar ett anslagsbelopp, omfattande båda nämnda bidragsformer, vilket anslag av staten i viss ordning garanteras. Den från staten utgående ersättningen för domkyrkotunnor och tionde är tillförsäkrad vederbörande domkyrkor i prästerskapets privilegier. Ändring beträffande nuvarande ordning kan icke ske utan riksdagens beslut och kyrkomötets medgivande. Genom indragningen av ersättningen upphör domkyrkornas privilegieskydd för statsunderstöden. Det anslag, som skall ersätta domkyrkotunnorna och tiondeanslagen, kommer icke att omfattas av privilegierna. Tillika upphör den säkerhet för uppehållande av gottgörelsens realvärde, som ligger däri, att ersättningsanslagen äro bestämda i spannmål eller andra jordbruksprodukter att lösas efter markegång. Det statsrättsliga skyddet för det ekonomiska underlaget för domkyrkornas vidmakthållande bör emellertid i möjligaste mån bevaras. Under samma skydd bör intagas även det utfyllningsbelopp, som enligt vad nyss nämnts kan, utöver sagda ersättningar, av staten beviljas efter föreliggande behov. Då frågan om organisationen av styrelserna för domkyrkorna är av kyrkolags natur, synes det lämpligt att i dylik lag intaga även en regel för tillgodoseendet av stats- och församlingsbidragen till domkyrkornas underhåll. I samband härmed böra grunderna även för domkyrkoförsamlingarnas bidragsskyldighet fast regleras. Det bör tillkomma Kungl. Maj:t att, sedan riksdagen i enlighet med sålunda angivna

grunder varje år anslagit erforderliga medel, efter skiftande behov och tidsförhållanden bestämma de belopp, vilka till varje domkyrka skola utgå av staten och församlingen. Härigenom blir det möjligt att, med övergivande av det ålderdomliga och på avskrivning stående markegångsinstitutet, uppehålla domkyrkoanslagen på vid varje tillfälle aktuell nivå.

Såsom en riktig princip har ovan framställts, att domkyrkoförsamlingens bidrag till domkyrkokassan skall motsvara ungefär vad församlingen, med beaktande av dess folkmängd och skattekraft, skulle haft att utgiva för en för församlingen avpassad kyrka med tillhörande utrustning. Då det synes möta åtskilliga svårigheter att med tillämpning av denna princip vid varje särskilt tillfälle bestämma beloppet av församlingens bidrag, torde en mera allmän regel krävas för fastställandet av församlingens bidrag. Enär domkyrkans egna tillgångar (avkastning av fastigheter och kapital etc.) i första hand böra komma till användning för domkyrkans underhåll, synes församlingen, likaväl som staten, endast böra bidraga till täckande av den brist, som uppstår i domkyrkokassan, sedan dylik tillgång först tagits i anspråk.

Angivna princip synes kunna omsättas i ett andelsförhållande, efter vilket staten och församlingen skola deltaga för fyllande av bristen i domkyrkokassan. Härvidlag torde man, såsom ovan nämnts, få skilja mellan större och mera bärkraftiga församlingar å ena sidan samt mindre och ekonomiskt svagare församlingar å den andra. Tillika bör skälig hänsyn tagas dels till att församlingen skall svara för hela kostnaden för den kyrkliga verksamheten i domkyrkan och sålunda även den del därav, som hänförs sig till stiftsförrättningar, dels ock till att domkyrkokassorna skola bekosta åtskilliga tillbehör och inventarier, vilka i huvudsak äro till församlingarnas gagn.

I enlighet med ovan angivna riktlinjer för domkyrkokassornas utgifter och inkomster hava de sakkunniga uppgjort förslag till stater för de olika domkyrkorna. Dessa stater avse förhållandena sådana de föreligga, sedan den föreslagna nya organisationen blivit genomförd, och så länge de nuvarande domkyrkosysslomännen kvarstå vid sina befattningar (övergångsstater). Staterna äro som *bil. B* bifogade detta betänkande (s. 207). Sammandrag av staterna intagas här nedan (s. 87).

Enligt försöksstaterna uppgår, sedan den nya organisationen blivit till fullo genomförd, bristen för de äldre domkyrkorna med undantag av Lunds domkyrka eller sålunda Uppsala, Linköpings, Skara, Strängnäs, Västerås och Växjö domkyrkor till sammanlagt 86 800 kronor eller i medeltal för varje domkyrka till omkring 14 500 kronor, varierande mellan 17 000 kronor (Skara) och 9 500 kronor (Linköping). För Uppsala domkyrka beräknas den till 12 900 kronor, för Strängnäs domkyrka till 15 100 kronor, för Västerås domkyrka till 16 500 kronor och för Växjö domkyrka till 15 800 kronor. För de fyra största domkyrkoförsamlingarna (Uppsala, Linköping, Västerås och Växjö) torde en halvering av kostnaderna mellan staten och församlingen få anses skälig och i varje fall icke överstiga måttet av utgifterna

Sammandrag av förslag till stater för domkyrkorna.

Domkyrka	U t g i f t e r										I n k o m s t e r						
	Underhåll av kyrkobyggnaden	För-säkr. av domkyrkan	Underhåll av domkyrko-tomt	Inven-tarier m. m. av domkyrkan	Vakt-hålln. v. visning av domkyrkan	Sköt-sel av torn-uret	Dom-kyrkans fastig-heter	Räntor och amor-tering-ar av lån	Dom-kyrko-styrel-sen	Summa	Dom-kyrkans fastig-heter	Visn. av dom-kyrkans sam-lingar	Räntor å fon-derade medel	Säger	Bidrag av		
															Stats-medel	Dom-kyrko-för sam-lingen	Summa
	1	2	3	4	5	6	7	8	9		1	2	3		4a	4b	
Uppsala ..	15 000	1 500	—	9 000	8 000	500	14 000	10 000	13 700	71 700	42 300	14 000	2 500	58 800	6 450	6 450	71 700
Linköping	10 000	500	1 500	2 000	3 500	500	16 400	4 000	5 700	44 100	31 600	—	3 000	34 600	4 750	4 750	44 100
Skara	10 000	500	—	2 000	1 000	500	3 800	5 000	5 700	28 500	8 700	—	2 800	11 500	13 400	3 600	28 500
Strängnäs	10 000	600	3 000	3 500	1 000	500	8 300	—	5 700	32 600	14 500	500	—	17 500	11 500	3 600	32 600
Västerås .	10 000	800	—	3 000	1 000	500	6 300	10 000	5 700	37 300	18 300	—	2 500	20 800	8 250	8 250	37 300
Växjö	10 000	600	—	2 000	—	500	300	2 000	5 700	21 100	2 800	—	2 500	5 300	7 900	7 900	21 100
Summa	65 000	4 500	4 500	21 500	14 500	3 000	49 100	31 000	42 200	235 300	118 200	14 500	15 800	148 500	52 250	34 550	235 300
																	86 800

Sammandrag av förslag till övergångsstaten för domkyrkorna.

Domkyrka	U t g i f t e r										I n k o m s t e r						
	Underhåll av kyrkobyggnaden	För-säkr. av domkyrkan	Underhåll av domkyrko-tomt	Inven-tarier m. m. av domkyrkan	Vakt-hålln. v. visning av domkyrkan	Sköt-sel av torn-uret	Dom-kyrkans fastig-heter	Räntor och amor-tering-ar av lån	Dom-kyrko-styrel-sen	Summa	Dom-kyrkans fastig-heter	Visn. av dom-kyrkans sam-lingar	Räntor å fon-derade medel	Säger	Bidrag av		
															Stats-medel	Dom-kyrko-för sam-lingen	Summa
	1	2	3	4	5	6	7	8	9		1	2	3		4a	4b	
Uppsala ..	15 000	1 500	—	9 000	8 000	500	14 000	10 000	20 700	78 700	38 300	14 000	2 500	54 800	11 950	11 950	78 700
Linköping	10 000	500	1 500	2 000	3 500	500	2 400	4 000	4 100	28 500	3 600	—	1 600	5 200	11 650	11 650	28 500
Skara	10 000	500	—	2 000	1 000	500	3 800	5 000	7 500	30 300	8 700	—	2 800	11 500	15 200	3 600	30 300
Strängnäs	10 000	600	3 000	3 500	1 000	500	5 800	—	5 800	30 200	11 300	500	—	14 800	12 300	3 600	30 200
Västerås .	10 000	800	—	3 000	1 000	500	6 300	10 000	8 600	40 200	18 300	—	2 500	20 800	9 700	9 700	40 200
Växjö	10 000	600	—	2 000	—	500	200	2 000	5 300	20 600	2 400	—	200	2 600	9 000	9 000	20 600
Summa	65 000	4 500	4 500	21 500	14 500	3 000	32 500	31 000	52 000	228 500	82 600	14 500	12 100	109 200	69 800	49 500	228 500
																	119 300

för församling av sådan storleksordning för dess kyrka. Kostnaden skulle för Uppsala, Linköpings och Västerås församlingar motsvara en utdebitering av omkring 0,5 öre per skattekrona av 1948 års skatteunderlag och för Växjö församling knappt 2 öre per skattekrona.

Beträffande de små och mindre bärkraftiga domkyrkoförsamlingarna i Skara och Strängnäs har bristen i domkyrkokassan såsom nämnts beräknats till 17 000 kronor respektive 15 100 kronor. En halvering av kostnaderna för täckande av bristen, som för dessa församlingar skulle innebära en utdebitering av ungefär 5 öre per skattekrona, torde komma att överstiga måttet av de utgifter, som för hållande av kyrka må beräknas belöpa å dylik församling, särskilt i betraktande av att kostnaderna för uppvärmning och belysning av domkyrkan bliva förhållandevis drygare ju mindre församlingen är. Församlingens andel i underhållskostnaden synes vid sådant förhållande skäligen icke böra utgå med högre belopp än som motsvarar en utdebitering av 2 öre per skattekrona av församlingens skatteunderlag. Med en dylik maximigräns synes församlingens bidragsskyldighet icke komma att verka betungande.

I enlighet med nu angivna grunder skulle statsanslagen för nu ifrågavarande domkyrkor komma att uppgå till 52 250 kronor. Härtill kommer att domkyrkorna befrias från skyldigheten att tillhandahålla lokaler för domkapiteln och underhålla biskopshusen. Denna skyldighet torde kunna uppskattas tillhoppa till minst 25 000 kronor årligen. Ersättningen för domkyrkotunnorna m. m. till dessa domkyrkor och för tiondeanslagen till sysslomännen uppgick för år 1948 till sammanlagt omkring 52 450 kronor. För staten och kyrkofonden skulle sålunda vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag uppstå en merutgift för ifrågavarande ändamål av omkring $(52\,250 + 25\,000 - 52\,450 =)$ 24 800 kronor årligen. Församlingarnas bidrag skulle uppgå till 34 550 kronor för år. Vid en omläggning skulle en icke ringa förbättring av domkyrkornas ekonomiska ställning uppkomma främst genom bidrag från församlingarna men även genom domkyrkornas befrielse från nämnda skyldighet med avseende å domkapitels- och biskopshusen samt församlingarnas övertagande av ansvaret för hela kostnaden för uppvärmning och belysning samt andra utgifter för gudstjänsthållningen, vilka vid vissa domkyrkor till någon om ock ringa mån hittills bestritts av domkyrkokassorna.

Så länge nuvarande domkyrkosysslomän äro bibehållna vid sina avlöningsförmåner, skulle den årliga bristen i domkyrkokassorna uppgå till 119 300 kronor, varav 69 800 kronor skulle täckas med statsmedel och 49 500 kronor av församlingarna.

På grund av vad sålunda anförts föreslå de sakkunniga, att såsom en bestämd regel införes, att domkyrkoförsamling skall med hälften bidraga till täckande av underskottet i domkyrkokassan, dock icke med större belopp än som motsvarar en utdebitering av 2 öre per skattekrona, samt att resten skall gäldas av statsmedel.

Ovan har framhållits, att de årliga anslagen till domkyrkornas underhåll böra i anslutning till de beräknade kostnaderna för kyrkornas löpande underhåll bestämmas till så stora belopp, att även rätt omfattande reparationsarbeten må kunna utan tillgripande av extra anslagsåtgärder bestridas av de årliga anslagen. I sådant avseende hava de sakkunniga funnit lämpligt, att ett årligt belopp av 15 000 kronor beräknas till underhåll av Uppsala domkyrka och 10 000 kronor för var och en av övriga domkyrkor, utom Lunds domkyrka för vilken skulle gälla särskilda regler. Härigenom torde behovet av de större restaureringsarbeten, som tid efter annan uppkomma vid domkyrkorna, göra sig mindre påmint.

Att helt undvika dessa torde emellertid icke låta sig göra, ty även vid ett fortlöpande noggrant underhåll inträder till slut behov av en mera genomgripande restaurering av själva domkyrkobyggnaden samt modernisering eller nyanskaffning av anordningar i kyrkan, såsom värmeledning, bänkar och orgel. Liksom i fråga om det årliga normala underhållet och av enahanda skäl torde vid större restaureringsarbeten såväl staten som domkyrkoförsamlingen böra bidraga, med tillägg av förefintliga donationsmedel och medel vilka, såsom ofta förekommer, anskaffas genom frivillig insamling. Att för bidragen till de större arbetena föreskriva visst andelsförhållande mellan staten och församlingen, såsom föreslagits beträffande det årliga underhållet, torde med hänsyn till den olika arten av erforderliga restaureringsarbeten och församlingarnas växlande ekonomiska bärkraft icke vara lämpligt eller ens möjligt. Saken ställer sig givetvis olika, om det gäller själva kyrkobyggnadens bestånd och anordningar för stiftsförrättningar eller om restaureringsarbetena i särskild grad gagna församlingen och dess gudstjänsthållning.

Vid tidigare utförda större restaureringsarbeten, för vilka statsanslag beviljats, hava förekommit åtskilliga uttalanden av statsmakterna rörande den omfattning, i vilken staten och domkyrkoförsamlingen borde bidraga. Någon fast ordning för bidragsskyldigheten har emellertid icke tillskapats. Redan på 1690-talet förklarade Kungl. Maj:t, att domkyrkotunnorna och avkastningen av domkyrkans fastigheter finge användas endast till kyrkans utvändiga underhåll, och att borgerskapet med avgifter för bänkrum och andra bidrag skulle bekosta det invändiga underhållet. I samband med ett år 1860 beviljat statsanslag till Västerås domkyrka uttalade riksdagen, att sådana arbeten, vilka icke avsåge domkyrkornas monumentala delar utan endast vederbörande församlingars gagn och bekvämlighet, borde bekostas av församlingarna själva. Vid två under 1890- och 1940-talen företagna mera omfattande restaureringsarbeten å Visby domkyrka, som dock egentligen är en församlingskyrka, hava statsbidrag beviljats endast till restaurering av kyrkans yttre; för restaurering av domkyrkans inre ansågs församlingen ensam böra svara. Vid beviljande av statsanslag till restaurering under senare år av vissa domkyrkor synes vid bedömande av församlingarnas bidragsskyldighet hänsyn hava tagits till arbetenas beskaffenhet att vara till gagn för församlingarna, till kyrkans storlek i förhållande till försam-

lingens storlek och till den senares ekonomiska bärkraft (se kungl. propositioner nr 127 år 1944 och nr 163 år 1948, bil. 7, angående Skara domkyrka, nr 374 år 1946 angående Västerås domkyrka samt nr 118 år 1949 angående Linköpings och Strängnäs domkyrkor).

Dyliga synpunkter lära även framdeles böra vara vägledande vid bedömning av statens och domkyrkoförsamlingarnas bidragsskyldighet vid utförande av större restaureringsarbeten å domkyrkorna, men några för alla tillfällen gällande grunder härför torde icke böra fastställas.

D. Lunds domkyrkas ekonomi.

I förhållande till de medeltida domkyrkorna i gamla Sverige intager Lunds domkyrka en särskild ställning därutinnan, att kyrkan tack vare sina rikliga oreducerade tillgångar i fast egendom kunnat icke blott utan statsbidrag finansiera de utgifter, vilka i allmänhet åligger domkyrkokassa, utan även bekosta de anordningar för gudstjänsthållningen, som vid övriga domkyrkor bestridas av domkyrkoförsamlingarna.

Frågan huruvida och i vilken omfattning Lunds domkyrkoförsamling skall bidra till kostnaderna för gudstjänsthållningen i domkyrkan och om domkyrkokassan skall bestrida jämväl andra utgifter för det kyrkliga livet i domkyrkoförsamlingen har under tidernas lopp upprepade gånger varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Såsom av de avgöranden som därvid träffats framgår¹ torde domkyrkokassan icke hava skyldighet att bestrida andra utgifter för det kyrkliga livet i församlingen än sådana, vilka sammanhånga med domkyrkan. Häri hava ansetts ingå även kostnader, som hänföra sig till församlingens gudstjänsthållning och över huvudtaget den i domkyrkan bedrivna kyrkliga verksamheten. Av billighetsskäl har ock domkyrkokassan med Kungl. Maj:ts medgivande i vissa fall fått lämna understöd till församlingen även för andra kyrkliga ändamål än de nu nämnda.

Beträffande övriga äldre domkyrkor föreslå de sakkunniga, att domkyrkokassorna skola befrias från utgifter för tillhandahållande av lokaler åt domkapitlen och underhåll av biskopshus m. m. samt att domkyrkoförsamlingarna skola direkt svara för alla kostnader för verksamheten i domkyrkorna och även bidra till underhållet av kyrkorna. Ett bibehållande vid Lunds domkyrka av där hittills tillämpad ordning i förevarande avseende skulle medföra, att domkyrkoförsamlingen komme att undgå de kostnader, som sammanhånga med anskaffande och underhåll av kyrka och den till denna knutna församlingsverksamheten. Lunds domkyrkoegendom, vilken tillagts domkyrkan huvudsakligen under medeltiden, tillkommer domkyrkan i egenskap av stifts- och biskopskyrka och icke av sockenkyrka — såsom sådan kom den att användas först efter reformationen — och domkyrkans tillgångar hava således icke haft till syfte att lindra församlingens utgifter för dess kyrkliga verksamhet. Då Lunds domkyrkokassas tillgångar

¹ Närmare redogörelse härför återfinnes i Erik Schalling: Lunds domkyrka och domkyrkoförsamlingar samt deras inbördes ekonomiska rättsförhållanden, Malmö 1927, s. 69 o. f.

väl förslå till de å kassan för närvarande ankommande utgifterna, saknas emellertid ur ekonomisk synpunkt anledning att nu ifrågasätta någon ändring. Det torde ej heller strida mot syftet med domkyrkoegendomens användning, att den jämväl brukas för uppehållande av gudstjänsterna i domkyrkan. Den lindring i utgifter, som församlingen för närvarande åtnjuter, torde sätta församlingen i stånd att på andra områden berika det kyrkliga livet i församlingen. Härtill kommer att församlingens utgifter för kyrkliga ändamål trots berörda lindring äro ganska stora, delvis beroende på dryga kostnader för anordnande av vård av begravningsplats samt underhåll av särskild församlingskyrka (Allhelgonakyrkan). Utdebiteringen för kyrkliga ändamål i Lunds domkyrkoförsamling understiger icke nämnvärt medeltalet av utdebiteringen i andra stadsförsamlingar.

På grund av det anförda finna de sakkunniga icke anledning att föreslå någon ändring i nuvarande ordning för användande av Lunds domkyrkokassans medel. Härav följer, att Lunds domkyrka även i fortsättningen bör ekonomiskt svara för byggnad och underhåll av biskopshuset och tillhandahållande av lokaler och möbler för domkapitlet. Förbehåll måste dock härvid göras för det fall, att en större reparation av domkyrkan skulle påkallas. Betydande belopp komma då att krävas. Vidare uppstå genom tillämpningen av den sociala arrendelagstiftningen stora utgifter för byggnader å domkyrkans fastigheter. Även om församlingens bidrag till kostnaderna för gudstjänsthållningen och domkyrkans underhåll för närvarande icke påkallas, kan därför i framtiden domkyrkan bliva i behov av ytterligare medel, och då böra bidrag kunna uttagas av församlingen till nyssnämnda och liknande kostnader. I princip bör sålunda Lunds domkyrkoförsamling i fråga om skyldighet att lämna bidrag till domkyrkan likställas med övriga domkyrkoförsamlingar.

Då de sakkunniga icke föreslå någon ändring i Lunds domkyrkas ekonomi, har förslag till stat för denna domkyrka icke ansetts behöva framläggas. Att den föreslagna utökningen av organisationen kan finansieras av domkyrkans medel är uppenbart.

E. Domkyrkornas stater och räkenskaper.

För att bereda överblick såväl över den storlek, vartill statsanslag böra fastställas, som dessas samordnande med domkyrkornas egna inkomster och församlingarnas bidrag böra utgifts- och inkomststater för domkyrkorna liksom nu fastställas av Kungl. Maj:t för viss tidsperiod, förslagsvis fem år. Genom statens fastställande bliva beloppen av domkyrkans utgifter till de olika ändamål, till vilka domkyrkokassans medel skola användas, bestämda. Det bör icke vara tillåtet för domkyrkostyrelsen att överskrida i staten upptagen anslagspost. Om sådan anslagspost icke förslår till bestridande av därmed avsedd utgift och denna befinnes icke kunna anstå till dess ny stat fastställts och trätt i kraft, bör frågan om behovet av utgiften och anskaffande av nö-

diga medel underställas Kungl. Maj:ts prövning. Upptagande av lån för domkyrkans räkning vare sig ur fonder, som förvaltas av domkyrkostyrelsen, eller i bankinrättning, såsom nu ibland sker, böra icke vara tillåtet utan Kungl. Maj:ts i varje särskilt fall lämnade tillstånd. Däremot synes domkyrkostyrelsen böra berättigas att använda besparing för särskilt år å viss utgiftspost för motsvarande utgift ett annat år under perioden. Härigenom skulle möjliggöras, att under perioden behövlig reparation av jämförelsevis större omfattning kunde utföras utan extra anslag. Under perioden eventuellt uppkommen behållning i domkyrkokassan bör i staten för nästa period upptagas såsom inkomst. Staten balanseras genom de för varje period bestämda stats- och församlingsbidragen; avsättning av »reserverade medel», såsom nu sker då behållning uppkommer, erfordras fördens skull icke.

Genom statens fastställande blir också det bidrag domkyrkoförsamlingen skall tillskjuta bestämt, och det bör åligga församlingen att varje år till domkyrkostyrelsen inbetala detta belopp. Såväl statens som domkyrkoförsamlingens bidrag bör i sin helhet erläggas vid varje budgetårs ingång. Församlingens bidrag bör upptagas i församlingens stat för det kalenderår, under vilket bidraget skall betalas, och sålunda, i de fall bidraget bestämmes i förhållande till församlingens skatteunderlag, beräknas å det för föregående år gällande skatteunderlaget.

På grund av äldre föreskrifter hava domkyrkornas räkenskaper insänts till statens under olika tider fungerande revisionsverk för granskning. Detta åläggande bekräftades genom kungl. cirkuläret den 22 januari 1897, varigenom förordnades, att domkyrkornas räkenskaper skulle tillsammans med stiftens räkenskaper insändas till kammarrätten, vars arbetsuppgifter i detta hänseende numera övertagits av riksräkenskapsverket. När stater icke alltid varit fastställda för domkyrkorna, hava svårigheter understundom förelegat för en fullständig granskning av räkenskaperna. Den föreslagna nya ordningen för domkyrkornas förvaltning och ekonomi torde böra förbindas med revision i vanlig ordning.

Domkyrkornas räkenskaper, för vilkas uppläggande på grund av föreskrift i kungl. cirkuläret den 22 juli 1875 i vissa fall tillämpas de i kungl. cirkuläret den 17 september 1856, nr 77, angående förändring i sättet för uppgörande av konsistoriernas och elementarläroverkens räkenskaper, fastställda räkenskapsformulär, föras merendels efter ett mycket invecklat, ej enhetligt system, som försvårar översikten över domkyrkornas ekonomiska ställning. De sakkunniga få framhålla angelägenheten av att räkenskaperna för framtiden bliva upplagda efter enhetligt och modernt system och att åt sakkunnig myndighet uppdrages att utarbeta formulär därtill.

KAP. VI.

Anslag till nuvarande och förutvarande stiftskyrkor, vilka skola förvaltas såsom församlingskyrkor, och till underhåll av biskopsinsignier.

Såsom församlingskyrkor förvaltas stiftskyrkorna i Göteborg, Härnösand och Luleå samt Stockholms Storkyrka ävensom i allt väsentligt stiftskyrkan i Visby och förutvarande domkyrkan i Mariestad. Enligt vad de sakkunniga i det föregående uttalat böra samtliga nu nämnda kyrkor fortfarande förvaltas som församlingskyrkor. Enahanda förvaltning har ansetts böra tillkomma Karlstads och Kalmar domkyrkor.

Med undantag av stiftskyrkorna i Luleå och Stockholm åtnjuta ovan nämnda kyrkor statsanslag, nämligen kyrkorna i Göteborg, Karlstad, Kalmar och Mariestad ersättning för domkyrkotunnor eller annan kronotionde, Härnösands kyrka ersättning för vin- och byggnadssäd och Visby kyrka bidrag med visst kontant belopp. Vid den av statsmakterna år 1947 beslutade indragningen av till församlingskyrkor utgående ersättningar för vin- och byggnadssäd m. m. undantogs de ersättningar och statsanslag, som utgingo till bland andra nu ifrågavarande kyrkor. I medeltal för budgetåren 1943/44—1947/48 hava ersättningarna uppgått till följande belopp:

Göteborgs domkyrka	.....	kronor	2 363: 98
Karlstads »	.....	»	3 779: 97
Härnösands »	.....	»	¹ 201: 60
Visby »	.....	»	2 000: —
Kalmar »	.....	»	3 936: 08
Mariestads »	.....	»	2 295: 20
Summa kronor			15 576: 83

Utöver nämnda till Kalmar domkyrka utgående anslag uppbär domkyrkan gottgörelse för avkomsten från de s. k. fortifikationsjordarna. Jämlikt riksdagens beslut hade i mitten av 1800-talet vissa Kalmar f. d. fästning tillhöriga vallar och jordlägenheter med äganderätt för evärdliga tider anslagits och upplåtits till domkyrkan. I anslutning till riksdagens medgivande förordnade Kungl. Maj:t den 21 augusti 1862, att nämnda fortifikationsjordar skulle överlätas till Kalmar stad, därvid staden skulle till domkyrkan i årlig avgäld erlägga 120 tunnor spannmål, hälften råg och hälften korn, att lösas i penningar efter årets medelmarkegångspris. Sagda avgäld kan beräknas uppgå till omkring 3 000 kronor för år.

Mariestads kyrka uppbär, utom ersättning för domkyrkotunnorna, enligt hertig Karls brev den 13 september 1588 anvisad kronotionde av stadens

¹ Härutöver 1 501 kronor 60 öre till domkapitlet och synodalhuset.

jord. Genom beslut den 13 januari 1773 fastställde kammarkollegium tiondet till 16 tunnor spannmål, hälften råg och hälften korn, med rätt för jordinnehavaren att lösa detsamma efter den årliga markegången jämte forsel-lön à 1 daler 26 öre silvermynt för varje tunna. Sedermera förordnade Kungl. Maj:t genom brev den 27 juni 1821, att varje jordinnehavare i staden skulle deltaga i utgörandet av tiondebeloppet samt att en på sådana grunder fotad taxering skulle ske. Det kyrkan sålunda anslagna tiondet, motsvarande i gällande mått 26,38 hektoliter spannmål, åligger det fortfarande fastighetsägarna att utgöra till domkyrkan. Värdet av anslaget motsvarar omkring 425 kronor.

Samtliga ovannämnda sex med statsanslag understödda kyrkor med undantag av stiftskyrkan i Visby hava uppförts att tjäna jämväl som biskopskyrkor. De torde därför hava byggts större och förnämligare än om de endast varit ämnade till församlingskyrkor i orten. Från berörda synpunkt torde fortsatt understöd till dessa kyrkor vara motiverat. Härtill kommer, att, såvitt angår de fortfarande såsom stiftskyrkor använda kyrkorna i Göteborg, Karlstad, Härnösand och Visby, församlingarna vidkännas vissa utgifter för uppvärmning, belysning och betjäning m. m. vid de tillfällen kyrkan användes för stiftsförrättningar. Då Visby stiftskyrka år 1845 första gången beviljades statsanslag, anfördes ock som motiv härför dels kyrkans storlek och dels de kostnader, som åsamkades församlingen för kyrkans användning som stiftskyrka.

De skäl som föranlett, att ifrågakvarande sex kyrkor erhållit understöd av staten, äro sålunda alltjämt helt eller delvis för handen. De statsanslag, vilka i form av ersättning för domkyrkotunnor och annan kronotionde för närvarande utgå till dessa kyrkor, böra emellertid bliva föremål för viss reglering.

De stora variationerna i fråga om statsanslagen till nämnda kyrkor hänföra sig i ingen mån till prövning av de särskilda kyrkornas behov. Endast beträffande Visby stiftskyrka och möjligen även Härnösands stiftskyrka synes någon behovsprövning hava föregått anslagsbeviljandet. För de övriga kyrkorna utgöra anslagen ersättningar för domkyrkotunnor, vilkas antal, motsvarande antalet i stiftet ingående församlingar, icke bestämts efter kyrkornas olika behov. På grund av särskilda omständigheter har tilldelningen av domkyrkotunnor även i övrigt blivit mycket växlande. Enär domkyrkotunnor icke förekommo i de forna danska provinserna, erhöll Göteborgs stiftskyrka sådana tunnor endast från de till Västergötland hörande församlingarna. Icke heller Karlstads domkyrka uppbar domkyrkotunnor från hela stiftet, i det tunnorna från Dal fått behållas av Skara domkyrka.

I olika sammanhang har framhållits, att statens anslag till domkyrkorna — liksom de tidigare utgående anslagen av vin- och byggnadssäd till församlingskyrkorna — utgå efter föråldrade och ej rationella grunder utan hänsyn till föreliggande behov och ekonomisk bärkraft. Beträffande de äldre domkyrkorna framlägga de sakkunniga förslag rörande statens och domkyrkornas ömsesidiga ansvar för domkyrkornas bevarande samt kostnader-

na i sådant hänseende. Även för de yngre domkyrkorna synes en reglering för en jämnare fördelning av statsanslagen påkallad. Nu utgående statserättningar för domkyrkotunnor samt vin- och byggnadssäd böra, i likhet med vad som föreslås beträffande samma ersättningar till de äldre domkyrkorna, indragas samt utbytas mot till beloppet bestämda statsanslag. Såsom anförts rörande sistnämnda ersättningar (s. 85), torde indragningen icke kunna ske utan riksdagens beslut och kyrkomötets medgivande. Vid behandlingen av frågan om indragning av de till landskyrkor utgående, till sin uppkomst och natur liknande ersättningarna för vin- och byggnadssäd har vid 1946 års kyrkomöte och 1947 års riksdag ansetts, att indragningen icke var beroende av de enskilda församlingarnas medgivande. Genom utbytet av de i markegångspersedlar fastställda ersättningarna mot till summan bestämda statsanslag försvinner visserligen garantin för bevarande av ersättningarnas realvärde, men, såsom beträffande de äldre domkyrkorna föreslagits och vid Visby kyrka redan tillämpats, lär vid förefallande behov på därom gjord framställning omprövning av statsanslagen till nu ifrågakvarande kyrkor komma att ske i anslutning till inträdda förändrade förhållanden.

Då det gäller att utmäta statsanslagen bör hänsyn tagas, å ena sidan, till de kostnader församling får vidkännas för tillhandahållande av kyrkan för biskopliga förrättningar och den merkostnad församlingen åsamkas för underhåll och uppvärmning på grund av att kyrkan uppförts större än församlingens behov krävt samt, å andra sidan, därtill att kostnaden för biskopsinsignierna icke längre skall, på sätt de sakkunniga i det följande föreslå, bestridas av de till stifts kyrkornas underhåll anvisade bidragen utan att i stället särskilda medel skola anslås härför. Tillika bör beaktas, att med indragningen av sysslomansbefattningarna för dem bestämda löneförmåner icke längre komma att belasta statsanslagen. Vad Kalmar och Mariestads kyrkor angår må erinras, att församlingarna icke längre behöva vidkännas några kostnader för kyrkornas upplåtande till biskopliga förrättningar.

Kalmar kyrka har en mycket god ekonomisk ställning. Tack vare de riktiga statsunderstöden har icke blott församlingen befriats från bidrag till kyrkans årliga underhåll, utan ganska avsevärda besparingar hava under årens lopp kunnat göras i domkyrkokassan. Beloppet av kyrkans fonderade medel, vilka emellertid äro avsedda att användas till kyrkans restaurering, uppgick sålunda den 30 juni 1947 till 224 480 kronor. Domkyrkans inkomster utgjorde i medeltal för de tio budgetåren 1936/37—1945/46 13 988 kronor, därav statsunderstöd 5 508 kronor, under det utgifterna för samma tid uppgingo till i medeltal endast 8 141 kronor, därav för kyrkobyggnaden 4 330 kronor. Då församlingen skäligen icke synes på statsverkets bekostnad böra vara helt befriad från det årliga underhållet av sin kyrka och statsmedel icke synas böra utgå endast för möjliggörande av fondering av kyrkokassans uppkomna behållning, torde statsanslaget till denna kyrka kunna nedbringas. Vid de sakkunnigas sammanträde med domkyrkorådet och representanter från församlingen uttalades ock av de se-

nare, att församlingen borde deltaga i kostnaderna för kyrkans underhåll. Däremot synes kyrkan oförändrat böra behålla statsunderstödet från fortifikationsjordarna, vilket för evärdliga tider tillförsäkrats kyrkan.

Vidkommande Mariestads kyrka synes böra ske viss ändring med avseende å de av stadens jord utgående tiondeavgifterna. Dessa avgifter hava karaktär av grundskatt, som anordats domkyrkan. Följaktligen hade avgifterna jämlikt kungl. förordningen den 23 juli 1869 angående förändring av grundräntor och kronotionde bort indragas till statsverket emot ersättning i penningar till domkyrkan samt därefter med stöd av författningarna av 1885 och 1892 om nedsättning och avskrivning av grundskatt bliva föremål för avskrivning. Då, enligt vad i det föregående föreslagits, de jämlikt 1869 års förordning utgående ersättningarna till domkyrkor för domkyrkotunnor och annan kronotionde skola indragas, läser annan åtgärd beträffande ifrågavarande till Mariestads kyrka anordnade tionde icke erfordras än att detsamma avskrivs såsom annan grundskatt enligt grundskatteavskrivningsförfattningarna.

Beträffande kronotiondeanslaget till Härnösands stifts kyrka må erinras, att enligt meddelade bestämmelser ett belopp av 300 kronor skall utgå till bestridande av domkapitlets expenser och resten av anslaget lika fördelas mellan domkyrkan och det s. k. synodalhuset, vari domkapitlets lokaler äro inrymda. Då kostnaderna för bestridande av domkapitlets expenser och av underhållet till domkapitlets lokaler torde böra utgå av vederbörande anslag å riksstaten, kunna jämväl de delar av ifrågavarande kronotiondeanslag, vilka anvisats till domkapitlet och synodalhuset, indragas.

I domkapitlets i Luleå ovannämnda till de sakkunniga överlämnade framställning har upptagits frågan om kostnaderna för vård och underhåll av biskopsinsignierna. Domkapitlet har därvid anfört bland annat följande. De för vården av biskopsinsignierna, vilka av ålder ansetts tillhöra domkyrkans skrud, föranledda kostnader (försäkringar, reparationer, tvätt etc.) hade ansetts böra bestridas av domkyrkans medel. Samtliga domkyrkor i riket, utom Luleå samt möjligen även Stockholms Storkyrka, hade genom egen förmögenhet eller genom anslag av allmänna medel tillgångar att bestrida sådana utgifter, som stode i samband med de speciella funktioner, som tillkomme domkyrkorna i deras egenskap av stifts kyrkor. Luleå domkyrka däremot vore i fråga om insigniernas vård och underhåll samt övriga utgifter helt hänvisad till de medel, som Luleå församling ställde till disposition. Emot församlingen kunde emellertid svårligen riktas det kravet, att den skulle bestrida samtliga de utgifter, som vore förknippade med kyrkans funktion som stifts kyrka. Domkapitlet ansåge, att frågan om Luleå domkyrkas ekonomi och förvaltning borde i hela dess vidd göras till föremål för reglering, och det vore önskvärt, att de sakkunnigas utredning komme att omfatta samtliga domkyrkor i riket. Emellertid ville domkapitlet inskränka sig till att i förevarande angelägenhet tillsvidare hemställa om bidrag av allmänna medel — statsmedel eller kyrkofondens medel — med ett årligt belopp av 300 kronor av reservationsanslags karaktär, att av domka-

pitlet användas för bestridande av sådana kostnader som vore förknippade med vård och underhåll av biskopsinsignierna.

Kostnaderna för vård och underhåll av biskopsinsignierna bestridas vid de äldre domkyrkorna av domkyrkokassornas medel. Vid Karlstads domkyrka, som både åtnjuter statsunderstöd och äger särskild domkyrkokostyrelse, råder enahanda ordning. I Göteborg stå biskopsinsignierna under biskopens vård, och kostnaderna utgå av domkyrkoförsamlingen. Biskopsinsignierna i Härnösand stå under domkapitlets vård, och utgifterna för dem betalas av domkapitlets expensmedel eller av insamlade medel. Vården och underhållet av biskopsinsignierna i Visby ombesörjas av domkapitlet. Kostnaderna bestridas av det under domkapitlets disposition stående statsanslaget till domkyrkan i Visby. Biskopsinsignierna i Stockholms stift hava på sin tid som gåva överlämnats till Stockholms Storkyrka i dess egenskap av domkyrka att vårdas och förvaltas av domkapitlet; kostnaderna för dem bestridas av medel ur en vid Stockholms stifts bildande tillkommen, under domkapitlets i Stockholm vård stående kassa, den s. k. stiftskassan. Vid de domkyrkor, som uppbära statsanslag, torde bidrag till insigniers underhåll och anskaffande få anses inneslutna i anslagen även i de fall, då anslagen utbetalas till församlingarna.

Vid domkyrkorna finnas omfattande och dyrbara samlingar av gamla biskopskåpor, mitror, kräklor m. m. Dessa torde vid de domkyrkor, vilkas förvaltning är ordnad i enlighet med kyrkolagens bestämmelser, ägas av kyrkorna själva, och de omhänderhavas av domkyrkostyrelserna. Vem som vid de övriga statsunderstödda domkyrkorna äger insignierna må i särskilda fall vara ovisst, där detta icke bestämts i donationsföreskrifter eller dylikt. Vården om insignierna utövas vid sistnämnda kyrkor av biskopsämbetet eller domkapitlet.

Då insignierna äro avsedda att användas vid förrättningar för stiftet, föreligger ej skyldighet för vederbörande församling att påtaga sig de för insigniernas vård och anskaffande uppkommande kostnaderna. Emellertid torde, såsom förut berörts, i statsanslagen få anses ingå bidrag även till insignierna. I de fall, då enligt de sakkunnigas förslag dessa anslag i framtiden skola ställas till församlingarnas förfogande, torde särskilda statsanslag för biskopsinsignierna böra anvisas åt domkapitlet. Det bör nämligen åligga domkapitlet att vårda och förvalta insignierna, där särskild domkyrkokostyrelse icke finnes. De statsanslag, som enligt det föregående böra anvisas Göteborgs, Karlstads, Härnösands och Visby stifts kyrkor, torde, såsom av det ovanstående framgått, fördenskull böra bestämmas med hänsyn därtill att i dem icke inräknas kostnaden för biskopsinsignierna. Dessa kostnader äro i övrigt av ringa storlek. Av domkapitlet i Luleå har såsom erforderligt därstädes angivits 300 kronor. Häremot synes intet vara att erinra. Samma belopp torde tillsvidare kunna beräknas för ett vart av övriga nu ifrågakomna stift. Medlen synas böra upptagas såsom särskild anslagspost i staterna för domkapitlet i Göteborg, Karlstad, Härnösand, Luleå, Visby och Stockholm. Anslagsposten bör givas karaktär av reserva-

tionsanslag med tanke på önskvärdheten att kunna samla besparingar för vissa år att användas till bekostande av dyrbarare nyanskaffningar samt restaurering av tidigare förvärvade föremål.

Med beaktande av ovan anförda omständigheter och efter jämförelse med storleken av det till Visby kyrka i senare tid anslagna beloppet anse de sakkunniga, att statens anslag bör bestämmas till 2 000 kronor årligen för var och en av stiftskyrkorna i Göteborg, Härnösand och Visby samt förutvarande stiftskyrkorna i Kalmar och Mariestad ävensom till 3 500 kronor för Karlstads kyrka.

I detta sammanhang må upptagas frågan, huruvida Luleå församling och Stockholms Storkyrkoförsamling, vilkas kyrkor för närvarande icke åtnjuta statsanslag, skola beredas ersättning av statsmedel för de särskilda kostnader, som åsamkas församlingarna för kyrkornas användning för stiftens behov.

Anledning synes icke föreligga att statsbidrag lämnas till underhåll av nämnda kyrkor, vilka alltid varit församlingskyrkor. Den kostnad, som åsamkas församlingarna för kyrkornas användning såsom stiftskyrkor, synes emellertid icke böra drabba församlingarna. Även om kostnaden icke har någon egentlig betydelse för församlingarnas ekonomi, synes det vara i sin ordning, att församlingarna få ersättning härför. Ersättningsbeloppet blir ock ett uttryck för församlingarnas skyldighet att upplåta kyrkorna för biskopliga förrättningar.

Hittills har kostnaden, enligt vad de sakkunniga inhämtat, beträffande Luleå kyrka bestritts av församlingen och vid Stockholms Storkyrka dels i mån av tillgång av den s. k. stiftskassan, vartill medel erhållas genom frivilliga bidrag från församlingarna inom stiftet, och dels av Storkyrkoförsamlingen. I de till de andra yngre domkyrkorna föreslagna statsanslagen ingår jämväl ersättning för kostnaden för kyrkornas tillhandahållande för biskopliga förrättningar. I likhet härmed torde särskilda statsanslag för detta ändamål böra utan redovisningsskyldighet tilldelas Luleå församling och Stockholms Storkyrkoförsamling. Anslaget bör utgå lika till båda församlingarna. I anslutning till den beräknade kostnaden i Storkyrkoförsamlingen torde anslaget för vardera församlingen kunna bestämmas till 1 000 kronor årligen.

På grund av vad sålunda anförts föreslå de sakkunniga, att anslag av statsmedel tilldelas nedannämnda församlingar såsom bidrag till underhållet av deras kyrkor och i förekommande fall till bestridande av kostnaderna för kyrkornas användning såsom stiftskyrkor med följande belopp, nämligen:

Göteborgs Gustavi eller domkyrkoförsamling	..... kronor	2 000
Karlstads församling	..... »	3 500
Härnösands församling	..... »	2 000
Luleå stadsförsamling	..... »	1 000

Visby församling	..... kronor	2 000
Stockholms Storkyrkoförsamling	..... »	1 000
Kalmar församling	..... »	2 000
Mariestads församling	..... »	2 000

Summa kronor 15 500.

Såsom förutsättning för dessa anslags utgående torde böra gälla, att kyrkorna, även där de icke från början tillkommit såsom stiftskyrkor, få disponeras för prästvigningar, prästmöten och andra biskopliga eller hela stiftet avseende förrättningar.

Härutöver bör till vart och ett av domkapitlen i Göteborg, Karlstad, Härnösand, Luleå, Visby och Stockholm ställas till förfogande ett reservationsanslag för vård och underhåll av biskopsinsignierna, förslagsvis 300 kronor för år.

SÄRSKILDA YTTRANDE

Herrar Edling och Enochsson: beträffande förvaltningen av kyrkorna i Karlstad och Kalmar.

De nuvarande kyrkorna i Karlstad och Kalmar hava, på sätt i betänkandet anföres, tillkommit efter det vederbörande städer blivit biskopssäten och de äro således från början avsedda till såväl församlings- som biskopskyrkor. Båda hava också sedan länge särskilda styrelser. De äro följaktligen att i avseende å förvaltningen likställa med medeltida domkyrkor. Vad angår Kalmardomkyrkan, som till byggnadssättet och prägel skiljer sig väsentligt från andra stadskyrkor, föreligger en mycket stark önskan inom det indragna stiftet att detta åtminstone måtte få behålla egen domkyrkoförvaltning. I Karlstad åter synas meningarna vara delade om huruvida domkyrkan där bör vara enbart en församlingskyrka eller tillika en stiftskyrka, men att behov föreligger av ett fylligare förvaltningsorgan än det nuvarande synes framgå av att man, enligt vad vid de sakkunnigas besök upplystes, planerat införa en nämnd för samarbete mellan den befintliga styrelsen och församlingen. I betänkandet anföres att denna kyrkas ställning i ekonomiskt avseende gentemot församlingen i stort sett är enahanda som de såsom församlingskyrkor förvaltade domkyrkorna i Göteborg och Härnösand, vadan anledning ej synes föreligga att för Karlstads domkyrka behålla någon särförvaltning. En väsentlig skillnad synes dock ligga däri att Karlstad redan sedan gammalt har en sådan särförvaltning. Om domkyrkan i Kalmar får behålla sin särförvaltning trots stiftsindragningen, bör Karlstads domkyrka, där biskop finnes, så mycket mer få behålla sin. Det fordras starka skäl att avskaffa särförvaltningen för domkyrkor, som äga sådan.

Vården av dessa båda domkyrkor och deras egendom kan enligt vår mening icke betraktas såsom en vederbörande församlings enskilda angelägenhet. Båda böra de förvaltas av egen styrelse.

Beträffande dennas sammansättning saknas anledning att för Karlstads del avvika från vad i betänkandet föreslås för äldre domkyrkor i allmänhet. Men för Kalmarkyrkan torde böra gälla den avvikelsen att vad i betänkandet sägs om domprosten i stället skall gälla kyrkoherden. Biskopen i Växjö bör innehava presidiet.

De principer i fråga om den domkyrkliga ekonomin, som enligt betänkandet skola gälla för medeltida domkyrkor, böra även tillämpas beträffande domkyrkorna i Karlstad och Kalmar.

Herr Holmbäck: rörande arkitekt vid Uppsala domkyrka.

Jag delar givetvis helt de sakkunnigas uppfattning att medel böra ställas till förfogande för arkitektonisk vård av Uppsala domkyrka och har ingen invändning mot att för detta ändamål ett årligt belopp av 8 400 kronor anvisas å domkyrkostyrelsens stat. Frågan, huruvida en särskild arkitektbefattning bör inrättas för dessa medel eller om de skola användas efter bestämmande varje särskilt år av domkyrkostyrelsen, synes emellertid böra hållas öppen till efter domkyrkans restaurering. Under denna torde knappast en särskild domkyrkoarkitekt böra finnas vid sidan av den arkitekt som får uppdraget att leda restaureringen. Vid bestämmandet efter restaureringen om en särskild tjänst som domkyrkoarkitekt bör inrättas torde det bl. a. bli avgörande, om man då har någon för domkyrkan verkligt intresserad arkitekt till förfogande. Eljest kan lätt uppdraget som domkyrkoarkitekt bli en bisyssla, åt vilken innehavaren ägnar blott föga tid.

Herr Skoglund: rörande fastighetsförvaltningen vid Lunds domkyrka.

De sakkunnigas förslag till ordnande av förvaltningen av Lunds domkyrkas fastigheter kan jag icke biträda.

På skäl majoriteten anfört måste en större koncentration av förvaltningen anses önskvärd genom ett sammanförande till en enda myndighet av omsorgerna om Lunds domkyrkas fastigheter. Av de i betänkandet berörda alternativen anser jag emellertid förvaltningens omhändertagande av stiftsnämnden vara att föredraga framför dess hänläggande till domkyrkostyrelsen.

Till en början må framhållas, att jag instämmer i den kritik, som i betänkandet framförts emot stiftssekreteraren Gynnerstedts förslag. Det stöd, som majoriteten i nämnda kritik funnit för sitt förslag om hela förvaltningens koncentration till domkyrkostyrelsen, kan i full utsträckning åberopas även för förvaltningsuppgifternas sammanförande till stiftsnämnden, och denna kritik drabbar icke sistnämnda anordning.

Avkastningen av Lunds domkyrkas fastighetsbestånd är av avgörande betydelse för att domkyrkan skall utan statens och domkyrkoförsamlingens mellankomst kunna behörigen vidmakthållas och verksamheten där bedrivas. En sakkunnig och billig förvaltning måste fördenskull eftersträvas. Huru förvaltningen skall ordnas är uteslutande en praktisk fråga. Domkyrkorna äro i förhållande till församlingarna självständiga kyrkliga stiftelser, vilkas förvaltning och ekonomi regleras av staten. Vid ordnande av fastighetsförvaltningen har man icke att taga hänsyn till andra intressen än sådana som anknyta till den av staten reglerade verksamheten vid domkyrkan

och bevarandet av domkyrkobyggnaden. Domkyrkorådet i Lund kan härutinnan icke göra anspråk på att företräda domkyrkans intressen i vidare mån än de befogenheter, vilka tilläggas rådet av staten, sträcka sig. Icke heller kan den omständigheten, att måhända större delen av domkyrkogodset är tillkommet genom donation av enskilda på något sätt inverka på frågan om förvaltningens ändamålsenliga ordnande. Det gäller icke att beröva domkyrkan någon av dess tillgångar. Även en del av de övriga domkyrkornas fastigheter, vilka enligt de sakkunnigas förslag skola överföras till stiftsnämndernas förvaltning, hava tillkommit genom donation av enskilda. Såvitt jag kan förstå intager Lunds domkyrka med avseende å domkyrkogodset i rättsligt hänseende icke någon annan eller friare ställning än de övriga medeltida domkyrkorna. Tvärtom har tillsynen över förvaltningen av domkyrkogodset varit och är fortfarande mera ingripande beträffande Lunds domkyrka än för övriga domkyrkor; någon tradition såsom stöd för förslaget om överlämnande av hela förvaltningen till domkyrkostyrelsen föreligger sålunda här i mindre grad än vid övriga domkyrkor.

Förvaltningen av Lunds domkyrka, liksom övriga kyrkor i de forna danska provinserna, tillhöriga fastigheter har nämligen av ålder utövats av statliga myndigheter (stiftslänsman, kronans länsman, kyrkoinspektor, landshövding jämte biskop samt slutligen stiftsnämnd). Domkyrkorådet har ursprungligen icke tillkommit för fastighetsförvaltningen utan endast för vården av domkyrkan. Alltfort handhavas de viktigaste uppgifterna, såsom fastställande av arrendevillkor, prövning av optionsrätt och arrendeanbud, utfärdande av arrendekontrakt och överlåtelse av arrende samt lägenhets- och substansupplåtelser av stiftsnämnden. Tillsynen av hemmanen, varå byggnadsskyldigheten allt intill utfärdandet av Kungl. Maj:ts cirkulär den 6 maj 1949 (nr 206) författningsenligt ålegat arrendatorerna, sker genom ekonomiska besiktningar. För domkyrkorådet kvarstår, förutom en del formella befogenheter, i huvudsak att uppgöra förslag till arrendebestämmelser efter arrendeuppskattningar, vartill anlitas de stiftsnämnden underordnade boställsnämnderna, förrätta arrendeauktioner och uppbära arrendegifter.

Med tillämpning av de s. k. sociala arrendebestämmelserna å domkyrko-hemmanen, som torde komma att innebära skyldighet för domkyrkan att hava fastighet »försedd med för jordbruket nödiga åbyggnader av fullt brukbar beskaffenhet i fullgott stånd», tillkommer för den förvaltande myndigheten en ny, besvärlig och tidskrävande arbetsuppgift, vilken hittills icke ålegat domkyrkorådet.

Helt naturligt har domkyrkorådet i Lund organiserats med hänsyn tagen till dess viktiga uppgift att vårda domkyrkan och ordna verksamheten där och några kvalifikationer för fastighetsförvaltning har därvid icke uppställts. Visserligen skulle enligt majoritetens förslag domkyrkorådet förstärkas med en jordbrukssakkunnig ledamot, men även med detta tillskott blir domkyrkorådet mindre skickat än stiftsnämnden att handhava förvaltningen av kyrkans jordbruksegendomar.

En koncentration av förvaltningsuppgifterna till en på området sakkunnig och erfaren myndighet, som redan handhar de viktigaste av dessa uppgifter, synes ur organisatorisk synpunkt mera ändamålsenlig och mindre kostnadskrävande än deras hänläggande till organ, som icke besitter tillräckliga kvalifikationer härför. Härtill kommer, att den med hänsyn till arrendatorns och det allmännas intresse för närvarande genom stiftsnämnden utövade kontrollen över fastigheternas utarrendering icke bör eftergivas.

Förvaltningen av domkyrkogodset skall liksom förvaltning av annan ecklesiastisk jord inriktas på att på lång sikt lämna största möjliga avkastning till gagn för det ändamål, för vilket egendomen är anslagen. Att stiftsnämnden härvidlag, så långt som med de sociala arrendebestämmelserna är möjligt, kommer att tillgodose domkyrkans intressen lika väl som de andra kyrkliga intressen, vartill annan av stiftsnämnden förvaltd kyrklig egendom är anknuten, kan antagas för visst. Den omständigheten, att biskopen är ordförande i stiftsnämnden och enligt de sakkunnigas förslag tillika skulle bli ordförande i domkyrkostyrelsen, medför ock, att förespråkare för domkyrkans intressen icke kommer att saknas i stiftsnämnden.

Det lär, såsom ovan antytts, vara ofrånkomligt, att domkyrkan, i enlighet med den tillämpning de sociala arrendebestämmelserna erhållit å publik jord i allmänhet, bekostar för jordbruksdriften erforderliga byggnader å fastigheterna. Vem som än handhar förvaltningen av domkyrkogodset, torde något större utrymme för förvaltarens fria bestämmande härvidlag icke bliva möjligt. Det kan dock i vissa fall låta sig göra att tillfälligt låta anstå med fullgörandet av jordägaren åliggande byggnadsskyldighet. Enär investeringarna i fastigheterna komma att i hög grad påverka domkyrkans ekonomi, synes det rimligt, att, på sätt de sakkunniga föreslå be- träffande övriga domkyrkor, mera omfattande och kostnadskrävande bebyggelse bör ske endast efter samråd med domkyrkostyrelsen. Med en dylik anordning synes bliva sörjt för att tillbörlig hänsyn blir tagen till å ena sidan domkyrkans ekonomi och å den andra till de intressen som de sociala arrendebestämmelserna äro avsedda att tillgodose.

Vad härefter angår stiftsnämndens möjlighet att övertaga den fulla förvaltningen av domkyrkornas egendom är till en början att märka, att stiftsnämnden redan har förvaltningsuppgifter rörande dessa egendom i rätt stor omfattning. Arrendeuppskattningarna skola förrättas och den omedelbara tillsynen utövas av boställsnämnderna. Till ovannämnda arbetsuppgifter komma, liksom för andra under stiftsnämndens förvaltning stående egendom, ombesörjandet och finansieringen av bebyggelsen. Särskilt under en övergångstid, till dess erforderlig förnyelse av byggnadsbeståndet å egendomarna kommit till stånd, kommer arbetsökningen att bliva betydande. Vid bedömande av arbetsökningen torde emellertid vara att beakta den lindring, som stiftsnämnden erhållit genom bortfallandet av de allmänna kyrkohemmanen. Det arbetstillskott, som genom stiftsnämndens övertagande av biskops- och klockarhemman tillförts nämnden, uppväger icke näm-

da lindring. Härtill kommer, att i vissa yttranden, som avgivits över Gynnerstedts förslag, i vad det avser församlingskyrkornas fastigheter, ifrågasatts, att dessa fastigheter skulle utarrenderas av församlingarna själva i enlighet med bestämmelserna i lagen den 12 april 1946, nr 147, med särskilda bestämmelser om arrende av viss kommunal jord. Om detta uppslag, som vunnit understöd av kammarkollegiet och statskontoret, skulle komma att förverkligas, komme arbetsbördan för stiftsnämnden att ytterligare lätas och sannolikt uppväga den ökning, som uppkommer genom stiftsnämndens övertagande av fulla förvaltningen av domkyrkogodset.

Även om en ökning i den totala arbetsbördan för stiftsnämnden skulle uppkomma, kan detta förhållande i ingen mån förringa fördelen av att förvaltningen uppdrages åt en för kyrklig fastighetsförvaltning redan organiserad myndighet, som besitter för dylik förvaltning erforderlig sakkunskap och erfarenhet. Det torde icke med fog kunna göras gällande, att det fastighetsbestånd, som skulle komma att stå under stiftsnämndens vård, är för stort att kunna handhas av en enda myndighet. Det må — utan all jämförelse i övrigt — erinras om att antalet av de av domänstyrelsen förvaltade jordbruksdomänerna uppgår till icke mindre än 1 273 (antalet arrendekontrakt) med en inägoareal av över 63 000 hektar, spridda över hela landet.

Liksom det i majoritetens förslag ifrågasatts beträffande domkyrkostyrelsen och dess befattningshavare kan måhända en förstärkning av stiftsnämndens personal av fackkunskap beträffande jordbruk och bebyggelse bliva erforderlig. Därest förvaltningen förlägges till stiftsnämnden, skulle denna fackkunskap kunna utnyttjas även för andra av nämnden förvaltade fastigheter. Härigenom och även i fråga om övrig personal skulle ett sammanförande i förvaltningsavseende av de kyrkliga, i statlig regi förvaltade fastigheterna i Lunds stift till en myndighet bidra till rationalisering och kostnadsbesparing i förvaltningen. Stiftsnämnden har vid sin sida boställsnämnderna för förrättande av arrendeuppskattningar och besiktningar å fastigheterna. Domkyrkostyrelsen saknar dylika organ. Den föreslagna anordningen, att styrelsen skall äga rätt erhålla biträde av boställsnämnderna skulle väl avhjälpa denna brist, men det kan ifrågasättas, om anordningen ur administrativ synpunkt är lämplig.

Huruvida domkyrkans stadsfastigheter skola bibehållas under domkyrkostyrelsens förvaltning sammanhänger med frågan om en dylik ordning anses påkallad beträffande övriga domkyrkor. Någon från sistnämnda domkyrkor skiljaktig ordning härutinnan kan icke vara erforderlig för domkyrkostyrelsen i Lund, utom beträffande S:t Laurentiuskapellet, vars samhörighet med domkyrkan torde göra dess bibehållande under domkyrkostyrelsens förvaltning lämplig.

Fastighetsförvaltningens hänläggande till stiftsnämnden onödiggör insättande av jordbrukssakkunnig ledamot i domkyrkostyrelsen samt tillförande av dylik fackkunskap till personalen hos styrelsen.

På grund av vad sålunda anförts och då enligt min mening skäl icke föreligger att för Lunds domkyrkas fastigheter tillskapa annan förvaltning än för övriga domkyrkors fastigheter, förordar jag för min del, att, med undantag av S:t Laurentiuskapellet, förvaltningen av Lunds domkyrkogods, i likhet med övriga domkyrkors fastigheter, överlämnas till förvaltning av vederbörande stiftsnämnd i enlighet med de bestämmelser som föreslagits för sistnämnda fastigheter, dock att med hänsyn till Lunds domkyrkas stora fastighetsbestånd även stiftsnämndens förvaltningskostnader, i vad de belöpa å domkyrkofastigheterna, böra gäldas av fastigheternas avkastning.

SAMMANFATTNING

I de redogörelser rörande de särskilda domkyrkorna, som finnas fogade vid de sakkunnigas betänkande, lämnas utredning rörande domkyrkornas förvaltning och ekonomiska förhållanden i gången och nuvarande tid. De äldre domkyrkorna — domkyrkorna i Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö och Lund — stamma från medeltiden och utgöra i förhållande till vederbörande domkyrkoförsamlingar självständiga stiftelser. De yngre stifts kyrkorna, d. v. s. Göteborgs Gustavi kyrka, Karlstads, Härnösands, Luleå och Visby kyrkor samt Stockholms Storkyrka, hava från början varit församlingskyrkor. Enligt de sakkunnigas förslag skola de förra stå under förvaltning av en särskild styrelse. De senare skola förvaltas enligt lagen om församlingsstyrelse även där så icke redan sker. Detta skall tillika gälla de förutvarande domkyrkorna i Kalmar och Mariestad, av vilka den förra för närvarande har egen förvaltning.

Domkyrkostyrelserna vid de äldre domkyrkorna skola bestå av biskopen som ordförande, domprosten samt en av Konungen utsedd och en av domkyrkoförsamlingen vald ledamot. I vardera styrelsen för Uppsala och Lunds domkyrkor skall tillika ingå en av det större akademiska konsistoriet vald professor vid universitetet samt i Lunds domkyrkostyrelse ytterligare en av Konungen förordnad ledamot med insikt i jordbruk och därmed sammanhängande affärsförhållanden.

Det skall åligga domkyrkostyrelse att vårda och vidmakthålla domkyrko-byggnaden med vad därtill hör samt i sådant avseende föranstalta om och efterse byggnadsarbeten å domkyrkan, att förvalta domkyrkans kapital och övriga lösa egendom samt att handhava och redovisa domkyrkans inkomster och utgifter. Styrelsen äger givetvis föra talan för domkyrkan i frågor, som höra under styrelsen.

Lunds domkyrkostyrelse skall dessutom förvalta domkyrkans fasta egendom. Vid denna förvaltning skall ecklesiastika arrendestadgan tillämpas. Övriga domkyrkors fasta egendom skall med visst undantag förvaltas av vederbörande stiftsnämnd.

De nuvarande sysslomansbefattningarna, för vilka prästerlig utbildning är föreskriven, skola indragas vid innehavarnas avgång. I sysslomännens ställe skola utses biträden åt domkyrkostyrelserna med sakkunskap beträffande de särskilda göromål, varmed de skola vara styrelserna behjälpliga. Vid vardera av Uppsala och Lunds domkyrkor skall sålunda anställas en för teoretisk kunskap och praktisk skicklighet i kyrkobyggnadskonst väl vitsordad arkitekt. Vid övriga domkyrkor skall domkyrkostyrelsen vid sär-

skilt påkommande behov eller för besiktning äga tillkalla person med arkitektutbildning eller annan byggnadssakkunnig. Vidare skall såsom sekreterare och redogörare samt vårdare av domkyrkans skrudar och dyrbarheter utses en befattningshavare, som må benämnas domkyrkosyssloman. I särskilda undantagsfall må dessa sysslor uppdelas på skilda personer.

Vid Lunds domkyrka påkallas, med hänsyn till där rådande särskilda förhållanden, ett större antal befattningshavare. Där skola vara anställda, förutom arkitekten, en domkyrkointendent såsom redogörare och biträde vid förvaltningen av domkyrkans jordbruksfastigheter, en sekreterare tillika vårdare av domkyrkans inventarier, en tillsyningsman, ett kanslibitråde och en gårdskarll tillika vaktmästare i kapitelhuset. Å Lunds domkyrkas stat skola härutöver upptagas domkyrkokapellmästaren och en domkyrkokantor.

Domkyrkas befattningshavare antagas och entledigas av domkyrkostyrelsen. Undantag härifrån utgöra domkyrkokapellmästaren och domkyrkokantorn i Lund, vilka enligt särskilda bestämmelser skola utses av församlingen. Vid tillsättning av befattningshavare med fast anställning bestämmes viss tids ömsesidig uppsägningsrätt.

De icke självskrivna ledamöterna i domkyrkostyrelse erhålla ersättning i form av arvoden. Envar av domkyrkoarkitekterna i Uppsala och Lund avlönas med arvode om 8 400 kronor för år. Vid övriga domkyrkor anslås 2 000 kronor för tillkallande av arkitekt eller byggnadssakkunnig för årliga besiktningar och i övrigt i fall av behov. Till bestridande av sekreterar- och kassagöromålen samt för tillsynen över domkyrkornas inventarier föreslås vid Uppsala domkyrka 4 000 kronor och vid var och en av övriga domkyrkor utom Lunds 3 000 kronor årligen. Befattningshavarna vid Lunds domkyrka utom arkitekten och sekreteraren föreslås skola inplaceras i den statliga löneplanen, därvid domkyrkointendenten satts i lönegrad Ca 29. Domkyrkokapellmästarens lön bestämmes i samband med löneregleringen för övriga kyrkomusiker i riket. Till sekreteraren och vårdaren av Lunds domkyrkas inventarier skall utgå arvode med 3 600 kronor för år.

De till de äldre domkyrkorna samt vissa sysslomän nu efter markegång utgående tiondeersättningarna skola, såsom nedan vidare beröres, förvandlas till bestämda statsanslag.

Såsom domkyrkokassornas vid de äldre domkyrkorna egna inkomster upptagas

1) avkastningen av domkyrkornas fastigheter och kapital, inbegripet hyra, som skall erläggas för domkyrkorna tillhöriga, av domkapiteln och stiftsnämnderna disponerade lokaler,

2) avkastningen av sysslomännens boställsjordar, boställsvåningar och lönefonder, därvid vissa övergångsbestämmelser skola gälla under de nuvarande befattningshavarnas tjänstetid, samt

3) inkomster av visning av domkyrkorna och deras samlingar, i den mån avgifter härför utgå, samt av kyrkas upplåtande till konserter och dylika icke kyrkliga ändamål.

Ersättning för domkyrkas upplåtande till kyrkliga förrättningar samt avgifter för användning av inventarier och klockor m. m. tillföras däremot församlingen, allt i den mån sådana avgifter komma att uttagas.

För kostnaderna för domkyrkobyggnaden med tomt och plantering skall domkyrkokassan svara. Detta skall också gälla utgifterna för anskaffande och underhåll av fast inredning, inventarier och tillbehör till domkyrkan, såsom orgel, klockor, bänkar, predikstol, altare, altarskåp och tavlor, anordningar för uppvärmning och belysning ävensom epitafier och gravmonument. Vidare bör av domkyrkokassan bestridas kostnaden för vakthållning vid visning av domkyrkan, dess samlingar och dyrbarheter samt för tornurets skötsel. Därest domkyrkans tomt utnyttjas såsom allmän plats, bör kostnaden för vården och underhållet skäligen bestridas av den borgerliga kommunen. Domkyrkokassan bör även svara för kostnaden för domkyrkokostyrelsen och dess befattningshavare.

De äldre domkyrkornas utgifter skola i första rummet bestridas av domkyrkornas egna inkomster. Vad som härutöver erfordras för kyrkornas vård och underhåll skall vid dessa kyrkor — med undantag av Lunds domkyrka — bekostas av staten och domkyrkoförsamlingarna. Staten, i vars anslag de förutvarande tiondeersättningarna ingå, bör vara den som i särskild grad uppbär ansvaret för domkyrkornas underhåll, men församlingarna, vilka få använda domkyrkorna som församlingskyrkor, böra även lämna bidrag till underhållet. De sakkunniga hava ansett, att domkyrkoförsamlingens bidrag skall motsvara ungefär vad församlingen, med beaktande av dess folkmängd och skattekraft, skulle haft att utgiva för en för församlingen avpassad kyrka med tillhörande utrustning. Med utgångspunkt härifrån föreslås, att församlingens bidragsbelopp bör bestämmas till hälften av det erforderliga tillskottet och begränsas att högst motsvara en utdebitering inom församlingen av 2 öre för skattekrona. Resten utfylles av statsmedel.

De årliga anslagen till domkyrkornas underhåll böra bestämmas till så stora belopp, att även rätt omfattande reparationsarbeten må kunna utan tillgripande av extra anslagsåtgärder bestridas av de årliga anslagen. För de större restaureringsarbetena, som icke kunna betalas med de årliga anslagen, få liksom nu engångsanslag beviljas. De sakkunniga förutsätta, att även de större restaureringsarbetena skola bekostas i främsta rummet av staten och domkyrkoförsamlingarna, men fördelningen av kostnaderna får bestämmas för varje gång.

Samtliga andra löpande kostnader vid domkyrkorna än för deras underhåll, såsom för uppvärmning, belysning, sotning, renhållning, vattenavgifter samt elektrisk ström för orgel och ringning, skola bestridas av församlingarna. Vederbörande församling skall vidare, såsom redan i allmänhet tillämpas, betala avlöningen till sådana i domkyrkan tjänstgörande befattningshavare, vilka i huvudsak utföra tjänst åt församlingen, nämligen organist, kantor, klockare, vaktbetjäning, ringare, eldare etc.

Vissa kostnader, vilka för närvarande åligga domkyrkorna för tillhandahållande av lokal och möblering m. m. åt domkapitel samt bidrag till under-

håll av biskopshus, skola utom vid Lunds domkyrka övertagas av statsverket, respektive kyrkofonden. I samband med att domkyrkorna befrias från underhållet av biskopshusen skola vissa biskopshusfonder och markersättningsmedel från biskopsgårdar överföras till kyrkofonden.

Bestämmelserna om statens och domkyrkoförsamlingarnas bidragsskyldighet till de äldre domkyrkorna böra liksom de grundläggande stadgandena om domkyrkostyrelserna erhålla kyrkolags natur. Utgifts- och inkomststater för dessa domkyrkor skola liksom nu fastställas av Kungl. Maj:t för viss tidsperiod, förslagsvis fem år. Genom staternas fastställande bliva statsverkets och domkyrkoförsamlingarnas bidrag efter vid varje tillfälle föreliggande behov bestämda till beloppen.

De sakkunniga föreslå icke någon ändring i nuvarande ordning för användande av Lunds domkyrkokassas medel. I princip bör dock domkyrkoförsamlingen i fråga om skyldighet att lämna bidrag till domkyrkan anses likställd med övriga domkyrkoförsamlingar, så att, om i en framtid domkyrkans ekonomiska ställning skulle föranleda därtill, sådant bidrag bör kunna uttagas av församlingen.

Tiondeersättningarna till de *yngre* domkyrkorna skola i enahanda ordning som ersättningar till de äldre domkyrkorna utbytas mot bestämda statsanslag. Dessa anslag skola utbetalas till församlingarna. Luleå domkyrka och Stockholms Storkyrka skola såsom ersättning för kyrkornas upplåtande för biskopliga förrättningar tilldelas vissa smärre statsanslag. Till vård och underhåll av biskopsinsignierna (biskopens skrud) i de yngre stiften skola särskilda mindre anslag ställas till domkapitlens förfogande. Vid de äldre domkyrkorna ingå bidrag härtill i statsanslagen, som ersätta tiondegottgörelsen. De anslag, som vid de yngre stifts kyrkorna skola från statsverket utgå till vederbörande församlingar, kunna givetvis i händelse av behov och förändrade förhållanden göras till föremål för statsmakternas omprövning.

Enligt av de sakkunniga upprättade förslag till stater för de äldre domkyrkorna skulle, sedan organisationen blivit i allo genomförd, de årliga statsanslagen till domkyrkorna komma att uppgå till 52 250 kronor och domkyrkoförsamlingarnas bidrag till 34 550 kronor. För statsverkets (inbegripet kyrkofondens) del komma härtill omkring 25 000 kronor genom överflyttningen av domkyrkornas skyldighet att tillhandahålla lokaler för domkapitlen och bidraga till underhåll av biskopshusen. Anslagen till de yngre stifts kyrkorna föreslås till 15 500 kronor. Till vård och underhåll av biskopsinsignier upptagas tillhoppa 1 800 kronor. Sammanlagt skulle kostnaderna för statsverket (inbegripet kyrkofonden) sålunda uppgå till 94 550 kronor. Då de till indragning föreslagna tiondeersättningarna till de äldre domkyrkorna och deras sysslomän samt till de yngre stifts kyrkorna jämte statsanslaget till Visby stifts kyrka kunna beräknas till 70 700 kronor, skulle alltså för statsverket (med kyrkofonden) uppstå en merutgift av 23 850 kronor för år.

Bland de sakkunniga hava beträffande vissa frågor olika meningar gjort sig gällande.

Herrar Edling och Enochsson föreslå, att särskild domkyrkostyrelse skall bibehållas vid Karlstads domkyrka och Kalmar förutvarande domkyrka.

Herr Holmbäck anser, att frågan om stadigvarande anställande av arkitekt vid Uppsala domkyrka bör upptagas till slutlig prövning först efter slutförandet av domkyrkans restaurering.

Herr Skoglund föreslår, att förvaltningen jämväl av Lunds domkyrkas fastigheter övertages av stiftsnämnden.

Bil. A.

(Jfr sid. 26.)

Redogörelser rörande de särskilda domkyrkorna.

Beträffande förvaltningens allmänna anordnande vid domkyrkorna hänvisas till vad därom anförts i kap. I i betänkandet. I nedanstående redogörelser upptagas endast uppgifter hänförliga till de särskilda domkyrkorna.

Uppsala domkyrka.¹

Domkyrkans tillkomst.

Nuvarande domkyrkan i Uppsala anses hava börjat anläggas på 1200-talet och till största delen uppförts inom påföljande århundrade. Tidigare var domkyrkan belägen i Gamla Uppsala, men efter ett år 1258 lämnat påvligt tillstånd och i enlighet med beslut på herremöte i Söderköping år 1270 flyttades kyrkan och biskopssätet till handelsplatsen Östra Aros eller nuvarande Uppsala. Medel till den nya kyrkobyggnaden synes i betydande omfattning hava erhållits genom enskildas gåvor och testamenten i fast och lös egendom ävensom av anslag av fattig- och kyrkotionden. Upprepade avlatsbrev utfärdades för dem, som lämnade bidrag till kyrkobyggnaden. Invigningen ägde rum år 1435.

Det område, varå domkyrkan vid dess förflyttning till nuvarande Uppsala förlades, synes hava tillhört Heliga Trefaldighets församling, vilken hade särskild sockenkyrka.

Domkapitel synes hava funnits redan under den tid domkyrkan låg i Gamla Uppsala, men det reorganiserades och utvidgades efter flyttningen.

Domkyrkans förvaltningsorgan.

Under tydlig inverkan av stadgan av år 1619 om förvaltning av stadskyrkorna infördes för Uppsala domkyrka år 1638 en förvaltningsorganisation, som innebar medverkan från församlingen. Enligt stadgan skulle i städerna två av borgerskapet väljas till kyrkoföreståndare, vilka under kyrkoherdens uppsikt skulle handhava kyrkans inkomster och vården av kyrkobyggnaden. Mot bakgrund av denna delaktighet för borgerskapet i kyrkoförvaltningen torde man hava att se de särskilda ordningsföreskrifter, kallade »domkyrkans skrå», för förvaltningen av Uppsala domkyrka, vilka år 1638 antogs av ärkebiskopen, domkapitlet, kyrkoherden i domkyrkoförsamlingen, landshövdingen samt borgmästare och råd i Uppsala.² Kyrkans föreståndare skulle enligt sagda föreskrifter vara kyrkoherden, en teologie professor, sysslomannen samt två kyrkvårdar av borgerskapet. Det nya

¹ Redogörelserna rörande domkyrkorna i Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Göteborg, Visby och Kalmar hava utarbetats av kammarrådet H. Skoglund, rörande Lunds domkyrka av domkyrkokamreraren E. Grönquist samt rörande Karlstads, Härnösands och Mariestads domkyrkor av kanslirådet L. Häggqvist.

² Intagna i Uppsala kyrkofullmäktiges tryck 1934.

organet kom så småningom att benämnas domkyrkorådet. Föreståndarna skulle hava var sin nyckel till kyrkans kista, där kyrkans penningar, silver och bästa lösöre ävensom räkenskapsböcker över kyrkans fasta och lösa egendom samt kyrkans inkomster och utgifter skulle förvaras. Föreståndarna eller två av dem skulle avgöra dagligen förefallande ärenden. Betydelsefullare saker skulle hänskjutas till ärkebiskopen eller domkapitlet, vilka efter kyrkoordningen hade uppseende över kyrkan.

Kyrkans inkomster av olika slag uppräknas i ordningsföreskrifterna. Först upptagas domkyrkotunnorna »till all förnämlig byggning», för vilka sysslomannen skulle avlägga räkenskap till ärkebiskopen och sedan till Kungl. Maj:t i räknekammaren. De övriga eller de s. k. ovissa inkomsterna utgjordes av avkastningen av kyrkans fastigheter, tomtören, testamenten samt avgifter för lägerstäder, klockor, bänkrum och gravkor. Tomtörena och avgälderna av kyrkans fastigheter skulle bestämmas av föreståndarna samt uppbäras av sysslomannen och användas till husens underhåll och förbättring. Beloppen av övriga avgifter fastställdes i föreskrifterna; uppbörden av dessa inkomster samt av avgifter för kyrkans kläder skulle handhavas av föreståndarna. Med de ovissa inkomsterna skulle klockaren och klockställaren avlönas samt bekostas underhåll av klockor och klocksträngar och inköp av vin, oblater och ljus. Redovisning för föreståndarnas förvaltning skulle ske inför ärkebiskopen, kyrkoherden och borgmästaren.

Vidare stadgades viss dagsverksskyldighet att utgå av stadens borgare till domkyrkans underhåll. När stort arbete var för handen, skulle envar av stadens borgare utgöra åtminstone ett dagsverke om året till domkyrkan och, om en kyrkklocka rämnade, skulle stadens invånare bidra med dagsverken och annat. Huruvida dylik arbetskyldighet utgjorts, är dock ovisst.

I anledning av en av prästerskapet i Uppsala stift hos Kungl. Maj:t gjord framställning om fastställelse av domkyrkans skrå, förklarade Kungl. Maj:t i resolution den 17 februari 1640, att bestämmelser i detta hänseende borde bli gällande för samtliga domkyrkor och att föreskrifterna rörande skrået först skulle överses av vissa personer, som Kungl. Maj:t ville förordna. Huruvida sådan översyn eller någon fastställelse av skrået ägt rum, har icke kunnat utrönas, men synes däri införda stadganden hava länt till efterrättelse. År 1648 utfärdades emellertid ny stadga av i huvudsak enahanda innehåll som 1638 års. En av länsbokhållaren Anders Höök hos kammarkollegium gjord förfrågan, huruvida vid granskningen av domkyrkans räkenskaper domkyrkans skrå skulle lända till efterrättelse, besvaras av kammarkollegium den 3 mars 1697 på det sätt, att, som däri införda stadganden voro till god ordning och kyrkans nytta samt allenast gällde domkyrkans enskilda inkomster men ej av det allmänna anslagna medel, stadgandena borde efterlevas av vederbörande.

Enligt 1686 års kyrkolag skulle biskopen tillika med domkapitlet vårda sig om »domkyrkornas inkomster, inventarier, jord, gårdar, hus, byggningar, penningar och räkenskap och helst vad dem angår». Den år 1638 beslutade särskilda organisationen för Uppsala domkyrkas vård och förvaltning har trots nämnda bestämmelse i kyrkolagen ägt bestånd. Uppsala borgerskaps rätt att deltaga i förvaltningen hade bekräftats av Kungl. Maj:t år 1680, och tydligen har ansetts, att denna förmån för Uppsala stad icke upphävts av kyrkolagen.

Under 1700-talet bestod domkyrkorådet av ärkebiskopen, landshövdingen, domprosten, en professor samt två av borgerskapet; mindre betydelsefulla ärenden synas dock handlagts av en mindre delegation, bestående av domprosten och kyrkovårdarna.

Efter tillkomsten av kungl. förordningen den 29 augusti 1843 om kyrkoråd, enligt vilken kyrkorådet skulle handhava kyrkodisciplinen och vad till religionens och sedernas vård hörde, ombildades domkyrkorådet till den s. k. domkyrkoförvaltningen eller styrelsen för domkyrkans ekonomi. Denna förvaltning, vilken handlade frågor rörande domkyrkans underhåll och ekonomi och intog en mellanställning

mellan sysslomannen och domkapitalet, upphörde 1864, sedan kyrkostämman i domkyrkoförsamlingen utsett kyrkoråd i enlighet med bestämmelserna i kungl. förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämma och kyrkoråd. Därefter har vården och förvaltningen av domkyrkan och dess ekonomi uteslutande handhåfts av domkapitlet och sysslomannen, till dess en form för medverkan från kyrkoförsamlingens sida tillskapades år 1935 genom inrättande av den s. k. domkyrkonämnden. Nämndens uppgifter äro emellertid i huvudsak av rådgivande och beredande art, och någon självständig beslutanderätt tillkommer icke nämnden. Enligt ett av Kungl. Maj:t den 15 december 1944 fastställt reglemente består domkyrkonämnden av domprosten och stiftssekreteraren samt två av domkapitlet och tre av församlingen valda ledamöter.

Domkyrkans ställning i ekonomiskt hänseende.

Förhållandet till staten.

Efter indragning av domkyrkgodset till kronan i anslutning till reformationen tillgodosågs domkyrkans nödtorftiga underhåll av kronan medelst tiondeanslag, vilka enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 november 1572 fixerades till en tunna spannmål från varje socken inom stiftet, de s. k. domkyrkotunnorna. Anslaget ökades sedermera genom kungl. brev den 24 mars 1584 till två tunnor av varje socken, vilket bekräftades genom kungl. brev den 23 februari 1587. Vid Härnösands stifts utbrytning från Uppsala stift till eget stift uppkom fråga om överflyttning av domkyrkotunnorna från socknarna i det nya stiftet till Härnösands kyrka, men Uppsala domkyrka bibehölls vid domkyrkotunnorna från samtliga socknar inom det ursprungliga stiftet.

För domkyrkans återuppbyggnad efter en domkyrkan övergången brand föreskrev Kungl. Maj:t den 19 maj 1572 vissa åtgärder, varjämte såsom bidrag härtil anvisades kontanta belopp av statsmedel samt in natura virke och koppar m. m. ävensom kronodagsverken. Ytterligare anslag till domkyrkan har skett, i det enligt kungl. brev den 3 december 1619 en domkyrkotunna från varje socken i hela riket beviljats till täckande av domkyrkans torn med koppar. Tillika hava bötesmedel ställts till förfogande (kammarkollegii brev den 26 januari 1622). Vidare anvisades genom kungl. brev den 31 juli 1646 tre tunnland kronoåker inom Uppsala stad till lönejord åt sysslomannen. År 1702 utsattes domkyrkan för ännu en brand. Till återuppbyggnad av kyrkan beviljades genom kungl. brev den 26 november 1702 en rikskollekt, och genom kungl. brev den 30 november 1702 anvisades bötes- och tullmedel. Med dylika medel synes över hälften av kostnaderna för domkyrkans återuppbyggnad hava bestritts. Bidrag lämnades även av enskilda i form av gåvor. Rikskollekt till domkyrkans understöd synes även sedermera hava medgivits (kungl. brev den 27 oktober 1742). Till en på 1880-talet verkställd stor restaurering anslags statsmedel om sammanlagt 430 000 kronor. Slutligen har till pågående skyddsarbeten å och begynnande restaurering av domkyrkan hittills av statsmedel anvisats sammanlagt omkring 840 000 kronor, därav vid 1949 års riksdag 338 000 kronor.

Stat för domkyrkan fastställdes av Kungl. Maj:t första gången den 19 oktober 1695. I staten upptogs endast de inkomster och utgifter, vilka enligt »domkyrkans skrå» skulle handhavas av sysslomannen, eller sålunda inkomst av domkyrkotunnorna, tomtören och hyror av domkyrkans tomter, hus, gårdar, trädgårdar och källare, »som med möjligaste flit sökes att uthyras till kyrkans bästa och fördel, blivandes ingen efterlåtet dem att åbo utan emot årlig hyra». Tidigare synas domkyrkans hus innehafts utan hyra av kyrkans och konsistoriets befattningshavare. Med nämnda inkomster skulle enligt staten bestridas *dels* avlöning till sysslomannen — vilken utom kontant lön skulle åtnjuta fria husrum i kyrkans

hus samt avkastningen av en domkyrkojord — konsistorienotarien, en konsistoriepedell och en klockställare, *dels* expensmedel till domkapitlet, *dels ock* till domkyrkans byggnad och vidmakthållande vad som av inkomsten återstod efter avdrag av nämnda till bestämda belopp upptagna utgiftsposter.

I staten icke upptagna inkomster — avgifter för lägerstäder, gravkor, klockor och bänkrum samt för kyrkans klädsel — ingingo icke i sysslomannens redovisning utan disponerades av domkyrkorådet till utgifter, som i huvudsak hade sammanhang med gudstjänsten samt kyrkans inventarier och inredning. Dessa inkomster kallades »invärtes» medel till skillnad mot domkyrkotunnorna och avkastningen av fastigheterna, vilka inkomster benämndes »utvärtes» medel.

Den principiella skillnaden mellan »utvärtes» och »invärtes» medel var tydligen den, att de utvärtes anvisats av Kungl. Maj:t till domkyrkans underhåll och dess befattningshavares avlöning, under det att de invärtes erlades av stadens invånare. Denna skillnad med avseende å domkyrkans medel synes ock hava tagit sig uttryck i bestämmanderätten över medlen, i det domkapitlet i regel beslutit om de utgifter, som skulle bestridas av de utvärtes medlen, samt domkyrkorådet över utbetalningar av de invärtes medlen, ehuru någon skarp gräns mellan domkapitlets och domkyrkorådets befogenheter icke torde hava iakttagits.

Domkyrkans avkomstgivande fastigheter utgöras av domkyrkosysslomannen tidigare på lön anslagna, numera till domkyrkan indragna boställsgård och boställsjord samt de i anslutning till domkyrkobyggnaden belägna domtrapphusen med vice pastorshuset och gamla domkapitelshuset. Dessa fastigheters underhåll och övriga utgifter för deras förvaltning bestridas av den från fastigheterna härflytande inkomsten och andra domkyrkans tillgångar.

Från berörda fastigheter hava följande försäljningar ägt rum, nämligen:

1) två områden från sysslomansgården för köpeskillingar om tillhopa 12 738 kronor 66 öre enligt kungl. brev den 22 juni 1892 och den 12 april 1901,

2) ett område invid S:t Eriks torg till Uppsala stad för 25 000 kronor enligt kungl. brev den 12 oktober 1906 och

3) ett område från sysslomansjorden, att användas till tomt för folkskoleseminarium, för 52 063 kronor enligt kungl. brev den 10 juni 1912.

Av ålder hava kostnaderna för domkapitlets verksamhet, såsom tillhandahållande av lokaler för dess sammanträden, avlöning åt domkapitlets befattningshavare samt expensmedel, bekostats av domkyrkans tillgångar. Detta torde sammanhänga med domkyrkan såsom biskopens och domkapitlets kyrka. Även efter reformationen bestredes berörda kostnader av domkyrkans medel. Såsom ovan nämnts upptogs sålunda i 1695 års stat lön åt konsistorienotarien och en konsistoriepedell samt visst belopp till domkapitlets behov av papper, bläck, vax, ved och andra förnödenheter, varjämte sedermera tillkom ett avlöningsanslag till konsistorieamanuensen. Lokal för domkapitlet tillhandahölls i ett domkyrkan tillhörigt, vid domkyrkoplanen beläget hus. Sedermera hava avlöningarna till domkapitlets befattningshavare helt överflyttats å statsverket (Kungl. Maj:ts beslut den 10 juni 1912 och den 19 juni 1919). Skyldigheten att tillhandahålla lokal innefattade tidigare jämväl bekostande av lokalernas möblering, uppvärmning, belysning, renhållning och städning. Av dessa kostnader har domkyrkan befriats från kostnaderna för möblering, belysning, renhållning och städning (Kungl. Maj:ts beslut den 19 juni 1919 och den 31 maj 1934), men kvar står skyldigheten att bekosta lokalens uppvärmning.

För beredande åt domkapitlet av utökade och förbättrade expeditionslokaler genom ombyggnad av det nuvarande domkapitelshuset för en beräknad kostnad av 54 000 kronor beviljades domkyrkan av 1938 års riksdag en årlig hyresersättning av statsmedel att utgå i 20 år till ett belopp av 4 000 kronor, motsvarande amortering och förräntning av nyssnämnda kostnadsbelopp.

Den nuvarande ärkebiskopsgården har jämlikt kungl. brev den 14 september 1692 till sitt ändamål inköpts för statsmedel. Genom kungl. resolution den 19 december 1682 hade förordnats, att ärkebiskopsgården för framtiden skulle underhållas av domkyrkans medel. Men i anledning av en av ärkebiskopen gjord framställning, att i enlighet härmed medel av domkyrkan måtte anordnas till en då nödvändig reparation av ärkebiskopsgården, föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 16 januari 1696, att den då ifrågasatta reparationen skulle bekostas av statsmedel, men att därefter ärkebiskopen skulle av egna medel underhålla gården. I 1695 års stat för domkyrkan hade icke heller upptagits någon post för byggnad eller underhåll av biskopsgården.

Med föranledande av en i prästerskapets privilegier av år 1723 intagen föreskrift, enligt vilken till reparation av biskopsgårdarna i städerna bidrag skulle utgå av domkyrkorna, anhöll domkapitlet Uppsala i skrivelse till kammarkollegium den 30 juni 1726, att 16 tunnor spannmål av domkyrkotunnorna skulle anslås till ärkebiskopsgårdens underhåll. Något beslut på denna framställning synes emellertid icke ha meddelats. I allt fall synes underhållet av biskopsgården för framtiden bestritts av domkyrkans medel, och en av ärkebiskopen år 1732 hos Kungl. Maj:t gjord framställning, att kostnaderna för en omfattande ombyggnad av ärkebiskopsgården skulle på grund av bristande tillgång hos domkyrkan få bestridas av statsmedel, blev allenast i så måtto bifallen, att kostnaderna fingo förskotteras av statsmedel att framdeles ersättas av domkyrkomedlen.

I samband med fastställande genom kungl. brev den 26 november 1897 av ny stat för domkyrkan skedde såtillvida en begränsning i domkyrkans skyldighet härutinnan som föreskrift meddelades, att vid reparation av större omfattning å biskopshuset och domkapitlets expeditjonslokal av domkyrkokassans besparade medel ett belopp av högst 3 000 kronor för varje tillfälle finge användas till dessa ändamål i den mån, med hänsyn till kassan åliggande utgifter i övrigt, tillgång därtill förefunnnes. Domkyrkans utgifter härför synas emellertid icke hava kunnat begränsas till angivna belopp, utan efter Kungl. Maj:ts särskilda medgivanden hava avsevärt större belopp tagits i anspråk av domkyrkans medel särskilt till åren 1901—1902 företagen ombyggnad av ärkebiskopsgården (kungl. brev den 8 maj 1903). Till möblering av tre rum och en hall i våningen en trappa upp i ärkebiskopshuset har Kungl. Maj:t genom beslut den 5 februari 1915 och den 3 maj 1918 anvisat ett belopp av 8 147 kronor 55 öre av domkyrkans medel, under villkor att de inköpta möblerna redovisades bland övriga domkyrkan tillhöriga inventarier.

På grund av nödvändigheten att i möjligaste mån nedbringa domkyrkans utgifter för mera underordnade ändamål upphävdes i samband med fastställande den 31 maj 1934 av ny stat befogenheten för domkapitlet att intill ett belopp av 3 000 kronor använda domkyrkans medel till större reparationer å ärkebiskopshuset och domkapitelslokalen, och i nämnda stat upptogs endast mindre belopp av förslagsanslags natur till underhåll härav.

Till större reparationer å biskopshuset hava vid särskilda tillfällen anslag beviljats jämväl ur förutvarande biskopslöneregleringsfonden och av skogsförsäljningsmedel från de biskopen tidigare anslagna löningshemmanen (kungl. brev den 28 juni 1901, den 18 oktober 1901, den 4 april 1902 och den 28 juni 1935).

Kyrkofonden skall numera i princip bekosta byggande och underhåll av biskop anvisad tjänstebostad, dock att domkyrkans skyldighet att deltaga i dylik kostnad kvarstår. I gällande stat för Uppsala domkyrka är för detta ändamål upptaget ett belopp av 1 500 kronor för år, och synas domkyrkans utgifter för samma ändamål icke avsevärt hava överstigit detta belopp.

Sedan 1937 uppbär domkyrkan hyra för ett garage i en flygelbyggnad till ärkebiskopsgården, vilken flygelbyggnad emellertid ingår i den till ärkebiskopen enligt Kungl. Maj:ts beslut den 9 april 1937 anslagna bostadsförmånen men blivit av ärkebiskopen utan ersättning upplåten till domkyrkans disposition. Hyra för en till ärkebiskopsgården hörande vaktmästarbostad ingår däremot till kyrkofonden.

Förhållandet till domkyrkoförsamlingen.

Sedan församlingen fått disponera domkyrkan såsom sockenkyrka, synas avgifter av församlingens medlemmar för bänkrum, kyrkans kläder, lägerstäder, gravkor och klockringning vid begravningar använts till utgifter, vilka haft avseende å själva gudstjänsten, såsom anskaffande av vin, oblater, ljus samt avlöning till kyrkans betjäning. För sysslomannens bestyr att hålla aftongudstjänster synes staden hava anslagit viss lönejord. Enligt av Kungl. Maj:t den 19 oktober 1695 fastställd avlöningsstat för Uppsala stad åtnjöt nämligen sysslomannen för detta bestyr skattefritt åtta av stadens åkrar.

Efter tillkomsten av 1862 års kyrkostämmoförordning förordnade Kungl. Maj:t den 31 december 1868 i samband med fastställande av ny stat för domkyrkan, att kollekt och avgifter för ringklockors begagnande vid begravningar skulle ingå till domkyrkans under domkapitlets vård stående kassa, men att avgifter för bänkhjor och för begagnande av likvagn samt inkomst av försäljning av gravplatser skulle ingå till domkyrkoförsamlingens kassa. Därför befriades domkyrkan från kostnaderna dels för avlöning av församlingens prästerskap, klockare, organist, kantor, orgeltrampare och ringare, vilka kostnader efter tillkomsten av 1695 års stat på grund av Kungl. Maj:ts eller domkapitlets beslut kommit att åvila domkyrkans kassa, dels ock för lyshållning, vin och oblater, vilka kostnader ansågos böra åligga församlingen att bestrida. Numera uppbäras kollekterna av församlingen emot ett till 50 kronor årligen bestämt ersättningsbelopp till domkyrkan. Jämväl avgifterna för ringklockor uppbäras av församlingen, som avlönar för ringningen anställd personal, varemot församlingen inlevererar behållningen å avgifterna till domkyrkans kassa.

Till den stora ombyggnaden av domkyrkan på 1880-talet bidrog domkyrkoförsamlingen med ett belopp av 200 000 kronor, varjämte genom insamling av enskilda skänktes 133 000 kronor.

Vidare har domkyrkoförsamlingen bestritt eller lämnat bidrag till kostnaderna för anordnande av värmeledning, elektrisk belysning och klockringning samt vattenledning, hörapparater och högtalaranläggning. Till hälften med domkyrkan har församlingen betalat annuiteten för ett för Ansgarskapellets anordnande i domkyrkan upptaget lån å 80 000 kronor, vilket numera slutbetalats. Dessutom bidrager domkyrkoförsamlingen till underhåll av domkyrkoplanteringen med ett belopp av för närvarande 3 500 kronor om året samt bestrider utgifterna för gudstjänsthållningen samt domkyrkans uppvärmning, belysning, renhållning, sotning och vattenavgifter. Däremot utgår icke något anslag av församlingen till domkyrkobyggnadens underhåll.

Andra domkyrkans befattningshavare än sysslomannen, tillsyningsmannen, klockställaren och en språkkunnig portvakt avlönas helt och hållet av församlingen, varförutom denna bidrager dels till avlöningen av nämnda portvakt med 1 200 kronor om året jämte rörligt tillägg samt dels med 600 kronor om året såsom bidrag till pension åt en förutvarande portvakt.

Församlingens inkomster och utgifter sammanhörande med domkyrkan hava uppgått till följande belopp i medeltal för åren 1936—1945 samt för 1945:

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Inkomster.</i>		
Avgifter för klockringning	1 741: 90	1 803: —
Avkastning av domkyrkans stadsåkrars försäljningsfond m. m. ¹	278: 93	336: 07
Summa kronor	2 020: 83	2 139: 07

¹ Angående nämnda fond se vidare sid. 113.

<i>Utgifter.</i>	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
Avlöning av befattningshavare, som tjänstgöra i domkyrkan (med undantag av prästerskapet)	29 792: 96	33 961: 86
Omkostnader för domkyrkobyggnaden		
a) underhåll	—	—
b) uppvärmning och belysning	16 986: 47	22 838: 58
c) vård och underhåll av domkyrkoplanteringen (bidrag)	2 800: —	3 500: —
d) övriga utgifter	1 626: 79	2 363: 62
Omkostnader för inventarier i domkyrkan (högtalaranläggning)	1 024: 17	1 429: 12
Utgifter för gudstjänsthållningen	11 568: 26	14 954: 74
Amortering av kostnaden för Ansgarskapellet (slutbetalad år 1945)	3 209: 65	3 209: 65
Summa kronor	67 008: 30	82 257: 57

Domkyrkans befattningshavare.

Å domkyrkans stat äro anställda sysslomannen, en tillsyningsman och en klockställare samt, med bidrag från domkyrkoförsamlingen, en språkkunnig portvakt ävensom extra vaktpersonal vid domkyrkans samlingar.

Annan instruktion för sysslomannen än bestämmelsen i 26 kap. kyrkolagen finnes icke utfärdad. Sysslomannen, som icke har annan allmän tjänst, åligger att hålla varannan aftongudstjänst i domkyrkan, att hava tillsyn och vård över domkyrkobyggnaden, domkyrkans inventarier och samlingar samt domkyrkans fastigheter, innefattande bland annat 16 hyreslägenheter, att hava ansvar och vård om kyrkans kassa och fonder ävensom att utöva förmanskap över domkyrkans övriga befattningshavare. Dessutom är sysslomannen sekreterare och föredragande i domkyrkonämnden. Sysslomannen skall tillika utarbета yttranden och utredningar i frågor, som röra domkyrkans ekonomi och förvaltning, samt tillhandagå myndigheter och forskare m. fl. med allehanda upplysningar och i vissa fall visning av domkyrkan och dess samlingar, vilka senare nyordnats och åtnjuta europeisk ryktbarhet.

Sysslomannens löneförmåner å domkyrkans stat utgöra, förutom i domkyrkan tillhörig fastighet inrymd fri bostad — omfattande kök och 8 rum, varav ett skall användas som expeditiionslokal — jämte värme, kontant lön till ett belopp av 5 000 kronor, två ålderstillägg å vardera 400 kronor, samt dyrtids- och kristillägg i enlighet med de grunder, som blivit eller bliva av Kungl. Maj:t fastställda att gälla för sådana tillägg för befattningshavare i statens tjänst, vilka åtnjuta s. k. oreglerad avlöning. Dessutom uppbär sysslomannen särskild ersättning för aftonsångspredikningar med ett belopp av cirka 180 kronor om året av avkastningen av den under domkapitlets vård stående domkyrkans stadsåkrars försäljningsfond.

Tillsyningsmannen, vilken såsom ringarålderman uppbär lön av församlingen, åtnjuter av domkyrkan, förutom fri bostad med värme, ett årligt arvode av högst 3 500 kronor ävensom särskild ersättning för vakttjänst med 200 kronor om året. Klockställaren uppbär arvode av 360 kronor om året. Avlöningen till den språkkunnige portvakten liksom till den extra vaktpersonalen är icke upptagen i domkyrkans avlöningsstat utan bestrides av avgifterna för domkyrkans visning (den s. k. visningskassan), varav i staten redovisas endast nettoinkomsten.

Domkyrkans tillgångar.

Fastigheter.

	Taxeringsvärde
Domkyrkobyggnaden	3 284 000: —
Stadsägan nr 724, bebyggd med domtrapphuset, domkapitelshuset, vice pastorshuset och gamla domkapitelshuset	216 000: —
Tomten nr 4 i kv. Rudan (f. sysslomansgården), dels bebyggd med ett 2-vånings stenhus och ett trähus, dels utgörande öppen trädgårdstomt	156 000: —
Stadsägan nr 121 + 574 (f. sysslomansjorden), obebyggd	89 600: —
Summa kronor	3 745 600: —

Anm. Av ekonomihuset nr 4 å ärkebiskopsgården disponerar domkyrkan viss del. Inom den till ärkebiskopens tjänstebostad jämlikt kungl. brev den 9 april 1937 i övrigt upplåtna delen av nämnda byggnad har ärkebiskopen till domkyrkan upplåtit ett garage.

Donationsfonder.

	Den 1/7 1946
Leijonhufvudska donationen (till underhåll av det s. k. Sturekoret samt till domkyrkans »heder och zierat»)	127 604: 18
E. Janssons gåvo- och gravmedel (till underhåll av familjegrav å Uppsala kyrkogård samt till domkyrkans och dess egna inventariers underhåll eller kyrkans prydnad)	5 015: 70
J. E. Stranenskys gåvo- och gravmedel (till underhåll av grav å Uppsala kyrkogård)	1 104: 45
Magnus Stenbocksmedlen (till en minnesvård i Uppsala domkyrka över fältmarskalken Magnus Stenbock)	30 235: 13
Skulpturfonden (för uppsättande av skulpturarbeten i domkyrkans koromgång)	3 150: 34
Anton Niklas Sundbergs och Clara Sundbergs domkyrkofond (till bidrag till domkyrkans förskönande genom konstnärliga arbeten)	178 579: 48
Strömerska gravmedlen m. fl.	399: 74
Summa kronor	346 089: 02

Anm. Domkyrkoförvaltningen omhänderhar dessutom en fond för understöd till enskilda (Cronströmska fattigmedlen).

Andra fonderade medel.

Domkyrkans stadsåkrars försäljningsfond, utgörande 15 % av vissa försäljnings- och expropriationsmedel från f. sysslomansjorden (stadsägan nr 121 + 574)	10 074: 55
Visningskassan (influtna avgifter för visning av domkyrkan)	10 520: 15
Grundfonden	138 444: 11
Summa kronor	159 038: 81

Övriga kontanta tillgångar.

Medel inestående i bank	15 662: 30
-------------------------------	------------

Från tomten nr 4 i kvarteret Rudan (f. sysslomansgården) hava, såsom ovan nämnts, försålt vissa områden för tillhoppa 12 738 kronor 66 öre och från stadsågan nr 121 + 574 (f. sysslomansjorden) ett område för 52 063 kronor. Beträffande dispositionen av de vid nämnda försäljningar uppkomna försäljningsmedel jämte tidigare influtna expropriationsmedel för ett år 1873 exproprierat område från f. sysslomansjorden förordnades genom kungl. brev den 10 juni 1912 och den 28 mars 1913 följande. De från f. sysslomansgården influtna försäljningsmedlen ävensom 85 % av försäljnings- och expropriationsmedlen från f. sysslomansjorden skulle förenas med domkyrkans grundfond, varav räntan tillsvidare skulle ingå till domkyrkans s. k. egna kassa för att användas för de ändamål, som blivit uti domkyrkans stat fastställda eller framdeles kunde komma att av Kungl. Maj:t bestämmas, med iakttagande att $\frac{1}{10}$ av den å grundfonden upplöpande årliga räntan skulle läggas till kapitalet. Återstående 15 % av sistnämnda medel, motsvarande den beräknade andel, varmed de till sysslomannen av staden Uppsala i ersättning för uppehållande av aftongudstjänsterna anslagna åkrar ansågs ingå i lönejordens hela komplex, skulle avsättas till en särskild fond (domkyrkans stadsåkrars försäljningsfond) under domkapitlets förvaltning. Slutligen förordnades genom kungl. brev den 2 februari 1917, att domkyrkosysslomannen skulle äga att av ränteavkastningen av sistnämnda fond, sedan $\frac{1}{10}$ lagts till kapitalet, uppbära hälften, dock högst 450 kronor, varmed skulle följa skyldighet att ansvara för varannan aftongudstjänst i domkyrkan. Huru övrig avkastning skulle disponeras därom saknas bestämmelser, men synes den uppbäras av församlingens kyrkokassa.

Beträffande uppkomsten och naturen av den ovannämnda s. k. grundfonden har inhämtats följande. Grundfonden synes hava tillkommit år 1898, i det i nämnda års räkenskaper ett belopp av 34 000 kronor av behållningen i domkyrkans kassa (»egna kassan») bokförts såsom »grundfond», till vilken följande år lades ytterligare 11 000 kronor. Utom de försäljningsmedel, som enligt ovanberörda kungl. brev av 1912 och 1913 tillfördes fonden, hade tidigare till denna lagts ett belopp av 25 000 kronor, utgörande köpeskillingen för ett till Uppsala stad jämlikt kungl. brev den 12 oktober 1906 försålt område invid S:t Eriks torg. Fonden har sedermera med Kungl. Maj:ts medgivande tagits i anspråk till bestridande av åtskilliga utgifter för domkyrkan. Till verkställande av skyddsarbeten å domkyrkan har medel förskottsvis tagits ur fonden.

Domkyrkans skulder.

	Den $\frac{1}{7}$, 1946
Till Leijonhufvudska fonden	60 253: 50
» Sundbergiska »	38 516: 24
» Grundfonden	64 861: 76
Summa kronor	163 631: 50

Domkyrkans inkomster.

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
<i>Inkomst av fastigheter.</i>		
Domtrapphusen med f. d. vice pastorshuset	13 855: 60	17 518: 40
Gamla domkapitelshuset	5 367: 50	5 400: —
F. sysslomansgården	6 647: 50	6 500: —
F. sysslomansjorden	1 156: 42	2 064: 58
Garage i ärkebiskopsgården	286: 19	414: —
Summa kronor	27 313: 21	31 896: 98
<i>Ersättning för domkyrkotunnor</i>	11 049: 68	14 433: 95

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
<i>Andra statsanslag.</i>		
Hyra (bidrag till reparation) för domkapitelslokalen	4 000: —	4 000: —
	(medeltal för åren 1938/39 —1945/46)	
Till skyddsarbeten å domkyrkan under åren 1938/39 —1944/45 — kronor 470 519: 55	—	—
Summa kronor	4 000: —	4 000: —
<i>Anslag av domkyrkoförsamlingen.</i>		
Bidrag till domkyrkoplanteringen	2 900: —	3 500: —
Kollektersättning	50: —	50: —
Bidrag till avlöning av språkkunnig portvakt m.m.	1 908: 05	2 148: —
Bidrag till reparation av orgeln år 1940/41 kronor 5 180: —	—	—
Summa kronor	4 858: 05	5 698: —
<i>Nettoinkomst av donationsfonderna .....</i>	8 451: 07	9 133: 14
<i>Övriga räntemedel.</i>		
Domkyrkans egna kassa	3 695: 13	1 979: 29
Visningskassan	110: 93	207: 05
Domkyrkans stadsåkrars försäljningsfond (¹ / ₁₀ av ränteavkastningen)	39: 42	40: 14
Grundfonden (ränteinkomsten ingår i ränteposten »domkyrkans egna kassa»)	—	—
Summa kronor	3 845: 48	2 226: 48
<i>Övriga inkomster.</i>		
Avgifter för visning av domkyrkan m. m.	10 285: 06	13 675: 38
Avgifter för klockor	2 316: 70	2 404: —
Tomtören	10: 56	10: 56
Diverse	331: 04	144: —
Summa kronor	12 943: 36	16 233: 94
Domkyrkans utgifter.		
<i>Avlöningar.</i>		
Sysslomannen (förutom bostad in natura)	8 618: 22	9 988: 80
Tillsyningsmannen (förutom bostad in natura)	3 363: 23	4 322: 60
Klockställaren	467: 90	360: —
Språkkunnig portvakt	2 517: 10	2 828: —
Tillfällig vakthållning	1 280: 18	1 532: —
Summa kronor	16 246: 63	19 031: 40
<i>Pensioner och understöd.</i>		
F. d. sysslomannen N. J. Söderberg (medeltal för budgetåren 1936/37—1940/41)	4 929: 60	—
F. d. gårdskarlen Johansson (medeltal för åren 1939/ 40—1944/45)	541: 67	—
F. d. gårdskarlen Johanssons änka	—	300: —
F. d. portvakt	1 200: —	1 200: —
Summa kronor	6 671: 27	1 500: —

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
<i>Omkostnader för domkyrkobyggnaden.</i>		
Underhåll	4 013: 35	7 830: 52
Skyddsarbeten för åren 1938/39—1944/45 sammanlagta kronor 493 863: 31, däruv kronor 470 519: 55 statsmedel	—	—
Underhåll av domkyrkoplanteringen	3 248: 67	4 986: 54
Uppvärmning och belysning } bekostas av dom- Renhållning, sotning och vatten } kyrkoförsamlingen	—	—
Övriga utgifter	5 082: 20	4 921: 70
Summa kronor	12 344: 22	17 738: 76
<i>Omkostnader för inventarier i domkyrkan .....</i>	2 073: 11	618: 50
<i>Omkostnader för domkyrkans fastigheter.</i>		
Domtrapphuset	¹ 11 857: 79	11 371: 51
Gamla domkapitelshuset	759: 57	84: 45
F. sysslomansgården	1 099: 11	105: 35
F. sysslomansjorden	440: 77	216: 90
Summa kronor	14 157: 24	11 778: 21
<i>Omkostnader för domkapitlets expedition.</i>		
Underhåll, uppvärmning m. m.	1 651: 79	1 740: 58
Möbler, andra inventarier, belysning, städning och renhållning bekostas av domkapitlets expensmedel	—	—
Summa kronor	1 651: 79	1 740: 58
<i>Omkostnader för ärkebiskopsgården.</i>		
Underhåll och övriga utgifter	2 044: 65	1 474: 14
<i>Räntor och amorteringar.</i>		
Till egna fonder	4 650: 78	5 392: 84
Ansgarskapellet	3 209: 70	3 209: 70
Summa kronor	7 860: 48	8 602: 54
<i>Diverse utgifter.</i>		
Biljetter, kataloger m. m. för visningskassan	3 224: 40	3 196: 08
Domkyrkans samlingar och bibliotek	1 661: 50	5 073: 12
Övriga utgifter	1 173: 67	197: 32
Summa kronor	6 059: 57	8 466: 52

Sammandrag.

Tillgångar.

Fastigheter	3 745 600: —
Donationsfonder	346 089: 02
Andra fonderade medel	159 038: 81
Övriga kontanta tillgångar	15 662: 30
Summa kronor	4 266 390: 13

Skulder.

Summa kronor 163 631: 50

¹ Därutöver kostnad för särskild ombyggnad under år 1939/40 — kronor 74 679: 26.

Inkomster.

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
Inkomst av fastigheter	27 313: 21	31 896: 98
Ersättning för domkyrkotunnor	11 049: 68	14 433: 95
Andra statsanslag ¹	4 000: —	4 000: —
Anslag av domkyrkoförsamlingen ²	4 858: 05	5 698: —
Nettoinkomst av donationsfonderna	8 451: 07	9 133: 14
Övriga räntemedel	3 845: 48	2 226: 48
Övriga inkomster	12 943: 36	16 233: 94
Summa kronor	72 460: 85	83 622: 49

Utgifter.

Avlöningar	16 246: 63	19 031: 40
Pensioner och understöd	6 671: 27	1 500: —
Omkostnader för domkyrkobyggnaden ³	12 344: 22	17 738: 76
Omkostnader för inventarier i domkyrkan	2 073: 11	618: 50
Omkostnader för domkyrkans fastigheter ⁴	14 157: 24	11 778: 21
Omkostnader för domkapitlets expedition	1 651: 79	1 740: 58
Omkostnader för ärkebiskopsgården	2 044: 65	1 474: 14
Räntor och amorteringar	7 860: 48	8 602: 54
Diverse utgifter	6 059: 57	8 466: 52
Summa kronor	69 108: 96	70 950: 65

Linköpings domkyrka.

Domkyrkans tillkomst.

Domkyrkans i Linköping byggnad anses hava påbörjats i förra hälften av 1100-talet. Medel därtill erhöles av tionden från församlingarna i stiftet samt gåvor av konungarna och enskilda, därtill uppmanade av de kyrkliga myndigheterna, ofta med löfte om avlat. Domkapitel i Linköping finnes från förra hälften av 1200-talet.

S:t Lars kyrka anses ursprungligen hava varit församlingskyrka för trakten vid Linköping. I mitten på 1200-talet synes en församlingsdelning hava skett och staden fått använda domkyrkan som församlingskyrka, under det S:t Lars blivit församlingskyrka för landsförsamlingen.

Domkyrkans förvaltningsorgan.

För förvaltningen av domkyrkan och dess angelägenheter fungerar sedan 1876 en särskild domkyrkokostyrelse, bestående av biskopen och domkapitlets ledamöter samt med landshövdingen såsom ordförande. Något beslut av Kungl. Maj:t om bildande av sådan styrelse är icke känt. Upprinnelsen till domkyrkokostyrelsen torde vara att söka i ett sammanträde i domkapitlet den 20 oktober 1875, då landshövdingen jämte domkyrkosysslomannen tog säte i domkapitlet för överläggning angående restaurering av tornet å domkyrkan.

¹ Härutöver kronor 470 519: 55 till skyddsarbeten å domkyrkan åren 1938/39—1944/45.

² Härutöver kronor 5 180: — bidrag till reparation av orgeln år 1940/41.

³ Härutöver kronor 493 863: 31 till skyddsarbeten åren 1938/39—1944/45.

⁴ Härutöver kronor 74 679: 26 för särskild ombyggnad under år 1939/40.

En viss medverkan från domkyrkoförsamlingens sida i domkyrkoförvaltningen har tidigare förefunnits. Redan i början av 1600-talet utsåg församlingen två kyrkvärddar att biträda sysslomannen vid dennes förvaltning. Å sammanträde med domkapitlet den 12 oktober 1654, vid vilket stadens två borgmästare voro närvarande, bestämdes, att de båda kyrkvärdarna skulle jämte sysslomannen hava inseende över kyrkans extra ordinarie inkomster, såsom avgifter för lägerstäder, bårkläden, stolrum, likfärds- och ringningspengar samt kollekt. De skulle ock hava uppsikt över kyrkans byggnad och tillse, att av stadens invånare erlagda avgifter icke användes till främmande ändamål. Denna anordning synes hava blivit tämligen kortvarig, ty år 1694 upplyser domkapitlet, att »nu haver man tyckt tjänligare vara efter kyrkoordningens anledning att låta sysslomannen för dessa (extra ordinarie inkomster) såväl för kyrkans ordinarie inkomster göra redo och räkning». Särskild räkenskap fördes emellertid över de extra ordinarie inkomsterna, vartill även räknades kollektmedel, och vissa tider under 1700-talet synas kyrkvärdarna haft hand om redovisningen av dessa medel. Taxa å dylika avgifter fastställdes av landshövdingen, domkapitlet och magistraten den 19 september 1683.

Domkyrkans ställning i ekonomiskt hänseende.

Förhållandet till staten.

Efter domkyrkogodsets indragning till kronan i anslutning till reformationen tillgodosågs domkyrkans nödtorftiga underhåll av kronan medelst tionde- och andra statsanslag. Under åren 1547—1550 erhöll domkyrkan sålunda anslag av kronotionde och annan spannmål samt stångjärn och kontanta penningar av kronan, varjämte kyrkorna i stiftet av konung Gustav I i brev den 19 januari 1551 ålades att till täckning av domkyrkans tak leverera koppar. Enligt kungl. brev den 29 maj 1563 utgick till domkyrkans underhåll tionde från vissa socknar. Under 1570-talet bestämdes domkyrkans statsanslag till en tunna spannmål av varje socken i stiftet (de s. k. domkyrkotunnorna).

Utom domkyrkotunnor beviljades vid särskilda tillfällen anslag av statsmedel. Genom konung Johan III:s brev den 15 januari 1572 anslogos 10 000 mark samt genom samma konungs brev den 20 mars 1574 och den 22 april 1580 en mjölkvarn i Tannefors och ett hjälpedagsverke eller $\frac{1}{2}$ mark från varje skattskyldigt hemman i hela stiftet. Jämväl bötesmedel har av staten anvisats till domkyrkans underhåll.

För beredande av medel till uppbyggande av domkyrkans torn medgav Kungl. Maj:t den 27 januari 1747 och den 9 februari 1757, att lotterier fingo anordnas för domkyrkans räkning. Till samma ändamål anslog stamboksmedel från hela riket.

Till reparation av domkyrkan beviljade 1847—1848 års riksdag ett lån å 20 000 riksdaler banko. 1853—1854 års riksdag medgav ytterligare ett lån å 25 000 riksdaler banko, men befriades domkyrkan vid 1856—1858 års riksdag från återbetalningsskyldighet av detta lån. Under 1860- och 1870-talen anslog riksdagen ytterligare bidrag till domkyrkans reparation med tillhoppa 169 000 kronor. Vidare beviljade 1882 och 1887 års riksdagar domkyrkan lån å sammanlagt 60 000 kronor, beträffande vilka lån vid 1923 års riksdag medgavs viss räntefrihet.

Vidare må nämnas, att förslag föreligger till omfattande reparations- och förstärkningsarbeten å domkyrkan, vilka arbeten beräknats draga en kostnad av 750 000 kronor. Av denna kostnad hava staten och domkyrkoförsamlingen ansetts skola svara för hälften var (kungl. proposition nr 118/1949). För budgetåret 1949/50 har för ändamålet av statsmedel anvisats 175 000 kronor.

Av äldre handlingar framgår, att domkyrkan tidigare bekostat underhåll, möblering och uppvärmning av lokaler för domkapitlet ävensom bestritt domkapitlets expenser samt viss del av avlöningen till dess befattningshavare. Enligt kungl. brev den 17 februari 1640 anslogos sålunda 20 tunnor spannmål av domkyrkotunnorna till avlöning av konsistorienotarien, och i den av Kungl. Maj:t den 22 juni 1696 fastställda domkyrkokostaten upptogs, förutom särskilda poster till konsistoriehusets underhåll samt till ved och papper m. m. till konsistoriet, ett anslag å 6 tunnor spannmål till konsistorievaktmästaren.

Sedan det äldre konsistoriehuset förfallit, inrymdes sessionsrum för domkapitlet i det på 1730-talet delvis med domkyrkans medel nybyggda biskopshuset, varjämte domkapitlet disponerade ett rum i domkyrkan. Efter det domkapitlet en kort tid inrymts i annan fastighet, medgavs genom kungl. brev den 15 april 1864, att nedre våningen i en för Linköpings stifts byggnadskassas medel å s. k. Husbergska tomten uppförd lärdoms- och apologistkola finge användas och för domkyrkans medel iordningställas till ämbetslokal och arkivrum för domkapitlet samt att övre våningen skulle disponeras för det i Linköpings domkyrkas torn förvarade stifts- och läroverksbiblioteket. Till stifts- och landsbiblioteket i Linköping utgår enligt gällande stat ett anslag om 25 kronor av domkyrkans medel. Detta anslag grundar sig å 1696 års stat, i vilken är upptaget ett belopp å 50 daler silvermynt till förbättring av domkyrkans bibliotek, som numera förenats med stifts- och landsbiblioteket.

Till underhåll av nämnda fastighet, vartill domkyrkan ansetts sakna medel, har anslag av statsmedel och av kyrkofonden beviljats enligt Kungl. Maj:ts beslut den 8 februari 1946 och den 15 augusti 1947.

Jämväl domkyrkans skyldighet att bekosta domkapitelslokalens uppvärmning och expenser åt domkapitlet samt avlöning av dess befattningshavare har på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 29 januari 1926 upphört, och kostnaderna härför bestridas numera av statsverket.

Biskopsgården anses vara belägen på det forna franciskanerklostret tillhörig mark, som efter dess indragning till kronan blivit av kronan upplåten till biskopen. Underhållet av biskopsgården synes redan tidigt hava bekostats med domkyrkans medel, dock att ett statsanslag å 1 747 daler 20 öre kopparmynt beviljades till detta ändamål genom kungl. brev den 7 juni 1692. Sedan i samband med fastställande av stater för domkyrkorna den åsikt gjort sig gällande, att biskoparna borde själva underhålla sina ämbetsgårdar, upptogs icke något anslag i domkyrkans stat av år 1696 till biskopshusets underhåll.

I prästerskapets privilegier av år 1723 medgavs, att bidrag av domkyrkotunnorna finge utgå till underhåll av biskopshusen i städerna. Med föranledande därav anvisades genom kungl. brev den 27 november 1747 200 daler silvermynt om året av domkyrkans medel till biskopsgårdens reparation »dock icke till sådana små bristfälligheters botande som biskopen såsom åbo eller gårdens innehavare åligger att göra».

Nytt biskopshus, jämväl inrymmande ämbetslokal för domkapitlet, uppfördes på 1730-talet. Kostnaden härför bestreds av domkyrkans medel, jämte det enligt kungl. brev den 18 juni 1734 bidrag skulle lämnas av kyrkorna och hospitalen i stiftet med 5 % å deras behållna kapital. Av statsmedel erhöi domkyrkan till detta byggnadsarbete år 1733 ett förskott å 2 400 daler silvermynt; en ansökan av domkapitlet om efterskänkande av statsverkets fordran avslogs av Kungl. Maj:t den 14 mars 1775.

Till större förbättringsarbeten å biskopshuset, vartill domkyrkan saknade tillgång, har Kungl. Maj:t vid olika tillfällen anvisat medel ur biskopslöneregleringsfonden, sålunda genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 april 1910 25 000 kronor och den 31 augusti 1928 20 000 kronor.

Kyrkofonden skall numera i princip bekosta byggande och underhåll av biskop anvisad tjänstebostad, dock att domkyrkas skyldighet att deltaga i dylik kostnad

kvarstår. I gällande stat för Linköpings domkyrka är upptagen en anslagspost å 4 000 kronor för underhåll av domkyrkans fastigheter. Däri torde få anses ingå underhåll av biskopshuset, för vilket ändamål särskilt belopp ej beräknats. Kyrkofonden har på grund av bristande tillgång i domkyrkokassan fått bekosta reparationer till avsevärda belopp under åren 1937—1946 eller sammanlagt omkring 60 000 kronor.

Såsom ovan nämnts anslag kronan år 1574 till domkyrkans underhåll en mjölkvarn i Tannefors. Kvarnfastigheten försålles till skatte genom kammarkollegii skattebrev den 18 december 1734 för en köpeskilling om 290 daler silvermynt, som inbetalats till domkyrkan. Från fastigheten utgår fortfarande till domkyrkan en vid skatteköpet förbehållen avgäld av 12 tunnor eller numera 20 hektoliter spannmål. Dessutom ägde domkyrkan tidigare ett pappersbruk i Tannefors, ursprungligen på 1600-talet anlagt av ett konsortium för gymnasiets behov och sedermera förvärvat av domkyrkan, till en del på grund av enskild donation. Vattenrätten till pappersbruket har, med bibehållen rätt för domkyrkan till viss vattenmängd, försålts till Linköpings elektriska kraft- och belysningsaktiebolag för en summa av 26 000 kronor enligt Kungl. Maj:ts beslut den 1 december 1944, varemot markområdet med tillhörande byggnader, stadsägan nr 1285, fortfarande är i domkyrkans ägo.

Tidigare ägde domkyrkan ett antal gårdar i staden. På framställning av domkapitlet medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 19 december 1727 och den 4 februari 1731, att husen å de domkyrkan tillhöriga gårdarna utom domkyrkosysslomannens gård och en annan intill kyrkan belägen gård, som uthyrts till komministergård, finge försäljas på auktion till den mestjudande, men skulle tomtorna förbli i kyrkans ägo mot erläggande av tomtören till kyrkan. Köpeskillingarna för husen skulle göras fruktbarande till domkyrkans nytta. Sedan ett 15-tal år tillbaka hava tomtörena, vilka sammanlagt uppgå till mycket obetydligt belopp (2 å 3 kronor), icke utkrävts av vederbörande.

Utom domkyrkosysslomansgården äger domkyrkan två tomtområden i kyrkans närhet, tidigare betecknade nr 9 a och 9 c i kvarteret S:t Per. Det ena området, numera tomten nr 5 i kvarteret Arkitekten, har försålts på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 19 juli 1946 för en köpeskilling av 34 110 kronor. Det andra tomtområdet, numera tomten nr 1 i kvarteret Absalon, med därå belägen gammal klosterbyggnad och andra hus, besittes fortfarande av domkyrkan. Huru tomtområdet kommit i domkyrkans besittning är icke känt.

Förhållandet till domkyrkoförsamlingen.

Något anslag till domkyrkans underhåll utgår icke av domkyrkoförsamlingen. I äldre tider synas församlingsmedlemmarna hava utgjort dagsverken till domkyrkan, och tidigare fingo de även betala särskilda avgifter för bänkrum och lägerstäder samt för begagnande av kyrkans ringklockor och bårtäcken m. m. (s. k. extra ordinarie inkomster). Dessa avgifter användes emellertid tidigare icke till domkyrkans underhåll utan till utgifter för gudstjänsthållningen, såsom till vin, oblater och ljus. Genom kungl. brev den 26 november 1696 förklarade emellertid Kungl. Maj:t, att borgerskapet skulle med dessa inkomster även bekosta all byggnad och målning inuti kyrkan, under det domkyrkans inkomster av domkyrkotunnorna och fastigheterna endast finge användas för domkyrkans utvärtes vidmakthållande såsom tak, murar, fönster och dörrar. Räckte förstnämnda slag av inkomster icke till för avsedda ändamål, skulle domkyrkoförsamlingen tillskjuta vad som fattades, »eftersom där ingen domkyrka vore, så borde stadens inbyggare lika fullt hava någon kyrka, vilken de själva borde underhålla såväl utan som innan».

Sedermera förklarades i kungl. brev den 30 januari 1697, att domkyrkans extra

ordinarie inkomster, vilka stodo under domkapitlets samt borgmästares och råds samfälliga disposition »till kyrkans invärtes behov såsom vax och talg till ljus samt bänkar etc. och flera sådana oundgängliga tarvor, dock så att årligen därför göres redo och räkning», jämväl borde användas till avlöning av kyrkvaktaren, orgeltramparen och ringkarlarna. Underhållet av domkyrkans inre byggnad synes emellertid trots föreskriften i 1696 års brev hava bekostats av domkyrkans ordinarie inkomster.

Enligt kungl. resolution på biskopens och prästerskapets besvär den 25 september 1668, p. 12, skulle klockaren såsom kyrkans enskilda tjänare hava någon lön av kyrkan jämte det han uppbar av församlingen. Organisten däremot, som tidigare avlönats med domkyrkans medel, skulle enligt nämnda resolution församlingen ensam avlöna. Numera avlönas jämväl klockaren helt och hållet av församlingen.

Från år 1833 hava domkyrkans extra ordinarie inkomster ingått i församlingens kassa. Numera hava de särskilda avgifterna för begagnande av kyrkans inventarier m. m. upphört, dock att utsocknes betala för klockringning, vilken inkomst tillföres församlingen.

På frivillighetens väg hava insamlingar skett till domkyrkans byggnad. Konung Gustav I lät i öppet brev den 19 januari 1551 uppmana menige man i Linköpings stift att hjälpa domkyrkan »med vad I själva vele och bäst åstadkomma kunna. Därutinnan sker det Oss ljuvt och behagligt är». På grund av hertig Johans av Östergötland uppmaning till befolkningen i stiftet den 3 februari 1610 att lämna bidrag till täckande av domkyrkans tak insamlades 120 000 stycken takspån. Av domkyrkans räkenskaper framgår, att stiftets befolkning även vid andra tillfällen begävat domkyrkan.

Till en på 1870-talet verkställd restaurering av domkyrkan bidrog domkyrkoförsamlingen med 30 000 kronor. Till samma ändamål insamlades frivilliga bidrag om sammanlagt omkring 94 000 kronor. I samband med förestående yttre restaurering av domkyrkan har församlingen för avsikt att bekosta ny värmeledning i kyrkan jämte vissa inre reparationsarbeten, kostnadsberäknade till sammanlagt 256 000 kronor. Såsom förut antytts har tillika såsom förutsättning för beviljande av statsbidrag till den yttre restaureringen uppställts, att församlingen skall bidra med hälften av kostnaden för denna restaurering.

Församlingens inkomster och utgifter sammanhörande med domkyrkan hava uppgått till följande belopp i medeltal för åren 1936—1945 samt för år 1945:

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Inkomster.</i>		
Avgifter för klockor	289: 50	310: —
<i>Utgifter.</i>		
Avlöning och pensionering av befattningshavare, som tjänstgöra i domkyrkan (med undantag av prästerskapet)	22 618: 10	27 636: —
Omkostnader för domkyrkobyggnaden.		
a) Underhåll	—	—
b) Uppvärmning och belysning	9 237: 10	9 729: —
c) Vård och underhåll av tomt och plantering	300: —	300: —
d) Övriga utgifter (försäkring, renhållning, vatten).	1 191: 10	1 804: —
Omkostnader för inventarier i domkyrkan	759: 30	1 254: —
Utgifter för gudstjänsthållningen	3 471: 10	3 527: —
Summa kronor	37 576: 70	44 250: —

Domkyrkans befattningshavare.

Å domkyrkans stat är numera anställd allenast sysslomannen.

Sysslomannen åligger att hava vård och tillsyn av domkyrkan samt dess inventarier och arkiv, att övervaka reparationer i domkyrkan, att handhava förvaltningen av domkyrkans fastigheter med sammanlagt 31 hyreslägenheter, omfattande bostads- och affärslägenheter samt industri- och lagerlokaler, att föra domkyrkans räkenskaper samt att vara föredragande och protokollsförare i domkyrkokostyrelsen. Enligt Kungl. Maj:ts utslag den 15 augusti 1919 åligger det sysslomannen att utan särskild ersättning svara för varannan aftongudstjänst i domkyrkan.

Enligt uppgift varierar sysslomannens arbetstid mellan 5 och 8 timmar per dag. Sysslomannens löneförmåner utgöra:

1. Fri bostad om 5 rum och kök i gården nr 3 i kvarteret Aposteln, dock att sysslomannen till en år 1941 företagen reparation under 10 års tid bidrager med ett årligt belopp av 200 kronor, betalar fastighetsskatt och bekostar fastighetens uppvärmning. Nettovärdet av bostadsförmånen uppskattas av sysslomannen till endast 400 kronor per år. Sysslomansgården anses i likhet med biskopsgården vara belägen å det forna franciskanerklostret tillhörig mark. Enligt Kungl. Maj:ts resolution den 16 november 1693 skulle sysslomannen få bebo en av domkyrkans gårdar utan hyra, men enligt kungl. brev den 4 februari 1731 skulle gården underhållas utan kyrkans gravation.

2. Ränta av försäljningsmedel samt hyresavkastning av fastigheten nr 4 i kvarteret Astern. Sedan på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 13 november 1942 och den 30 juni 1943 de sysslomannen på lön anslagna stadsägorna nr 1994 och 2235 blivit försålda till Linköpings stad för sammanlagt 368 000 kronor, medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 2 februari 1945, att för försäljningsmedlen skulle för domkyrkans räkning få förvärvas fastigheten nr 4 i kvarteret Astern för en köpeskillning ej överstigande 313 000 kronor att förvaltas av domkyrkokostyrelsen med rätt för sysslomannen att, sedan vissa avsättningar skett, uppbära den behållna avkastningen av fastigheten så länge dåvarande lönevillkor vore för honom gällande. Tillika medgav Kungl. Maj:t, att domkyrkosysslomannen såsom ersättning för mistad lönejord skulle under samma tid få åtnjuta ränteavkastningen å återstående försäljningsmedel, dock efter avdrag av $\frac{1}{10}$ av ränteavkastningen, som skulle läggas till kapitalet. Den sysslomannen tillkommande avkastningen av nämnda fastighet och försäljningsmedel uppgick för år 1946 till sammanlagt omkring 16 700 kronor. Såsom lönetillgång för sysslomannen disponeras jämväl ett ersättningsbelopp för upplåtelse av mark under vägrätt från stadsågan nr 1994 enligt kammarkollegiets skrivelse den 8 april 1933.

Berörda lönejordar, varav avkomsten i äldre tider ingick till domkyrkokassan, uppläts på 1590-talet till sysslomannen, som därmed skulle hålla sig kost och icke såsom förut erhålla utspisning å domkyrkans bekostnad.

3. Statsanslag: ersättning för indragen kronotiondespannmål om 9,925 hl, $\frac{1}{3}$ råg $\frac{2}{3}$ korn, att lösas i kontant efter 10-årigt medelmarkegångspris, utgörande jämte forsellön för år 1947 1 411 kronor 55 öre. Anslaget utgör ersättning för indragen kyrkotionde, som sedan 1500-talet varit anordnad till sysslomannens avlöning och vara bekräftelse meddelats genom hertig Johans av Östergötland brev den 12 januari 1609.

Såsom kyrkoadjunkt i Linköpings och S:t Lars församlingars pastorat åtnjuter sysslomannen avlöning enligt gällande löneredgeringsresolution för prästerskapet i pastoratet och andra härom meddelade allmänna föreskrifter.

Domkyrkans tillgångar.*Fastigheter.*

	Taxeringsvärde
Domkyrkan	2 500 000: —
Absalon nr 1	32 000: —
Stadsägan nr 1285	26 000: —
Aposteln nr 3 (sysslomansgården) ¹	44 000: —
Astern nr 4 ²	270 000: —
Summa kronor	2 872 000: —

Donationsfonder.

	Den 1/1 1946
B. Risbergs donation, varav avkastningen skall användas till domkyrkans förskönande ³	45 000: —

Andra fonderade medel.

Försäljningsmedel för vattenrätt till stadsägan nr 1285	26 033: 86
Försäljningsmedel för fastigheten Arkitekten nr 5	34 110: —
Försäljningsmedel för domkyrkosysslomansjorden ²	53 000: —
Fond för fullbordande av domkyrkans västra portal	149: 95
Summa kronor	113 293: 81

Övriga kontanta tillgångar.

Domkyrkokassan	546: 41
----------------------	---------

Domkyrkans skulder.

	Den 1/1 1946
Amorteringslån i Linköpings sparbank à 3 %	17 413: 30
Tillfälligt lån i Östergötlands enskilda bank à 3 %	8 000: —
Summa kronor	25 413: 30

Domkyrkans inkomster.

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Inkomst av fastigheter.</i>		
Absalon nr 1	1 135: —	1 805: —
Arkitekten nr 5	740: 17	965: 22
Stadsägan nr 1285	2 685: 34	2 050: —
Avgäld för Tannefors kvarn	275: 01	325: —
Summa kronor	4 835: 52	5 145: 22
<i>Ersättning för domkyrkotunnor</i>	3 822: 92	4 725: 10
<i>Räntemedel</i>	65: 92	21: 43
<i>Övriga inkomster.</i>		
Diverse	444: 51	200: —

¹ Bebos hyresfritt av sysslomannen.² Avkastningen uppbäres av sysslomannen.³ Förvaltas av särskild stiftelse.

Domkyrkans utgifter.

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Avlöningar</i> ¹	—	—
<i>Pensioner och understöd</i>	—	—
<i>Omkostnader för domkyrkobyggnaden.</i>		
Underhåll	850: 56	1 140: 44
Underhåll av domkyrkotomten } Uppvärmning och belysning } Renhållning, sotning och vatten }	bekostas av dom- kyrkoförsamlingen	
Övriga utgifter	473: 24	455: 17
Summa kronor	1 323: 80	1 595: 61
<i>Omkostnader för inventarier i domkyrkan bestridas av domkyrkoförsamlingen</i>	—	—
<i>Utgifter för gudstjänsthållningen bestridas av domkyrkoförsamlingen</i>	—	—
<i>Omkostnader för domkyrkans fastigheter.</i>		
Absalon nr 1	627: 40	729: 22
Arkitekten nr 5	1 064: 99	1 570: 66
Stadsägan nr 1285	1 220: 86	300: —
Summa kronor	2 913: 25	2 599: 88
<i>Omkostnader för Aposteln nr 3 (sysslomansgården)</i>	4 619: 46	834: 97
<i>Omkostnader för domkapitlets expedition betalas av statsverket</i>	—	—
<i>Omkostnader för biskopsgården (medeltal för 1936—1940)</i>	116: 64	—
<i>Anm. Efter 1940 hava utgifterna för biskopsgården i sin helhet bestritts från kyrkofonden.</i>		
<i>Räntor och amorteringar.</i>		
För domkyrkobyggnaden	2 258: 88	1 500: —
För sysslomansgården (annuitet för vart och ett av åren 1942—1945)	1 700: —	1 700: —
För domkyrkans övriga fastigheter (avbetalning år 1945 kronor 2 000: —, räntor för åren 1942—1945 kronor 1 413: 70, medeltal för åren 1942—1945) ..	853: 42	2 366: 70
Summa kronor	4 812: 30	5 566: 70
<i>Diverse utgifter</i>	285: 82	271: 87

Sammandrag.**Tillgångar.**

Fastigheter	2 872 000: —
Donationsfonder	45 000: —
Andra fonderade medel	113 293: 81
Övriga kontanta tillgångar	546: 41
Summa kronor	3 030 840: 22

¹ Jfr nedan omkostnader för Aposteln nr 3 (sysslomansgården).

Skulder.

Lån 25 413: 30

Inkomster.

	Medeltal för åren 1936—1945	För år 1945
Inkomst av fastigheter	4 835: 52	5 145: 22
Ersättning för domkyrkotunnor	3 822: 92	4 725: 10
Räntemedel	65: 92	21: 43
Övriga inkomster	444: 51	200: —
Summa kronor	9 168: 87	10 091: 75

Utgifter.

Omkostnader för domkyrkobyggnaden	1 323: 80	1 595: 61
Omkostnader för domkyrkans fastigheter	2 913: 25	2 599: 88
Omkostnader för sysslomansgården	4 619: 46	834: 97
Omkostnader för biskopsgården	116: 64	—
Räntor och amorteringar å lån	4 812: 30	5 566: 70
Diverse utgifter	285: 82	271: 87
Summa kronor	14 071: 27	10 869: 03

Skara domkyrka.

Domkyrkans tillkomst.

Skara domkyrka anses vara invigd i mitten av 1100-talet och utvidgades under 1200- och 1300-talen. Såsom bidrag till kyrkobygget lära bönderna i hela stiftet hava utgivit en i spannmål utgående avgift. I övrigt torde kyrkans byggande till huvudsaklig del hava bekostats av anslag av tionden och genom enskildas gåvor i fast och lös egendom.

Domkapitel i Skara synes hava tillkommit i början av 1200-talet.

Huruvida församlingskyrka fanns i Skara före domkyrkans anläggning är icke känt.

Domkyrkans förvaltningsorgan.

Efter reformationen synes icke hava funnits annan förvaltning för domkyrkan än den i kyrkolagen stadgade.

*Domkyrkans ställning i ekonomiskt hänseende.**Förhållandet till staten.*

Efter domkyrkogodsets indragning till kronan i samband med reformationen blevo medel till kyrkans byggande och underhåll anslagna av kronan. Sålunda förlänade konung Gustav I den 15 september 1546 till kyrkans återuppbyggnad efter en brand en tredjedel av kronotionden i Västergötland och Dal. Dessutom skulle kyrkan få uppbära tomtören av de tomter i Skara, som tillförne legat under domkyrkan, samt lega av de vid kyrkogården uppförda bodarna. Till avelsgård skulle domkyrkan få behålla hemmanet 1 mantal Uddetorp nr 1 i Skara socken, som tidigare tillhört domkyrkan. Enligt konung Johans III:s brev den 8 november

1571 skulle till återuppbyggande av domkyrkan, vilken då bränts av danskarna, alla stiftets invånare bidraga. Till följd härav utgjordes särskilda gårdar av städerna samt prästerna och allmogen i Skara stift, varjämte kronan och enskilda personer skänkte olika belopp (kronan 3 000 mark i penningar jämte ett parti järn). Tillika skänkte kronan till domkyrkan under vissa år den skatt (taxa), som biskopen och prästerskapet betalade till kronan för sitt underhåll.

Genom kungl. brev den 29 juli 1572 anslogs till befordrande av kyrkans byggning hemmanet $\frac{1}{2}$ mantal Marum nr 3 Stommen med en ström i Marums socken, där en sågkvarn skulle uppbyggas till kyrkans nödortf. Dessutom innehade domkyrkan $\frac{1}{4}$ mantal Milsmaden nr 1 i Härlunda socken; på vad sätt hemmanet kommit i domkyrkans ägo har icke kunnat utrönas.

Tiondeanslagen till kyrkan reglerades genom konung Johan III:s brev den 2 januari 1577, i det anslaget bestämdes till en tunna spannmål av kronans tionde från var socken i hela stiftet (de s. k. domkyrkotunnorna). Samma år den 28 februari förlänades domkyrkan på behaglig tid kronans utskylder av Skara stads tomter och åkrar. Även den sistnämnda förlänningen blev bestående. Beträffande innebörden av domkyrkans rätt till dessa tomter och jordar i Skara, vilken rätt bekräftades genom hertig Karls brev den 7 april 1597, fastställdes efter långvariga tvister genom Kungl. Maj:ts dom den 22 november 1769, att domkyrkan icke ägde större rätt än till ränta och avrad av tomterna och jordarna. Räntan och avraden, vilka avgifter anses haft karaktär av grundskatt, hava sedermera genom Kungl. Maj:ts beslut den 26 augusti 1938 avskrivits emot årlig ersättning till domkyrkan.

Räntorna av de till domkyrkan anslagna hemmanen Uddetorp och Marum Stommen samt av Milsmaden hava varit domkyrkan anordnade, till dess de jämlikt kungl. förordningen den 23 juli 1869 angående förändring av grundräntor och kronotionage blivit indragna till statsverket mot årlig ersättning till domkyrkan. Själva hemmanen och kvarnen hava genom försäljning frångått domkyrkan, Marum Stommen med kvarn genom kammarkollegii skattebrev den 27 maj 1725 för 250 daler silvermynt, Milsmaden genom kollegii skattebrev den 28 oktober 1801 för 187 riksdaler 32 skillingar banko och Uddetorp på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 19 februari 1943 för 104 000 kronor. Köpeskillingarna hava kommit domkyrkan till godo.

Under vissa år blevo domkyrkotunnorna från Skara stift anvisade till andra ändamål. Domkyrkotunnorna från hela Västergötland utgingo sålunda enligt kungl. brev den 16 februari 1627 och den 13 december 1629 under visst antal år till uppbyggande av domkyrka i Göteborg. Jämväl till uppförande av Kalmar och Jönköpings kyrkor hava domkyrkotunnor från Skara stift anvisats.

Vid förläggande av en del av Skara stift till det nybildade Göteborgs stift blevo domkyrkotunnorna från de överflyttade delarna förlänade till Göteborgs domkyrka, vilken rätt för domkyrkan bekräftades genom Kungl. Maj:ts resolution den 30 mars 1648. Vid utbrytning år 1580 av Värmland samt Valle och Vadsbo härad i Västergötland till eget stift med superintendent avskildes från Skara domkyrka domkyrkotunnorna från nämnda områden och anslagos till kyrkan i Mariestad, som blev superintendentens säte. När sedermera Dal på grund av kungl. resolution den 27 maj 1658 förlades till Karlstads stift, bibehölls domkyrkotunnorna från Dal till Skara domkyrka, och genom resolution den 22 augusti 1727 avslög Kungl. Maj:t under åberopande av § 4 i 1723 års prästerliga privilegier en av domkapitlet i Karlstad gjord framställning, att dessa domkyrkotunnor skulle anslås till Karlstads kyrka.

Till reparationer av domkyrkan hava vid olika tillfällen erhållits särskilda bidrag. Efter 1719 års brand beviljades en rikskollekt, varjämte drottning Ulrika Eleonora skänkte ur egen kassa 2 000 daler silvermynt. Vid 1885 och 1892 års riksdagar anslagos av statsmedel sammanlagt 285 000 kronor jämte ett lån å 40 000 kronor. För beredande av ekonomisk möjlighet för domkyrkan att anskaffa dom-

kapitlet utvidgade lokaler genom nybyggnad avskrevs år 1912 av detta lån ett belopp av 27 000 kronor. Vid 1944 och 1948 års riksdagar slutligen beviljades för domkyrkans restaurering av statsmedel dels ett lån å 50 000 kronor och dels anslag utan återbetalningsskyldighet å tillhopa 260 000 kronor.

Av ålder har den s. k. domkyrkogården eller konsistorietomten (tomten nr 11 i kvarteret Venus) varit i domkyrkans ägo. Den synes delvis hava varit uthyrd men även disponerats till bostad åt biskopen och lokal för domkapitlets sammanträden (se domkapitlets protokoll den 8 december 1685). Efter 1719 års brand uppfördes ett nytt hus å tomten. På en av domkapitlet år 1755 gjord framställning och efter det sekreta utskottet vid 1756 års riksdag uttalat, att biskopen i Skara borde icke mindre än andra biskopar av domkyrkan förses med fria husrum i staden till biskopshus, förordnades genom kungl. brev den 26 mars 1756, att biskopen skulle beredas fria husrum i denna gård, jämte det domkapitlet skulle såsom förut disponera lokal där för sina sammanträden. Domkyrkan skulle även bekosta uppförande av uthus åt biskopen. Biskopen, som även bebodde det staden närbelägna biskopssätet Brunnsbo, synes i domkyrkogården disponerat allenast ett mindre antal rum.

Från mitten av 1800-talet hava för domkapitlets ökade lokalbehov hyrts lokaler i det nyuppförda läroverksbibliotekshuset, men i början av 1900-talet uppfördes på domkyrkans bekostnad ett nytt hus på konsistorietomten för domkapitlets behov.

Sedan på grund av Kungl. Maj:s beslut den 7 maj 1937 på kyrkofondens bekostnad nytt biskopshus uppförts på annat ställe i staden, har biskopens rätt till bostadsrum i domkyrkogården upphört, och gården disponeras numera utan ersättning till lokaler för domkapitlet och stiftsnämnden samt för utyrning (kungl. brev den 12 maj 1939). Byggnaderna underhållas på domkyrkans bekostnad, dock hava ett anslag å 11 500 kronor av statsmedel och lika stort belopp ur kyrkofonden år 1939 beviljats för iordningställande och inredning av lokaler för domkapitlet i denna fastighet. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 19 juli 1940 har till anordnande av skyddsrum anslagits ett belopp av 900 kronor, varav hälften av kyrkofonden och hälften av statsmedel. Domkyrkan svarar ock för de utgifter, som vanligen åligga en fastighetsägare. Tidigare bekostade domkyrkan jämväl domkapitelslokalens uppvärmning, belysning och rengöring samt domkapitlets övriga expenser ävensom viss del av avlöningen till konsistorienotarien och vaktmästaren (kungl. resolution den 6 oktober 1692 samt kungl. brev den 23 april 1700, den 10 januari 1816 och den 25 januari 1850), men har numera befriats från dessa utgifter, vilka i stället bestridas av statsverket (kungl. brev den 21 februari 1908).

Till stifts- och landsbiblioteket i Skara utgår enligt gällande stat ett anslag av domkyrkans medel å 12 kronor 50 öre. Detta anslag grundar sig å ett i kungl. brev den 26 november 1695 lämnat medgivande, att visst belopp finge årligen utgå av kyrkokomedlen för att användas till förkovran av domkyrkobiblioteket, som förvarades i ett rum i domkyrkan. Domkyrkans boksamling överflyttades sedermera i mitten av 1700-talet till läroverksbiblioteket, som numera benämnes stifts- och landsbibliotek.

Förhållandet till domkyrkoförsamlingen.

Av domkyrkoförsamlingens medlemmar utgick tidigare ersättning för begagnande av vissa domkyrkans inventarier m. m., såsom bänkhyror, avgifter för ringklockor, bårkläden och gravplatser m. m. Dylika extra ordinarie inkomster hava tidigare redovisats i domkyrkans räkenskaper, men från slutet av 1700-talet har denna redovisning upphört, och medlen hava av församlingen disponerats för andra kyrkliga ändamål än för själva kyrkobyggnadens underhåll. Taxa på avgifter för bänkhyror fastställdes den 9 maj 1835 av domkapitlet.

Domkyrkan har tidigare lämnat bidrag till avlöningen av vissa domkyrkoförsamlingens befattningshavare, vilka tjänstgöra i domkyrkan. Enligt den av Kungl. Maj:t den 22 november 1694 fastställda avlöningsstaten för domkyrkan utgingo av domkyrkans medel avlöningsbidrag till komministern, klockaren, kantorn, organisten, kyrkvaktaren, orgeltramparen och ringarna. I avlöningsanslaget till organisten ingår enligt kungl. brev den 10 januari 1816 ett belopp av 2 tunnor spannmål i stället för ränta å köpeskillingen, 1 000 daler kopparmynt, för den år 1760 försålda orgelnisttomten, vilken köpeskillning tillgodoförts domkyrkans kassa. Sedan församlingen numera beslutit helt övertaga avlöningen av dessa befattningar, hava avlöningsanslagen upphört, klockarens och organistens dock först vid nuvarande innehavarnas avgång (Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1919 och den 29 januari 1932 angående nya stater för domkyrkan). Därefter komma samtliga befattningar vid domkyrkan utom sysslomannen att avlönas av domkyrkoförsamlingen.

Alltsedan år 1932 bidrager församlingen till domkyrkans underhåll med ett årligt anslag av 500 kronor samt bekostar renhållning omkring domkyrkan. Dessutom bekostar domkyrkoförsamlingen kyrkans uppvärmning och belysning. Vid större reparationer har församlingen lämnat särskilda bidrag, sålunda vid 1886—1894 års ombyggnad 30 000 kronor, varjämte Skaraborgs läns landsting anslag 15 000 kronor. Vid den nu pågående restaureringen torde församlingen komma att bidraga med 165 000 kronor. Till dessa restaureringar hava liksom tidigare betydande medel insamlats genom frivilliga bidrag från enskilda, till den förra restaureringen närmare 50 000 kronor och till den senare omkring 250 000 kronor.

Till iordningställande av ny begravningsplats för domkyrkoförsamlingen hava jämlikt kungl. brev den 4 februari 1823 domkyrkans medel fått användas.

Domkyrkoförsamlingens inkomster och utgifter sammanhörande med domkyrkan hava uppgått till följande belopp i medeltal för åren 1936—1945 samt för år 1945, nämligen:

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Inkomster.</i>		
Inga.		
<i>Utgifter.</i>		
Avlöning och pensionering av befattningshavare som tjänstgöra i domkyrkan (med undantag av prästerskapet)	11 021: 20	15 119: —
<i>Anm.</i> Klockaren åtnjuter dessutom fri bostad och andra naturaförmåner.		
Omkostnader för domkyrkobyggnaden:		
a) Underhåll	752: 10	¹ 2 540: —
b) Uppvärmning och belysning	4 592: 90	5 403: —
c) Vård och underhåll av tomt	107: —	62: —
<i>Anm.</i> Skötseln av domkyrkotomten ingår i kyrkvaktarens tjänsteåligganden.		
d) Övriga utgifter (rengöring och sotning av domkyrkan, vattenavgifter, gaturenhållning m. m.)	560: 80	750: —
Omkostnader för inventarier i domkyrkan	207: 40	235: —
Utgifter för gudstjänsthållningen	355: 30	400: —
Summa kronor	17 596: 70	24 509: —

¹ Därav 2 040 kronor till elektriska ledningar i domkyrkan.

Domkyrkans befattningshavare.

Å domkyrkans stat är numera icke anställd annan befattningshavare än sysslomannen, dock att till avlöning av klockaren och organisten utgå vissa bidrag, så länge de nuvarande befattningshavarna kvarstå vid sina tjänster.

Annan instruktion för sysslomannen än bestämmelserna i kap. 26 kyrkolagen finnes icke utfärdad. Utom tillsyn av domkyrkobyggnaden och domkyrkans fastigheter samt kamerala göromål åligger det sysslomannen att hålla 28 otte- eller afton- gudstjänster. Arbetet såsom syssloman beräknas taga 3 à 4 timmar per dag. Den nuvarande sysslomannen är dessutom pastoratsadjunkt åt domprosten.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 november 1943 åtnjuter sysslomannen en kontant avlöning av 2 000 kronor ävensom dyrtids- och kristillägg enligt de grunder, som gälla eller bliva gällande att utgå till sådana befattningshavare i statens tjänst, vilka åtnjuta s. k. oreglerad avlöning. Tidigare innehade sysslomannen det till domkyrkan år 1546 anslagna hemmanet 1 mantal Uddetorp nr 1 på lön, men har detta, såsom ovan anförts, försålts jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 19 februari 1943 för en köpeskilling av 104 000 kronor. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 17 september 1943 skola försäljningsmedlen för domkyrkans räkning förvaltas av domkapitlet såsom en särskild fond i likhet med domkyrkans övriga fonder. Den årliga avkastningen skall, i den mån den ej tages i anspråk för avlöning av sysslomannen och sedan $\frac{1}{10}$ lagts till kapitalet, användas för domkyrkans löpande utgifter i enlighet med vad som är eller kan bliva bestämt i domkyrkans stat.

I motsats till vad fallet är vid vissa andra domkyrkor åtnjuter sysslomannen ingen löneinkomst av statsverket, utan har, såsom redan i kungl. brev den 10 februari 1614 uttalats, sitt underhåll av domkyrkans inkomst »efter ordningen».

Såsom pastoratsadjunkt åtnjuter sysslomannen avlöning enligt de för sådan befattningshavare gällande allmänna bestämmelser samt av församlingen särskilt arvode om 300 kronor årligen som biträde å pastorsexpeditionen.

Domkyrkans tillgångar.

Fastigheter.

	Taxeringsvärde
Domkyrkobyggnaden	1 000 000: —
Domkapitelshuset (nr 11 i kv. Venus)	208 000: —
Summa kronor	1 208 000: —

Donationsfonder.

	Den $\frac{1}{1}$ 1946
Skara domkyrkas restaureringsfonder I, II, III	13 608: 63

Andra fonderade medel.

Försäljningsmedel från hemmanet Uddetorp nr 1	104 261: 41
---	-------------

Övriga kontanta tillgångar.

Domkyrkokassan	5 223: 01
----------------------	-----------

Domkyrkans skulder.

	Den 1/1 1946
Skaraborgs läns sparbank	18 475: 95
De la Gardieska gravkassan	3 900: —
» » » »	3 000: —
Kyrkobotorpens fond	2 800: —
Summa kronor	28 175: 95

Domkyrkans inkomster.

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Inkomst av fastigheter.</i>		
Domkapitelshuset	5 076: 84	6 964: 98
Hemmanet Uddetorp (medeltal för åren 1936—1943)	917: 89	—
<i>Anm.</i> Inkomsten av inägorna uppbars till och med år 1941 av sysslomannen; åren 1936—1941 uppbar domkyrkan i skogsmedel kr. 2 225: —, och hela avkastningen uppgick under åren 1942 och 1943 tillhopa till kr. 5 118: 13. Hemmanet försålles 1943. Ang. avkastningen av försäljningsmedlen se nedan.		
Summa kronor	5 994: 73	6 964: 98
<i>Ersättning för indragna hemmansräntor och domkyrkotunnor samt avskriven domkyrkoskatt .....</i>	7 109: 85	8 624: 42
<i>Andra statsanslag (till reparation av domkapitlets lokaler) .....</i>	355: 78	1 062: 15
<i>Anslag av domkyrkoförsamlingen.</i>		
Till kyrkans underhåll	500: —	500: —
Bidrag till omläggning av elektriska ledningar i domkyrkan	—	2 040: 47
Summa kronor	500: —	2 540: 47
<i>Nettoinkomst av donationsfonder.</i>		
Skara domkyrkas restaureringsfonder I, II, III....	317: 92	345: 59
<i>Övriga ränteinkomster.</i>		
Uddetorps försäljningsmedelsfond (medeltal för 1943—1945)	1 733: 61	2 848: 10
<i>Anm.</i> Avkastningen utgjorde för åren 1943 och 1944 sammanlagt kr. 2 352: 73.		
Domkyrkokassan	40: 81	65: 26
Summa kronor	1 774: 42	2 913: 36
<i>Övriga inkomster.</i>		
Avgifter för vigslar, begravningar m. m. i kyrkan..	104: —	190: —
Diverse (brandstodsersättning för 1936 kr. 360)....	—	—
Summa kronor	104: —	190: —

Domkyrkans utgifter.

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Avlöningar.</i>		
Sysslomannen	1 355: 72	2 800: —
Organisten	404: 25	493: 14
Klockaren	109: 94	131: 46
Summa kronor	1 869: 91	3 424: 60
<i>Pensioner och understöd.</i>		
Till sysslomannen Fogelquists dödsbo för 1942 kr. 948: 15	—	—
<i>Omkostnader för domkyrkobyggnaden.</i>		
Underhåll	771: 29	3 017: 55
Tomt och plantering	14: 31	8: 19
Uppvärmning och belysning } bekostas av försam-	—	—
Renhållning, sotning och vatten } lingen		
Övriga utgifter	449: 42	629: 48
Summa kronor	1 235: 02	3 655: 22
<i>Omkostnader för inventarier i domkyrkan</i>	133: 28	160: 53
<i>Utgifter för gudstjänsthållningen</i> bekostas av försam- lingen	—	—
<i>Omkostnader för domkapitelshuset.</i>		
Underhåll	2 358: 41	1 721: 21
Uppvärmning och belysning	2 158: 59	2 580: 63
Städning och renhållning } bekostas av statsver-		
Möbler och andra inventarier } ket	—	—
Övriga omkostnader	795: 58	767: 50
Summa kronor	5 312: 58	5 069: 34
<i>Omkostnader för biskopshuset</i> bestridas av kyrkofonden	—	—
<i>Räntor och amorteringar</i>	5 084: 72	4 826: 61
<i>Diverse utgifter</i>	326: 95	441: 01

Sammandrag.**Tillgångar.**

Fastigheter	1 208 000: —
Donationsfonder	13 608: 63
Andra fonderade medel	104 261: 41
Övriga kontanta tillgångar	5 223: 01
Summa kronor	1 331 093: 05

Skulder.

Lån	28 175: 95
-----------	------------

I n k o m s t e r.

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
Inkomst av fastigheter	5 994: 73	6 964: 98
Ersättning för indragna räntor och tionde m. m.	7 109: 85	8 624: 42
Andra statsanslag	355: 78	1 062: 15
Anslag av domkyrkoförsamlingen	500: —	2 540: 47
Nettoinkomst av donationsfonder	317: 92	345: 59
Övriga ränteinkomster	1 774: 42	2 913: 36
Övriga inkomster	104: —	190: —
Summa kronor	16 156: 70	22 640: 97

U t g i f t e r.

Avlöningar	1 869: 91	3 424: 60
Omkostnader för domkyrkobyggnaden	1 235: 02	3 655: 22
Omkostnader för inventarier i domkyrkan	133: 28	160: 53
Omkostnader för domkapitelshuset	5 312: 58	5 069: 34
Räntor och amorteringar	5 084: 72	4 826: 61
Diverse utgifter	326: 95	441: 01
Summa kronor	13 962: 46	17 577: 31

Strängnäs domkyrka.*Domkyrkans tillkomst.*

Strängnäs stift omtalas åtminstone från senare hälften av 1100-talet. I samband med biskopsämbetets inrättande och en fastare stiftsbildning stod tillkomsten av domkyrkan. Domkyrkan uppgives hava invigts år 1291 men brunnit på invigningsdagen. Den återuppbyggdes därefter samt utvidgades och förbättrades under de följande två århundradena. Medel till kyrkobyggnaden erhöles genom understöd av tionden samt gåvor av enskilda i lös och fast egendom; avlatsbrev utfärdades för botgörare, vilka med sina gåvor bidro till domkyrkans byggnad eller prydnad. Huruvida särskild församlingskyrka i äldre tider funnits i Strängnäs är okänt. Något spår av dylik kyrka finnes icke. Domkyrkan användes sedan gammalt som församlingskyrka för Strängnäs stads- och landsförsamlingar.

Domkapitel lär icke hava bildats förrän vid 1200-talets slut.

Domkyrkans förvaltningsorgan.

Utöver vad nedan anföres synes efter reformationen annan förvaltning vid domkyrkan icke funnits än den i kyrkolagen stadgade.

En viss medverkan från församlingarnas sida i domkyrkoförvaltningen synes hava förekommit under 1700-talet. Den 8 mars 1700 sammanträdde i domkyrkan biskopen, hauptmannen för Gripsholms län Johan Westphal, domprosten, gymnasieriktorn och tre rådmän för att överlägga om några domkyrkoärenden. Därvid beslöts, att staden skulle utse två kyrkvärddar, vilka skulle vara sysslomannen behjälpliga vid tillsyn av domkyrkan. Därefter fungerade ett domkyrkoråd, bestående av biskopen, domprosten, borgmästaren och kyrkvärdarna. Rådet synes hava handlagt frågor om domkyrkans underhåll, utarrendering av dom-

kyrkans fastigheter, sysslomannens avlöning och andra ekonomiska frågor, av vilka en del underställdes landshövdingens prövning. Ibland deltog denne i domkyrkorådets förhandlingar. Domkyrkorådets protokoll synes hava upphört 1748, ehuru rådets verksamhet kan sporadiskt spåras till år 1791, då det bortarrenderade en domkyrkan tillhörig fastighet.

Domkyrkans ställning i ekonomiskt hänseende.

Förhållandet till staten.

Efter domkyrkokodsets indragning till kronan i anslutning till reformationen tillgodosågs domkyrkans nödtorftiga underhåll av kronan medelst tiondeanslag. Genom hertig Karls brev den 28 oktober 1595 erhöll domkyrkan 1 tunna spannmål vid var kyrka i hela stiftet, och genom kungl. brev den 3 juni 1626 bestämdes tiondeanslaget att utgå med 2 tunnor spannmål från varje socken (de s. k. domkyrkotunnorna). Utom domkyrkotunnorna voro till vinsäd vid domkyrkan anslagna 24 tunnor spannmål av tionden från Strängnäs socken. Enligt sistämnda brev förlänades under 6 år såsom bidrag till uppbyggande av tegelugn och tegellade kronan tillkommande dagsverken och körslor av Strängnäs stad och vissa socknar. Till domkyrkans byggning anslogs genom kungl. brev den 15 augusti 1575 60 skattestockar årligen av Åkers och Selebo härad, varjämte Ekesågs eller Lottesta såg och ström i Härads socken skänktes till domkyrkan till evärdlig egendom. Vidare beviljades genom drottning Kristinas brev den 13 oktober 1646 5 skeppund koppar till täckning av de små tornen på kyrkan.

Till domkyrkosysslomannens avlöning anslogs genom hertig Karls brev den 16 januari 1594 kronohemmanet 1 mantal Bresshammar nr 1 i Strängnäs socken samt 1 1/2 pundeläst (= 72 tunnor) kronotiondespannmål, sedermera nedsatt till 50 tunnor.

Jämväl i senare tid hava särskilda bidrag av statverket lämnats till domkyrkans underhåll. Till en åren 1906—1912 verkställd restaurering av domkyrkan, för vilken restaurering kostnaderna uppgingo till 226 715 kronor, beviljades anslag av 1905 och 1909 års riksdagar med sammanlagt 119 200 kronor. Till förestående omläggning av värmesystemet i kyrkan, vilket arbete kostnadsberäknats till 122 475 kronor, har vid 1949 års riksdag beviljats ett anslag av 60 000 kronor. Därvid förutsattes, att församlingarna skulle bidra med lika stort belopp.

För sammanlagt 1 450 kronor av domkyrkans medel har år 1856 och 1877 förvärvats tomtmark, som utlagts till kyrkogård.

Tidigare synes domkapitlet haft sina sammanträden i domkyrkan, men från år 1667 bereddes domkapitlet rum i en för domkyrkans medel påbyggd våning till ett vid domkyrkan beläget hus, som anses alltsedan medeltiden hava varit skolhus för Strängnäs katedralskola. Sedan denna, sedermera trivialskolan benämnda, skola år 1850 förenats med gymnasiet till ett läroverk med lokaler i den s. k. Rogges borg, disponerades skolhuset, i den mån det icke tagits i anspråk av domkapitlet, av domkyrkan för uthyrning, till dess enligt Kungl. Maj:ts beslut den 29 augusti 1930 hela huset tagits i anspråk för domkapitlets behov utan ersättning till domkyrkan. Husets underhåll och de utgifter, vilka i allmänhet åligga en fastighetsägare, bekostas helt och hållet av domkyrkans medel. Även lokalens uppvärmning och belysning betalades tidigare av domkyrkan, men denna utgift har numera övertagits av statsverket, som ock bekostar lokalens möblering, renhållning och städning. Till ändrings- och reparationsarbeten å domkapitelshuset, inberäknat nybyggnad av vaktmästarbostad, hava vid 1931 och 1932 års riksdagar beviljats

tillhopa 60 000 kronor (kungl. brev den 24 februari 1933). Hyra för vaktmästarbostaden ingår till domkyrkans kassa.

Även domkapitlets expenser och bidrag till avlöning av konsistorienotarien och konsistorievaktmästaren betalades tidigare av domkyrkans medel, men enligt kungl. brev den 26 november 1885 och den 15 november 1912 samt kungl. cirkulär den 22 juni 1928 p. 25 upphörde dessa utgifter, vilka i stället övertogs av statsverket.

Enligt kungl. brev den 6 december 1664 inköptes till biskopsgård i Strängnäs biskopen Johan Matthiae gård för en köpeskilling av 3 000 riksdaler. Köpeskillingen skulle likvideras på det sätt, att vissa från Matthiae till kronan indragna fjärdepartsgods skulle få av honom behållas, intill dess köpeskillingen var betald. Kronan skulle å sin sida hållas skadeslös därigenom, att kronan skulle tillgodogöra sig den ränta å 10 %, som domkyrkan åtnjöt å ett av konung Karl X Gustav den 20 september 1657 testamenterat kapital å 3 000 riksdaler.

Biskopshuset synes till en början hava underhållits med domkyrkans medel, men sedan i samband med fastställande av stater för domkyrkorna den åsikt gjort sig gällande, att biskoparna borde själva underhålla sina ämbetsgårdar, upptogs icke i 1700 års domkyrkostat något anslag till biskopshusets underhåll. Väl gjorde biskopen år 1705 framställning till Kungl. Maj:t, att då ifrågasatta reparationer skulle betalas av domkyrkomedlen, men denna ansökan blev, under åberopande av att frågan prövats vid statens fastställande, avslagen av regeringen den 26 september 1705.

I prästerskapets privilegier av år 1723 medgavs, att bidrag av domkyrkotunnorna finge utgå till underhåll av biskopshuset i städerna. Med föranledande härav förordnade kammarkollegium den 11 oktober 1725, att till reparation och vidmakthållande av biskopshuset i Strängnäs 40 daler samt årligen skulle användas av domkyrkans inkomster, dock att biskopen skulle stå i ansvar om huset icke tillbörligen vidmakthölls.

Sedermera anhöll domkapitlet år 1749 om bidrag av andra allmänna medel än domkyrkans till reparation av biskopshuset och föreslog härutinnan medel, som blivit kronan besparade av biskopslönen under vakans. Ansökningen blev emellertid avslagen av Kungl. Maj:t den 28 januari 1766. Slutligen förordnade Kungl. Maj:t den 22 juni 1779, att biskopsgården skulle för framtiden underhållas av domkyrkomedlen. I enlighet härmed synas domkyrkomedel hava använts till biskopshusets underhåll.

Till större och kostsammare reparationsarbeten hava i senare tid bidrag lämnats av biskoparnas avlöningstillgångar. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 8 juni 1928, den 16 maj 1929 och den 25 april 1930 hava sålunda till en omfattande reparation av biskopshuset anvisats, förutom 55 900 kronor av domkyrkans medel, 46 500 kronor av biskopslöneregleringsfonden. Till möblering av biskopshuset m. m. har jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 7 juli 1933, den 7 december 1934 och den 16 augusti 1935 anvisats tillhopa 25 925 kronor av besparade löne-medel vid biskopsämbetet i Strängnäs, under villkor att möblerna redovisades bland domkyrkan tillhöriga inventarier.

Till biskopstomten har jämlikt kungl. brev den 29 januari 1915 och ett mellan domkapitlet och läroverkskollegiet den 3 oktober 1915 träffat avtal från den av läroverket disponerade tomten nr 198 förvärvats 338 kvadratmeter emot vederlag av en kontant köpeskilling av 918 kronor 87 öre av domkyrkans medel samt 14 kvadratmeter tomtmark av biskopstomten.

Kyrkofonden skall numera i princip bekosta byggande och underhåll av biskop anvisad tjänstebostad, dock att domkyrkas skyldighet att deltaga i dylik kostnad kvarstår. I gällande stat för Strängnäs domkyrka är upptaget en anslagspost å 2 500 kronor för underhåll av domkyrkans fastigheter och inventarier. Däri ingår underhåll av biskopshuset.

Under medeltiden synes domkyrkan hava ägt, förutom andra fastigheter, gårdar och tomter inom Strängnäs stads område, vilka fastigheter liksom det övriga domkyrkogodset vid reformationen åtminstone till största delen torde hava indragits till kronan. I samband med grundande av Strängnäs gymnasium förordnade konung Gustav II Adolf genom brev den 3 juni 1626, att till boställsgårdar för innehavarna av de nyinrättade lektorstjänsterna skulle upplåtas tre tomter med en trädgård, vilka fastigheter i brevet sägas »tillförene under domkyrkan legat hava». Innehavarna av tomterna skulle avträda dem, men deras hus skulle inlösas för domkyrkans medel. I en av domkapitlet till kammarkollegium den 22 juli 1626 avlåten skrivelse med begäran om exekution av kungl. brevet sägas tomterna blivit »restituerade till domkyrkan». De citerade uttrycken torde angiva, att tomterna tidigare, och då troligen före reformationen, tillhört domkyrkan; vid tiden för 1626 års donation synas de hava innehafts av enskilda. Den domkyrkan ålagda skyldigheten att inlösa byggnaderna å tomterna torde sammanhånga med kyrkans målsmanskap för skolan.

Enligt en den 10 augusti 1640 utfärdad kungl. resolution skulle lektorerna väl få besitta gårdarna utan lega men, sedan gårdarna en gång uppbyggt av domkyrkans medel, skulle innehavarna vara skyldiga att underhålla dem. Av domkyrkans räkenskaper framgår emellertid, att domkyrkan haft utgifter för underhållet av gårdarna.

I anledning av gårdarnas uppgivna förfallna skick och brist på medel till deras iståndsättande medgav på framställning av domkapitlet drottning Kristina genom brev den 12 augusti 1647 och den 3 november 1650, att gårdarna skulle få försälas till capitulares eller andra under domkapitlet eller gymnasiet lydande beftjante. Försäljningen skulle omfatta antingen allenast husen, med skyldighet för innehavarna att för tomterna utgöra tomören efter 4 %, eller ock jämväl tillhörande grund. Köpeskillingarna skulle fonderas »domkyrkan och gymnasium till nytta». I anledning därav försålde domkapitlet till biskopen och domkapitlets ledamöter samt andra personer läroverket och domkyrkan tillhöriga gårdar och tomter för köpeskillingar om sammanlagt 5 730 daler kopparmynt. Till köpeskillingarnas gäldande skulle enligt drottning Kristinas brev den 31 december 1652 räntan å vissa läroverket tillhöriga stipendiemedel få användas.

På grund av 1655 års reduktionsstadga och reduktionskommissionens beslut den 20 september 1681 blevo en del av lektorsgårdarna återställda till sitt förra ändamål, dock emot återbetalning av erlagda köpeskillingar. I den mån gårdarna återlöstes av domkyrkan, återgingo de sålunda till läroverkets disposition. Ett par undantag finnas dock, nämligen *dels* biskopen Johan Matthiae tomt, som på sätt förut anförts år 1664 förvärvades av domkyrkan till biskopssäte, *och dels* den s. k. Skolmästargården (tomten nr 176 eller nr 3 m. fl. i kvarteret Skolmästaren), vilken allt sedan 1864 disponerats av domkyrkan.

Beträffande sistnämnda tomt har fråga om dess rätta disposition dragits under Kungl. Maj:ts prövning. Hos Kungl. Maj:t anhöll nämligen läroverkskollegiet år 1909, att tomten skulle tillerkännas läroverket, men efter kammarkollegiets och justitiekanslersämbetets hörande fann Kungl. Maj:t genom beslut den 17 oktober 1913 ärendet vara av beskaffenhet att, i den ordning det då inkommit till Kungl. Maj:t, icke utgöra föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Olika meningar uttalades av kammarkollegiet och justitiekanslersämbetet beträffande rätten till tomten. Kammarkollegiet ansåg läroverkskollegiet icke hava anfört tillräckligt stöd för befogenheten av sina anspråk. Justitiekanslersämbetet däremot höll för sannolikt, att tomten motsvarade en genom ett av hertig Karl, sedermera konung Karl IX, utfärdat brev den 20 augusti 1570 till skolmästargård under Strängnäs skolstuga anslagen tomt. I allt fall hade gården så lång tid före 1864 använts till fromma för skolväsendet, att ändring häri icke borde vidtagas, utan att synnerligen starka skäl talade för att tomten verkligen ägdes av domkyrkan. Bevisen härför kunde

icke anses bindande och de omständigheter, varpå domkapitlet stödde domkyrkans anspråk, kunde väl förklaras av att kyrkan var representant för skolan.

Härefter har frågan om äganderätten till gården, som fortfarande disponeras av domkyrkan, icke varit föremål för vederbörlig prövning. Angående denna gård må vidare meddelas, att domkapitlet med stöd av 1647 och 1650 års kungl. brev försålde gården till lektor Jonas Benedicti Kiusander för 735 daler kopparmynt, som tillföll domkyrkan, att gården på grund av 1655 års reduktionsstadga återlöstes av domkyrkans medel och därefter disponerades till boställsgård åt rektorn vid trivialskolan, att domkapitlet år 1806 av dåvarande rektorn för 1 000 riksdaler riksgälds av domkyrkans medel inlöste byggnaderna å tomten, vilka därefter underhållits av samma medel, samt att, sedan i samband med skolans sammanslagning med gymnasiet rektorstjänsten indragits, gården på grund av domkapitlets beslut den 24 februari 1864 övertagits av domkyrkan till fri disposition.

Genom kungl. brev den 15 augusti 1696 medgavs, att ett boktryckeri fick inrättas på domkyrkans bekostnad, dock emot rekognition till domkyrkan för vad som trycktes. Tryckeriet förlades å en av domkyrkan disponerad tomt vid sydöstra kyrkogårdsmuren men flyttades på 1790-talet till en för domkyrkans medel uppförd byggnad å den s. k. Skolbacken väster om kyrkan. År 1864 försålde domkyrkan denna byggnad för 20 000 kronor till läroverket att användas som biblioteksbyggnad.

Såsom ovan nämnts anslogs av kronan år 1575 till domkyrkans understöd Ekesågs eller Lottesta såg i Härads socken. Av enskild person — fru Elisabeth Carlsdotter Gyllenhjelm — testamenterades den 20 augusti 1679 till evärdlig egendom under domkyrkan frälsehemmanen $\frac{5}{8}$ mantal Norrby nr 1 i Strängnäs socken och $\frac{5}{8}$ mantal Norrby nr 1 på Tosterön i samma socken att av domkyrkan tillträddas efter hennes mans Baltzar Marschalk död, som inträffade 1685.

Domkyrkan innehar vidare ovannämnda Skolmästargården eller tomten nr 3 m. fl. i kvarteret Skolmästaren. Från denna fastighet har jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 20 oktober 1913 till Strängnäs stad försålts ett område av 45 kvadratmeter för en köpeskilling av 101 kronor 70 öre, vilket belopp enligt kammarkollegiets beslut den 12 mars 1924 skall fonderas och räntan tillföras domkyrkokassan.

Dessa fastigheter underhållas med avkastningen från fastigheterna och andra tillgängliga domkyrkomedel.

Förhållandet till domkyrkoförsamlingarna.

Vad angår domkyrkoförsamlingarnas bidrag till domkyrkan framgår icke av domkyrkans räkenskaper eller andra handlingar, att sådant bidrag regelbundet lämnats. Tidigare synes såväl stads- som landsförsamlingen utan ersättning hava utgjort dagsverken vid reparationer å kyrkan. Detta framgår av ett av landshövdingen och biskopen år 1695 uppgjort förslag till stat för domkyrkan. Därvid framhålles församlingarnas dryga omkostnader för den stora kyrkan samt för avlöning av kyrkobetjänte och inköp av ljus och kläder m. m. Vid enstaka tillfällen hava församlingsborna skänkt bidrag. År 1610 lämnade sålunda staden och socknen 3 000 st. taksån, och till 1906—1912 års restaurering av domkyrkan bidro församlingarna med 15 445 kronor. Till förestående omläggning av värmedledningen i kyrkan hava församlingarna åtagit sig att bidraga med 60 000 kronor.

Av församlingarnas invånare utgjordes avgifter för begagnande av kyrkans klockor och bårkläder samt för lägerstäder o. d. Dylika inkomster blevo ej upptagna i den första staten för domkyrkan av den 23 november 1700. Enligt denna stat skulle däri ej upptagas domkyrkans extra ordinarie inkomster, såsom kollektmedel, avgifter för gravöppningar o. d., »eftersom de icke höra under någon viss domkyr-

kans uppbörd», dock skulle medlen användas till domkyrkans gagn och nytta, var-över biskopen, kyrkoherden samt borgmästare och råd skulle hava inseende. I fråga om befogenheten för domkapitlet att fastställa avgifter för begagnande av kyrkans ringklockor har Kungl. Maj:t på besvär av församlingarna genom utslag den 2 juni 1832 funnit deras invändning att det tillkomme dem att besluta härom ej förtjäna avseende, enär med förvaltningen av domkyrkoförsamlings egendom efter kyrkoordningen och flera författningar ett helt annat förhållande vore föreskrivet än i avseende å andra stads- och landsförsamlingar. Numera betalas inga avgifter för begagnande av kyrkans ringklockor m. m., men ersättning härför ingår till domkyrkans kassa från församlingen.

Av domkyrkans medel har sedan gammalt utgått bidrag till avlöning av vissa i domkyrkan tjänstgörande befattningshavare, vilka i övrigt avlönas av församlingen, nämligen organisten och klockaren. Numera lämnas dessutom bidrag till avlöning av sångare, kyrkvaktmästare och domkyrkodräng.

Till vin och oblater har såsom nämnts särskilt kronotioneanslag anvisats till domkyrkan.

Församlingarnas inkomster och utgifter sammanhörande med domkyrkan hava uppgått till följande belopp i medeltal för åren 1936—1945 samt för år 1945:

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Inkomster.</i>		
Avgifter för klockor	146: 30	—
<i>Utgifter.</i>		
Avlöning och pensionering av befattningshavare som tjänstgöra i domkyrkan (med undantag av prästerskapet)	13 178: 50	15 463: —
Omkostnader för domkyrkobyggnaden:		
a) Underhåll	31: 40	—
b) Uppvärmning och belysning	3 954: 80	2 858: —
c) Vård och underhåll av tomt och domkyrkoplantering	—	—
d) Hyra för bänkrum och klockor	—	—
e) Övriga utgifter (försäkring, renhållning av domkyrkan, gaturenhållning, vattenavgift, sotning o. d.)	142: 70	191: —
Omkostnader för orgel och andra inventarier i domkyrkan	—	—
Utgifter för gudstjänsthållningen	668: —	600: —
Summa kronor	17 975: 40	19 112: —

Domkyrkans befattningshavare.

Å domkyrkans stat äro anställda sysslomannen, organisten, sångaren, klockaren, kyrkvaktmästaren och domkyrkodrängen. Till de fem sistnämndas avlöning utgår dock endast mindre bidrag av domkyrkans medel.

För sysslomannen finns en av domkapitlet den 20 maj 1900 fastställd instruktion. Enligt denna åligger det sysslomannen:

- 1) att vårda och hava uppsikt över domkyrkan, dess fastigheter och inventarier samt föra dess inventarieförteckning;
- 2) att tillse, det domkyrkogården och de under domkyrkans vård stående gravarna ordentligt underhållas;
- 3) att under domkapitlets tillsyn förvalta domkyrkans medel, fonder och kassor samt föra vederbörliga räkenskaper;
- 4) att efter domkapitlets beprövande antaga och uppgöra kontrakt med samt avskeda dem av domkyrkans betjante, som icke av annan myndighet tillsattes, samt vaka över att samtliga betjante ordentligen uppfylla sina åligganden;
- 5) att ombesörja inköp av erforderliga förnödenheter för domkyrkans räkning;
- 6) att i avseende på utgifterna för domkyrkan tillse, att den fastställda staten icke överskrides;
- 7) att i fråga om större reparationer eller arbeten inhämta domkapitlets beslut; samt
- 8) att för övrigt ställa sig gällande kyrkolag och domkapitlets beslut och åligganden till efterrättelse.

I fråga om predikoskyldighet åligger det sysslomannen att hålla 26 aftongudstjänster om året.

Sysslomannens arbete beräknas taga 100 normalarbetsdagar per år.
Löneförmånerna för sysslomannen utgöra för år:

Kontant å domkyrkans stat	300: —
Avkomst av bostället 1 mantal Bresshammar nr 1 i Strängnäs socken med tillhörande utjord i Härads socken omkring	3 125: —
Ränta å försäljningsmedel från bostället	71: 44
Kronotiondeanslag 82,44 hl spannmål, $\frac{1}{2}$ råg och $\frac{1}{2}$ korn, att lösas efter 10-årigt medelmarkegångspris, jämte forsellön, utgörande för år 1947	1 315: 2
Summa kronor	4 811: 72

Såsom kyrkoadjunkt i Strängnäs stads- och landsförsamlingars pastorat åtnjuter sysslomannen löneförmåner enligt gällande löneregleringsresolution för prästerskapet i pastoratet och andra härom meddelade allmänna föreskrifter.

Domkyrkans tillgångar.

Fastigheter.

	Taxeringsvärde
Domkyrkan (Kyrkberget nr 7 m. fl.)	1 000 000: —
Biskopshuset (Bispen nr 3)	90 000: —
Fruktträdgård till d:o (Kyrkberget nr 2)	16 500: —
Domkapitelshuset (Kyrkberget nr 3)	100 000: —
Skolmästaren nr 3 m. fl.	55 000: —
5/8 mantal Norrby nr 1 (Södra Norrby)	30 800: —
5/8 mantal Norrby nr 1 (Norra Norrby)	59 100: —
Domkyrkosågen	6 500: —
Summa kronor	1 357 900: —

Donationsfonder.

	Den 1/7 1946
Oljequistska gravkassan	3 361: 01
Brandelska gravens underhållsfond	866: 18
Brandelska donationen till gravunderhåll	5 410: 41
Ljungbergiska gravens underhållsfond	636: 19
Lundstedtska gravkassan	1 487: 40
Teol. d:r P. J. Gustafssons gravkassa till gravunderhåll och välgörenhet	124 051: 96
Wallenbergiska donationen till korfönster i domkyrkan	55 446: 15
Strömbergiska gravens underhållsfond	993: 52
Summa kronor	192 252: 82

Andra fonderade medel.

Strängnäs domkyrkas värmeledningsfond till ny värmeledning ...	524: 33
Kassan för domkyrkans visning	4 678: 34
Gården Skolmästaren nr 3 m. fl:s expropriationsfond	342: 69
Domkyrkans fonderade kapital	92 317: 03
Summa kronor	97 862: 39

Övriga kontanta tillgångar.

Domkyrkokassan	15 594: 33
----------------------	------------

Domkyrkans skulder.

Inga.

Domkyrkans inkomster.

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
<i>Inkomst av fastigheter.</i>		
Domkapitlets vaktmästarbostad	216: 67	500: —
Skolmästaren nr 3 m. fl.	1 452: 83	1 570: —
Norra Norrby	2 564: 20	6 034: 17
Södra Norrby	769: 89	926: 20
Andel i häradsallmänning	127: 14	299: 10
Domkyrkosågen	275: —	275: —
Summa kronor	5 405: 73	9 604: 47
<i>Ersättning för domkyrkotunnor och vinsäd .....</i>	5 817: 31	7 145: 47
<i>Nettoinkomst å donationsfonderna.</i>		
Oljequistska gravkassan	79: 74	82: 95
Brandelska gravens underhållsfond	14: 30	11: 61
Brandelska donationen	8: 78	—
Ljungbergiska gravens underhållsfond	12: 98	15: 70
Lundstedtska gravkassan	31: 31	36: 69

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
Teol. d:r P. J. Gustafssons gravkassa	1 309: 49	—
Wallenbergska donationen	1 442: 28	1 419: 68
Strömbergiska gravens underhållsfond tillk. 1944 (medeltal för 1944/45—1945/46)	5: 53	—
Summa kronor	2 904: 41	1 566: 63
Övriga räntemedel	2 682: 57	2 374: 13
<i>Övriga inkomster.</i>		
Avgifter för klockor, bårtäcken och lister	160: 77	178: 55
Avgifter för visning av domkyrkan	—	—
Diverse	116: 27	205: 80
Summa kronor	277: 04	384: 35

Domkyrkans utgifter.

Avlöningar.

Sysslomannen	300: —	300: —
Organisten, sångaren	680: —	800: —
Klockaren (förutom 2 famnar ved)	825: 15	823: 50
Kyrkvaktmästaren	275: 05	274: 50
Domkyrkodrängen (förutom 2 famnar ved)	683: 10	702: —
Bibliotekarien (för vård av domkyrkans i kyrkan för- varade bibliotek)	100: —	100: —
Summa kronor	2 863: 30	3 000: —

Pensioner och understöd.

F. organisten Knut Sundström (433: 33 kr. för år 1940/41 och 400 kr. för vart och ett av åren 1941/42 —1945/46)	}	}
F. ringaren Pettersson (90 kr. för 1936/37)		
F. domkyrkodrängen Carlsson (100 kr. för vart och ett av åren 1936/37—1942/43)		
Summa kronor	322: 33	400: —

Omkostnader för domkyrkobyggnaden.

Underhåll	1 779: 67	582: 12
Underhåll av domkyrkoplanteringen	617: 59	1 173: 14
Uppvärmning och belysning	540: —	600: —
Renhållning och sotning	283: 26	249: —
Övriga utgifter	654: 15	295: 51
Summa kronor	3 874: 67	2 899: 77

Omkostnader för inventarier i domkyrkan 439: 61   541: 85

Utgifter för gudstjänsthållningen 489: 97   596: 29

Omkostnader för domkyrkans fastigheter.

Skolmästaren nr 3 m. fl.	2 340: 78	3 356: 79
Södra Norrby	1 804: 59	13 847: 33
Norra Norrby	411: 91	413: 18
Domkyrkosågen	159: 52	—
Summa kronor	4 716: 80	17 617: 30

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
<i>Omkostnader för domkapitelshuset.</i>		
Underhåll	390: 70	1 030: 98
Uppvärmning och belysning } Städning och renhållning m. m. } Möbler och andra inventarier }	bekostas av statsver- ket	—
Summa kronor	390: 70	1 030: 98

Anm. Hyra för domkapitlets vaktmästarbostad tillföres domkyrkan.

Omkostnader för biskopsgården.

Underhåll	757: 69	—
Övriga utgifter	119: 78	—
Summa kronor	877: 47	—

Anm. Hyra för bostad för gårdskarll tillföres kyrkofonden.

Sammandrag.

Tillgångar.

Fastigheter	1 357 900: —
Donationsfonder	192 252: 82
Andra fonderade medel	97 862: 39
Övriga kontanta tillgångar	15 594: 33
Summa kronor	1 663 609: 54

Skulder.

Inga.

Inkomster.

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
Inkomst av fastigheter	5 405: 73	9 604: 47
Ersättning för domkyrkotunnor och vinsäd	5 817: 31	7 145: 47
Nettoinkomst å donationsfonderna	2 904: 41	1 566: 63
Övriga räntemedel	2 682: 57	2 374: 13
Övriga inkomster	277: 04	384: 35
Summa kronor	17 087: 06	21 075: 05

Utgifter.

Avlöningar	2 863: 30	3 000: —
Pensioner och understöd	322: 33	400: —
Omkostnader för domkyrkobyggnaden	3 874: 67	2 899: 77
Omkostnader för domkyrkans inventarier	439: 61	541: 85
Utgifter för gudstjänsthållningen	489: 97	596: 29
Omkostnader för domkyrkans fastigheter	4 716: 80	17 617: 30
Omkostnader för domkapitelshuset	390: 70	1 030: 98
Omkostnader för biskopsgården	877: 47	—
Summa kronor	13 974: 85	26 086: 19

Västerås domkyrka.

Domkyrkans tillkomst.

Den närmare tidpunkten för Västerås domkyrkas första anläggning är icke känd. Det anses, att en mindre kyrka legat på den nuvarande kyrkans plats redan på 1100-talet. Denna kyrka skall under 1200-talet hava utvidgats och tillbyggt. Domkapitel synes hava varit inrättat i Västerås från ungefär samma tid. Huruvida vid tiden för domkyrkans anläggning särskild församlingskyrka i Västerås funnits, är icke känt. Domkyrkoförsamlingen synes i äldre tider hava utgjort prebende till kanikerna vid domkapitlet och fått egen kyrkoherde först 1320. Någon uppgift om huru domkyrkans byggnad bekostats föreligger icke, men liksom beträffande övriga domkyrkor torde medel härtill i huvudsak hava erhållits genom tionden och enskildas gåvor.

Domkyrkans förvaltningsorgan.

På en av Västerås stad genom stadens riksdagsmän gjord ansökning, att några av borgmästare och råd utsedda personer skulle tillsammans med sysslomannen hava inseende över domkyrkans reparation och förbättrande samt dess inkomster och utgifter ävensom disponera om ringningar, stolrum och lägerstäder m. m., förklarade Kungl. Maj:t genom resolution den 25 februari 1642 detta icke vara »oskäligt», dock att ingenting rörande domkyrkan, enkannerligen rörande dispositionen över dess inkomster och utgifter, skulle få företagas utan samtycke av biskopen, vilken borde hava största omsorgen om domkyrkans byggnad och vidmakthållande. Redan tidigare hade viss medverkan från stadens sida rörande domkyrkans angelägenheter förekommit, i det på 1620-talet biskopen och domkapitlet samt stadens borgmästare och råd fastställde en stadga rörande användningen av lägerstäder, klockor och stolrum i domkyrkan samt en stadga, som innehöll bestämmelser om tomtören för domkyrkans gårdar.

På framställning av biskopen förklarade emellertid Kungl. Maj:t genom brev den 30 juni 1648, att biskopen med domkapitlet skulle hava inseende över bland annat domkyrkan och dess lösa och fasta egendom samt därför avlägga redovisning och räkenskap på vederbörlig ort.

Så småningom synes en särskild styrelse, den s. k. domkyrkokommissionen, bestående av landshövdingen, biskopen, domprosten och två läroverkslektorer samt borgmästaren och två rådmän, hava kommit att handhava förvaltningen av domkyrkan. Huruvida särskilt beslut om tillsättande av denna styrelse meddelats, har icke kunnat utrönas liksom icke heller tiden för dess tillkomst eller om någon instruktion för dess verksamhet utfärdats. Protokoll för kommissionens sammanträden finnas från den 10 november 1735, men av bevarade handlingar framgår, att kommissionen fungerat tidigare (åtminstone från år 1717). Kommissionen kan sägas utgöra en representation för de myndigheter — landshövdingen, biskopen och domkapitlet — vilka enligt kyrkolagen hade att handhava domkyrkans förvaltning, förstärkt med de stadens representanter, för vilkas deltagande i förvaltningen medgivande lämnats i Kungl. Maj:ts ovannämnda resolution den 25 februari 1642.

I särskilt mål angående anordnande av begravningsplats i staden bragtes frågan om kommissionens laglighet under Kungl. Maj:ts prövning, men genom beslut den 18 september 1816 förklarade Kungl. Maj:t det vara för tidigt att ingå i någon prövning av domkyrkokommissionens befattning och rättigheter samt att, därest något därom framdeles kunde avgöras, sådant borde i vederbörlig ordning underställas Kungl. Maj:ts avgörande. Emellertid ansåg Kungl. Maj:t, att kommissionen borde besluta i den då uppkomna frågan. Landshövdingen skulle i egenskap av Kungl. Maj:ts befallningshavande särskilt

besluta och såväl landshövdingen som kommissionen meddela var sitt utslag och om landshövdingen vore av annan mening än kommissionens flertal, skulle målet överlämnas till Kungl. Maj:ts avgörande. Därefter synes frågan om kommissionens behörighet icke hava varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, men har kommissionen alltfört handhaft domkyrkans förvaltning.

Domkyrkans ställning i ekonomiskt hänseende.

Förhållandet till staten.

Efter indragning av domkyrkogodset till kronan i samband med reformationen tillgodosågs domkyrkans nödtorftiga underhåll av kronan medelst tiondeanslag. Detta anslag utgick till en början med varierande belopp. Genom brev den 29 januari 1552 anslag konung Gustav I i vederlag för de hemman, som tidigare legat under domkyrkan, fyra läster tiondespannmål från vissa härad. Sedermera fastställdes genom kungl. brev den 20 december 1577 anslaget till en tunna spannmål från varje socken och höjdes slutligen genom kungl. brev den 22 juli 1619 till 2 tunnor, vilket förhöjda anslag bekräftades genom kungl. brev den 25 mars 1623 att användas till domkyrkans byggning och andra nödtorfter. Domkyrkan tillgodosågs även med andra anslag av kronan. Redan konung Gustav I upplät sålunda genom brev den 8 december 1553 en vattenkvarn (Vads kvarn) i Skultuna socken att lyda under domkyrkan, som dock skulle till kronan betala tull för kvarnen. Sagda kvarn synes hava förvärvats av domkyrkan under medeltiden men i samband med reformationen indragits till kronan. Nämnda dag förordnade konungen, att en norr om kyrkan belägen tomt, kallad Prostetomten, skulle lyda till domkyrkan för att besittas och byggas av sysslomannen. Vidare anslagos genom konung Johan III:s brev den 25 februari 1587 till sysslomannen på lön under frihet från utlagor hemmanet 1 mantal krono Uppåker nr 1 i S:t Ilians socken samt genom ovannämnda kungl. brev den 22 juli 1619 och den 25 mars 1623 till sysslomannens avlöning viss kronotionde, numera utgående med 124,1340 hl spannmål, $\frac{1}{2}$ råg $\frac{1}{2}$ korn, att lösas i kontant efter tioårigt medelmarkegångspris, jämte forsellön.

Vid särskilda tillfällen, då domkyrkan undergått större reparationer, har staten lämnat bidrag. Så anslogs genom kungl. brev den 30 juni 1648 och den 12 december 1651 ett parti koppar till täckning av domkyrkans tak och till förfärdigande av en kyrkklocka. Till bestridande av kostnaderna för en reparation efter en domkyrkan övergången eldsvåda på 1690-talet lämnade staten bidrag med 20 000 daler kopparmynt. Till en större reparation å domkyrkan anslago rikets ständer vid 1858/59 års riksdag ett belopp å 45 000 kronor utan återbetalningsskyldighet jämte ett amorteringslån å 22 500 kronor räntefritt till 1860 års slut och därefter löpande med 4 % ränta. Ytterligare beviljade ständerna år 1860 ett anslag å 28 000 kronor att återbetalas i den mån domkyrkans inkomster framdeles lämnade tillgång därtill. Till berörda reparation, som kostade sammanlagt 190 000 kronor, bidrog domkyrkoförsamlingen med omkring 16 000 kronor, vilket belopp huvudsakligen motsvarade kostnaden för anordnande av bänkar och andra inredningsarbeten till församlingens gagn och bekvämlighet.

För möjliggörande för domkyrkan att av egna tillgångar bestrida kostnaderna för omläggning av domkyrkans tak med koppar medgav 1876 års riksdag, att domkyrkokassan finge befrias från erläggande av ränta och amortering å det år 1858 beviljade statslånet. Detta beslut fattades, sedan församlingen å kyrkostämman den 25 oktober 1874 åtagit sig att bestrida samtliga utgifter för orgelnist, klockare, kyrkvaktare, ringkarlar, tornurets uppdragning, uppvärmning av sakristian samt städning och belysning av domkyrkan, vilka utgifter riksdagen ansett böra ankomma på församlingen. Vidare medgav riksdagen år 1936, att statens fordran för 1860 års anslag å 28 000 kronor finge avskrivas i riksgäldskontorets räkenskaper.

Av 1946 års höstriksdag beviljades såsom bidrag till reparation av domkyrkans spira *dels* ett anslag å 17 500 kronor *dels ock* ett lån å samma belopp med skyldighet för domkyrkan att med början från och med den 31 december 1953 återbetala minst 1 000 kronor om året samt att fr. o. m. den 1 januari 1953 erlægga ränta å oguldet belopp. Därvid förutsattes, att församlingarna skulle bidra med hälften av kostnaden eller 35 000 kronor.

Av ålder synes domkyrkan hava ägt, förutom andra fastigheter, gårdar, tomter och vretar inom Västerås stads område. En del av dessa synes kronan efter reformationen hava lagt under Västerås slott eller disponerat för andra statliga ändamål. Men genom konung Johan III:s brev den 20 mars 1574 bekräftades domkyrkans rätt till nämnda fastigheter, till den del de icke tagits i anspråk av kronan, med skyldighet för innehavarna att till domkyrkan utgöra dess rättighet. Enligt konung Gustav II Adolfs brev den 28 juni 1621 och den 25 mars 1623 skulle för domkyrkans tomter, vilka voro upplåtna till enskilda, till kyrkans nytta tagas »billiga» tomtören, eller också skulle de till bättre fördel för kyrkan försäljas efter värdering av borgmästare och råd. Inflytande köpeskillingsmedel skulle fonderas och räntan användas till domkyrkans bästa emot redovisning uti räknekammaren. Med stöd av dessa bestämmelser försåldes ett flertal av domkyrkans tomter till enskilda, och år 1628 fastställdes av biskopen och domkapitlet samt borgmästare och råd taxa på tomtören för domkyrkans osålda tomter. Dessa tomtören utgå fortfarande med de år 1628 fastställda beloppen. Enligt en av Kungl. Maj:t den 7 december 1910 meddelad dom i sak emellan domkyrkokommissionen och innehavaren av en domkyrkotomt (N.J.A. 1910 sid. 659 o. f.) förklarades, att tomterna innehades med den rätt, som tillkomme innehavare av ofri tomt i stad, samt att med dylik rätt förhöjning av tomtöresavgiften icke läte förena sig, till följd varav kommissionens yrkande att tomtören för tomten skulle utgå med högre belopp ogillades. Genom beslut den 30 augusti 1946 har Kungl. Maj:t medgivit, att tomtinnehavare må friköpa sig från skyldigheten att utgöra tomtören, men några åtgärder härför hava ännu icke vidtagits.

Utom tomter, vilka bebyggdes av innehavarna själva, har domkyrkan tidigare ägt även tomtgräddade gårdar, vilka varit anslagna till boställsgårdar åt domkyrkosysslomannen och lärare vid läroverket men sedermera blivit försålda. Genom kungl. brev den 12 februari 1846 medgavs försäljning av gårdstomterna nr 27 och 28 i stadens norra kvarter (sysslomansgården) till plats för läroverkshus för en köpeskilling av 6 000 rdr. b:ko och genom kungl. brev den 5 september 1854 av tomten nr 107 (Elviska tomten) till plats för gymnastikhus för läroverket för en köpeskilling av 400 rdr. b:ko. Vidare lämnades genom kungl. brev den 12 juni 1850 tillstånd till försäljning för lägst 183 rdr. 16 sk. b:ko av gården nr 113 i stadens norra kvarter, som enligt kungl. brev den 17 maj 1622 disponerats för ett gymnasieboktryckeri. Försäljning har ytterligare skett till Västerås stad av gården nr 29 i stadens norra kvarter för en köpeskilling av 8 000 kronor enligt kungl. brev den 6 november 1891 och den 2 maj 1893 samt av gården nr 18 och tomten nr 23 (Probaetomten) i samma kvarter för en köpeskilling av 18 838 kronor enligt kungl. brev den 12 september 1900, varjämte genom samma brev medgavs försäljning till staden av en del av biskopsgården för en köpeskilling, beräknad efter 3 kronor 50 öre för kvadratmeter, av 2 915 kronor 50 öre. Beträffande dispositionen av försäljningsmedlen för de i sista punkten omhandlade försäljningar förordnade Kungl. Maj:t, att de skulle insättas i bank och göras räntebärande, intill dess lämplig användning för domkyrkans räkning yppade sig och av Kungl. Maj:t på särskild framställning godkändes. Vidare medgavs genom kungl. brev den 22 augusti 1902, att tomterna nr 31 och 32 i stadens norra kvarter samt domkyrkans hälft av den i samma kvarter belägna tomten nr 118 om sammanlagt 5 686 kvadratmeter finge försäljas till Västerås stad emot en köpeskilling, beräknad efter 2 kronor

50 öre pr kvadratmeter, av 14 125 kronor. Beträffande dispositionen av försäljningsmedlen meddelades enahanda bestämmelser som i 1906 års brev. Försäljningsmedlen ingå i den nedan omnämnda s. k. fastighetsfonden, till vilken även förts expropriationsmedel och andel i köpeskilling för soldattorp från i det följande omnämnda domkyrkohegman. Däremot hava köpeskillingarna för 1846, 1850 och 1854 års försäljningar icke fonderats utan använts till domkyrkans restaurering.

Genom beslut den 15 november 1935 förklarade Kungl. Maj:t, att domkyrkosysselmanen på lön anslagen andel om 353 kvadratmeter av tomten nr 119 i norra kvarteret finge försäljas till Västerås stad för en köpeskilling av 2 824 kronor. För gatureglering medgav kungl. kammarkollegiet försäljning till Västerås stad *dels* genom beslut den 20 september 1945 av viss domkyrkan tillhörig mark om 743,7 kvadratmeter söder om domkyrkan emot en kontant köpeskilling av 5 034 kronor 40 öre jämte 4 % ränta därå från den 1 maj 1944 samt mot vederlag av 45,5 kvadratmeter mark, *dels ock* genom två särskilda beslut den 30 januari 1947 av två områden om tillhoppa 203,2 kvadratmeter emot köpeskillingar om tillhoppa 4 122 kronor 50 öre. Köpeskillingarna för nu nämnda försäljningar hava fonderats.

Domkyrkan innehar numera inom staden allenast den s. k. biblioteksgården, bebyggd med bostadshus och uthyrd till läroverket. Dessutom äger domkyrkan två jordbruksfastigheter, nämligen 1 mantal frälse Jädra nr 1 i Hubbo socken och $\frac{1}{2}$ mantal krono Finnsta nr 2 i Skerike socken. Röntan av hemmanet Jädra, som ursprungligen var av skattenatur, förvärvades av domkyrkan under frälsefrihet genom köp från kronan enligt kungl. brev den 29 april 1629, och därefter köpte domkyrkan år 1633 själva jordäganderätten till hemmanet av dess ägare. Hemmanet Finnsta erhöi domkyrkan jämlikt kammarkollegii brev den 18 november 1645 i byte med kronan emot vederlag av domkyrkan tillhöriga Vads kvarn i Skultuna socken, vilken, såsom ovan nämnts, efter en tids indragning till kronan återställdes till domkyrkan av konung Gustav I.

Från hemmanet Jädra har i expropriationsmedel influtit ett belopp av 116 kronor 44 öre, vilket enligt domkyrkokommissionens beslut den 2 maj 1876 skulle förvaltas särskilt, samt röntan därå ingå till allmänna kassan.

Underhållet av ifrågavarande fastigheter bekostas av fastigheternas avkastning och andra domkyrkomedel.

Tidigare hava domkyrkans tillgångar använts jämväl till underhåll av lärare vid läroverket i Västerås. Sålunda har avkastningen av en del av domkyrkans fastigheter disponerats såsom löneförbättring åt vissa lärare. Dessutom voro till ämbetsgårdar åt dem anvisade vissa domkyrkan tillhöriga fastigheter i staden, eller ock uppbyro de hyresersättningar av domkyrkans medel. Sedan rikets ständer, under uttalande av att de medel, som åt domkyrkan blivt anvisade, även borde oavkortat vara för kyrkans förvaltnings- och framtida underhållskostnader att tillgå hos Kungl. Maj:t anhållit, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att domkyrkan måtte befrias från nämnda utgifter, förordnades genom kungl. brev den 31 oktober 1862, att dessa penninganslag skulle upphöra samt domkyrkan återfå dispositionsrätten till gårdarna.

Efter att tidigare hava haft sina sammanträden i domkyrkan, synes domkapitlet hava beretts lokal i ett till skola och prästseminarium för domkyrkans medel på 1630-talet uppfört hus, som fortfarande disponeras av domkapitlet. Med undantag av ett belopp å 15 000 kronor, varmed statsverket enligt kungl. brev den 28 juni 1907 bidragit till reparation av domkapitelshuset, synes domkyrkan hava bekostat domkapitelshusets underhåll, uppvärmning, belysning, rengöring och möblering samt samtliga de utgifter i övrigt, som vanligen åligga en fastighetsägare. Hyra för en i huset inrymd vaktmästarbostad tillgodoföres däremot statsverket, som utan ersättning disponerar huset för domkapitlets behov. Av domkyrkans medel

utgick tidigare jämlikt kungl. brev den 10 april 1692 ett avlöningsanslag till konsistorienotarien å 100 daler s:mt, men synes detta anslag hava upphört under 1800-talet.

Biskopsgården lär vara en domkyrkan tillhörig gård, som redan under medeltiden disponerats till bostad åt biskopen. Sedan gammalt synes biskopsgården hava byggts och underhållits med domkyrkans medel, dock att enligt en anteckning i 1576 års domkyrkoräkenskap hela stiftets prästerskap då lämnat bidrag till underhåll av biskopshuset. Förstnämnda förhållande bekräftades genom kungl. resolution på prästerskapets i Västerås stift besvär den 5 december 1682, i det Kungl. Maj:t medgav, att biskopsgården i Västerås och de domkyrkans gårdar, som besuttos av gymnasielektorerna och skolbetjante i Västerås, finge efter vanlighet vidmakthållas med domkyrkans medel. Emellertid hava rörande andra biskopsgårdar avgöranden i motsatt riktning träffats, särskilt i samband med fastställande av domkyrkornas stater. Enligt dessa avgöranden skulle underhållet av biskopsgårdarna bekostas av biskoparna själva. Till följd härav blev en av domkapitlet i Västerås gjord framställning, att husen å nämnda gårdar skulle nybyggas på domkyrkans bekostnad, av Kungl. Maj:t den 17 februari 1703 överlämnad till kammarkollegii avgörande i enlighet med sålunda meddelade beslut; och i samband med granskning av domkyrkans stat den 27 oktober 1705 uttalade kammarkollegium, att biskopen borde själv utan domkyrkans gravation underhålla biskopsgården, och att något anslag för detta ändamål icke skulle upptagas i staten.

Med föranledande av en i prästerskapets privilegier av år 1723 intagen föreskrift, enligt vilken till reparation av biskopsgårdarna i städerna bidrag skulle utgå av domkyrkorna, synes emellertid underhållet av biskopsgården därefter hava bestritts av domkyrkans medel, dock att till en åren 1730—1732 verkställd större ombyggnad bidrag lämnats av statsmedel till ett belopp av 5 869 daler 22 öre s:mt och av kollektmedel från stiftet med ett belopp av 1 100 daler kopparmynt. Genom kungl. brev den 6 november 1903 medgavs, att såsom bidrag till biskopshusets reparation finge av biskopslöneregleringsfonden utgå dels ett anslag utan återbetalningsskyldighet å 10 000 kronor och dels ett räntefritt lån å 15 000 kronor att under 15 år amorteras av domkyrkans medel.

Numera skall kyrkofonden i princip bekosta byggande och underhåll av biskop anvisad tjänstebostad, dock att domkyrkas skyldighet att deltaga i dylik kostnad kvarstår. I gällande stat för Västerås domkyrka är för detta ändamål upptaget ett belopp av 600 kronor. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 januari 1941 har medgivits, att kostnaden för vissa reparationsarbeten å biskopshuset finge intill ett belopp av 118 000 kronor bestridas av kyrkofonden, dock att 15 000 kronor därav skulle såsom förskott för Västerås domkyrkas räkning av domkyrkokassans medel återgäldas kyrkofonden.

Förhållandet till domkyrkoförsamlingen.

Sedan S:t Ilians församlings i Västerås stad belägna kyrka i slutet av 1500-talet nedbrunnit, har jämväl denna med domkyrkoförsamlingen numera förenade församling fått använda domkyrkan till gudstjänstbruk.

Vad angår bidrag från domkyrkoförsamlingen och S:t Ilians församling till domkyrkan framgår av domkyrkans räkenskaper från 1600-talet, att församlingarnas invånare till domkyrkans underhåll utgjort dagsverken och körslor eller kontant ersättning därför. Så småningom synes dagsverksskyldigheten hava upphört. Sedan banker på domkyrkans bekostnad anordnats i domkyrkan, erlade invånarna avgifter för bänkrum enligt viss taxa. Dessutom utgick betalning för användande av domkyrkans ringklockor. Dessa avgifter hava från år 1867 utlytts mot en av församlingarna utgående årlig hyra till domkyrkan för fria bänkrum och klockor, för närvarande bestämd till 2 500 kronor.

Till anskaffande av ett orgelverk i domkyrkan har enligt kungl. brev den 2 november 1699 och den 7 september 1701 bidrag lämnats av stadens medel. Ny orgel har år 1896 anskaffats på församlingarnas bekostnad med ett mindre bidrag från domkyrkokassan för utsmyckning av orgelns fasad. Även sedermera vidtagna reparationer å orgeln hava bekostats av församlingarna.

Fråga om skyldighet för församlingarna att bidra till domkyrkans underhåll väcktes av landshövdingen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 oktober 1824 i anledning av uppkommen fråga om sättet för betalning av en utgift å 1 650 rdr b:ko för omgjutning av en klocka, till vilken utgift domkyrkan saknade tillgång. Häröfver avgav kammarkollegium utlåtande den 27 februari 1827. Kollegium uttalade därvid, att domkyrkans inkomster »genom en noggrann hushållning böra så förvaltas, att nödiga reparationer och andra kyrkans behov därav må kunna bestri- das, utan att Västerås stad samt S:t Ilians landsförsamling, vilkas ledamöter icke deltagit i kyrkans förvaltning, böra betungas med något förut aldrig utgjort bi- drag till kostnaders bestridande för Västerås domkyrka, som för sådant ändamål med särskilda medel av staten blivit benådad». Genom kungl. brev den 17 sep- tember 1828 beslöts, att handlingarna skulle överlämnas till länsstyrelsen för av- görande. Sedan emellertid församlingarna å sockenstämma den 2 november 1828 beslutit att genom uttaxering under loppet av 10 år erlægga ifrågavarande kostnad, ansåg länsstyrelsen något dess beslut i frågan icke vara påkallat.

Angående bidrag från församlingarna till domkyrkans reparation under åren 1858—1860 hänvisas till vad i det föregående anförts.

På sätt tillika förut omnämnts åtogo församlingarna sig år 1874 att bestrida samt- liga utgifter för befattningshavare i domkyrkan ävensom uppvärmning av sakristian samt städning och belysning av domkyrkan, och år 1877 beslöto församlingarna att bekosta eldning och vård av en på domkyrkans bekostnad insatt värmeapparat i kyrkan. Senare värmeanordningar hava bekostats av församlingarna. Jämväl kostnaden för kyrkans förseende med elektrisk belysning samt för anskaffande av tornur har bestritts av församlingarna. Ungefär halva kostnaden för vissa eld- släckningsanordningar samt större delen av kostnaden för elektrisk klockringning hava betalats av församlingarna. Slutligen hava dessa lämnat bidrag för ordnande av planen vid domkyrkan, varjämte planteringen vid kyrkans södra sida av gam- malt underhållits på församlingarnas bekostnad.

Till reparation av domkyrkans spira år 1947 hava, på sätt förutsatts vid bevil- jande av statsanslag för ändamålet, församlingarna bidragit med halva kostnaden eller 35 000 kronor.

Tidigare betalades även vin och oblater för domkyrkans medel, men vid faststäl- lande av domkyrkans stat enligt Kungl. Maj:ts beslut den 8 maj 1942 ansågs denna kostnad böra ankomma å församlingarna, och upptogs fördenskull icke någon an- slagspost i staten för detta ändamål.

Församlingarnas inkomster och utgifter sammanhörande med domkyrkan hava uppgått till följande belopp i medeltal för åren 1936—1945 samt för år 1945:

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Inkomster.</i>		
Avgifter för klockringning	850: 80	882: —
» » brudmattan m. m.	286: 70	520: —
» » ljus vid bröllop och begravningar	450: 74	732: —
» » likvagnen	25: 50	15: —
Summa kronor	1 613: 74	2 149: —

Medeltal för
åren
1936—1945

År 1945

Utgifter.

Avlöning och pensionering av befattningshavare, som tjänstgöra i domkyrkan (med undantag av prästerskapet)	22 551: 81	29 714: 22
Omkostnader för domkyrkobyggnaden:		
a) Underhåll	—	—
b) Uppvärmning och belysning	15 608: 82	16 726: 15
c) Vård och underhåll av tomt och plantering, renhållning m. m.	1 665: 38	2 216: 93
d) Hyra för bänkrum och ringklockor	2 500: —	2 500: —
e) Tornurets iordningställande och skötsel	584: 13	340: —
f) Övriga utgifter	2 855: 68	4 669: 84
Omkostnader för orgel och andra inventarier i domkyrkan	1 152: 04	650: 45
Utgifter för gudstjänsthållningen	3 882: 94	5 273: 73
Summa kronor	50 800: 80	62 091: 32

Domkyrkans befattningshavare.

Å domkyrkans stat är numera icke anställd annan befattningshavare än sysslomannen.

Annan instruktion för sysslomannen än bestämmelserna i kap. 26 kyrkolagen finnes icke utfärdad. Sysslomannen är tillika kyrkoadjunkt i Västerås och Lundby församlingars pastorat. Sysslomannen åligger att hava tillsyn och vård över domkyrkobyggnaden och domkyrkans övriga fastigheter samt domkyrkans inventarier, samlignar och arkiv, att till vederbörande anmäla brister, behov av reparation och nyanskaffning samt ombesörja sådan och därvid öva kontroll, att ombesörja försäljning av virke från domkyrkans skogar, att föra inventarie- och arkivförteckningar, att ombesörja anordningar för prästmöten, prästvigningar och andra stiftshögtider i domkyrkan, att predika i domkyrkan, när han ej hindras av sin tjänst, samt att förvalta och föra räkenskap över domkyrkans kassor och fonder ävensom kollekt. Sysslomannen åligger jämväl att vara sekreterare hos domkyrkokommissionen samt bereda i kommissionen förekommande ärenden och verkställa kommissionens beslut. Arbetet såsom syssloman uppgives i medeltal taga 4 timmar per dag.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 13 april 1945 skall till sysslomannen från och med den 1 maj 1945 till och med den 31 december 1960 utgå följande löneförmåner:

1. Lön 2 000 kronor.
2. Två ålderstillägg, vardera om 300 kronor, efter 5 respektive 10 års tjänstgöring som domkyrkosyssloman.¹
3. Dyrtdis- och kristillägg å nämnda lönebelopp i enlighet med de grunder för sådana tillägg, som äro fastställda för befattningshavare i statens tjänst med s. k. oreglerad avlöning.
4. Hyresbidrag 1 600 kronor.

För budgetåret 1945/46 hava sysslomannens sammanlagda avlöningsförmåner uppgått till 4 519 kronor.

Ovannämnda löneförmåner utbetalas av domkyrkans medel månatligen i efter-skott. Till domkyrkans kassa skall i stället ingå arrende- och skogsavkastning från

¹ Den nuvarande domkyrkosysslomannen har jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 28 mars 1946 för erhållande av ålderstillägg fått tillgodoräkna sig föregående prästerlig tjänstgöring.

ovannämnda, av kronan anslagna sysslomansbostället Uppåker nr 1 jämte ränta å försäljnings- och ersättningsmedel härrörande från samma boställe samt den kontanta ersättning, som av statsmedel utgår för det till sysslomannens avlöning anvisade kronotiondeanslaget 124,1340 hl spannmål.

Till sysslomannens avlöning utgår enligt kungl. brev den 21 september 1900 av Västerås stad en avgäld av 97,2 liter spannmål att lösas efter 10-årigt medelmarkegångspris, dock minst 7 kronor 50 öre, för en lönejord om 35,05 ar i Trådaröängen, som indragits till staden.

Såsom kyrkoadjunkt åtnjuter sysslomannen, förutom av pastoratet beslutad, av Kungl. Maj:t den 30 maj 1947 fastställd löneförhöjning, löneförmåner enligt gällande löne regleringsresolution för prästerskapet i pastoratet och därom utfärdade allmänna bestämmelser.

Avkastningen av de till sysslomanstjänsten hörande, till domkyrkokassan numera ingående lönetillgångar, uppgår till följande belopp för budgetåret 1945/46:

1. Bostället 1 mantal krono Uppåker nr 1	1 408: 64
2. Fondmedel härrörande från nämnda boställe	4: 76
3. Kronotiondeanslag 124,1340 hl. spannmål, $\frac{1}{2}$ råg $\frac{1}{2}$ korn, att lösas efter tioårigt medelmarkegångspris, jämte forsellön	1 772: 11
4. Avgäld för en till Västerås stad indragen lönejord om 97,2 liter spannmål, $\frac{1}{2}$ råg $\frac{1}{2}$ korn, att lösas efter tioårigt medelmarkegångspris	14: 25
Summa kronor	3 199: 76

Domkyrkans tillgångar.

Fastigheter.

	Taxeringsvärde
Domkyrkobyggnaden	1 000 000: —
Biskopsgården	175 000: —
Domkapitelshuset	60 000: —
Biblioteksgården ¹	—
Prubban ¹	—
Östra gravkapellet ¹ , uppbyggt för medel från den under domkyrkokommissionens förvaltning stående Zimmermanska fonden (se nedan)	—
Hemmanet Jädra nr 1 i Hubbo socken med torpet Ersbo	93 300: —
Hemmanet Finnsta nr 2 i Skerike socken	44 900: —
Summa kronor	1 373 200: —

Donationsfonder.²

	Den 1/7, 1946
Gravfonden, till underhåll av 5 gravar i domkyrkan	200: —
Parkska donationsfonden, till domkyrkans inre förskönande	3 551: 64
Zimmermanska donationsfonden, till byggande av gravkor	317: 28
Summa kronor	4 068: 92

¹ Saknar taxeringsvärde.

² Utom här upptagna donationsfonder stå under domkyrkokommissionens förvaltning ett antal fonder donerade till understöd av enskilda personer.

Andra fonderade medel.

	Den 1/7 1946
Fastighetsfonden, bildad av försäljningsmedel för domkyrkans försålda fastigheter	49 373: 19
Restaureringsfonden, av reserverade medel	37 671: 68
Domkyrko hemmanens byggnadsfond, av d:o d:o	157: 94
Summa kronor	87 202: 81

Övriga kontanta tillgångar.

Domkyrkokassan	25 689: 07
----------------------	------------

Domkyrkans skulder.*Lån.*

	Den 1/7 1946
Till Uplands enskilda bank av den 29 september 1944 à 3 %....	28 875: —
Till Uplands enskilda bank av den 29 oktober 1944 à 3 %.....	34 000: —
Till kyrkofonden av den 10 januari 1941	10 500: —
Summa kronor	73 375: —

Andra skulder.

Till fastighetsfonden	44 338: 79
-----------------------------	------------

Domkyrkans inkomster.

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
<i>Inkomst av fastigheter.</i>		
Biblioteksgården	800: —	800: —
Hemmanet Jädra nr 1 med torpet Ersbo i Hubbo socken	8 930: 49	12 855: 31
Hemmanet Finnsta nr 2 i Skerike socken	2 650: 95	1 052: 30
Summa kronor	12 381: 44	14 707: 61
<i>Ersättning för domkyrkotunnor och indragna hemmansränder .....</i>	3 973: 17	4 917: 15

Anm. De indragna hemmansränderna, som utgått av hemmanen Gillfors nr 2 och Jädra nr 1 i Skultuna socken, hava av domkyrkan förvärvat från kronan såsom ränta på en försträckning å 1 000 daler smt, som lämnats kronan av domkyrkans medel men ej återbetalats. Enligt kungl. brev den 31 januari 1639 skulle domkyrkan »stadigt och fast» få behålla dessa räntor, vilket bekräftades genom kungl. brev den 20 februari 1692.

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
<i>Anslag av församlingarna.</i>		
Ersättning för bänkrum och klockor	2 500: —	2 500: —
Extra anslag	331: 25	—
Summa kronor	2 831: 25	2 500: —
 <i>Nettoinkomst av donationsfonderna.</i>		
Gravfonden (räntefritt utlånad till domkyrkokassan)	—	—
Parkska donationsfonden (räntan lagd till kapitalet)	—	—
Zimmermanska donationsfonden	2: 20	—
Summa kronor	2: 20	—
 <i>Övriga räntemedel.</i>		
Fastighetsfonden (räntefritt utlånad till domkyrkans kassa)	—	—
Restaureringsfonden	382: 71	1 185: 57
Domkyrkohegmanens byggnadsfond	95: 74	3: 10
Domkyrkokassan	1 401: 73	156: 67
Ränta å försåld mark	—	338 :98
Summa kronor	1 880: 18	1 684: 32
 <i>Övriga inkomster.</i>		
Tomtören	5: 93	—
Visning av domkyrkan m. m.	179: 72	250: 15
Avgifter för begagnande av vissa kyrkans inventarier m. m.	104: 85	139: 23
Markförsäljningsmedel	—	5 034: 40
Diverse	68: 11	30: —
Summa kronor	358: 61	5 453: 78

Domkyrkans utgifter.

<i>Avlöning till sysslomannen (efter avdrag av löneinkomsterna från bostället Uppåker och av kronan anvisad kronotionde) .....</i>	1 998: 15	1 401: 50
<i>Pension till f. sysslomannen H. Berggren (medeltal för åren 1943/44—1944/45).....</i>	499: 98	—
 <i>Omkostnader för domkyrkobyggnaden.</i>		
Underhåll	8 994: 20	1 237: 01
Tomt och plantering	100: —	100: —
Uppvärmning och belysning } bekostas av försam-		
Renhållning, sotning, vatten } lingarna	—	—
Övriga utgifter	1 032: 63	811: 18
Summa kronor	10 126: 83	2 148: 19

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
Inkomster.		
Inkomst av fastigheter	12 381: 44	14 707: 61
Ersättning för domkyrkotunnor och hemmansräntor..	3 973: 17	4 917: 15
Anslag av församlingarna	2 831: 25	2 500: —
Nettoinkomst av donationsfonderna	2: 20	—
Övriga räntemedel	1 880: 18	1 684: 32
Övriga inkomster	358: 61	5 453: 78
Summa kronor	21 426: 85	29 262: 86

Utgifter.		
Avlöning	1 998: 15	1 401: 50
Pension	499: 98	—
Omkostnader för domkyrkobyggnaden	10 126: 83	2 148: 19
Omkostnader för domkyrkans inventarier	1 342: 71	—
Utgifter för gudstjänsthållningen	82: 28	—
Omkostnader för domkyrkans fastigheter	9 281: 65	2 893: 19
Omkostnader för domkapitelshuset	2 484: 68	1 649: 83
Omkostnader för biskopsgården	924: 03	692: 44
Räntor och amorteringar	6 303: 42	13 702: 10
Diverse utgifter	512: 56	887: 34
Summa kronor	33 556: 29	23 374: 59

Växjö domkyrka.

Domkyrkans tillkomst.

Enligt den s. k. Sigfridslegenden skall en kyrka av trä hava uppbyggt i Växjö av Smålands apostel S:t Sigfrid på 1000-talet. Den förste kände biskopen i Växjö stift, som från början endast omfattade Varend, levde i senare hälften av 1100-talet, under vilken tid en domkyrka av sten lär hava ersatt den forna träkyrkan. Efter en domkyrkan år 1277 övergången brand blev den ånyo uppbyggd och sedermera utvidgad. Medel till domkyrkans återuppbyggnad torde hava anskaffats på sedvanligt sätt. Därjämte skulle enligt de för Växjö stad år 1342 utfärdade privilegierna hälften av vissa böter tillfalla domkyrkan till byggning. Domkapitel synes hava funnits från slutet av 1200-talet.

Någon särskild församlingskyrka i Växjö är icke känd. Domkyrkan användes sedan gammalt som församlingskyrka för såväl Växjö stads- som landsförsamling, vilken senare numera förenats med stadsförsamlingen.

Domkyrkans förvaltningsorgan.

Någon annan förvaltning än den i kyrkolagen stadgade finnes numera icke för domkyrkan.

Tidigare synes viss medverkan i förvaltningen från domkyrkoförsamlingens sida hava förefunnits. För domkyrkans återuppbyggnad efter en brand på 1740-talet

tillskapades en särskild styrelse, som handhade frågor rörande domkyrkans reparation och dess ekonomi i övrigt, det s. k. stora domkyrkorådet. Det bestod av representanter för domkyrkoförsamlingen till växlande antal och för domkapitlet. Vissa större frågor underställdes landshövdingens och biskopens godkännande. Esomoftast deltog såväl landshövdingen som biskopen i rådets förhandlingar, varvid den förre för sin befogenhet härför åberopade kap. 26 § 4 kyrkolagen. Rådet synes hava upphört på 1770-talet.

Domkyrkans ställning i ekonomiskt hänseende.

Förhållandet till staten.

Efter indragning av domkyrkogodset till kronan i anslutning till reformationen tillgodosågs domkyrkans nödtorftiga underhåll av kronan medelst tiondeanslag. Till en början var till domkyrkan anvisad till kronan indragen kyrkotionde från vissa socknar, men genom kungl. brev den 2 februari 1577 anslogs en tunna tionde-spannmål från varje socken inom stiftet (de s. k. domkyrkotunnorna). Ytterligare beviljades genom kungl. brev den 26 november 1572 vinsäd till domkyrkan. Under 1570-talet utgjordes dessutom till »domkyrkans upprättelse» efter de skador kyrkan lidit genom fiendens härjningar under danska kriget s. k. hjälptunnor av kyrkorna och bönderna i stiftet. Denna hjälpgård synes icke hava upphört förrän i början av 1600-talet.

Vid särskilda tillfällen hava ytterligare bidrag av staten eller genom statens föranstaltande lämnats till domkyrkans underhåll. Efter den kyrkan på 1740-talet övergångna branden anslogos sålunda genom kungl. brev den 27 mars 1741 kollekt och stamboksmedel, och år 1747 beviljade riksdagen till understöd för domkyrkan ett sammanskott av 1 öre silvermynt av varje ståndsperson, borgare och hemmansbrukare i hela riket, varjämte drottning Ulrika Eleonora till samma ändamål skänkte 6 000 daler kopparmynt.

Till reparation och en på grund av befolkningens tillväxt nödig ansedd utvidgning av domkyrkan, vilka arbeten kostnadsberäknades till 43 557 riksdaler banko, beviljade 1850/1851 års riksdag ett lån å 20 000 riksdaler banko, under villkor bland andra att Växjö stads- och landsförsamlingar åtog sig att ansvara för lånets riktiga återbetalning.

Tidigare hava domkapitlets sessioner hållits i särskilt rum i domkyrkan. I samband med uppförande på domkyrkans bekostnad av nytt biskopshus i slutet av 1700-talet inrymdes domkapitlets lokaler i det nya biskopshuset. Även sedan domkyrkan, på sätt nedan anföres, befriats från underhållet av biskopshuset, åligger domkyrkan sådan skyldighet beträffande de av domkapitlet disponerade rummen därstädes. Sedan domkyrkan för iordningställande av lokaler för domkapitlet åsamkats en skuld å 21 000 kronor, beviljade 1923 års riksdag ett räntefritt lån å 20 000 kronor, vilket lån 1936 efterskänktes. Till bestridande av den på domkapitlets lokaler belöpande kostnaden, 1 100 kronor, för utförande av värmeledningsanläggning i biskopshuset hava enligt Kungl. Maj:ts beslut den 25 oktober 1929 statsmedel anvisats.

För uppförande av nytt domkapitelshus å en domkyrkan tillhörig tomt öster om domkyrkan mellan denna och det år 1697 med statsmedel uppförda gymnasiehuset, till vilket byggnadsarbete domkyrkan ansetts sakna tillgångar, hava 1938 och 1939 års riksdagar anvisat ett belopp av 183 000 kronor, därav hälften av statsmedel och hälften av kyrkofondsmedel. Denna byggnad har emellertid ännu icke kommit till stånd.

Tidigare bestredos av domkyrkans medel jämväl kostnaden för domkapitelslokals uppvärmning, belysning, renhållning och möblering samt ett löneanslag åt konsistorievaktmästaren, men hava dessa utgifter numera överflyttats å statsverket.

Genom kungl. brev den 8 mars 1576 förordnades, att S:t Johannis Baptistae prebendegård, som under medeltiden hört till Växjö domkyrka men därefter av kronan disponerats för andra ändamål, skulle bliva biskopsgård under Växjö domkyrka till evärdlig ägo.

Underhållet av biskopshuset synes i äldre tider hava bekostats dels av biskopen och dels av de prebendepastorat, vilka voro anslagna till biskopens avlöning. Men jämväl domkyrkans medel synas hava tagits i anspråk för detta ändamål. Sålunda anslogos genom rikskanslern Svante Bjelkes och ståthållaren i Kalmar Hans Erikssons brev den 27 december 1603 12 tunnor av domkyrkans spannmål till biskopsgårdens underhåll, och enligt kungl. resolution den 13 december 1672 skulle biskopen till biskopsgårdens reparation och byggnad få taga av domkyrkans medel vad som behövdes, »dock såsom samma medel äro förnämligast ärnade till domkyrkans behov bör dem med den moderation av honom brukas att kyrkan därigenom icke kommer till brista». Det är emellertid tvelaktigt, om sistnämnda resolution kommit i tillämpning. Genom kungl. brev den 4 mars 1690 anslogos på grund av bristande tillgång hos domkyrkan 570 daler silvermynt av statsmedel till reparation av biskopsgården. Anslag av statsmedel skulle emellertid icke vidare få förekomma, utan biskopen skulle vara skyldig så »invigilera», att gården utan kronans bekostnad bleve för framtiden behörigen vidmakthållen. Enligt kungl. brevet hade allmogen (i prebendepastoraten) varit van att understödja biskopen beträffande byggnadens underhåll. Vidare framgår av kammarkollegii skrivelse till landshövdingen i Kronobergs län den 8 februari 1650, att ersättning för en då förekommen reparationskostnad skulle beredas biskopen genom sammanskott av stiftets präster.

Frågan om bekostande av nybyggnad av biskopshuset var upprepade gånger föremål för Kungl. Maj:ts prövning under senare hälften av 1700-talet. Genom brev den 29 maj 1770 förklarade Kungl. Maj:t, att skyldigheten att bygga och underhålla biskopshuset skulle åligga domkyrkan till den del den icke skulle fullgöras av prebendepastoraten eller, beträffande små bristfälligheters botande, ankomma på biskopen såsom gårdens innehavare. Sedan kammarkollegium erinrat, att domkyrkan saknade tillgång till bestridande av någon del av kostnaden för biskopshusets reparation och nybyggnad, tog Kungl. Maj:t frågan i förnyat övervägande och förklarade genom brev den 26 april 1773, att domkyrkan, enär biskopshuset var beläget utom staden, icke kunde åläggas att å biskopshuset besörja någon nybyggnad eller reparation, och att icke heller prebendepastoraten efter lag kunde förbindas härtill. Annan utväg var alltså icke övrig än att vissa vid lediga pastorat uppkomma eller uppkommande lönebesparingar fingo användas för ändamålet. Vidare borde biskoparna ej mindre än andra ämbetsmän, som hade kungsgårdar och lantegendomar till boställen, underhålla de dem tillsynta våningshus samt vara ansvariga för nödiga årliga reparationer.

Emellertid medgav Kungl. Maj:t genom brev den 6 maj 1788 och den 25 maj 1789 på därom av biskopen Olof Wallqvist gjord framställning, att nytt biskopshus, som jämväl skulle inrymma sessionsrum för domkapitlet, skulle få uppföras på domkyrkans bekostnad och sedermera jämväl underhållas av domkyrkan. På grund därav bestreds biskopshusets underhåll därefter av domkyrkans medel, till dess Kungl. Maj:t på framställning av domkapitlet genom beslut den 29 oktober 1880 förklarade att, vid det förhållande att biskopsbostället icke var beläget i stad, vad angående skyldighet att bygga och underhålla biskopsboställen var stadgat i prästerskapets privilegier icke utgjorde lagligt hinder för Växjö domkyrkas befrielse från ifrågavarande skyldighet, samt förordnade, att byggnads- och under-

hållsskyldigheten å biskopshuset, med undantag av där inredda sessionsrum för domkapitlet, skulle för framtiden övertagas av biskopen. En av biskopen Sam. Stadener år 1933 hos Kungl. Maj:t gjord framställning, att domkyrkan åter skulle övertaga byggnadsskyldigheten, föranledde enligt Kungl. Maj:ts beslut den 29 november 1935 ingen åtgärd.

Enligt 1571 års kyrkoordning skulle de sju personer, vilka »sitta vid domkyrkorna», nämligen biskopen, prosten, kyrkoherden, skolmästaren, teologie lektorn, poenitentiarius och sysslomannen, hava sina vissa gårdar. Till rektorn, konrektorn, teologie lektorn, tillika poenitentiarius, samt sysslomannen upplätos domkyrkan tidigare tillhöriga, men av konung Gustav I till kronan indragna eller för icke kyrkliga ändamål disponerade prebenden. Till rektorn eller skolmästaren anslogs sålunda Lekamensgårdet, till konrektorn Själe Korsgårdet och till teologie lektorn S:t Annaegårdet, vilka fastigheter tillhörde prebendena med samma namn, samt till sysslomannen vissa ägor av S:t Olofs prebende, vilka sedermera benämndes Oeconomi Templigårde. Till prebendena hörde särskilda gårdar i staden. Av domkyrkans räkenskaper framgår, att domkyrkan bekostade gårdarnas bebyggande, och benämns gårdarna i äldre handlingar »domkyrkans gårdar». Vid inrättande av gymnasium i Växjö på 1640-talet övertogs de till de tre förstnämnda befattningshavarna upplätta fastigheterna av vissa lektorer vid gymnasiet.

Numera ingår avkastningen av de till S:t Annaegårdet och Själe Korsgårdet hörande gårdarna i staden till domkyrkan. Genom kungl. brev den 28 augusti 1862 förordnades sålunda, att till Vederslövs pastorat, som tidigare varit prebende åt teologie lektorn och därför såsom prästgård bebyggt gården till S:t Annaegårdet eller tomten nr 1 (68) i kvarteret Sigfrid, skulle, efter det pastorat upphört att vara prebende, upplätas nämnda tomt under ständig besittningsrätt emot en årlig avgäld av 20 riksdaler silver specie enligt 1830 års myntfot samt andra villkor. Domkapitlet såsom målsman för både domkyrkan och gymnasiet skulle uppbära avgälden och redovisa den till den av dessa institutioner, som kunde befinnas vara rätt ägare till tomten, vilket på särskild prövning i laga ordning skulle bero. Enligt domkapitlets beslut den 9 januari 1864 uppbäres avgälden av domkyrkan, utan att, enligt vad uppgivits, någon närmare utredning om äganderätten till tomten kommit till stånd.

Den till Själe Korsgårdet hörande gården eller tomten nr 3 i kvarteret Linné har jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 9 mars 1928 upplåtits till Växjö m. fl. församlingars pastorat att under nyttjanderätt innehavas, så länge den användes såsom plats för prästgård åt en komminister i pastoratet, samt under villkor i övrigt, att pastoratet för tomten erlägger årlig avgäld, som skulle bestämmas av länsstyrelsen att tillsvideare och intill dess annorlunda bleve i vederbörlig ordning bestämt utgå till Växjö domkyrka. Länsstyrelsen har den 25 april 1929 fastställt en avgäld av 130 hl spannmål, hälften råg och hälften korn, att lösas i kontant efter årlig markegång, dock minst 1 500 kronor.

Av gammalt synes till den gård i staden, som jämte S:t Annaegårdet var anslaget teologie lektorn, hava hört ett vid stadens norra tullport beläget område, kallat S:t Annae bol. I tvist mellan domkyrkan och lektorn om dispositionsrätten till denna lägenhet förklarade Kungl. Maj:t genom utslag den 12 mars 1762 lägenheten såsom gammal domkyrkojord böra disponeras av domkyrkan, dock att lektorn skulle vara närmast att nyttja den emot skälig ränta. Lägenheten disponerades därefter av lektorn emot avgift till domkyrkan av 20 skillingar banko eller 62 öre. Genom resolution den 31 mars 1832 medgav Kungl. Maj:t, att lektorn Johan Ekstrand finge med äganderätt tillbyta sig denna lägenhet emot en av honom förvärvad utom stadens planlagda område vid nya begravningsplatsen belägen trädgård med skyldighet för Ekstrand att besörja, att domkyrkan utan besvär och kostnad bleve bekräftad i äganderätten till trädgården. Därefter beslöt domkapitlet, att den domkyrkan tillbytta trädgården skulle få begagnas av teologie lektorn på

samma villkor som denne enligt Kungl. Maj:ts nämnda utslag den 12 mars 1762 innehaft S:t Annae bol. Jämlikt Kungl. Maj:ts den 16 maj 1884 lämnade medgivande har trädgården tagits i anspråk av församlingen till utvidgning av begravningsplatsen emot årlig avgäld till lektorn. Den till domkyrkan utgående avgiften för lektorns dispositionsrätt synes däremot numera hava upphört.

Gården till Lekamensgården eller den s. k. Gymnasieträdgården har jämte övriga ovannämnda lektorsslönejordar jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1944 försålts till Växjö stad, och försäljningsmedlen utgöra fortfarande avlöningstillgång vid vederbörande lektorstjänst.

Till domkyrkan uppläts enligt kungl. brev den 25 »mars eller maj» 1623 för evärdlig tid under frälse frihet en lägenhet, kallad Kampen, i dåvarande Växjö socken. Sedan nämnda lägenhet på grund av kungl. brev den 19 juni 1919 försålts till kronan för en köpeskillning av 7 500 kronor, förordnades genom Kungl. Maj:ts beslut den 5 februari 1937, att köpeskillningen med därå till utgången av år 1936 upplupen ränta skulle, tillsvidare och intill dess annorlunda av Kungl. Maj:t kunde varda bestämt, av domkapitlet förvaltas såsom två särskilda fonder, den ena å 9 069 kronor 83 öre och den andra å 2 267 kronor 46 öre, med rätt för domkyrkan att åtnjuta den årliga räntan å den förra fonden samt för en lektor vid läroverket att disponera viss del av ränteavkastningen å den senare. Den sistnämnda bestämmelsen var föranledd därav, att en lektor sedan gammalt uppburit en del av avkastningen av lägenheten.

Tidigare synes domkyrkan ägt åtskilliga andra tomter, vilka blivit av enskilda bebyggda. Husen gingo i köp enskilda emellan och fasta meddelades å köpen, men enligt en i april 1719 på prästerskapets i Växjö stift ansökningar och besvär utfärdad kungl. resolution skulle därvid »publico» förbehållas själva grunden med den därav utgående årliga avgift och rättighet. Fortfarande betalas av staden några mindre avgifter om tillsammans 2 kronor 29 öre till domkyrkan för ett antal gårdar i staden.

Jämlikt kungl. brev den 19 augusti 1699 uppläts en intill sysslomannens tomt belägen, domkyrkan tillhörig tomt till konsistorienotarien Johan Helin och hans efterkommande under besittningsrätt emot en årlig avgift av 1 daler 16 öre silvermynt eller numera 75 öre att utgå till innehavaren av sysslomanstomten, vartill den alltid lytt. Jämväl denna avgift betalas numera av staden och synes motsvara en för »Gravaregården» utgående avgift å sistnämnda belopp.

Själva sysslomanstomten, som jämlikt kungl. brev den 12 januari 1802 indrogs till domkyrkan, synes tillsammans med andra domkyrkan tillhöriga jordar, betecknade »de omkring domkyrkan och därvarande äldre begravningsplats belägna, domkyrkan tillhöriga jordlägenheter» eller »gamla kyrkogården m. m.», vara utarrenderade till Växjö stad emot årlig avgift.

Förhållandet till domkyrkoförsamlingen.

Vad angår domkyrkoförsamlingens bidrag till domkyrkans underhåll m. m. framgår av äldre handlingar, att medlemmarna av såväl stadsförsamlingen som landsförsamlingen tidigare utgjort dagsverken vid reparationer å domkyrkan. Vidare hava församlingarnas invånare tidigare erlagt bänkhjror, vilka upphörde år 1898, samt avgifter för begagnande av klockor och bårkläden m. m. ävensom för gravplatser. Tillika hava kollektier inlutit till domkyrkans kassa. Till reparationer å domkyrkan hava jämväl frivilliga bidrag lämnats icke blott av församlingsmedlemmarna utan även av stiftets övriga invånare. Sålunda levererade bönderna i stiftet under 1590-talet takspån och virke till domkyrkan utan betalning.

En åren 1898—1899 verkställd större reparation av domkyrkan, som omfattade anskaffande av nya bänkar, nytt altare och ny värmeledning samt anordnande av elektrisk belysning, inredning av ny sakristia och dekorerings av väggarna m. m.,

har intill ett belopp av i runt tal 50 000 kronor bekostats av församlingarna. Ytterligare hava dessa under åren 1925 och 1926 bekostat insättande av två nya värme-pannor.

Befattningshavarna vid domkyrkan, utom sysslomannen, avlönas i huvudsak av domkyrkoförsamlingen, dock att enligt gällande, genom Kungl. Maj:ts beslut den 5 juli 1946 fastställd stat för domkyrkan bidrag utgår av domkyrkans medel till avlöning av organisten, klockaren, kantorn, orgeltrampären och vaktmästaren.

Domkyrkoförsamlingens inkomster och utgifter sammanhörande med domkyrkan hava uppgått till följande belopp i medeltal för åren 1936—1945 samt för år 1945:

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Inkomster.</i>		
Inga. ¹		
<i>Utgifter.</i>		
Avlöning och pensionering av befattningshavare, som tjänstgöra i domkyrkan (med undantag av prästerskapet)	19 904: 09	25 968: 50
Omkostnader för domkyrkobyggnaden:		
a) Underhåll (i huvudsak avseende värmeledningen och orgeln)	2 207: 55	5 074: 15
b) Uppvärmning och belysning	4 339: 60	3 802: 30
c) Övriga utgifter	356: 59	238: —
Omkostnader för inventarier i domkyrkan	468: 62	867: 40
Utgifter för gudstjänsthållningen	1 979: 42	3 497: 84
Summa kronor	29 255: 87	39 448: 19

Domkyrkans befattningshavare.

Å domkyrkans genom Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut fastställda stat äro upptagna avlöningar till sysslomannen, organisten, klockaren, kantorn, orgeltrampären och vaktmästaren. Anslagen till de fem sistnämnda befattningshavarna utgöra endast mindre bidrag till deras avlöningar, vilka i övrigt bestridas av domkyrkoförsamlingen.

Annan instruktion för sysslomannen än bestämmelserna i kap. 26 kyrkolagen finnes icke utfärdad.

Sysslomannen åligger att öva tillsyn över domkyrkan, dess skrud och övriga inventarier samt att sköta domkyrkans ekonomi och föra dess räkenskaper. Enligt domkapitlets beslut den 23 januari 1924 åligger det sysslomannen att förrätta sammanlagt 30 ottesångs- eller aftonsångspredikningar om året i domkyrkan.

Någon uppgift om den tid, som tjänsten tager i anspråk, har sysslomannen icke ansett sig kunna lämna.

Sysslomannens löneförmåner utgöra:

1. Å domkyrkans stat 32,9742 hl spannmål, hälften råg och hälften korn, att lösas efter tioårigt medelmarkegångspris, med tillagd forsellön (8 öre per kubikfot), utgörande enligt 1946 års markegång kontant 492 kronor 82 öre.

¹ Från och med år 1946 tillföres församlingen vissa avgifter för ringning.

2. Ränta å försäljningsmedel, 78 800 kronor, för sysslomannen tidigare på lön anslagen, jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1944 försåld boställsjord (stadsägan nr 394 eller inägojorden till $\frac{1}{4}$ mantal Oeconomi Tempeligärde nr 1), samt $\frac{2}{9}$ av räntan å försäljningsmedel, 3 210 kronor, för ett område å den s. k. Prästmarken, vari sysslomansbostället äger del (Kungl. Maj:ts beslut om disposition av försäljningsmedlen den 1 december 1944) tillhopa 2 500 kronor.

Ifrågavarande boställe torde motsvara de ägor, vilka jämlikt kungl. brev den 24 mars 1580 anslagos till sysslomannen »med det besked att han därav skall göra Kungl. Maj:t och kronan rättighet». I brevet sägas berörda ägor »tillförne hava legat under biskopsstolen i Växjö». (Angående boställsjordens tidigare natur, se kammarkollegii arkivs memorial den 25 maj 1946.)

3. Andel i avkastningen från Prästmarken, vari Oeconomi Tempeligärde äger del, enligt Kungl. Maj:ts beslut den 17 juli 1936, 355 kronor.

4. Statsanslag: ersättning för 38,40412 hl indragen kronotondespannmål, hälften råg och hälften korn, att lösas efter 10-årigt medelmarkegångspris jämte forsellön (löneanslaget skall enligt uppgift i kungl. brev den 12 januari 1802 »efter urminnes indelning höra till domkyrkoföreståndarens lön»), utgörande enligt 1946 års markegång 573 kronor 97 öre.

Summa kronor 3 921:79.

Såsom kyrkoadjunkt i Växjö och Öjaby församlingars pastorat åtnjuter sysslomannen löneförmåner enligt den för prästerskapet i pastoratet gällande löneregleringsresolutionen och andra därom meddelade allmänna föreskrifter.

Såsom militärpastor vid kungl. Kronobergs regemente uppbär sysslomannen ett arvode av 600 kronor för år.

Domkyrkans tillgångar.

Fastigheter.

	Taxeringsvärde
Domkyrkobyggnaden	400 000:—
Tomten nr 3 i kv. Linné	29 400:—
» » 1 » » Sigfrid	—
Gamla kyrkogården	—
Summa kronor	429 400:—

Donationsfonder.

Mölnahultsräntan, frälserränta av $\frac{1}{2}$ mtl. Mölnahult nr 1 i Asa socken donerad (troligen 1763) av Annika Krook Olsson till underhåll av Olssonska arvingarnas grav i domkyrkan, numera avlöst enligt länsstyrelsens utslag den 30 oktober 1916	1 420:06
--	----------

Den $\frac{1}{7}$ 1946

Andra fonderade medel.

Orgelfonden	69:35
Köpeskilling för domkyrkojorden Kampen	9 069:83
Summa kronor	9 139:18

Övriga kontanta tillgångar.

Inga.

Domkyrkans skulder.

Den 1/7 1946

Växjö stifts prästerskaps kassor och fonder ..... 10 000: —

Domkyrkans inkomster.

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
<i>Inkomst av fastigheter.</i>		
Tomten nr 3 i kv. Linné	1 902: 08	2 211: 30
» » 1 » » Sigfrid	80: —	80: —
Gamla kyrkogården	124: 08	121: 04
Summa kronor	2 106: 16	2 412: 34
Ersättning för domkyrkotunnor och vinsäd	3 665: 83	4 488: 80
Anslag av domkyrkoförsamlingen (till värmepannor under budgetåret 1938/39 kr. 2 843: 83)	—	—
Nettoinkomst av donationsfonder	47: 91	35: 47
<i>Nettoinkomst av andra fonderade medel.</i>		
Orgelfonden	29: 15	1: 72
Köpeskilling för domkyrkojorden Kampen	272: 74	350: —
Summa kronor	301: 89	351: 72
<i>Övriga inkomster.</i>		
Hyra för likvagn	87: 90	10: —
Uthyrning av domkyrkan till »utsocknes» vigslar...	53: —	100: —
Summa kronor	140: 90	110: —

Domkyrkans utgifter.

<i>Avlöningar.</i>				
Domkyrkosysslomannen	}	.....	1 553: 21	2 175: 70
Organisten				
Klockaren				
Kantorn				
Orgeltramparen				
Vaktmästaren	}	.....		
<i>Pensioner och understöd .....</i>			—	—
<i>Omkostnader för domkyrkobyggnaden.</i>				
Underhåll	1 669: 90	537: 24		
Försäkringar	286: 71	291: 59		
Underhåll av tomt och plantering (bekostas av Växjö stad)	—	—		
Uppvärmning och belysning } bekostas av dom-	}	.....	—	—
Renhållning, sotning och vatten }				
Summa kronor	1 956: 61	828: 83		
Omkostnader för domkyrkans inventarier	5 240: 21	1 009: 42		
Utgifter för gudstjänsthållningen	5: 68	15: 80		

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
<i>Omkostnader för domkyrkans fastigheter</i>	246: 57	239: 52
<i>Omkostnader för domkapitlets lokal (underhåll för 1940/41 kr. 522: 20)</i>	—	—
<i>Omkostnader för biskopshuset (underhåll för 1936/37 kr. 617: 43)</i>	—	—
<i>Räntor och amorteringar</i>	1 154: 13	482: 11
<i>Diverse utgifter</i>	92: 89	98: 91

Sammandrag.

Tillgångar.

Fastigheter	429 400: —
Donationsfonder	1 420: 06
Andra fonderade medel	9 139: 18
Övriga kontanta tillgångar	—
Summa kronor	439 959: 24

Skulder.

Lån	10 000: —
-----------	-----------

Inkomster.

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
Inkomst av fastigheter	2 106: 16	2 412: 34
Ersättning för domkyrkotunnor och vinsäd	3 665: 83	4 488: 80
Anslag av domkyrkoförsamlingen (till värmepannor under budgetåret 1938/39 kr. 2 843: 83)	—	—
Nettoinkomst av donationsfonder	47: 91	35: 47
Nettoinkomst av andra fonderade medel	301: 89	351: 72
Övriga inkomster	140: 90	110: —
Summa kronor	6 262: 69	7 398: 33

Utgifter.

Avlöningar	1 553: 21	2 175: 70
Pensioner och understöd	—	—
Omkostnader för domkyrkobyggnaden	1 956: 61	828: 83
Omkostnader för domkyrkans inventarier	5 240: 21	1 009: 42
Utgifter för gudstjänsthållningen	5: 68	15: 80
Omkostnader för domkyrkans fastigheter	246: 57	239: 52
Omkostnader för domkapitlets lokal	—	—
Omkostnader för biskopshuset	—	—
Räntor och amorteringar	1 154: 13	482: 11
Diverse utgifter	92: 89	98: 91
Summa kronor	10 249: 30	4 850: 29

Lunds domkyrka.

Domkyrkans tillkomst.

Lund blev biskopssäte år 1060, och i samband därmed uppfördes en biskopskyrka, sannolikt av blygsam storlek. Under 1080-talet gjorde Knut den helige betydande donationer till ett kloster och en större domkyrka, helgad åt S:t Laurentius. Byggandet av denna andra biskopskyrka påbörjades också men nådde synbarligen aldrig sin fullbordan. När Lund år 1103 blev ärkebiskopssäte, blev det i stället nödvändigt att lägga upp kyrkobyggandet efter större linjer. Den påbörjade kyrkan infogades i en ny. År 1123 kunde kryptkyrkan invigas, år 1145 högaltaret i själva katedralen. Under hela medeltiden tillfördes domkyrkan rika donationer från kungliga personer och enskilda.

Till domkyrkan knöts också på grundval av inkomsterna från Knut den heliges gåvor ett domkapitel, en sekulär sammanslutning, inom vilken de enskilda kaniakerna hade sina särskilda inkomster. Regeln för kapitlet blev Aachenregeln år 817. Vid reformationens genomförande i Danmark bibehölls kapitlet men förlorade så småningom till stor del sin betydelse. Vid Skånestiftets övergång till Sverige och upprättandet av Lunds universitet organiserades kapitlet så, att det kom att bestå av teologiska fakultetens professorer.

Domkyrkans förvaltningsorgan.

Domkyrkans gods förvaltades under medeltiden av domkapitlet, och detta förhållande fortfor även efter reformationens genomförande. Närmaste tillsynen över kyrkans egendom tillkom främst de tvenne kyrkovårdarna, tutores, en kanik och en prelat. Vid universitetets upprättande anslogos de lediga kapitelgodsen till universitetet, i samband varmed tutoraten ävenledes övergingo till universitetet. Under krigsåren efter 1676, då det syntes osäkert, om universitetet skulle vidmakthållas i fortsättningen, torde den förvaltningsorganisation ha tillkommit, som alltsedan dess fungerat, domkyrkorådet. Dettas sammansättning var följande: förste teologie professor, som tillika var kyrkoherde vid domkyrkan, sedermera med titeln domprost, ytterligare två andra professorer, nämligen fungerande rektor och en professor efter ålderstur, borgmästaren såsom ständigt ledamot samt en av rådmännen i tur och ordning.

I och med att Skånestiftet införlivades med Sverige, kommo givetvis kyrkolagens stadganden om tillsynen över domkyrkorna att gälla även beträffande Lunds domkyrka. Någon syssloman i enlighet med kyrkolagens bestämmelser kom emellertid aldrig att här finnas. De uppgifter, som tillkommo denne, lades i stället i händerna på domkyrkorådet och domkyrkoinspektoren, vilken senare sedan 1680-talet hade att föra domkyrkans räkenskaper och förvalta dess jordar.

Genom kungl. stadgan den 17 november 1859 angående vården och förvaltningen av Lunds domkyrka och hennes egendom förändrades domkyrkorådets sammansättning. Rådet skulle fortfarande bestå av fem ledamöter, av vilka domprosten och borgmästaren i staden voro självskrivna. Av de övriga tre ledamöterna skulle för fem år i sänder bland domkyrkoförsamlingens medlemmar utses en av landshövdingen och biskopen, en av det akademiska konsistoriet och en genom val å domkyrkoförsamlingarnas kyrkostämma. Denna ordning är ännu gällande, med det tillägg att församlingarnas representant enligt Kungl. Maj:ts beslut den 19 januari 1923 skall vara ledamot av församlingarnas kyrkoråd samt att avgång ur detta även skall medföra domkyrkorådsmandatets upphörande. För de tre valda ledamöterna utses suppleanter. Vid förhinder för domprosten skall vice pastor inträda, varvid ordförandeskapet övergår till universitetets representant.

Genom 1859 års stadga upphörde domkyrkoinspektorstjänsten och ersattes av den nuvarande domkyrkokamrerarbefattningen. Instruktion för denne fastställdes av länsstyrelsen och biskopsämbetet 1860. Även den notariebefattning som funnits vid domkyrkorådet blev då reglerad. Sistnämnda befattning, som tidigare regelbundet besattes med personer tillhörande eklelesiastikstaten, har alltsedan 1852 varit icke-prästerlig. En ny befattning vid domkyrkorådet tillkom, då Helgo Zettervall, som 1860 antagits tillsvidare som ledare för de pågående restaureringsarbetena vid domkyrkan, 1870 upptogs på ordinarie stat med titeln domkyrkoarkitekt. Redan i mitten av 1700-talet vid då pågående reparationsarbeten fanns emellertid en domkyrkobyggningsmästarsyssla inrättad.

Domkyrkans ställning i ekonomiskt hänseende.

Förhållandet till staten.

Vid reformationens införande i Danmark indrogs biskopssätets egendomar. Kapitelgodset, som bestod av 925 hemman, ett antal hus i Lund och angränsande städer, kvarnar, prästgårdar m. m., indrogs däremot icke. Genom brev den 25 mars 1536 förklarade konung Kristian III, att kapitlet i Lund skulle allt framgent behålla sina vanliga räntor och rättigheter såväl i städerna som på landsbygden. År 1557 tillerkände han kapitlet rättighet att uppbära kronotionde av underliggande gods och lägenheter. Kapitlet hade att ensamt draga försorg om underhållet av domkyrkan samt att förvalta dess egendomar.

Efter Roskildefreden fortsattes denna praxis, till dess år 1666 hela kapitelgodset skänktes till det planerade universitetet. Universitetet inträdde nu i kapitlets ställe såsom förvaltare av domkyrkoegendomen. År 1672 hade förvaltningen helt övergått i universitetets händer. Genom kungl. resolution den 3 augusti 1681 fastställdes emellertid, att domkyrkan skulle behålla dess bönder, gods och gårdar. Då det förutsågs, att domkyrkans inkomster icke skulle åtgå till domkyrkans underhåll och andra utgifter för densamma, skulle överskottsmedlen användas för den nyinrättade akademien. Domkyrkans inkomstitlar voro följande: 1) ordinarie räntan eller landgillet av domkyrkans landbogs gods samt av organist- och klockarhemman, 2) hälften av den av Skånes ständer beviljade s. k. terminsskatten, 3) kronotionde av domkyrko godset, 4) jordskylder eller tomtören, 5) städmål, saköre, ollongäld, gräsgäld, stoleståndspenningar (bänkhyror) och griftpenningar samt andra extra ordinarie uppbörder. Härtill kommo senare de inkomster som inflöte därigenom, att de domkyrkans landbönder åvilande förpliktelserna i fråga om körslor och dagsverken omräknades i penningar. Den 30 december 1699 utfärdades den stat för domkyrkan, som kom att gälla under hela 1700-talet.

Under 1700-talets förra hälft voro domkyrkans inkomster så obetydliga, att de icke ens förslogo att hålla kyrkan i nödtorftigt stånd. Då därtill kom universitetets krav på andel i domkyrkans medel, väcktes förslag om försäljning till skatte av domkyrko hemmanen. Sedan riksdagen 1735 bifallit detta förslag och formen för sådan försäljning fastställdes genom kungl. brev den 30 april 1766, försåldes under åren 1767—68 jordegendomar för icke mindre än cirka 70 000 daler silvermynt.

Domkyrkan hade härigenom, innan skatteförsäljningen 1773 helt inställdes, avhänt sig långt mera än hälften av sina egendomar. Medel hade emellertid härigenom anskaffats för omfattande byggnadsarbeten. Därjämte hade en av Kungl. Maj:ts den 15 mars 1774 stadfäst överenskommelse träffats med universitetet, varigenom det senare mot en engångssumma på 100 000 daler kopparmynt för all framtid avstod från alla anspråk på domkyrkans medel.

Dispositionen av domkyrkans kvarvarande jordegendomar reglerades genom Kungl. Maj:ts den 27 augusti 1817 utfärdade förordningar angående Lunds domkyrko hemmans bortarrenderande samt angående hushållningen vid Lunds domkyrka. Inkomstitlarna blevo i anslutning till dessa förordningar följande:

1) Ordinarie räntan och terminsskatten, 2) jordskylden, 3) arrende-, landgille- och kronotiondespannmål, 4) äcke- och dagsverkspenningar, 5) jordstädja och erkänsla, 6) bänkhryror, 7) räntor och diverse inkomster (under sistnämnda post även likringnings- och gravställespenningar m. m.).

Genom ovannämnda stadga av år 1859 utfärdades nya bestämmelser angående värden och förvaltningen av Lunds domkyrka och hennes egendom, innebärande vissa ändringar särskilt i fråga om arrendebestämmelserna. Högsta domstolen hade dessförinnan i dom den 9 maj 1843 angående kronans rätt till ek å ett domkyrko-hemman fastslagit, att domkyrko-hemmanen av domkyrkan innehades under frälse frihet. I den nya stadgan uttalas: »Domkyrkans övriga (ej skattesålda) hemman och lägenheter, vilka av henne innehavas under full äganderätt och icke få till skatte försäljas, skola för domkyrkans räkning utarrenderas» (§ 10). Den nya ordningen medförde ständigt stegrade inkomster för domkyrkan. Vid 1830-talets mitt utgjorde de 25 000 kronor per år, fyrtio år senare i medeltal inemot 85 000 kronor. År 1891 uppgingo inkomsterna till omkring 105 000 kronor. Samtidigt hade emellertid särskilt genom de omfattande restaureringsarbetena vid domkyrkan utgiftsstaten stigit oerhört. Betecknande är, att sistnämnda uppgift om inkomsterna ingår i en framställning till Kungl. Maj:t om rätt att upptaga ett lån å 125 000 kronor för fullföljandet av domkyrkans restaurering.

Nu gällande stat för domkyrkan, som är fastställd den 22 december 1943 och prolongerad till utgången av år 1949, upptager i inkomster 216 763 kronor och i ordinarie utgifter 176 060 kronor.

Domkyrkans avkomstgivande fastigheter utgöras av 130 domkyrko-hemman och lägenheter med en sammanlagd areal av 3 078 hektar och en hyresfastighet i Lund, varjämte hyra uppbäres för de till domprosten och församlingen upplåtna lokalerna i kapitelhuset. Dessa fastigheters underhåll och övriga utgifter för deras förvaltning bestridas av den från fastigheterna härflytande inkomsten.

Från berörda fastigheter hava vissa försäljningar och expropriationer ägt rum. Kapitalet härför, som inlevererats till domkyrkans kassa, har fonderats och utgör tillhoppa 184 149 kronor 66 öre.

Tidigare hava från de till skatte försålda fastigheterna till domkyrkan ingått vissa avgifter i form av ränta, äcke- och dagsverkspenningar samt landgille. Dessa avgifter äro nu föremål för avlösning enligt lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor och Kungl. Maj:ts förordning den 18 juni 1937 angående upphörande av vissa till Lunds domkyrka utgående avgifter. Hittills hava i kapitalersättningar härför inlevererats 191 313 kronor 91 öre.

Alltsedan medeltiden disponerade domkapitlet en byggnad, sannolikt uppförd i samband med domkyrkobyggnaden och i direkt anslutning till domkyrkans kor. Denna kapitelbyggnad övertogs 1671 av det då inrättade consistorium ecclesiasticum. Under universitetets första årtionde disponerades byggnaden även av akademiska konsistoriet för sammanträden, varjämte domkyrkorådet och prästerskapet vid de årliga prästmötena där hade sina sammanträden. Mot 1700-talets slut hade emellertid denna byggnad hunnit bliva så förfallen, att den betraktades såsom absolut otjänlig för sitt ändamål. År 1786 lyckades också biskop Celsius utverka ett kungl. brev, enligt vilket vissa ränteinkomster, tillhörande de skånska kyrkorna, fingo anlitas för att bygga »en tarvelig consistorii och archivi byggnad på något inom domkyrkogården lämpeligt ställe». Ritningarna fastställdes av Kungl. Maj:t, men förverkligandet av byggnaden uppsköts gång på gång. Först år 1805 löstes frågan om ett nytt kapitelhus. Den gamla medeltidsbyggnaden revs. Någon ny byggnad uppfördes icke. I stället nöjde man sig av sparsamhetsskäl med att göra en påbyggnad på ett likaledes medeltida materialhus intill domkyrkans kor. Denna byggnad, gemenligen kallad »Svarta konsistoriet», kom att under mera än ett halvt

sekel tjäna som kapitelhus. På 1840-talet lät domkyrkorådet uppföra en särskild byggnad öster om domkyrkan, i vilken inrymdes sessions- och arkivlokaler. Efter tillbyggnad uppläts här 1862 jämväl lokaler för domkapitlet, varvid »Svarta konsistoriet» nedrevs. Dessa lokaler visade sig snart vara otillräckliga. Kungl. Maj:t anvisade då från domkyrkans tillgångar medel till förhyrandet av lokal, och år 1919 har nytt anslag medgivits ej blott för hyra av ny lokal utan även för samma lokals uppvärmning samt för möbler till domkapitlets expedition. På det föregående kapitelhusets plats uppfördes för domkyrkans medel sedermera ett år 1931 invigt kapitelhus, i vilket inrymts expeditions- och sammanträdeslokaler för domkapitlet, domkyrkorådet, pastorsämbetet och församlingsorganisationerna, lokaler för konfirmandundervisning o. dyl. samt för domkyrkomuseet ävensom tjänstebostad för domprosten, förhyrd av församlingen. Domkapitlets lokaler, som jämväl möblerats av domkyrkans medel, tillhandahållas med värme. Andra expenser utgå ej.

Biskopsresidens var under medeltiden den norr om domkyrkan belägna Lundagården. Vid reformationens införande indrogs denna jämte ett stort antal andra av ärkebiskopssätets egendomar till kronan. År 1560 anslogs ett kapitelresidens som bostad åt superintendenten eller biskopen. Detta kom att tjäna som biskopshus ända till år 1724, då ett nytt boningshus i anslutning till den gamla byggnaden uppfördes. Under åren 1660—1679 bebodde biskop Peder Winstrup det forna ärkebiskopssätet Lundagården, som han själv inköpt men som vid hans död reducerades till kronan och därefter uppläts åt universitetet såsom akademibyggnad. Vid 1700-talets slut framfördes krav på byggandet av ett nytt biskopshus. Först 1840 nedrevs det gamla biskopshuset och byggandet av ett nytt på samma plats påbörjades. Dessförinnan hade man, på grund av den gamla byggnadens otjänlighet som bostad, först förhyrt och sedan inköpt annan, tillfällig bostad åt biskopen. Det nya biskopshuset kom dock aldrig att tjäna som sådant. År 1846 stod det färdigt, men biskop Faxé önskade på grund av ålder icke flytta in i det. Så framkom från universitetets sida ett förslag, att det nya biskopshuset skulle övergå i dess ägo i utbyte mot den byggnad på Helgonabackens sydsluttning, som universitetet 1842—45 låtit uppföra för universitetets zoologiska, fysiska och kemiska institutioner. Förslaget accepterades och vann Kungl. Maj:ts stadfästelse 1849. Det tillämnade biskopshuset blev universitetsinstitution — nuvarande historiska museet — under det att biskopsresidenset förlades till en av professor C. G. Brunius uppförd byggnad. I denna inflyttade år 1855 biskop Henrik Reuter Dahl som den första, och är byggnaden sedan dess biskopshus.

Enligt prästerskapets privilegier av år 1723 skola biskopsgårdarna i städerna erhålla medel av domkyrkokotunnorna till restaureringshjälp. Då Lunds domkyrka aldrig uppburit domkyrkokotunnor, hava för dessa utgifter använts andra domkyrkans medel. Vid upprepade tillfällen hava genom Kungl. Maj:ts beslut medel anvisats ur domkyrkokassan för underhåll av biskopshuset. Sålunda medgav Kungl. Maj:t den 6 november 1925, att 97 000 kronor finge av domkyrkans medel användas för vissa ändringsarbeten å biskopshuset. Förutom kostnaderna för underhåll av biskopshuset och den till detta hörande vaktmästarbostaden, gäldar domkyrkan även de brandförsäkrings-, sotnings-, vatten- och renhållningsavgifter, som betalas för biskopshuset. Hyra för vaktmästarbostaden ingår till kyrkofonden.

Förhållandet till domkyrkoförsamlingen.

Under medeltiden var domkyrkan icke sockenkyrka utan biskopens och domkapitlets kyrka. En bestämd församling var knuten endast till kryptan, den s. k. Krafts kyrka. I övrigt var staden uppdelad i ett stort antal församlingar, var och en med sin sockenkyrka. I och med reformationen uppläts domkyrkan såsom försam-

lingskyrka åt staden. De övriga många kyrkorna förstördes, de särskilda församlingarna upphörde att existera och staden Lund kom att utgöra en enda församling, domkyrkoförsamlingen. Den nya ordningen förändrade emellertid icke förhållandet mellan domkapitlet och domkyrkan. Stadens befolkning och dess styrelse hade infet att skaffa med domkyrkans skötsel. Däremot skulle stadens invånare bidra till avlöning av domkyrkans prästerskap.

Dessa förhållanden hava i stort sett förblivit oförändrade. Lunds domkyrkoförsamling och Lunds domkyrka äro i ekonomiskt avseende fullständigt skilda åt. Församlingen har inga inkomster från domkyrkan och icke heller annan utgift än viss del av avlöning av innehavaren av de förenade kantors- och klockartjänsterna samt kostnader för 4 koralsångare i domkyrkan. Domkyrkorådet har förklarat sig villigt att övertaga även dessa utgifter.

Tidigare har av domkyrkans medel bidrag utgått till andre stadskomministerns lön och skolväsendet i stadsförsamlingen. Tillika bekostade domkyrkan uppvärmning och belysning av pastorsexpeditionen samt skrivmaterialier, expeditionstryck och inbindning för denna expedition. Med undantag av bidraget till stadskomministerns lön upphörde övriga bidrag i och med att ny stat fastställdes att gälla från och med år 1901, då även förordnades, att församlingen skulle deltaga med en tredjedel i kostnaderna för domkyrkans uppvärmning och jämväl erlägga hyra till domkyrkan för pastorsexpeditionens lokaler. Vid fastställelse av staten från och med år 1926 upphörde lönebidraget till andre stadskomministern i Lund, men bidrag från församlingen till kyrkans uppvärmning med en tredjedel av kostnaderna kvarstod. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 18 november 1932 förordnades, att bidraget till uppvärmningen skulle för tiden från och med år 1932 ur staten utslutas och församlingen således befrias från denna utgift. Hyra och värmeavgifter för den i kapitelhuset inrymda pastorsexpeditionen erläggas alltså till domkyrkans kassa.

Vid upprepade tillfällen har likväl domkyrkans medel anlåtats för utgifter, som egentligen borde åvila församlingen. De mest anmärkningsvärda bidragen, som utgivits i sådant hänseende, sammanhånga med Allhelgonakyrkans uppförande och underhåll. Genom befolkningstillväxten i Lund hade domkyrkan vid 1800-talets mitt blivit allt för liten för att kunna rymma kyrkomenigheten. Uppsättandet av nya läktare och andra åtgärder i domkyrkan förslogo icke. Förslag väcktes då år 1866 om uppförandet av en ny kyrka, och i samband därmed uppstod frågan om, vem som skulle stå för kostnaderna för densamma. Från församlingens sida gjordes därvid gällande att, såsom professor Brunius uttryckte det, »domkyrkan, som i 330 år varit sockenkyrka, vore skyldig att i likhet med alla andra kyrkor i Sverige sjelf underhålla sig och, då hon icke lämpligen kan utvidgas, genom nybyggnad lemna församlingen nödigt utrymme vid den allmänna gudstjensten». Denna mening biträdades icke av domkapitlet, som emellertid uttryckte en förmodan, att domkyrkan i någon mån skulle kunna bidra till kostnaderna. Någon principiell lösning av frågan om domkyrkans skyldigheter härvidlag vanns icke heller genom den slutliga uppgörelsen år 1877, enligt vilken domkyrkorådet förband sig att på vissa villkor stå för annuiteterna å det lån på 690 000 kronor, som erfordrades för Allhelgonakyrkans uppförande och som domkyrkoförsamlingen skulle upptaga. När däremot Allhelgonakyrkan under åren 1923—25 genomgick en genomgripande reparation, och domkyrkoförsamlingens kyrkoråd därvid gjorde gällande, att det ålåg domkyrkorådet att stå för de därmed förenade kostnaderna, kom det till fullständig utredning. Denna ledde slutligen till att kammarkollegium som sin mening yttrade, att det förhållandet att Allhelgonakyrkan byggts på bekostnad av domkyrkans medel icke syntes medföra skyldighet för domkyrkan att även i fortsättningen vidkännas alla med densamma förenade kostnader. Kungl. Maj:ts beslut den 18 november 1932 gick i samma riktning. Domkyrkan medgavs rätt att — utan att skyldighet därtill ansågs föreligga — bidra till reparationsarbetena med ett

belopp av 75 000 kronor, dock med avdrag för de bidrag till domkyrkans uppvärmning, som icke inbetalts av församlingen under de närmast föregående nio åren, vilka bidrag därefter skulle uteslutas ur domkyrkans stat.

Genom utgången av denna segslitna dragkamp hade fastställts, att Lunds domkyrka är en stifts kyrka, som är upplåten till domkyrkoförsamlingen såsom dess sockenkyrka men ur ekonomisk synpunkt liksom under medeltiden fullständigt självständig i förhållande till församlingen.

Församlingens inkomster och utgifter sammanhörande med domkyrkan hava uppgått till följande belopp i medeltal för åren 1936—1945 samt för år 1945:

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Inkomster.</i>		
Inga.		
<i>Utgifter.</i>		
Avlöning av kantorn-klockaren	1 3 190: 56	2 700: —
» » 4 koralsångare	1 800: —	1 800: —
Pension av kantorn-klockaren	2 2 694: —	2 772: —
Summa kronor	7 684: 56	7 272: —

Domkyrkans befattningshavare.

Å domkyrkans stat äro anställda domkyrkokamrerare, domkyrkoarkitekt, domkyrkorådets notarie, domkyrkorådets vaktmästare, domkyrkokapellmästare, klockare — under förutsättning att han tillika tjänstgör som kantor — i denna sin tjänsteutövning underordnad domkyrkokapellmästaren, domkyrkovaktmästare, vaktmästare vid kapitelhuset samt dörrvakter och extra vaktpersonal i domkyrkan.

För vissa befattningshavare hava instruktioner utfärdats: för kamreraren och notarien fastställd den 11 juli 1860 av länsstyrelsen i Malmö och biskopsämbetet i Lund, för domkyrkoarkitekten fastställd den 22 oktober 1943 av domkyrkorådet, samt för domkyrkokapellmästaren fastställd den 15 januari 1902, med ändringar och tillägg den 26 november 1930, av domkapitlet i Lund.

Domkyrkokamreraren, som icke har annan tjänst, åligger bland annat att biträda domkyrkorådet vid förvaltningen av domkyrkan och dess egendom, hava tillsyn och vård om domkyrkans inventarier, ansvar och vård om kyrkans kassa och fonder samt föra dess räkenskaper, vara ombud vid syner och besiktningar å domkyrkans hemman, lägenheter och tomter, bereda och utreda alla frågor, som röra upplåtelser samt underhålls- och nybyggnadsarbeten rörande fastigheterna, ävensom kontrollera, att medgivna arbeten blivit fullgjorda, ombesörja inköp av bränsle och andra förnödenheter till kyrkan och kapitelhuset, utöva förmanskap över vaktmästare och dylik personal samt tillhandagå myndigheter och allmänheten med upplysningar.

Domkyrkokamrerarens löneförmåner utgöra för närvarande lön 7 500 kronor, två ålderstillägg å vardera 600 kronor samt dyrtids- och kristillägg i enlighet med de grunder, som blivit eller bliva av Kungl. Maj:t fastställda att gälla för sådana tillägg för befattningshavare i statens tjänst vilka åtnjuta s. k. reglerad avlöning, för närvarande uppgående till ett belopp av 3 986 kronor. Befattningen är i pen-

¹ 1936—1942.

² 1943—1945.

sionshänseende ansluten till Svenska Personal-Pensionskassan (S. P. P.), och erlägger befattningshavaren avgiftsandel med 835 kronor årligen.

Domkyrkoarkitekten, som jämväl äger åtaga sig andra uppdrag, åtnjuter en årlig lön av 4 500 kronor samt dyrtids- och kristillägg efter nyssnämnda grunder, uppgående till 2 171 kronor, jämte ett ålderstillägg å 450 kronor. Befattningen är ej förenad med pensionsrätt.

Domkyrkorådets notarie, som jämväl innehar annan tjänst, uppbär en årlig lön av 1 350 kronor jämte två ålderstillägg å 150 kronor samt i dyrtids- och kristillägg 647 kronor, som ej må utgå enligt högre procenttal än som i sådant hänseende varit gällande under fjärde kvartalet 1943. Pensionen är ej reglerad, och pensionsavgifter erläggas således ej.

Befattningen som domkyrkorådets vaktmästare, tidigare förenad med annan allmän tjänst, uppehålls från och med år 1946 av kvinnlig befattningshavare, som tillika är skrivbiträde, och får närmast anses som halvtidstjänst. I årlig lön utgår 1 200 kronor jämte tillägg med 523 kronor. Pension skall ej utgå.

Domkyrkokapellmästaren uppbär en årlig lön av 5 250 kronor jämte två ålders-tillägg å vardera 525 kronor samt i tillägg 2 740 kronor. I pensionshänseende är tjänsten ansluten till S. P. P. Befattningshavaren erlägger icke någon avgiftsandel.

Klockartjänsten är för närvarande ej tillsatt. Staten upptager i lön 1 950 kronor med tre ålderstillägg vart och ett å 225 kronor. Denna tjänst har tidigare varit förenad med kantorstjänsten, som upptagits i församlingens stat med enahanda belopp som i domkyrkans. Tjänsten är föremål för omreglering.

Domkyrkovaktmästaren, som ej innehar annan befattning, fullgör förutom tjänstgöring vid alla kyrkliga förrättningar även daglig tjänst i kyrkan. Han utför närmast en klockares arbetsuppgifter och har hand om den dagliga tillsynen av kyrkan, vilken för besökande är öppen utan avgift dagligen mellan klockan 8 och 18 och årligen besökes av över 100 000 turister. Förutom lön 3 500 kronor och tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor, jämte dyrtids- och kristillägg med 1 912 kronor, uppbär han för närvarande årligen 1 723 kronor för konsturets skötsel och 706 kronor för den dagliga städningen. Befattningen är ej pensionsreglerad.

Vaktmästaren i kapitelhuset, som förutom skötseln av vanliga portvaktsgöromål m. m. jämväl är eldare, uppbär i lön 2 650 kronor jämte tre ålderstillägg, vart och ett å 250 kronor, samt i dyrtids- och kristillägg 1 395 kronor, varjämte han för städning av domkyrkans museum äger uppbära ett arvode av 706 kronor. För bostad erlägges fastställd hyra. Han är pensionsansluten till S. P. P., men erlägger icke någon avgiftsandel.

Ävlöningarna till dörrvakter och extra vaktpersonal bestridas ur förslagsanslaget 6 500 kronor till vakhållning i domkyrkan.

Ålderstilläggen till kamreraren, notarien och kapellmästaren utgå efter 5 resp. 10 års tjänstgöring samt till klockaren och vaktmästarna efter 5, 10 och 15 års tjänstgöring.

Domkyrkans tillgångar.

Fastigheter.

	Taxeringsvärde
Domkyrkobyggnaden	5 000 000: —
Kapitelhuset	899 200: —
Biskopshuset	159 400: —
S:t Laurentius kapell och tomten nr 2 kv. S:t Laurentius	229 000: —
Domkyrkans hemman och lägenheter	7 844 200: —
Summa kronor	14 131 800: —

Donationsfonder.

Inga.

Andra fonderade medel.

	Den 1/1 1946
Köpeskillingar genom friköp av mark	80 690: 19
Ersättning för från domkyrkoheimman avstådd vägmark	40 098: 27
Ersättningar för grusavverkning å domkyrkoheimman	61 761: 10
Ersättningar för över domkyrkoheimman uppsatta elektriska ledningar	1 600: 10
Kapitalersättningar för jordskyld, kronotonde, städjeavgifter och frälseräntor	191 313: 91
Tillfälligt fonderade medel	82 821: 02
Summa kronor	458 284: 59

Övriga kontanta tillgångar.

Medel inestående i bank	70 197: 71
-------------------------------	------------

För de fyra förstnämnda fonderna hava utfärdats bestämmelser angående dispositionen av innehåll att dessa fonder skola under domkyrkorådets ansvar förvaltas på sätt i fråga om Lunds domkyrkas medel är vedertaget med rätt för domkyrkorådet att förfoga över ränteavkastningen såsom över annan domkyrkans inkomst. Beträffande vissa friköp, som ägt rum före år 1933, har dock stadgats, att av ränteavkastningen $\frac{1}{10}$ skall tillföras fondens kapital.

Under kapitalersättningar upptagna fonder hava tillkommit genom avlösning av vissa frälseräntor och andra till Lunds domkyrka utgående avgifter av fastigheter (enligt lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor och Kungl. Maj:ts förordning den 18 juni 1937 angående upphörande av vissa till Lunds domkyrka utgående avgifter). Ersättningsbeloppen skola fonderas, och avkastningen skall användas till domkyrkans behov.

Av de tillfälligt fonderade medlen jämte härå upplupna räntor skola däri ingående brandskade- och årsbeloppsfonder användas till nya byggnader å domkyrkoheimman och Henrik Schartaus minnesfond till staty eller dylikt minnesmärke.

Domkyrkans skulder.

	Den 1/1 1946
Lån för inköp av fastigheten nr 2 i kv. S:t Laurentius	6 039: 70

Domkyrkans inkomster.

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Inkomst av fastigheter.</i>		
Kapitelhuset	9 841: —	11 206: —
N:r 2 i kv. S:t Laurentius	7 500: —	7 500: —
Domkyrkoheimman	170 613: —	229 202: —
Skattedomkyrkoheimman	6 500: —	2 986: —
Summa kronor	194 454: —	250 894: —

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Fondmedel.</i>		
Räntor	8 317: —	15 083: —
<i>Övriga inkomster.</i>		
Pensionsavgifter	840: —	934: —
Avgifter för särskild begärd ringning med kyrkans klockor	290: —	457: —
Avgifter för extra belysning i kyrkan vid förrättningar	326: —	381: —
Diverse	231: —	764: —
Summa kronor	1 687: —	2 536: —

Domkyrkans utgifter.

Avlöningar.

Domkyrkokamreraren	10 444: —	12 686: —
Domkyrkoarkitekten	7 065: —	6 671: —
Domkyrkorådets notarie	1 845: —	2 147: —
Domkyrkorådets vaktmästare	2 109: —	2 358: —
Domkyrkokapellmästaren	7 671: —	9 040: —
Klockaren-kantorn	3 190: —	1 350: —
Domkyrkovaktmästaren (för 1939—1945)	5 939: —	6 312: —
Vaktmästaren i kapitelhuset	3 887: —	4 607: —
Tillfällig vakhållning	8 526: —	8 725: —
Summa kronor	150 676: —	53 896: —

Pensioner och understöd.

F. domkyrkokamreraren 1936—1938	6 158: —	—
F. domkyrkoarkitekten 1944—45	7 209: —	7 209: —
F. klockaren-kantorn 1944—45	2 694: —	2 694: —
F. dörrvakten Anna Nilsson 1936—1941	566: —	—
F. elektrikern Aug. Franzén	1 122: —	1 317: —
F. dörrvakten J. P. Karlsson 1942—45	1 100: —	1 105: —
F. ringaren A. Åkesson 1940—45	545: —	574: —
F. ringaren A. Mårtensson 1940—45	318: —	330: —
F. ringaren Hans Andersson 1937—43	830: —	—
F. domkyrkovaktmästaren M. Roth 1937—41	2 407: —	—
F. dörrvakten Joh:s Persson åren 1940—41	1 455: —	—
Dörrvakten P. Nilssons änka Anna Nilsson	229: —	266: —
Ringaren J. Olssons änka Antonia Olsson 1936	137: —	—
Ringaren And. Perssons änka Anna M. Persson 1936 —1943	442: —	—
Domkyrkokapellmästaren P. Nodermans änka Karin Nodermann	1 690: —	2 083: —
Densammes dotter Maj Nodermann	507: —	623: —
Ringaren P. Olssons änka Maria Olsson 1936—1938 ..	255: —	—
Ringaren G. Jönssons änka Anna Jönsson 1938—1945	333: —	360: —

¹ Verkliga medeltalet för åren 1936—45 utgör kr. 49 422: —.

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
F. domkyrkovaktmästaren M. Roths änka Edit Roth 1941—45	1 188: —	1 188: —
F. dörrvakten J. Perssons änka Maria Persson 1941— 44	748: —	—
Avgifter för pensionsförsäkring hos Svenska Personal- Pensionskassan	4 610: —	4 379: —
Summa kronor	¹ 34 543: —	22 128: —
<i>Omkostnader för domkyrkobyggnaden.</i>		
Årligt underhåll	10 526: —	18 555: —
Övriga förbättringskostnader	28 576: —	21 600: —
Uppvärmning och belysning	15 331: —	20 106: —
Underhåll av domkyrkokplatsen	6 398: —	7 283: —
Övriga utgifter (försäkringar, skatter och renhållning)	2 724: —	3 543: —
Summa kronor	63 555: —	71 087: —

Av »övriga förbättringskostnader» kunna för tioårsperioden nämnas: Inköp och uppsättning av Emanuel Vigelands glasmålningar i kyrkans absid 27 834 kr., nytt vindfång i vapenhuset 6 505 kr., ny dammsugaranläggning 9 393 kr., installering av elektriska klockringningsmaskiner 16 955 kr., ny värmeledning och inre restaureringsarbeten i kyrka och krypta 113 077 kr., bombskydd i och utanför kyrkan 60 086 kr., utestängande av fukt i kryptan och dräneringsarbeten 19 458 kr. samt akustisk anläggning i kyrkan 21 350 kr.

<i>Omkostnader för inventarier i domkyrkan</i>	4 338: —	3 822: —
<i>Omkostnader för gudstjänsthållningen i domkyrkan.</i>		
Arvoden till kör och orkester	10 873: —	10 239: —
Orgelverket	1 099: —	847: —
Ringning (åren 1936—39 i medeltal 9 280: —).....	² 3 518: —	565: —
Blommor, vaxljus, vin och oblater	1 520: —	1 314: —
Trycksaker, tvätt och linne	653: —	892: —
Summa kronor	17 663: —	13 857: —
<i>Omkostnader för domkyrkans fastigheter.</i>		
Kapitelhuset	15 850: —	³ 18 870: —
Nr 2 i kv. S:t Laurentius	2 400: —	2 051: —
Domkyrkoheimmanen	16 582: —	20 732: —
Summa kronor	34 832: —	41 653: —

Omkostnader för domkapitlets expedition.

Underhåll, uppvärmning, se ovan.

Möbler och andra inventarier (belysning, städning
bekostas av domkapitlets expensmedel) .....

315: —

¹ Verkliga medeltalet för åren 1936—1945 utgör kr. 17 158.

² Elektrisk ringning infördes år 1939, varigenom den förutvarande årskostnaden 10 470 kronor nedbringades till 565 kronor.

³ Här ingår uppvärmning och underhåll av domkapitlets och stiftsnämndens lokaler.

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Omkostnader för biskopsgården.</i>		
Underhåll	1 579: —	1 271: —
Övriga utgifter	486: —	577: —
Summa kronor	2 065: —	1 848: —
<i>Räntor och amorteringar.</i>		
Till egna fonder	1 480: —	2 066: —
Till andra fonder	1 146: —	1 290: —
Summa kronor	2 626: —	3 356: —
<i>Diverse utgifter.</i>		
Änkegratialis till Lunds universitet	50: —	50: —
Arvode till ledamot i domkyrkorådet, som utövar närmare tillsyn över domkyrkans ekonomiska för- valtning	500: —	500: —
Skrivmaterialier, trycksaker m. m.	828: —	1 206: —
Porto och telefonavgifter	926: —	999: —
Extra skrivhjälp	528: —	1 132: —
Resekostnader för besiktningar m. m.	1 414: —	3 110: —
Olycksfalls- och garantiförsäkringar	278: —	263: —
Diverse kostnader	203: —	397: —
Tryckt vägledning för besökare i domkyrkan	339: —	—
Möbler i kamrerare- och arkitektkontoren	252: —	—
Möbler i församlingens lokaler	248: —	—
Anslag till arkivförteckning, byggnadsförslag, Lunds ärke Stifts urkundsbok och sigillavgjutningar	1 595: —	—
Summa kronor	7 161: —	7 657: —

Sammandrag.**Tillgångar.**

	Den 1/1 1946
Fastigheter	14 131 800: —
Fonderade medel	458 284: 59
Övriga kontanta tillgångar	70 197: 71
Summa kronor	14 660 282: 30

Skulder.

Lån	6 039: 70
-----------	-----------

Inkomster.

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
Inkomst av fastigheter	194 454: —	250 894: —
Räntemedel	8 317: —	15 083: —
Övriga	1 687: —	2 536: —
Summa kronor	204 458: —	268 513: —

Utgifter.

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
Avlöningar	50 676: —	53 896: —
Pensioner och understöd	34 543: —	22 128: —
Omkostnader för domkyrkobyggnaden	63 555: —	71 087: —
Omkostnader för inventarier i domkyrkan	4 338: —	3 822: —
Omkostnader för gudstjänsthållningen i domkyrkan ..	17 663: —	13 857: —
Omkostnader för domkyrkans fastigheter	34 832: —	41 653: —
Omkostnader för domkapitlets expedition	315: —	—
Omkostnader för biskopsgården	2 065: —	1 848: —
Räntor och amorteringar	2 626: —	3 356: —
Diverse utgifter	7 161: —	7 657: —
	Summa kronor 217 774: —	219 304: —

Göteborgs domkyrka.

Privilegier för den nuvarande staden Göteborg utfärdades den 4 juni 1621, och vid denna tid synes stadens anläggning hava påbörjats. Redan år 1619 hade kyrkoherde förordnats i Göteborg, och i ett av konung Gustav II Adolf den 26 april 1620 utfärdat konfirmationsbrev förordnades kyrkoherden tillika till superintendent. Som personer från olika nationer förmodades komma att bosätta sig i Göteborg och kapitelsaker rörande dem icke alltid lämpligen kunde hänskjutas till biskopen i det avlägsna Skara, fick superintendenten rätt att i enlighet med »kyrkoordning och kapitelsrätt» avgöra ärenden, vilka angingo Göteborg, den till Göteborg lagda annexförsamlingen Fässberg och »därnest omkring» och vilka icke utan olägenhet kunde hänskjutas till domkapitlet i Skara. Härmed lades grunden till bildande av Göteborgs stift. Stiftsområdet kom att omfatta nio härad i Västergötland. Sedermera utökades stiftet med Halland och Bohuslän, varemot ett härad i Västergötland återlades till Skara stift. År 1665 blev Göteborgs superintendentia fullt självständigt biskopsstift.

Till en början uppfördes en träkyrka för den nya staden, men år 1626 påbörjades byggandet av en kyrka av sten. I stadens privilegier hade burggreven och magistraten bemyndigats att pålägga stadens borgare skatter till byggande och underhåll av, bland annat, kyrka. Såsom bidrag till kyrkobygget anvisade Kungl. Maj:t den 16 februari 1627 de Skara domkyrka anslagna domkyrkotunnorna i Västergötland, och genom kungl. brev den 13 december 1629 utsträcktes denna förläning till de närmast följande tre åren. Anslaget synes emellertid icke hela tiden hava kommit kyrkobygget i Göteborg till godo. Genom kungl. resolution den 26 februari 1640 beviljades till nämnda ändamål 200 riksdaler årligen i tre års tid av kronans accismedel. Från år 1642 synas domkyrkotunnorna från de från Skara stift överförda församlingarna hava tillgodoförts kyrkan i Göteborg. Denna förläning bekräftades av regeringen genom resolution den 30 mars 1648 och har därefter stadigvarande åtnjutits av Göteborgs domkyrka. I övrigt bekostades kyrkobygget av staden samt genom frivilliga gåvor. Vid invigningen erhöll kyrkan efter stadens grundläggare namnet Gustavi kyrka.

Underhållet av domkyrkan synes därefter hava bekostats av domkyrkoförsamlingen (efter tillkomsten av den av Göteborgs församlingar bildade kyrkliga samfälligheten, av denna) utan annat bidrag av staten än domkyrkotunnorna.

Beträffande domkyrkans förvaltning förordnade konung Gustav II Adolf i sitt memorial för stadsrådet i Göteborg den 23 februari 1624, att inom församlingen skulle utses kyrkoföreståndare, som ägde förvalta kyrkans inkomster. Närmare bestämmelser i förvaltningsfrågan utfärdade magistraten den 5 mars 1674. Enligt dessa skulle två av magistraten utsedda kyrkvårdar handhava vården av kyrkan, dess inventarier och ekonomi under kontroll av stadens justitiekollegium, som skulle granska kyrkvårdarnas räkenskaper. Då det gällde »något verk till kyrkans byggnad» eller andra viktiga angelägenheter, skulle kyrkvårdarna överlägga med någon från justitiekollegiet; i sista hand skulle kollegiets eller magistratens avgörande inhämtas.

Frågan om magistratens förvaltningsrätt beträffande domkyrkan och dess ekonomi bragtes i slutet av 1600-talet upprepade gånger under Kungl. Maj:ts prövning. År 1680 väcktes av biskopen fråga om dennes inspektionsrätt beträffande domkyrkan, men frågan ställdes av Kungl. Maj:t på framtiden. Efter tillkomsten av 1686 års kyrkolag, enligt vilken domkapitlet och landshövdingen skulle handhava vården om domkyrka och dess egendom, avfordrade dessa myndigheter magistraten kyrkans räkenskaper. Detta bestreds av magistraten på följande skäl. I de för Göteborg år 1621 utfärdade privilegierna hade magistraten erhållit befogenhet att till kyrkans, predikanters och skolmästares underhåll uttaga skatt av borgarna samt förordna gode män till kyrkans föreståndare, att uppbära och insamla kyrkans inkomster samt att använda dem antingen till kyrkans byggnad eller andra dess nödtorfter. Föreståndarna skulle inför magistraten avlägga redovisning för sin förvaltning. Biskopen kunde för sin rätt till kontroll över kyrkans förvaltning icke åberopa kap. 26 kyrkolagen, »alldenstund kyrkan icke vore någon »så egentligen kallad» domkyrka. Med denna kyrka vore långt annan beskaffenhet än med andra domkyrkor, ty den hörde församlingen till samt bekostades och underhölles av borgerskapet, allenast med något bidrag av staten. Frågan underställdes Kungl. Maj:ts prövning genom landshövdingens skrivelse den 9 oktober 1688, därvid denne ifrågasatte, huruvida icke förvaltningen vid kyrkan borde bliva oförändrad, »efter som en sär beskaffenhet är emellan den och de andre domkyrkorna i riket, vilka äro tillagda deras gods och inkomster». Efter kanslikollegii hörande biföll Kungl. Maj:t genom brev den 28 november 1688 landshövdingens hemställan.

Frågan om domkyrkans förvaltning uppkom ånyo år 1695, då kammarkollegium anbefallde landshövdingen att uppgöra förslag till stat för kyrkan. Frågan underställdes jämväl nu Kungl. Maj:ts prövning, och i ärendet hördes kammarkollegium, som ansåg, att förvaltningen i enlighet med 1688 års brev borde förbliva under magistratens disposition. Landshövdingen borde dock hava inseende därå, att medlen rätt och tillbörligen disponerades till kyrkans gagn. Som stöd för sin mening anförde kollegium, att med Göteborgs domkyrka »annorlunda före veter än eljest med domkyrkorna plägar vara, i det att densamma bliver underhållen av borgerskapets frivilliga benägenhet och liberalitet». Genom beslut den 1 mars 1697 biföll Kungl. Maj:t kollegii hemställan.

Då emellertid till Göteborgs domkyrka utgick statsanslag i form av domkyrkotunnor inom stiftet, anbefalldes magistraten genom kungl. brev den 13 januari 1809 att avlämna domkyrkans räkenskaper till revision i kammarrätten. Till följd av denna föreskrift avlämnas kyrkans räkenskaper fortfarande till statens revisionsmyndighet. Annan i kyrkolagen föreskriven förvaltning eller kontroll har däremot icke kommit till stånd beträffande denna kyrka.

Sedan på framställning av magistraten Kungl. Maj:t genom brev den 22 december 1841 frikallat magistraten från den befattning att »vara kyrkoråd» i Gustavi församling, som av ålder tillkommit magistraten, fastställde Kungl. Maj:t den 12 november 1845 reglemente för Gustavi domkyrkoförsamling och dess kyrkoråd. Enligt detta skulle kyrkorådet bestå av nio av församlingen valda ledamöter jämte

domprosten eller den pastor företrädde. Kyrkorådet skulle handhava förvaltningen av kyrkans medel och inkomster samt vården och underhållet av domkyrkan, dock att frågor om större reparationer och förbättringar skulle underställas församlingens sockenstämma. Räkenskaperna skulle granskas av två utav sockenstämman utsedda revisorer.

För vården om kyrkan och dess angelägenheter gäller numera lagen den 12 juni 1931 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg, enligt vilken denna förvaltning tillkommer den av Göteborgs territoriella församlingar bildade kyrkliga samfällighetens organ.

Karlstads domkyrka.

Domkyrkans tillkomst.

För tings- och marknadsplatsen Tingvalla utfärdade hertig Karl, sedermera konung Karl IX, stadsprivilegier den 5 mars 1584 och kallade staden efter sig Karlstad. Kyrka synes hava funnits i Tingvalla redan på medeltiden. Enligt ett diplom från denna tid meddelade konung Magnus den 29 april 1347 konungadom »vider Tingvallae kyrkio». Till iståndsättande av kyrkan i Karlstad skänkte hertig Karl under flera år tionden från Karlstads socken. Vidare donerade han år 1609 kronotionden från Grava socken för ett år för pålning runt kyrkogården, vilken led mycket av den vattensjuka marken och Klarälvens årliga utskärningar. Denna första kyrka i Karlstad nedbrann år 1616 i samband med att nästan hela staden ödelades. Ny kyrka uppfördes på samma plats, och staden tillförsäkrades därvid av änkedrottning Kristina, att den för kyrkans och prästgårdens upprättelse skulle få uppbära all den kyrkotionde, som årligen fölle i Karlstads kyrkohärbärke, jämte sakören från hela Värmland. Konung Gustav II Adolf skänkte under åtskilliga år tionden och sakören från Karlstad och flera socknar i Värmland. Dessutom erhöles medel till kyrkobygget genom uttaxering och frivilliga bidrag. Denna kyrka invigdes år 1629. Den var sockenkyrka för såväl Karlstads stads- som landsförsamling.

I början av 1580-talet bildade hertig Karl ett stift av de delar av sitt furstendöme, som tillhörde Skara stift, nämligen Vadsbo och Valle härad i Västergötland, samt hela Värmland. Superintendenten i det nya stiftet var under åren 1584—1646 bosatt i Mariestad. År 1647 förflyttades superintendenten till Karlstad och kyrkan därstädes blev stifts kyrka. Genom kungl. resolution den 27 maj 1658 utbyttes Vadsbo och Valle härad mot Dal, varjämte vissa delar av Bohuslän tillfördes Karlstads stift. Sistnämnda områden överfördes år 1693 till Göteborgs stift. 1772 erhöles superintendenten i Karlstad biskopstitel.

Sedan Karlstad blivit superintendentssäte, föreskrevs på det första prästmöte superintendenten Sven Elfdalius där höll, att tvenne konsistorier årligen skulle hållas i Karlstad, det ena vid fastingstiden och det andra vid Persmässan den 27 juni. På grund av ärendenas antal tillkom sedermera ett tredje årligt konsistorium majus vid Eriksmässan den 7 oktober. Ledamöter i konsistoriet voro, förutom superintendenten, alla stiftets prostar,¹ rector scholae och några tillkallade kyrkoherdar. Vid det första ordinarie domkapitlet den 15 september 1647 voro nio konsistoriales närvarande.

Under 1690-talet väcktes fråga om ombyggnad av kyrkan eller dess förflyttning från dess dåvarande synnerligen sankna plats till »backen strax invid Kungsgården». Konung Karl XI, vilken frågan underställdes vid ett besök i Karlstad, ansåg bäst,

¹ Vid denna tid sex till antalet.

att kyrkan uppfördes på nytt område, och för ändamålet anslogos de medel av stadens inkomster, som överskötö den för staden fastställda årliga staten, för så lång tid som erfordrades för att kyrkan skulle bli färdig. Emellertid synes frågan om uppförande av ny kyrka av obekant anledning hava förfallit.

Enligt kungl. brev den 1 december 1699 bifölls en framställning av superintendenten Cameen och borgmästaren Carlberg om tillstånd att använda de till ny kyrkobyggnad anslagna medlen till reparation av den gamla kyrkan, enär borgerskapet ej hade råd att uppföra en ny sådan kostbar byggnad. Kostnaden för kyrkans förflyttning hade beräknats till 5 132 daler 16 öre smt. I sitt tack till landshövdingen för hans bistånd med beslutet förklarade superintendenten och borgmästaren, att »hela församlingen nu är willig detta wärcket till Gudz namns ähre angripa». Enligt kontraktet rörande reparationsarbetet, som »uppå Wår kyrkios vägnar» undertecknades av superintendenten och borgmästaren, skulle bidrag med dagsverken och materialier m. m. utgå av staden och landsförsamlingen.

Sedan den sålunda restaurerade kyrkan nedbrunnit år 1719, beslötö församlingarna att uppföra ny kyrka å Lagberget, en plats med lämpligare grundförhållanden än den gamla. Till kyrkans uppförande beviljade ständerna år 1720 all inom länet fallande överskottsspannmål under sex år, vilken tid senare utsträcktes ytterligare, samt kollektier inom hela riket ävensom tillstånd att insamla medel genom stambok. Vidare skänkte drottning Ulrika Eleonora ur egen handkassa 2 000 daler smt. I övrigt synas kostnaderna för kyrkobygget hava bestritts av domkyrkans egna medel och genom gåvor av enskilda personer, vilket måhända i viss mån förklarar den långa byggnadstiden, ty först den 2 juli 1730 invigdes den nya kyrkan. Då återstod ännu mycket arbete. Tornbyggnaden blev färdig först 1737, och ej förrän 1753 fick kyrkan orgelverk.

På framställning av ärkebiskopen Johannis Steuchius, förut superintendent i Karlstad, och borgmästaren därstädes L. J. Ringer om prolongation av överskottsspannmålen i Närke och Värmland till domkyrkans uppförande föreskrev Kungl. Maj:t genom resolution den 20 juni 1732, att domkyrkan skulle erhålla »så mycket af öfverskottsspannmålen i Nerike och Wermland, som kan stiga till ofvanberörde återstående summa af tijo å ellofva tusende daler kopparmynt, hvarmed det angelägnaste kommer att förfärdigas, och det öfriga sedan efter hand utav kyrkans egne inkomster och med församlingens tilhielp fullbordas». Kostnaden för kyrkans fullbordande hade beräknats till 20 000 daler kopparmynt, varav 10 767 daler 13 öre kopparmynt fattades, förutom vissa angivna detaljarbeten.

Av domkyrkans räkenskaper för åren 1722—1737 framgår, att 52 581 daler smt utbetalats i byggnadskostnader samt att domkyrkan — utöver domkyrkotunnor, vinsäd och överskottsspannmål — haft extra inkomster i form av kollektmedel, från Värmland och Dal 4 203 daler smt och från övriga riket 1 784 daler smt, stamboksmedel 117 daler smt, pungpenningar 2 764 daler smt, ringpenningar 1 253 daler smt, avgifter för bårkläde och gravöppning 493 daler smt, böter för »kransbrott» 136 daler smt, bodpenningar 340 daler smt och frivilliga gåvor 4 353 daler smt.

Till byggnadsföretaget bidrogo dessutom invånarna i såväl staden som landsförsamlingen genom dagsverken. Sedan borgerskapet på allmän rådstuga i mars 1722 beslutit att riva vad som återstod av den gamla kyrkan för att använda dess sten till nybyggnaden, bestämde magistraten tidpunkten för rivningen »och skulle magistraten se till på vad sätt detta bekvämligast borde kunna ske, så att ej den ene skulle mera betungas än den andra», i vilket syfte särskilda bestämmelser om arbetets bedrivande utfärdades.

Domkyrkans förvaltningsorgan.

I anslutning till bestämmelserna i 1571 års kyrkoordning torde jämväl vid domkyrkan i Karlstad syssloman hava varit förordnad, sedan staden blev superintendentsäte. De första sysslomännen äro obekanta, men från år 1692 äro de som innehaft tjänsten kända. I 1689 års räkenskaper för domkyrkan är bland utgifterna upptagna sysslomännens »provision». Eftersom kyrka fanns i Karlstad redan innan staden blev säte för superintendenten, torde det hava förefallit Karlstads stads- och landsförsamlingar naturligt, att de även efter denna tidpunkt omhänderhade kyrkans angelägenheter. Detta synes hava skett både på sockenstämmor och vid allmänna rådstugor. Enligt ett protokoll av den 23 november 1649 skulle kyrkvärdarna och en »oeconomicus templi» gemensamt hava »inspektion» över kyrkans såväl uppbörd som utgifter.

Ehuru det är troligt, att sysslomännen före tillkomsten av 1686 års kyrkolag utsågos av superintendenten eller att valen av honom stadfästes, hava likväl fall förekommit, där rådet och borgerskapet i staden självständigt tillsatt denna tjänst, vilket skett dels på valborgsmässorådstugorna och dels på sockenstämmorna. Vid ett tillfälle år 1685 klagade superintendenten över att borgmästare och råd tillsatt en annan än han tänkt sig.

Före 1686 års kyrkolag synes redovisningsskyldighet hava ålegat kyrkvärdarna inför landshövdingen, till vilken de hade att årligen insända kyrkoräkenskaperna. Sedan det enligt 1686 års kyrkolag ålagts biskoparna att tillika med konsistorium låta sig vårda om domkyrkornas inkomster och räkenskaper m. m., blev det från början av 1700-talet vanligt, att domkapitlet i Karlstad erhöi kvitto på utbetalningar för domkyrkans räkning, varjämte de årliga kyrkoräkenskaperna underskrevos av domkapitlet och sysslomannen. En domkyrkostyrelse eller snarast ett föreståndarskap, bestående av landshövdingen och biskopen såsom föreståndare med domkyrkosysslomannen såsom biträde, tillkom så småningom. När nämnda ordning infördes och föreståndarna övertogo vården av domkyrkan och dess medel, har ej kunnat utrönas,¹ men upphovet till densamma är att söka i kyrkolagens bestämmelser. Omsorgen om domkyrkan delades emellertid med församlingen. Av dess handlingar framgår, att under 1790-talet kyrkorådet i församlingen vidtagit åtgärder för viss omgestaltning av ej blott domkyrkans inre, såsom uppförande av altare, predikstol, biskopsstol och ny korvägg samt vissa målningsarbeten, utan även dess yttre utseende, såsom igenmurande av två gavelfönster å norra och södra gavlarna, nedtagande av ett litet torn över kyrkans mitt, viss förändring av det stora tornet samt kyrkans förseende med portaler. Ännu i våra dagar ombesörjer församlingen reparationer å kyrkan.

Domkyrkans ställning i ekonomiskt hänseende.

Förhållandet till staten.

Av vad ovan anförts framgår, att statsmakterna bidragit till bestridande av kostnaderna för domkyrkans uppförande. Dessutom har domkyrkan åtnjutit vissa fasta anslag av kronan. Genom kungl. resolution den 4 augusti 1647 förordnades, att domkyrkotunnorna, som förut tillfallit Mariestads domkyrka, skulle tillkomma Karlstads kyrka för »dess byggning och widh mackt hollande». Däremot skulle Mariestads kyrka få behålla de domkyrkotunnor, som utgingo i Vadsbo och Valle härad. Domkyrkotunnorna från Dal, vilket landskap år 1658 tillades Karlstads stift, fick domkyrkan i Skara behålla. Framställning om att domkyrkan i Karlstad

¹ Några protokoll synas icke hava förts hos domkyrkostyrelsen förrän under senaste år.

skulle få uppbära dessa tionden såsom bidrag till domkyrkans återuppbyggande avslogs av Kungl. Maj:t genom beslut den 22 augusti 1727, »emedan det befinnes, att berörda spannmålsgratial af domkyrkiotunnorna på Dahlsland är af urminnes tider förlänt domkyrkian i Scara, hvarvid Hans Maj:t Konung Carl Gustaf den 27 maji år 1658 henne confirmerat; hafvandes jemväl Kongl. Maj:t uti dess för presterskapet utfärdade privilegier af a:o 1723 § 4 i nåder stadfäst hvad till domkyrkiornas underhåld förordnat är.»

Jämväl vinsäd har tidigare utgått till kyrkan i Karlstad. Enligt anteckning i 1821 års räkenskaper för domkyrkan skulle emellertid detta anslag utgå ur kyrkans räkning, emedan »församlingen själv ombesörjer vinhållningen och disponerar vinsäden».

I kungl. brev den 22 augusti 1727 föreskrefs, att dåvarande pastor i Lidköping skulle åtnjuta förläningsspannmålen från Bolstads pastorat på Dal samt att efter hans avgång spannmålen skulle anslås domkyrkan i Karlstad. Detta beslut upprepades sedermera i kungl. brev av den 1 september 1747.

Enligt domkyrkans räkenskaper uppgingo domkyrkotunnorna från Värmland till 63 tunnor, kronotionden från Dal till $86\frac{1}{4}$ tunnor och vinsäden från Värmland till 3 tunnor.

Efter den brand, som år 1752 härjade Karlstad och vid vilken allt trävirke i kyrkans tornbyggnad förstördes, så att klockorna i tornet föllo ned, anslogs enligt kungl. brev den 11 februari 1753 av statsmedel ett belopp av 20 000 daler silvermynt, fördelat på fyra år, såsom bidrag till återuppförande av de offentliga byggnaderna i staden, därav 3 000 daler silvermynt till kyrkan, varjämte Kungl. Maj:t beviljade kollektor över hela riket under två år.

Förmodligen har domkapitlet i Karlstad från början haft sina sammanträden förlagda till domkyrkan. Hur länge domkyrkan disponerats för detta ändamål, är ej känt, men under 1680-talet uppfördes i Karlstad ett skolhus, i vilket även inrymdes konsistorierum och prästmötessal. Detta skolhus, som jämväl innehöll lokaler för gymnasium, uppfördes genom konsistoriets försorg. Huruvida domkyrkan lämnat bidrag till detta byggnadsföretag är ej bekant. Genom kungl. resolution den 27 november 1680 och kungl. brev den 18 november 1747 anvisades vissa bötesmedel till gymnasiehusets byggnad och underhåll.

År 1759 invigdes ett nytt skolhus, vilket i övre våningen inrymde »ett stort auditorium till prästämötessal, consistorii rum, dess förmak och arkivrum». Kostnaderna för denna byggnad, som alltjämt disponeras av domkapitlet, bestredos genom statsanslag, insamlingar över hela riket (stamböcker och bidrag av enskilda). Vid behandling av fråga om bidrag till restaurering av sistnämnda byggnad, den s. k. gamla gymnasiebyggnaden, erinrade vederbörande departementschef i proposition nr 87 till 1927 års riksdag, att det ankomme på domkyrka att tillhandahålla lokal för domkapitel, men att staten i vissa fall trätt hjälpande emellan, vilket just varit förhållandet med avseende på lokaler för domkapitlet i Karlstad. Detta förhållande torde sammanhänga med att domkyrkan på grund av de ständiga behoven för egen del aldrig haft några medel över för att tillgodose andra ändamål. På framställning av domkapitlet anvisade Kungl. Maj:t genom beslut den 11 november 1927 högst 1 200 kronor för förhyrande av lokal för domkapitlet under den tid restaureringen av domkapitlets egna lokaler pågingo.

Vid den brand, som år 1616 övergick Karlstad, förstördes även den dåvarande kyrkoherdeprästgården. Bidrag till uppförande av ny prästgård lämnades av änkedrottning Kristina (jfr ovan), och en sådan uppfördes också, ehuru av så ringa omfattning beträffande såväl bonings- som uthus, att dåvarande innehavaren av kyrkoherdetjänsten snart fann lämpligt att skaffa sig eget hus. Den förste superintendenten synes även hava hållit sig med egen gård. Emellertid kom frågan om

anskaffande av ny kyrkoherdeprästägård — superintendenten var tillika kyrkoherde — upp i mitten på 1650-talet, varvid beslöts, att prästgården skulle försäljas till superintendenten Cameen och borgmästaren Persson samt att en för ändamålet såsom lämplig ansedd fastighet skulle inköpas för 700 riksdaler. Sistnämnda belopp täcktes dels av köpeskillingen för den försålda prästgården 300 riksdaler och dels av kyrkans medel 400 riksdaler. Den 11 maj 1657 beviljades staden fasta på den nya prästgården. Emellertid ålades staden år 1669 efter rättegång mellan staden och Cameens arvingar att till kyrkokassan återbetala de 400 riksdaler, som utgjort dess bidrag till förvärvet av den nya prästgården. Detta sammanhänge förmodligen med det förhållandet, att det ålåg vederbörande pastorat att bygga och underhålla kyrkoherdeprästägård.

Åren 1719 och 1752 nedbrann biskopsgården — kyrkoherdeprästägården synes under 1680-talet hava fått denna beteckning. Ehuru landshövdingen genom kungl. resolution den 8 augusti 1719 anbefallts att tillse, huruledes biskopsgården skulle kunna vid makt hållas antingen genom sammanskott av prästerskapet i stiftet till gårdens uppbyggande eller på annat sätt »utan någon synnerlig gravation för staden, som dessutom af många besvär, som detta kriget med sig brakt, samt timade olyckor af eldsvåda och annat, så af sig kommen är, att hon nästan intet förmår något mehra att draga», synes borgerskapet hava fått bestrida kostnaderna för den då uppförda biskopsgården. Motsvarande synes förhållandet hava varit med det efter 1752 års brand byggda huset. Sedan nytt biskopshus uppförts på 1770-talet, disponerades förstnämnda hus, dåmera kallat pastorshuset, av vice pastor i Karlstad.¹ Under slutet av 1700-talet synes den principen hava börjat tillämpas, att det ålåg domkyrkokassan att bygga och underhålla biskopshuset, medan stadsförsamlingen hade att underhålla det s. k. pastorshuset och landsförsamlingen därtill hörande uthus. Detta torde sammanhänga med föreskrifterna i prästerskapets privilegier den 16 oktober 1723 om skyldighet för städerna att tillhandahålla kyrkoherdarna bostäder och för domkyrkorna att bidraga till biskopshusens underhåll. För den under 1770-talet uppförda biskopsgården bestredos kostnaderna av domkyrkans medel enligt särskilda kungl. brev. Sålunda beviljades den 20 oktober 1775 12 000 daler kopparmynt, den 5 maj 1778 666 riksdaler 32 skillingar specie och den 13 augusti 1781 »ännu ytterligare så mycket — — — som till berörda ändamål tarivas kan». Av förstnämnda kungl. brev framgår emellertid, att prästerskapet i stiftet och borgerskapet i staden lämnat bidrag till byggnaden samt till utvidgande av tomten. Den år 1780 färdigbyggda biskopsgården disponeras alltjämt av biskopen i Karlstads stift och dess underhåll har i sin helhet bekostats av domkyrkans medel, intill dess kyrkofonden på 1930-talet i princip övertog underhållet, dock med skyldighet för domkyrkan att bidraga därtill.

Förhållandet till domkyrkoförsamlingen.

Av domkyrkans räkenskaper under 1600- och 1700-talen framgår icke, att församlingarna lämnat något kontant bidrag till domkyrkan. Däremot synas enskilda församlingsbor i mycket stor utsträckning hava dels lämnat gåvor till kyrkan i form av kontanter och föremål för kyrkans inre prydnad, dels utgjort avgifter för begagnande av kyrkans klockor, bårkläden o. dyl. Dessutom hava bidrag till domkyrkans uppförande lämnats av såväl stadens som landsförsamlingens invånare samfällt i form av dagsverken. Under 1800-talet hava stads- och landsförsamlingarna erlagt bänkhyra till domkyrkan, varjämte församlingarna under senare hälften av 1800-talet lämnat bidrag till ringkarlars och orgeltrampares avlöning.

Vid den år 1865 Karlstad övergångna branden skadades domkyrkan i betydande

¹ Denna byggnad överläts år 1882 av staden till biskopsbostället för 1 000 kronor, som betalades med domkyrkans medel.

omfattning. För att restaureringsarbetena på kyrkan utan dröjsmål skulle kunna igångsättas erhöll domkyrkan år 1867 av stadens drätselkammare ett lån å 20 000 riksdaler av medel, som staden upplånat för egna behov. År 1869 erhöll domkyrkan ett nytt tornur för en kostnad av 4 000 riksdaler, vilken kostnad bestreds av staden. Då domkyrkans inkomster, som utgjorde endast omkring 2 700 riksdaler årligen, sedan domkyrkan åliggande utgifter för befattningshavares avlöning samt för underhåll av domkyrkan och dess inventarier samt biskopshuset guldits, icke lämnade tillgång till amortering och förräntning av det av Karlstads stad erhållna lånet, hemställde domkyrkans föreståndare — under åberopande att det icke ålåg Karlstads stadsförsamling att bekosta kyrkans underhåll — hos Kungl. Maj:t om utverkande hos riksdagen av ett lån å 25 000 riksdaler till domkyrkans reparering. I brandskadeersättning hade erhållits 47 617 riksdaler, varav, sedan avdrag gjorts för kostnader för anskaffande av nya tornklockor och provisoriskt tak, omkring 40 000 riksdaler återstodo till kyrkans restaurering. Kostnaderna för denna hade beräknats till 63 500 riksdaler. Riksdagen beviljade år 1868 ett lån å 23 500 riksdaler att utgå under år 1869, med villkor att av domkyrkans föreståndare skuldförbindelse skulle avgivas till riksgäldskontoret; och hade Karlstads stads- och landsförsamlingar att före medlens utbetalning förbinda sig att, därest domkyrkans inkomster något år ej försloge till den årliga ränte- och amorteringslikvidens fullgörande, ansvara för lånevillkorens behöriga uppfyllande.

På grund av domkyrkans svaga ekonomi kunde restaureringen efter branden år 1865 icke bliva av större omfattning. Då därför i början av 1870-talet fråga uppkom om en välbehörlig reparation av kyrkans inre, avseende bland annat anskaffande av värmeledning, nytt golv och nytt orgelverk, vände sig sysslomannen med föreståndarnas medgivande till församlingarna med framställning, att de måtte åtaga sig förbättringarna, kostnadsberäknade till 40 000 riksdaler. På kyrkostämman den 26 november 1874 beslöts anskaffning av ny orgel, nytt golv och nya bänkar, anläggande av värmeledning — sedermera genom kyrkostämmans beslut den 20 januari 1876 utbytt mot tre Gurneyska ugnar — innerväggarnas avputsning och anstrykning med limfärg, fönstrens tätning, målning av dörrar och läktare, reparation och putsning av samtliga ljuskronor samt omförgyllning av allt förut förgyllt arbete för en avrundad summa av 35 000 riksdaler. För anskaffande av målade korfönster insamlades medel inom församlingarna.

I augusti 1907 inkom kyrkorådet till domkyrkans föreståndare med anhållan om restaurering av kyrkans inre och yttre, omfattande bland annat uppförande av en tillbyggnad inrymmande sakristia, arkiv och ångpannerum för centraluppvärmning, införande av elektrisk belysning och förbättring av yttre murar och tak. Kostnaden för denna restaurering, 80 000 kronor, beräknade föreståndarna kunna bestridas genom ett 30-årigt amorteringslån, vars annuitet skulle uppgå till 5 200 kronor. Enär domkyrkans årliga inkomster då utgjorde 5 300 kronor och årliga utgifter omkring 2 450 kronor, kunde domkyrkan själv bidra till annuitetens täckande med 2 850 kronor, medan resten måste betalas av församlingarna genom förhöjning av den utgående bänkhyran från 1 500 kronor till 3 900 kronor för år. Församlingarna hade dessutom att ikläda sig garantier för lånets förräntning och amortering ävensom för det belopp, varmed restaureringskostnaderna kunde komma att överskrida 80 000 kronor. På kyrkostämman den 18 mars 1912 beslöto församlingarna att övertaga de för restaureringens fullbordande nödiga ekonomiska förpliktelserna. Kostnaden för restaureringen, som utfördes åren 1915 och 1916, uppgick till omkring 100 000 kronor.

Den 19 juni 1913 beslöt kyrkostämman att låta på församlingarnas bekostnad omgjuta klockorna i domkyrkan för en kostnad av 8 000 kronor, och den 4 februari 1916 anslogs ett belopp av 8 200 kronor till anskaffande av nya bänkar till kyrkan.

Bland domkyrkans utgifter upptogs ända till slutet av 1800-talet avlöning av

organist, klockare, dörrvakt och ringare, vilka avlöningar sedermera övertogs av församlingarna.

De numera till en församling förenade stads- och landsförsamlingarnas (domkyrkoförsamlingens) inkomster och utgifter sammanhörande med domkyrkan hava uppgått till följande belopp i medeltal för åren 1936—1945 samt för år 1945:

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Inkomster.</i>		
Avgifter för ringning	660: —	100: —
Hyra för upplåtande av kyrkan	380: —	100: —
Ränta å »fonden för domkyrkans uppvärmning»	330: —	400: —
Summa kronor	1 370: —	600: —
<i>Utgifter.</i>		
Avlöning av befattningshavare, som tjänstgöra i domkyrkan (med und. av församlingens prästerskap)...	19 126: 79	24 568: 20
Omkostnader för domkyrkobyggnaden:		
a) Underhåll	—	—
b) Uppvärmning och belysning	4 850: —	4 850: —
c) Vård och underhåll av tomt och domkyrkokplantering (beloppet finns ej specificerat)	—	—
d) Hyra för domkyrkan	7 500: —	7 500: —
e) Övriga utgifter (försäkringar för inventarier, tillhörande församlingen, städning, vattenavgift)...	900: —	900: —
Omkostnader för inventarier i domkyrkan (bestridas i regel av församlingen)	—	—
Utgifter för gudstjänsthållningen	2 935: —	5 425: —
Summa kronor	35 311: 79	43 243: 20

Domkyrkans befattningshavare.

Ännu i slutet på 1800-talet äro bland domkyrkans utgifter upptagna kostnader för avlöning av konsistorienotarie, pedeller, orgelnist, orgeltrampare, kantor (klockare), dörrvakt och ringkarlar. Med anledning av framställning att lön måtte anslås till en kantor vid domkyrkan, antingen av domkyrkans medel »eller någon annan utväg därtill finnas kunde», fann Kungl. Maj:t i resolution den 5 juni 1732 »betänkeligit at till denna förnödenhet låta anslå något af domkyrkians medel», utan ville Kungl. Maj:t överlämna »till superintendentens och consistorii betänkande at, der församlingen sjelf skulle åstunda en kantor, som sången uppehåller, en sådan då antingen medelst 3:ne årlige collecter eller på något annat sätt, hvarigenom staten ej graveras, må niuta hielp och understöd». Samtidigt behandlade Kungl. Maj:t en anhållan av prästerskapet, att konsistoriepedellens lön, som utgjorde allenast 12 daler silvermynt årligen, måtte »af domkyrkian fördubblas» samt att sysslomannens lön, som endast bestod av 10 tunnor spannmål, måtte förhöjas. Emellertid fann Kungl. Maj:t »betänkeligit att på det sättet till löners förhöjning anslå de domkyrkian anordnade årlige inkomster».

En framställning av biskopen Schöderheim att Kungl. Maj:t måtte anslå 8 tunnor av domkyrkans spannmål till avlöande av pedellen hos konsistoriet avslogs av Kungl. Maj:t den 3 maj 1790. Sedermera biföll emellertid Kungl. Maj:t genom beslut den 13 december 1810 en framställning, att konsistoriepedellen, vars lön endast utgjorde två riksdaler av vardera skolkassan och domkyrkan, skulle av dom-

kyrkans medel årligen tilläggas tio tunnor spannmål utöver den kontanta lönen »hålst domkyrkan, sedan dess aflöningsstat är godtgjord, wanligen har en behållning af etthundra tjugotunnor kronotonde». För denna löneförhöjning skulle pedellen jämväl ombesörja eldning och städning i skolan.

Domkyrkans ende befattningshavare är numera sysslomannen. För denne är någon särskild instruktion icke fastställd. Sysslomannen, som för närvarande tillika är kyrkoherde i Alsters pastorat, åligger att verkställa föreståndarnas beslut, att vara kontrollant vid byggnadsföretag å domkyrkan samt att vara sekreterare och kassör. Arbetet såsom syssloman tager — såvida ej är fråga om större restaureringsarbeten å kyrkan — omkring en timme per dag.

Av domkyrkans kronotonde spannmål uppbar sysslomannen tidigare 20 tunnor, men sedan slutet på 1800-talet utgår lönen i 95,2830 kubikfot råg, korn och havre, motsvarande i medeltal under åren 1936—1945 438 kronor 81 öre.

Domkyrkans tillgångar.

	Taxeringsvärde
Domkyrkan	250 000: —

Donationsfonder.

Inga.

Andra fonderade medel.

Inga.

Kontanta tillgångar.

	Den 1/7 1946
Obligationer, tillgodohavanden i bank och kontanter	35 595: 11

Domkyrkans skulder.

Inga.

Domkyrkans inkomster.

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
Anslag av församlingen	7 500: —	7 500: —
Ersättning för domkyrkotunnor m. m.	3 150: 73	3 842: 80
Räntemedel	631: 99	563: 64

Domkyrkans utgifter.

Aflöningar.		
Sysslomannen	438: 81	535: 88
Vaktmästaren	30: —	30: —
Summa kronor	468: 81	5 5: 88

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
<i>Omkostnader för domkyrkobyggnaden.</i>		
Underhåll	5 950: —	246: 02
Vård och underhåll av tomt (bekostas av domkyrkoförsamlingen)	—	—
Uppvärmning och belysning (bekostas av församlingen)	—	—
Övriga utgifter	323: 27	270: 90
Summa kronor	6 273: 27	516: 92
<i>Omkostnader för domkyrkans inventarier .....</i>	102: 46	365: —
<i>Utgifter för gudstjänsthållningen .....</i>	—	—
<i>Omkostnader för domkapitlets expedition (kr. 134: 03 för budgetåret 1936/37) .....</i>	—	—
<i>Omkostnader för biskopsgården (kr. 224: 89 för budgetåren 1936/1938) .....</i>	—	—
<i>Räntor och amorteringar .....</i>	5 204: —	—
<i>Diverse utgifter .....</i>	62: 74	31: 20

Sammandrag.

Tillgångar.

Domkyrkan	250 000: —
Obligationer, kontanter m. m.	35 595: 11
Summa kronor	285 595: 11

Skulder.

Inga.

Inkomster.

Anslag av domkyrkoförsamlingen	7 500: —	7 500: —
Ersättning för domkyrkotunnor m. m.	3 150: 73	3 842: 80
Räntemedel	631: 99	563: 64
Summa kronor	11 282: 72	11 906: 44

Utgifter.

Avlöningar	468: 81	565: 88
Omkostnader för domkyrkobyggnaden	6 273: 27	516: 92
Omkostnader för domkyrkans inventarier	102: 46	365: —
Räntor och amorteringar	5 204: —	—
Diverse utgifter	62: 74	31: 20
Summa kronor ¹	12 111: 28	1 479: —

¹ Härutöver kr. 358: 92 för budgetåren 1936/38 till omkostnader för domkapitlet och biskopsgården.

Härnösands domkyrka.

Domkyrkans tillkomst.

I syfte att samla alla landsköpmän och ämbetsmän (hantverkare) i Ångermanland lät konung Johan III år 1583 vidtaga åtgärder för anläggning av en köpstad på Härnön. I Härnö kapellförsamling, som tillhörde Säbrå pastorat, fanns vid denna tid ett kapell eller en träkyrka, sannolikt uppförd omkring år 1550. Enär denna byggnad var mycket torftig och förfallen, blev en av de nya stadsinvånarnas främsta uppgifter att ordna en tjänlig lokal för sina gudstjänster. I detta syfte gjorde de framställningar till konungen om hjälp. Sådan synes även enligt kungl. brev av den 14 november 1586 hava lämnats i form av en läst eller 48 tunnor kronotiondespannmål till klockköp, mässkläder och kalk. Sedermera erhöles enligt kungl. brev den 22 juli 1587 24 tunnor spannmål till »kiörke skrud och bygning» och den 8 februari 1589, en halv läst under vart och ett av två år till »kyrkie bygningh». Dessutom utlovade Johan III i ett annat brev av den 8 februari 1589, att stadens invånare skulle såsom hjälp till sin kyrka erhålla kronotionden på Härnön under två år; och enligt ett brev av den 29 februari 1592 gav han staden 50 daler kontant till klockköp. Huruvida dessa anslag användes till byggande av ny kyrka eller till förbättring av kapellet är ovisst. Enligt somliga uppgifter¹ begagnade stadens invånare under en tid av femtio år efter stadens anläggning vid sina gudstjänster Härnö kapell, och först 1638 uppfördes på den nuvarande kyrkans plats en ny kyrka av sten. Enligt andra uppgifter² skulle ovannämnda anslag av år 1592 till inköp av klockor möjligen kunna tolkas som ett bevis för att kyrkan redan då hade blivit färdig; och skulle det år 1638 avslutade byggnadsföretaget på kyrkan hava avsett reparation och utvidgning av densamma, vartill staden erhållit anslag genom kungl. beslut den 30 juli 1634 i form av de eljest till Uppsala domkyrka utgående domkyrkotunnorna från hela Ångermanland under en tid av tre år. I vilket fall som helst har kyrka funnits i staden före år 1647, då staden blev säte för superintendenten i Härnösands stift.

Genom kungl. beslut den 14 augusti 1647 förordnades, att Ångermanland, Medelpad, Jämtland, Norr- och Västerbotten skulle avskiljas från Uppsala stift till en särskild superintendia samt att superintenden skulle hava sitt säte i Härnösand. År 1772 erhöil superintendenten biskopstitel.

Genom särskild föreskrift av Kungl. Maj:t den 2 mars 1648 inrättades i Härnösand ett provisoriskt domkapitel, vilket, samtidigt med att staden år 1650 erhöil ett fullständigt gymnasium med sju lektorer, fick samma sammansättning som övriga domkapitel i riket med undantag av domprost, eftersom superintendenten tillika var kyrkoherde i Härnösands församling.

Domkyrkans förvaltningsorgan.

Kyrkans i Härnösand angelägenheter behandlades under 1600- och 1700-talen på allmän rådstuga samt från och med början av 1800-talet å socken- eller kyrkostämman. En rent kyrklig representation, vars uppkomst sammanhänge med granskningen av kyrkoräkenskaperna, fanns emellertid tidigt i Härnösand. Vid dessa s. k. kyrkoräkningar, som omtalas redan år 1644, behandlades även andra ärenden rörande kyrkans administration och ekonomi. Närvarande vid kyrkoräkningarna voro superintendenten, sedan denne tillkommit, i regel borgmästaren samt några av stadens mest framskjutna män. Vid flera tillfällen talas dessutom om kyrkans

¹ Åslund: Beskrifning öfver Westernorrlands län (1878), och Biberg: Härnösands stifts herdaminne (1877).

² Bygdén: Härnösands stifts herdaminne (1923), och Bucht: Härnösands historia (1935).

föreståndare, vilka år 1675 utgjordes av superintendenten och fem andra personer. Förmodligen äro dessa föregångare till kyrkorådet, som utbildades först under 1700-talet. Kyrkans föreståndare, vilka då voro kyrkvårdar, hade till uppgift att leda kyrkans byggnadsföretag och betraktades såsom kyrkans tjänstemän, enär de åtnjöto arvode. Syssloman har funnits anställd vid kyrkan endast under tiden 1855—1939.

Av det anförda framgår, att någon särskild styrelse, som omhänderhaft kyrkans förvaltning och ekonomi, icke funnits i Härnösand, utan att kyrkan förvallats såsom församlingskyrka. Kungl. Maj:t har även genom beslut den 31 augusti 1939 medgivit, att förvaltningen vid denna kyrka finge ordnas i enlighet med bestämmelserna i lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse.

Domkyrkans ställning i ekonomiskt hänseende.

Förhållandet till staten.

Sedan Härnösand år 1647 blivit stiftsstad, beviljade drottning Kristina — efter det superintendenten Steuchius och stiftets prästerskap hos Kungl. Maj:t klagat över att kyrkan i Härnösand icke vore välvd samt att den behöfve nödortfigt repareras och »förbyggas» — genom beslut den 5 mars 1648 70 tunnor spannmål att tills vidare utgå årligen av behållen kronotionde till kyrkans »förfärdigande och vidmakthållande ävensom ett särdeles hus upprättande i Härnösand, varest prästerskapet sina synoder och andra publika sammankomster hålla och hava kunde». Först år 1658 fick kyrkan del av detta anslag, enär detsamma under föregående år använts till uppförande av en gymnasiebyggnad, vilken även inrymde prästmöteslokalen. Anslaget bekräftades genom kungl. resolutioner den 13 december 1672 och den 22 november 1686. I den förra förklarade Kungl. Maj:t sig vilja låta bero vid de 70 tunnorna spannmål, som till kyrkobyggnaden varit årligen förlänade, samt jämväl »förunna gymnasium och kyrkan dem att nyttja, som de kunna tarva till». I den senare resolutionen uppdrogs tillika åt landshövdingen att tillse, att spannmålen användes till de ändamål, vartill den blivit anslagen.

Under 1800-talet gjorde Härnösands magistrat och borgerskap upprepade framställningar hos statsmakterna, att de 124 tunnor kronotionde, vilka från Härnösands stift årligen utgingo till Uppsala domkyrka, måtte tillfalla Härnösands kyrka, men Kungl. Maj:t lämnade genom särskilda beslut den 17 mars 1824, den 13 mars 1835 och den 11 oktober 1843 framställningarna utan bifall.

År 1845 beviljade rikets ständer Härnösands stads- och Härnö landsförsamling ett lån å 40 000 riksdaler till fullbordande av den då under byggnad varande stifts-kyrkan i Härnösand.

Efter framställning av församlingen att det till kyrkan och gymnasie- eller synodalhuset utgående anslaget å 70 tunnor måtte helt utgå till kyrkan mot att synodallokalen underhölles av kyrkokassan, förordnade Kungl. Maj:t den 2 mars 1854, att tiondeanslaget skulle i överensstämmelse med de »för ifrågavarande donation» stadgade villkor användas till förmån för såväl kyrkan som synodalhuset, allteftersom de kunde vara i behov av detsamma, samt att anslaget skulle av landshövdingen och biskopen till de därmed avsedda ändamålen disponeras i mån av tillgångarna. Vidare skulle det åligga såväl kyrkan genom dess syssloman som synodalhuset genom domkapitlet att redovisa användningen av medlen. Sedermera föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 17 oktober 1854, att domkapitlets expenser finge till ett belopp av högst 200 riksdaler banko årligen ersättas av ovan nämnda anslag, samt att återstoden skulle fördelas mellan kyrkan och synodalhuset på sätt beslutet den 2 mars 1854 angäve.

År 1858 medgävo ständerna, att 40 tunnor eller 252 kubikfot oindeld spannmål finge från och med nämnda år anvisas såsom tillökning i det till domkyrkan utgående tiondeanslaget.

Anslaget till kyrkan och synodalhuset delas numera lika mellan församlingen och domkapitlet, sedan 300 kronor avdragits såsom bidrag till domkapitlets expenser. Kyrkans anslag, som ansetts hava karaktär av vin- och byggnadssåd, har upptagits som inkomst i församlingens stat.

Lokal åt domkapitlet inrymdes i det under 1650-talet uppförda gymnasie- eller synodalhuset, varför domkyrkan ej haft särskilda kostnader för anskaffande av dylik lokal.

Ej heller har domkyrkan haft några kostnader för biskopsgård i Härnösand. Samtliga superintendenter och biskopar bodde till och med år 1803 i kyrkoherde- (biskops-)gården i Säbrå prebendeförsamling, ehuru kyrkoherdeprästägård fanns jämväl i Härnösand. Denna senare byggdes och underhölls av stadsförsamlingen. Under tiden efter 1805 synas biskoparna hava bott än i Säbrå, än i Härnösand, än i egen fastighet. Enligt kungl. brev den 16 november 1894 anvisades till uppförande åt biskopen i Härnösands stift av ett nytt bostadshus jämte uthus dels 7 000 kronor, utgörande av staden erlagd lösen för det gamla biskopshuset, egentligen kyrkoherdeprästägården, dels och högst 51 800 kronor från biskopslöneregleringsfonden. Sedermera beviljades genom kungl. beslut den 11 april 1902 ytterligare medel från biskopslöneregleringsfonden till samma ändamål. Från nämnda fond bestredos jämväl kostnaderna för underhåll av biskopsgården under 1900-talet, tills kyrkofonden på 1930-talet övertog denna skyldighet.

Förhållandet till domkyrkoförsamlingen.

Vid den brand, som år 1721 i samband med ryska flottans härjningar längs Norrlandskusten övergick Härnösand, förstördes även kyrkan i staden. Den återuppfördes under de närmast följande åren, men restaureringen i dess helhet blev färdig först omkring trettio år senare. Kostnaderna för byggnadsföretaget bestredos — förutom av kyrkans kronotiondeanslag och enskilda personers gåvor — medelst lån från stadens byggnadskassa, av församlingsborna samt kollekt- och stamboksmedel från olika delar av riket. Under 1760-talet infördes enligt beslut på sockenstämma särskild avgift för bänkrum i kyrkan för att dels erhålla medel till arbeten å kyrkan, dels vinna lindring i församlingsbornas dagsverkskyldighet.

I slutet på 1700-talet blev frågan om kyrkans om- eller nybyggnad åter aktuell, emedan kyrkan började bliva otillräcklig för stadsbornas behov. Emellertid uppsköts denna byggnadsfråga dels på grund av rådande dyrtid, dels med hänsyn till att staden hade andra byggnadsfrågor att lösa, främst uppförande av landshövdingresidens. Uppskovet med kyrkbygget blev synnerligen långvarigt framför allt beroende av bristen på medel. Stadens ansträngningar att anskaffa dylika framgår av vad ovan anförts. Till slut måste kyrkan i mitten på 1830-talet på grund av dess ytterst dåliga beskaffenhet helt avstängas från all användning. Uppförande av ny kyrka påbörjades år 1842, och den nya kyrkan invigdes år 1846. Att byggnadsföretagets igångsättande uppsköts till år 1842 sammanhänge med stadens förhoppning att under tiden av riksdagen erhålla lån för ändamålet, varigenom det skulle bliva möjligt att bestrida kostnaderna för en värdig stifts kyrka. Enligt överintendentsämbetets kostnadsberäkning uppgingo kostnaderna för kyrkan till 83 213 riksdaler banko. Dessa bestredos, förutom av kyrkans anslag, medelst dagsverken och uttaxerade medel samt genom lån av stat, församlingar, bolag och enskilda personer.

Åren 1895—1897 undergick kyrkan en mindre restaurering för omkring 20 000 kronor, vilka erhöles genom enskilda bidrag, avsatta medel och uttaxering.

Under åren 1934—1935 underkastades kyrkan slutligen en grundlig restaurering, som kostade 83 700 kronor och betalades genom av församlingen upplånade medel.

Församlingens inkomster och utgifter för kyrkan hava uppgått till följande belopp i medeltal för åren 1937—1946 samt för år 1946:

	Medeltal för åren 1937—1946	År 1946
<i>Inkomster.</i>		
Statsanslag	1 047: 80	1 260: —
Upplåtelse av kyrkan (till konserter o. dyl.)	1 042: 14	770: —
Avgifter för klockor	1 129: 30	1 007: —
Summa kronor	3 219: 24	3 037: —
<i>Utgifter.</i>		
Avlöning åt kyrkvaktaren	4 770: —	6 016: —
Omkostnader för domkyrkobyggnaden:		
a) Underhåll	5 996: 80	31 368: —
b) Uppvärmning	2 083: —	2 232: —
Räntor och amorteringar	6 925: 60	2 372: —
Summa kronor	19 775: 40	41 988: —

Domkyrkans befattningshavare.

Kyrkans ende befattningshavare är numera kyrkvaktaren. Som ovan omnämnts fanns vid domkyrkan under åren 1855—1939 anställd en syssloman. Tidigare handlade församlingens kyrkorådskassör all kyrkans ekonomi. Anledningen till att syssloman förordnades synes hava varit, att Kungl. Maj:t i sitt ovan omnämnda beslut den 2 mars 1854 angående dispositionen av anslaget till kyrkan och synodalhuset förutsatt, att kyrkan hade syssloman. Någon annan ändring i kyrkans och församlingens medelsförvaltning synes emellertid ej hava skett genom tillkomsten av sysslomannen, än att kyrkorådskassören erhöi benämningen domkyrkosyssloman. Församlingens och domkyrkans ekonomi omhänderhades intill utgången av år 1933 av sysslomannen, som då entledigades från befattningen såsom kyrkorådskassör.

På framställning av domkapitlet i Härnösand, som ansåg det till kyrkan utgående statsanslaget icke tillräckligt stort för att motivera en självständig sysslomanstjänst i enlighet med kyrkolagens föreskrifter, medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 31 augusti 1939, att sysslomansbefattningen finge indragas med utgången av år 1939.

Visby domkyrka.

Domkyrkans tillkomst.

Visby kyrka var församlingskyrka redan under medeltiden, då Gotland hörde till Linköpings stift. Sedan Sverige år 1570 formligen avstått sina anspråk på Gotland till Danmark, erhöi Gotland särskild andlig tillsyningsman, kallad superintendent, vilken tillika innehade Visby pastorat som prebende. Denna anordning fortsatte även sedan Gotland år 1648 återerövrats till Sverige. År 1772 upphöjdes Visby stift till biskopsdöme.

Domkyrkans förvaltningsorgan.

Såsom ursprungligen församlingskyrka, vilkens underhåll tidigare helt och hållet bestritts med kyrkans egna inkomster samt bidrag från Visby stadsförsamling och Visby numera med stadsförsamlingen förenade landsförsamling, har Visby domkyrkas vård och förvaltning omhänderhafts av församlingarna och deras organ.

Syssloman har emellertid åtminstone sedan slutet av 1600-talet varit anställd vid domkyrkan. Denne var tidigare lekman, men enligt gällande löneredigeringsresolution för prästerskapet i Visby pastorat skall numera en av kyrkoadjunkterna vara syssloman. Någon ersättning för sysslomannauppdraget utgår icke. Tidigare synes sysslomannen hava omhänderhaft domkyrkans ekonomi och fört dess räkenskaper, vilka intill år 1747 inlevererades till kammarrätten för granskning.

Sedan landshövdingen år 1799 infordrat domkyrkans räkenskaper till landskontoret för granskning, underställde domkapitlet i skrivelse den 13 augusti 1800 Kungl. Maj:t frågan om räkenskapernas granskning och domkyrkans förvaltning över huvud taget. Domkapitlet anförde därvid, att domkyrkans av sysslomannen förda räkenskaper granskades av församlingarnas kyrkoråd utan vidare granskning i domkapitlet eller landskontoret samt att rådet omhänderhade domkyrkans hushållning, utan att domkapitlet hade någon befattning därmed. Domkapitlet hemställde om befrielse från den skyldighet beträffande hushållningen av Visby domkyrka, som enligt kyrkolagen kunde åligga domkapitlet, att därmed finge förhållas på sätt dittills varit brukligt, och att varken domkapitlet eller länsstyrelsen skulle äga annan tillsyn och befattning med domkyrkan än med andra kyrkor.

Häröver avgav kammarkollegium den 30 april 1801 följande utlåtande. Kyrkolagens stadgande i §§ 2 och 4 av kap. 26 hade endast avseende å verkliga domkyrkor, till vilka kyrkan i Visby så mycket mindre kunde räknas som den varken hade några domkyrkotunnor eller andra inkomster av kronan, utan alla dess medel härrörde från församlingarnas egna tillskott. Bestämmelserna i åtskilliga författningar, bland andra 4 § i prästerskapets privilegier angående inlevererande av kyrkans räkenskaper till landskontoret, vore icke här tillämpliga, utan med redovisningen av kyrkans medel borde förfaras på sätt om kyrkoräkenskaper för städer i allmänhet och på landet vore föreskrivet. Kammarkollegium ansåg därför, att varken landshövdingen eller domkapitlet skulle taga vidsträcktare befattning med uppsikten och hushållningen samt räkenskaperna för Visby kyrka än som gällde för kyrkor i allmänhet.

Under åberopande av § 2 kap. 26 kyrkolagen och 4 § i prästerskapets privilegier förordnade emellertid Kungl. Maj:t genom brev den 28 oktober 1801, att domkyrkans räkenskaper skulle överses av domkapitlet och därefter inlämnas till landskontoret.

Först sedan statsanslag, på sätt i det följande anföres, år 1845 anvisats såsom bidrag till domkyrkans underhåll, hava räkenskaper, vilka dock endast omfatta redovisning av statsanslaget, insänts till statens revisionsverk. Anslaget är ställt till domkapitlets förfogande, och domkapitlet avlämnar ock redovisning för det samma.

Vården av domkyrkan anses fortfarande ankomma på församlingens organ, dock att domkapitlet med biträde av sysslomannen synes medverka därvid, åtminstone vad avser dispositionen av ovannämnda statsanslag eller andra statsanslag av engångskaraktär, som staten anvisat vid större reparationer å kyrkan.

Domkyrkans ställning i ekonomiskt hänseende.

På Gotland var tionden ursprungligen delad mellan prästen och kyrkan men blev, efter att en kort tid hava varit indragen, helt och hållet förlänad åt prästerskapet, vilket ålåg att i mån av behov låta kyrkorna komma i åtnjutande av vin-

och byggnadssäd. Vad Visby domkyrka angår beslöt Kungl. Maj:t genom resolution den 31 januari 1696, att den vanliga domkyrkotunnan skulle utan någon förminskning utgöras av prästerskapet till kyrkan, som då var mycket förfallen.

Några domkyrkotunnor synas emellertid icke hava kommit domkyrkan till godo, och redan genom kungl. resolution den 22 december 1697 och kungl. brev den 13 januari 1705 (se kammarkollegii brev den 15 februari 1705) upphävdes den prästerskapet i 1696 års resolution ålagda skyldigheten härutinnan. Kyrkans inkomster bestodo sålunda endast av tomt- och jordlega av egna fastigheter, vanliga avgifter för begagnande av kyrkans inventarier m. m., kollekter och den s. k. kyrkotaxan, utgörande en å församlingarnas medlemmar uttaxerad avgift.

I en inom prästeståndet vid 1844/1845 års riksdag väckt motion föreslogs, att såsom bidrag till underhåll av domkyrkan i Visby skulle beviljas enahanda förmån som under namn av domkyrkotunnor tillkomme övriga stifts kyrkor. I sitt däröver avgivna utlåtande (nr 41) avstyrkte statsutskottet motionen under hänvisning till att staten icke uppbar någon tionde från Visby stift, att rikets städer i allmänhet voro skyldiga att underhålla sina kyrkor och att sådana kostnader för Visby kyrka icke syntes kunna i betydligare mån överstiga vad för enahanda ändamål inom andra med Visby jämförliga städer erfordrades. Riksdagen beslöt emellertid (skr. nr 88) i enlighet med ett inom adeln och ridderskapet framställt förslag, att till Visby domkyrka skulle av kronans arrendespannmål av Visby kungsladugård utgå 50 tunnor spannmål för tiden till nästa riksdag. Såsom stöd för sistnämnda förslag anfördes, att Visby kyrka var till storleken en av de första i riket samt att, i följd av särskilda kostnader för underhåll av skrudar och annan större kyrkoattiralj, en stifts kyrka fick vidkännas högre utgifter än kyrkor i allmänhet.

Vid 1847/48 års riksdag beslöts i anledning av därom framställd kungl. proposition, att Visby domkyrka, som icke hade domkyrkotunnor eller vin- och byggnadssäd eller egna medel, skulle för kyrkans iståndsättande och framtida bestånd få framgent behålla det vid föregående riksdag beviljade understödet.

Vid 1892 års riksdag bestämdes statsanslaget till 1 000 kronor kontant och vid 1927 års riksdag höjdes detsamma till 2 000 kronor. I den till sistnämnda riksdag framlagda propositionen i ämnet (statsverkspropositionen 8:de huvudtiteln, sid. 96 o. f.) anförde vederbörande departementschef följande: Skyldigheten att bekosta domkyrkans underhåll ålåg Visby stads- och landsförsamlingar. På grund av domkyrkans storlek och beskaffenhet överstego emellertid underhållskostnaderna avsevärt vad som ålåg församlingar av motsvarande storlek att utgöra till kyrkas byggnad och underhåll. Med hänsyn härtill åtnjöt Visby domkyrka, i likhet med flertalet övriga domkyrkor, årligt understöd av statsmedel. Det skulle kunna ifrågasättas, att de medel, som utöver då utgående statsbidrag visats vara erforderliga till bestridande av kostnaderna för kyrkans underhåll, borde bestridas av församlingarna. Men med hänsyn till de ganska avsevärda bidrag församlingarna lämnat till kyrkans underhåll och då församlingarna jämväl för framtiden torde få vidkännas icke obetydliga kostnader för samma ändamål, borde de ytterligare medel, som behövdes för domkyrkans underhållande i värdigt skick, skäligen beredas genom höjning av statsbidraget. Ett ytterligare skäl härtill ansågs föreligga i den omständigheten, att anslaget till Visby domkyrka var jämförelsevis lågt i förhållande till anslagen till andra domkyrkor.

Utöver ovannämnda årliga statsbidrag har staten vid förekommande större reparationer bidragit till kostnaderna med engångsbelopp. Sålunda beviljade 1897 års riksdag ett belopp av 100 000 kronor till yttre restaurering av domkyrkan och 1945 års riksdag till enahanda ändamål 60 000 kronor. För kostnaderna för restaurering av domkyrkans inre ansågs församlingen ensam böra svara.

Någon stat har icke fastställts för Visby domkyrka.

Kalmar domkyrka.

Domkyrkans tillkomst.

Församlingskyrka (den s. k. bykyrkan eller storkyrkan) fanns i Kalmar redan under medeltiden. Till följd av ett av konung Erik av Pommern år 1430 till minne av sin drottning vid kyrkan instiftat kanikdöme eller domkapitel, bestående av tolv kaniker med uppgift att varje dag läsa själamässor, kom kyrkan att stundom kallas domkyrka.

År 1555 utnämnde konung Gustaf I kyrkoherden i Kalmar till ordinarius eller biskop över östra Småland och Öland, och härav leder detta område sin upprinnelse såsom ett särskilt från Linköpings stift avskilt stift, benämnt Kalmar stift. Väl förenades detta en kort tid med Växjö stift och återlades även till Linköpings stift för en tid, men år 1603 utbröts Kalmar län och Öland definitivt från Linköpings stift till särskild superintendentia med Kalmar församling som prebende till superintendenten. År 1627 återlades norra delen av Kalmar län till Linköpings stift. Det sålunda reducerade stiftet blev år 1678 fullt självständigt med biskop såsom stiftschef. På grund av kungl. kungörelsen den 30 juni 1915 sammanslogs Kalmar stift den 1 augusti 1915 med Växjö stift, varmed Kalmar upphörde att vara biskopsäte.

På grund av regeringens upprepade befallningar blev Kalmar stad i mitten av 1600-talet förflyttad till Kvarnholmen, varigenom avsågs att undanröja det hinder staden utgjort för försvaret av Kalmar slott. Fråga uppkom då om förflyttning jämväl av kyrkan. Sådan blev ock beslutad, ehuru den gamla kyrkan tillsvidare kvarstod. För det nya kyrkobygget, som nödvändiggjordes, tilläts staden enligt kungl. resolution den 5 juni 1658 att insamla frivilliga bidrag över hela riket, och enligt kungl. resolution den 16 mars 1660 anslogos under två år domkyrko-tunnorna från »Smålands och övriga Göta rikes stift». Nikodemus Tessin d. ä. fick i uppdrag att utarbete ritningar till den nya kyrkan, och på stadens framställning förordnades han enligt kungl. brev den 19 maj 1660 jämväl att leda byggnadsarbetet. Tillika medgav Kungl. Maj:t, att kronans arbetsfolk på Borgholms slott skulle mot betalning av kyrkans medel få användas å kyrkobygget. Sedan de år 1660 anslagna domkyrkotunnorna indragits, avstannade byggnadsarbetet av brist på medel. Men på framställning av borgerskapet anvisade Kungl. Maj:t genom resolution den 13 september 1664 hälften av alla kronan tillkommande konfiskationsmedel av stora sjötullen och lilla landtullen att utgå, till dess kyrkan kom under tak.

Konfiskationsmedlen inflöto emellertid mycket ojämnt, och trots frivilliga bidrag av borgerskapet fortskred byggnadsarbetet mycket långsamt. Under konung Karl XI:s danska krig fick kyrkobygget förnyad aktualitet. Av strategiska skäl beslöt nämligen konungen, att den gamla kyrkan, som alltjämt använts för sitt ändamål, skulle raseras, och detta verkställdes också år 1678. Till nya kyrkans färdigställande anvisades nu ytterligare statsmedel, nämligen dels enligt kungl. brev den 19 januari 1678 bötesmedel vid Jönköpings hovrätt och dels enligt kungl. resolution den 1 mars 1678 hela kronans andel av konfiskationsmedlen, varmed alla andra dispositioner av dylika medel återkallades. Tillika förordnade Kungl. Maj:t genom beslut sistnämnda dag på superintendentens förslag borgmästaren i staden att såsom byggningsinspektör hava uppsikt över kyrkobygget och de därtill anslagna medlen. Efter protest från magistraten upphävdes emellertid detta förordnande redan 1679. Konfiskationsmedlen synas emellertid icke till fullo hava kommit kyrkobyggnadsarbetet till godo, men i kungl. brev den 4 april 1681 anbefalldes vederbörande generaltullförvaltaren att för framtiden leverera dessa medel till kyrkobygget. Ehuru icke fullt färdig invigdes kyrkan år 1682. Dittills hade kyrkobyggnadsarbetet

omhänderhafts av magistraten och de nedan omnämnda kyrkoföreståndarna, men genom kungl. brev den 16 februari 1682 uppdrogs högsta ledningen av arbetet åt generalguvernören över Kalmar län, Öland och Blekinge greve Hans Wachtmeister med rätt att förordna särskild person att under honom förestå kyrkobygget samt omhänderhava och redovisa de till kyrkobygget anslagna medlen. För dessa medel fördes särskild räkenskap utan sammanblandning med den äldre kyrkans inkomster och utgifter. I mån av tillgång disponerades dock denna kyrkas inkomster till kyrkobygget. I huvudsak synes dock kyrkans uppbyggande hava bekostats av statsmedel, dock med rätt avsevärda bidrag från enskilda. År 1703 avslutades byggnadsarbetet, och därmed indrogos statsanslagen till kyrkobygget.

Den 7 november 1683 fastställde generalguvernören stadga för Kalmar stads nya kyrkas stolrum, ringningar och gravplatser. Enligt denna var det förbjudet för kyrkans föreståndare att utan biskopens och magistratens medgivande upplåta nya stolrum eller försälja gravplatser.

Beträffande det i samband med fastställande första gången av stat för kyrkan uppkomna spörsmålet, om kyrkan hade karaktär av domkyrka, yttrade biskopen, att så måste vara fallet, enär biskopen och domkapitlet hade sitt säte där och domkyrkan åtnjöt domkyrkotunnor samt Kungl. Maj:t låtit uppbygga denna »kosteliga» kyrka. I den genom kungl. brev den 24 maj 1699 fastställda staten betecknades kyrkan ock såsom domkyrka och benämndes »Nya Karls kyrka».

Domkyrkans förvaltningsorgan.

Även efter det Kalmar stift bildats och Kalmar blivit säte för superintendent (sedermera biskop), bibehölls i förvaltningshänseende kyrkans karaktär av församlingskyrka. I de av konung Gustaf II Adolf för staden den 26 april 1620 utfärdade privilegierna stadgades sålunda att, i enlighet med vad av ålder varit brukligt, två av borgerskapet skulle utses till föreståndare för kyrkan. Dessa skulle hava tillsyn över kyrkans byggnad, uppbära kyrkans medel och bestrida dess utgifter samt därför i närvaro av kyrkoherden årligen avlägga räkenskap inför ståt-hållaren, fogden, borgmästaren och rådet. Staden skulle efter sed och hävd bygga och vidmakthålla sin kyrka.

I en hos Kungl. Maj:t år 1675 gjord framställning anhöll emellertid superintendenten och domkapitlet att i likhet med andra biskopar och domkapitel få handhava förvaltningen av Kalmar stads- och domkyrka. Samma år anhöll borgmästare och råd att bibehållas vid sin jämte pastor i alla tider utövade och enligt 1620 års privilegier bekräftade förvaltning och disposition av kyrkan, varmed domkapitlet dittills aldrig befattat sig. På den senare framställningen meddelade Kungl. Maj:t beslut den 27 september 1675 och förklarade därvid, att dispositionen över kyrkan skulle efter vanligheten bliva hos magistraten och pastor samt att konsistoriales ej skulle befatta sig därmed. I anledning av superintendentens och domkapitlets ovannämnda anhållan förklarade emellertid Kungl. Maj:t genom resolution den 2 oktober 1675, att landshövdingen skulle med domkapitlet och magistraten överlägga i frågan och, om de icke kunde komma överens, ånyo underställa frågan Kungl. Maj:ts avgörande. Huruvida någon sådan överenskommelse träffats, är icke känt. Emellertid synes domkyrkans förvaltning fortfarande hava under magistraten handhafts av de av borgerskapet utsedda kyrkoföreståndarna. Väl förordnade Kungl. Maj:t i samband med fastställande av stat för domkyrkan den 24 maj 1699, att domkyrkans behållna medel skulle stå under landshövdingens, biskopens och domkapitlets disposition, men denna bestämmelse lär icke hava iakttagits.

Till följd av misskötsel med domkyrkans angelägenheter och penningmedel från kyrkoföreståndarnas sida inrättades under 1720-talet ett domkyrkoråd med lands-

hövdingen såsom ordförande samt biskopen och två magistratspersoner såsom ledamöter. I stället för borgerskapets kyrkoföreståndare utsåg domkyrkorådet en tjänsteman å landskontoret till inspektör och oekonomus, vilken skulle handhåva medelsförvaltningen och hava tillsyn av domkyrkobyggnaden m. m. Hans avlöning bestämdes av rådet till 100 daler silvermynt, inberäknat de i 1699 års stat till oekonomus' avlöning anslagna 8 tunnor spannmål. År 1738 begärde domkyrkorådet Kungl. Maj:t stadfästelse å den vidtagna anordningen med viss förhöjning av lönen. Under hänvisning till den i 1699 års stat meddelade föreskriften, att landshövdingen, biskopen och domkapitlet skulle hava dispositionen över kyrkomedlen, vilken föreskrift icke kommit att tillämpas, förmenade rådet det vara bäst, att landshövdingen, biskopen och konsistoriet bildade ett kyrkoråd, men som lektorerna voro upptagna av sitt skolarbete, hemställde kyrkorådet, om icke någon magistratsperson fortfarande borde jämlikt privilegierna och 1675 års resolution alltid vara ledamot av kyrkorådet. Genom resolution den 27 juni 1739 fastställde Kungl. Maj:t löneförmånerna för kyrkoinspektören till 140 daler silvermynt. Beträffande kyrkorådets sammansättning medgav Kungl. Maj:t, att en magistratsperson finge »vid detta tillfället» kyrkorådet adjungeras.

Sedan 1828—1830 års riksdag till domkyrkans reparation beviljat ett lån att återbetalas av domkyrkan emot pantförskrivning av domkyrkans inkomster och borgen av domkyrkorådets ledamöter, anhöll domkyrkorådet hos Kungl. Maj:t om utökning av rådets medlemsantal. Domkyrkorådet hade funnit det billigt, att stadens och landsförsamlingens invånare åtog sig ansvarigheten för lånet, men församlingarnas ledamöter hade förklarat sig villiga härtill allenast med det förbehåll att med lika antal som lektorerna få deltaga i domkyrkorådets beslut. Med anledning härav anhöll domkyrkorådet, att i rådet skulle för framtiden utom landshövdingen och biskopen jämte domkapitlets sex ledamöter och en magistratsperson ingå jämväl sex bland stadens och landsförsamlingens invånare. Genom beslut den 12 februari 1831 biföll Kungl. Maj:t domkyrkorådets hemställan.

Sedan Kalmar pastorat år 1877 upphört att vara prebende för biskopen, blev jämväl kyrkoherden i pastoratet ledamot av rådet.

I samband med sammanslagning år 1915 av Kalmar stift med Växjö stift uppkom fråga om förändrade bestämmelser i avseende å Kalmar domkyrkas ekonomi och förvaltning. Genom kungl. brev den 10 december 1915 anbefalldes sålunda kammarkollegiet och statskontoret att avgiva gemensamt utlåtande till Kungl. Maj:t över ett av länsstyrelsen framlagt förslag i berörda fråga, enligt vilket förslag stiftssammanslagningen icke skulle medföra annan ändring än beträffande sammansättningen av domkyrkorådet. Sådant utlåtande avgavs också den 30 augusti 1917, däri ämbetsverken bland annat hemställde, att Kungl. Maj:t måtte förklara, att som Kalmar kyrka i och med stiftssammanslagningen upphört att vara domkyrka, beträffande kyrkans ekonomi samt vården om densamma och dess egendom skulle lända till efterrättelse bestämmelserna i kungl. förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd.

Sedan en av domkapitlet i Växjö gjord framställning om överförande till Växjö domkyrka av vissa Kalmar domkyrkas inkomster och en i anledning därav till 1925 års riksdag framlagd proposition i ämnet (nr 111) blivit, på sätt nedan vidare förmäles, avslagen av riksdagen, synes något beslut av Kungl. Maj:t i fråga om domkyrkans ekonomi och förvaltning icke hava meddelats. I nämnda proposition uttalade emellertid vederbörande departementschef, att han ansåg Kalmar kyrka fortfarande böra benämnas domkyrka.

Beträffande domkyrkorådets sammansättning hava, efter det på grund av stiftssammanslagningen domkapitlet upplösts, biskopen och domkapitlets ledamöter upphört att vara ledamöter av domkyrkorådet. Detta består sålunda numera endast av landshövdingen, kyrkoherden, en magistratsperson och sex av församlingen valda ledamöter.

Domkyrkans ställning i ekonomiskt hänseende.

Förhållandet till staten.

Sedan kyrkans egendomar i samband med konung Gustaf I:s reduktion indragits till kronan, anhöll borgerskapet att till kyrkans underhåll återfå de kyrkan tidigare tillhöriga prebenden, som icke blivit bortförlänade. I brev den 15 september 1544 förklarade konungen sig villig därtill, om borgarna själva eljest ville göra något till saken, men »Oss synes I göre där så ringa till och skole tro att kyrkan faller eder snart på huvudet», varför borgarna uppmanades att själva förbättra kyrkan. Sedermera skänkte emellertid konungen 500 mark till kyrkans byggning. Därjämte hade kyrkan även efter reduktionen fått behålla kyrkotioden från Kalmar stad och socken. Efter det Kalmar blivit säte för en biskop (ordinarius), erhöll domkyrkan enligt kungl. brev den 22 januari 1560 en tunna tiondespannmål från varje socken inom Kalmar län till byggnadshjälp, vilket understöd enligt kungl. brev den 18 januari 1561 höjdes till två tunnor. Nämnda anslag, för vilket redovisning och räkning skulle av ordinarius och borgmästaren avlämnas i räknekammaren, utgick emellertid endast under åren 1561 och 1562. Men genom kungl. brev den 23 februari 1586 anslogs till domkyrkans upprättelse den tunna spannmål från varje socken i Norra och Södra Möre härad, som tidigare utgjorts till Linköpings domkyrka, och genom kungl. brev den 28 juli samma år en tunna från var socken på Öland.

Sedan under 1611 års danska krig domkyrkan blivit förstörd, iståndsatte borgerskapet den s. k. lilla kyrkan, ursprungligen en gillekyrka, att användas som församlingskyrka. Men år 1616 bestämde konung Gustaf II Adolf, att domkyrkan skulle återställas i sitt forna skick, så att gudstjänst kunde hållas där, och för detta ändamål anvisade konungen genom brev den 3 december 1616 på behaglig tid domkyrkotunnorna från hela stiftet. Bekräftelse å denna förläning samt å tiondeanslaget från Kalmar stad och socken erhöll borgerskapet genom kungl. resolution den 25 februari 1642.

Huru efter anbefalld rasering av kyrkan det nya kyrkobygget i huvudsak bekostats av statsmedel framgår av det föregående. I den genom kungl. brev den 24 maj 1699 fastställda staten för den nya domkyrkan upptagas såsom dess inkomster, förutom kyrkans »egna inkomster» bestående i avgifter för ringning, gravställen och bårkläden samt kollektor m. m., domkyrkotunnor från stiftet samt tionden av Kalmar stad och socken.

Strax efter kyrkans färdigställande visade det sig, att taket måste repareras, och till detta ändamål beviljades enligt kungl. brev den 22 juli 1718 en rikskollekt. Till ytterligare reparation under 1700-talet erhöles bidrag, nämligen år 1748 medel insamlade genom s. k. stamböcker och enligt kungl. brev den 2 juli 1782 ett inom Kalmar stad till uppförande av barnhusinrättning på frivillighetens väg insamlat belopp å 666 riksdaler 32 skillingar.

Med åberopande av å ena sidan det förfall, vari domkyrkan då befann sig, och å den andra omöjligheten att anskaffa de för domkyrkans försättande och underhållande i värdigt skick erforderliga medlen, anhöll domkyrkorådet år 1824 hos Kungl. Maj:t, att de jordar och lägenheter, som tillhörde Kalmar f. d. fästning, måtte upplåtas till domkyrkan till evärdlig ägo. I anledning därav förordnades genom kungl. brev den 21 februari 1826, att några av förre kommandanten i Kalmar disponerade jordlägenheter samt intäkten av höskörden å vallarna kring staden skulle utarrenderas samt arrendet tillsvidare användas till domkyrkans underhåll. Tillika skulle domkyrkan åtnjuta en tredjedel av de bropenningar, som utgingo för broarna över fästningsgravarna, emot skyldighet att bekosta underhållet av den s. k. Ravelinsbron.

Kungl. Maj:t beslöt den 15 februari 1841, att ovanberörda lägenheter skulle

från och med den 1 januari 1842 återställas till krigskollegii disposition. Domkyrkorådet, som år 1830 för en stor reparation å kyrkan upptagit ett lån å 16 666 riksdaler 32 skillingar banko i rikets ständers bank att amorteras med 1 000 riksdaler banko årligen, anhöll då, att Kungl. Maj:t, med avseende å domkyrkans fattigdom och oförmåga att fullgöra sina förbindelser, ville medgiva domkyrkan att fortfarande åtnjuta inkomsterna av de s. k. fortifikationsjordarna, intill dess lånet blivit betalat, eller att i annat fall lånet måtte avskrivas. Genom beslut den 11 oktober 1841 medgav Kungl. Maj:t av gunst och nåd, att av sammanlagda inkomsten av jordarna, vilken inkomst skulle ingå till krigskollegium, 500 riksdaler banko finge såsom understöd tilldelas domkyrkan till och med år 1845. Tiden för domkyrkans tillgodonjutande av anslaget utsträcktes sedermera till 1857 års slut.

I anledning av en vid 1856—1858 års riksdag väckt motion beslöto rikets ständer för sin del enligt skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 februari 1858, att, med vissa undantag, Kalmar f. d. fästning tillhörande vallar och jordlägenheter skulle med full äganderätt och för evärdliga tider anslås och upplåtas till domkyrkan, dock med tillåtelse att till Kalmar stad överlåta äganderätten till vallarna och vissa lägenheter emot årlig avgäld till domkyrkan av så stort belopp i spannmål eller penningar, som motsvarade lägenheternas avkastning. Såsom stöd för detta beslut framhölls, att kyrkans byggnadssätt samt beskaffenheten av de materialier, varav den uppförts, gjorde för all framtid behöfligt att använda icke obetydliga belopp till byggnadens vidmakthållande, samt att domkyrkan behövde tillökning i sina otillräckliga inkomster.

På grund av ovannämnda skrivelse förordnade Kungl. Maj:t den 21 augusti 1862, att äganderätten till samtliga enligt riksdagens av Kungl. Maj:t gillade beslut till domkyrkan avträdde lägenheter skulle överlåtas till staden, emot det staden i årlig avgäld därför till domkyrkan erlade 120 tunnor spannmål, hälften råg och hälften korn, att lösas i penning efter årets medelmarkegångspris.

Inkomsten av bropengarna däremot har bortfallit, sedan genom kungl. brev den 6 december 1872 föreskrivits, att broavgifterna skulle upphöra. Såsom ersättning för sin andel av broavgifterna erhöll domkyrkan i ett för allt ett belopp av 2 000 kronor av länets södra landsting.

Vid Kalmar stifts sammanslagning med Växjö stift uppkom, såsom ovan berörts, på grund av framställning från domkapitlet i Växjö fråga om överflyttning till Växjö domkyrka av en del av Kalmar kyrka tillkommande domkyrkotunnor och tionde. En i sådant hänseende till 1925 års riksdag avlåten kungl. proposition (nr 111) blev emellertid av riksdagen avslagen (skr. nr 209) under återopande av en i ärendet väckt motion, vari framhållits dels de synnerligen omfattande och kostsamma reparationer, som tarvades till följd av kyrkans säregna konstruktion och byggnadsmaterial, och dels att Kalmar stad, för vilken stiftssammanslagningen vållat ej ringa avbräck, ej borde belastas med ytterligare utgifter för sammanslagningen.

Fortfarande gäller för domkyrkan av Kungl. Maj:t den 12 april 1918 fastställd stat med däri sedermera föreskrivna ändringar och tillägg.

Någon särskild lokal för domkapitlet i Kalmar synes icke hava varit anordnad, utan domkapitlet hade sina sammanträden i domkyrkan.

Särskild biskopsgård var icke anvisad superintendenten, sedermera biskopen i Kalmar, utan bostad tillhandahölls honom av pastoratet i hans egenskap av kyrkoherde i Kalmar pastorat. Till iordningställande av en av pastoratet till prästgård inköpt fastighet anvisades dock jämlikt kungl. brev den 16 maj 1797 ett anslag å 700 riksdaler av domkyrkans medel. I övrigt synas domkyrkans medel icke hava tagits i anspråk för biskopens bostad. Sedan pastoratet år 1877 upphört att vara prebende för biskopen, erhöll denne hyresersättning från biskopslönerregleringsfonden.

Förhållandet till domkyrkoförsamlingen.

Såsom ovan nämnts var Kalmar kyrka ursprungligen en församlingskyrka, vars byggande och vidmakthållande även efter stiftsbildningen fortfarande enligt 1620 års privilegier skulle åligga staden. Den kom att utgöra församlingskyrka även för Kalmar numera med stadsförsamlingen sammanslagna landsförsamling. Sedan kyrkan blivit stifts kyrka, erhöll den domkyrkotunnor från stiftsområdet. Detta synes icke hava fritagit domkyrkoförsamlingen från dess skyldighet att underhålla kyrkan. Att uppbyggandet av den nya kyrkan i senare hälften av 1600-talet ombesörjdes av staten och till huvudsaklig del bekostades av statsmedel torde huvudsakligen hava sin grund i det förhållandet, att raseringen och flyttningen av den äldre kyrkan var ett statsintresse. Emellertid synes den nya kyrkan i fråga om underhållsskyldigheten hava betraktats såsom domkyrka och denna skyldighet hava ålegat domkyrkokassan utan regelbundna bidrag från domkyrkoförsamlingen. Då domkyrkan i mitten på 1800-talet på grund av sin dåliga ekonomi erhöll ytterligare ett ständigt statsanslag, ifrågasattes icke, att församlingarna skulle bidra till kyrkans underhåll.

Avgifter för gravplatser samt för begagnande av kyrkans ringklockor, bårkläden och bänkar ävensom kollektmedel hava såsom i andra kyrkor erlagts av församlingens invånare till kyrkokassan.

Vid större reparationer och för anskaffande av inventarier synas frivilliga bidrag hava lämnats av enskilda församlingsmedlemmar. År 1824 beslöto församlingarna till och med, att varje nattvardsgäst skulle till kyrkans reparation erlægga viss avgift. Denna avgift, vilken efter tillkomsten av 1862 års förordning om kyrkostämman icke ansågs laglig, upphörde 1883. Till en under åren 1832—1834 verkställd reparation bidrogo församlingarna med dagsverken, till en reparation under åren 1910—1915 med ett kontant belopp av 97 210 kronor eller drygt hälften av de sammanlagda kostnaderna samt till en omkring år 1930 verkställd reparation med 50 000 kronor.

Likaledes hava församlingarna år 1856 bekostat omgjutning av kyrkans stora ringklocka med 2 418 riksdaler banko, och till nya tornuret anslog stadsfullmäktige år 1875 1 050 kronor. Orgel ävensom anordningar för kyrkans uppvärmning hava bekostats av församlingarna, vilka tillika svara för själva uppvärmningskostnaden.

Organisten, kantorn och klockaren samt kyrkvaktmästaren avlönades tidigare av domkyrkokassan med bidrag av församlingarna men avlönas nu, liksom övriga befattningshavare vid domkyrkan utom sysslomannen, helt och hållet av församlingen. Till nuvarande innehavaren av ringarbefattningen utgår dock av domkyrkans medel ett mindre lönebidrag å 300 kronor.

Domkyrkoförsamlingens inkomster och utgifter sammanhörande med domkyrkan hava uppgått till följande belopp i medeltal för åren 1936—1945 samt för år 1945:

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
<i>Inkomster.</i>		
Avgifter för klockor	816: 40	1 256: —

Utgifter.

Avlöningar och pensioner till befattningshavare, som tjänstgöra i domkyrkan (med undantag av prästerskapet):

Organisten	5 747: 70	2 443: 50
Vaktmästaren	4 125: 51	5 364: 60
Eldaren och ringaren	1 100: —	1 100: —

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
Omkostnader för domkyrkobyggnaden:		
a) Underhåll	—	—
b) Uppvärmning	2 805: 32	4 250: 19
c) Vård och underhåll av tomt och plan	—	—
d) Städning och sotning m. m.	305: 26	266: 66
Omkostnader för inventarier i domkyrkan	163: 93	481: 62
Utgifter för gudstjänsthållningen	1 150: —	1 500: —
Summa kronor	15 397: 72	15 406: 57

Domkyrkans befattningshavare.

I gällande, år 1918 fastställda stat för domkyrkan äro upptagna avlöningar till förste stadskommistern, sysslomannen, organisten och kantorn, urställaren, kyrkvaktmästaren och ringaren, dock med föreskrift att löneanslaget till komministern skulle upphöra den 1 maj 1920 och att löneanslagen till de övriga befattningshavarna skulle utgå endast under den tid, som dåvarande innehavaren av befattningen i fråga kvarstode vid densamma. Numera utgår av domkyrkans medel, såsom ovan nämnts, avlöning allenast till sysslomannen samt ett lönebidrag till ringaren.

Annan instruktion för sysslomannen än bestämmelserna i kap. 26 kyrkolagen finnes icke utfärdad. Sysslomannen åligger att hava tillsyn och vård av domkyrkan samt ombesörja dess underhåll och förvalta dess medel. Han är tillika domkyrkorådets sekreterare och verkställare av dess beslut. Någon predikoskyldighet åligger honom icke. Tidigare var sysslomannen lekman. Den ordinarie sysslomannen, som på grund av hög ålder är ständigt tjänstledig, innehar ingen annan allmän befattning. Vikarien är ordinarie komminister i Kalmar pastorat.

Någon viss daglig arbetstid har sysslomannen icke kunnat uppgiva.

Sysslomannens löneförmåner utgöra enligt domkyrkans stat kontant avlöning med 750 kronor om året jämte dyrtidstillägg enligt Kungl. Maj:ts beslut den 19 juni 1919 ävensom kristillägg.

Domkyrkans tillgångar.

	Taxeringsvärde
Domkyrkobyggnaden	1 400 000: —

Donationsfonder.

Inga.

Andra fonderade medel	Den 1/7 1946 215 520: 07
-----------------------------	-----------------------------

Domkyrkans skulder.

Inga.

Domkyrkans inkomster.

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
<i>Statsanslag.</i>		
Ersättning för domkyrkotunnor och annan kronotonde	3 204: 98	3 947: 08
Avgäld för f. d. fortifikationsjordar enligt kungl. brev 21/8 1862	2 303: 95	2 843: 42
Summa kronor	5 508: 93	6 790: 50
<i>Anslag av domkyrkoförsamlingen till ringning</i>	540: —	540: —
<i>Räntor å fonderade medel</i>	6 082: 64	5 885: 79
<i>Diverse inkomster.</i>		
Avgifter för ringning	1 703: 88	2 086: 46
Kollektmedel	43: 10	75: 36
Uthyrning av domkyrkan m. m.	110: 12	—
Summa kronor	1 857: 10	2 161: 82

Domkyrkans utgifter.

<i>Avlöningar.</i>		
Domkyrkosysslomannen	1 111: 13	1 232: 96
Eldare och ringare	840: 80	937: —
Summa kronor	1 951: 93	2 169: 96
<i>Omkostnader för domkyrkobyggnaden.</i>		
Underhåll	2 499: 11	820: 18
Försäkring	343: 18	334: 09
Uppvärmning (bekostas av domkyrkoförsamlingen)	—	—
Belysning	623: 10	684: 09
Renhållning, vattenavgifter och vakthållning m. m.	865: 30	749: 94
Summa kronor	4 330: 69	2 588: 30
<i>Omkostnader för domkyrkans inventarier</i>	1 777: 51	3 828: 55
<i>Utgifter för gudstjänsthållningen</i>	81: 27	70: —

Sammandrag.**Tillgångar.**

Domkyrkobyggnaden	1 400 000: —
Fonderade medel	215 520: 07
Summa kronor	1 615 520: 07

Skulder.

Inga.

Inkomster.

	Medeltal för budgetåren 1936/37— 1945/46	Budgetåret 1945/46
Statsanslag	5 508: 93	6 790: 50
Anslag av domkyrkoförsamlingen	540: —	540: —
Räntor å fonderade medel	6 082: 64	5 885: 79
Diverse inkomster	1 857: 10	2 161: 82
Summa kronor	13 988: 67	15 378: 11

Utgifter.

Avlöningar	1 951: 93	2 169: 96
Omkostnader för domkyrkobyggnaden	4 330: 69	2 588: 30
Omkostnader för domkyrkans inventarier	1 777: 51	3 828: 55
Utgifter för gudstjänsthållningen	81: 27	70: —
Summa kronor	8 141: 40	8 656: 81

Mariestads domkyrka.

Domkyrkans tillkomst.

Under medeltiden tillhörde Värmland, Dal och Västergötland Skara biskopsdöme, men förbindelserna mellan förstnämnda båda landskap och Skara voro på grund av de stora avstånden och de dåliga kommunikationerna synnerligen besvärliga. Hertig Karl, sedermera konung Karl IX, som innehade bland annat Värmland såsom furstendöme, till vilket sedermera lades Vadsbo och Valle härad i Västergötland, beslöt att, då stad saknades inom sistnämnda del av furstendömet, låta anlägga en sådan vid Tunaholms kungsgård. I sådant syfte utfärdades stadsprivilegier den 4 januari 1582 och den 9 oktober 1583 för Mariestad. Dessförinnan hade hertigen, på grund av meningsskiljaktigheter med konung Johan III beträffande dennes kyrkopolitik och enär dåvarande biskopen i Skara icke utövade vederbörlig tillsyn över prästerskapet och kyrkorna i Värmland, låtit avskilja Värmland samt Vadsbo och Valle härad från Skara stift till eget stift under en superintendent. Den förste superintendenten, vars fullmakt är daterad den 12 mars 1581 och som utsågs att vara »kyrkornas och prästerskapets tillsyningsman och inspektor» för hela det nya stiftet, hade till en början sin bostad i Ullervads socken. Från år 1584, då Mariestad började bebyggas, intill år 1647 hade superintendenten sitt säte i sistnämnda stad. I kungl. brev den 27 juli 1647 förordnade drottning Kristina — sedan hon erfarit, att Mariestad vore till superintendentssäte »något otjänligh» på grund av dess avlägsenhet samt att Karlstad vore mera centralt beläget inom stiftet — att superintendentssätet skulle förläggas till Karlstad.

Vare sig Mariestads borgare i början av stadens tillblivelse uppfört ett gemensamt gudstjänsthus i staden eller ett sådant funnits på platsen redan före stadens anläggning till tjänst »för de fordne herrar, som hava bott på gamla säteriet Tunaholm», utgjordes detta allenast av ett litet träkapell, som knappast kunde motsvara de anspråk, vilka ställdes på en stiftsstads kyrka. Det ersattes därför rätt snart med en större kyrkobyggnad, till vars uppförande hertig Karl frikostigt bidrog. Sålunda anslog han år 1588 kronans tionde av stadens jord och år 1589 alla i staden inflytande sakören, som tillföll kronan. Därjämte förordnade han om fria dagsverken

av allmogen i Vadsbo och Valle härad samt anbefalld kalkbränning, slagning av tegel m. m. Borgerskapet i staden var befriat från dagsverkskyldighet, emedan det förbundet sig att lämna vad som erfordrades till kyrkans inredning. Enligt en allmänt utbredd åsikt skulle grundstenen till kyrkan hava lagts år 1593. Kyrkan, som blev färdig år 1619, invigdes först år 1625, ehuru den redan i början av 1600-talet synes hava tagits i bruk för gudstjänständamål.

Inrättande av domkapitel i Mariestad synes hava skett först någon gång under den siste superintendentens tid (1612—1646). Denne, som tillika var kyrkoherde i Mariestads församling, fick då vid sin sida ett domkapitel, bestående av kyrkoherdarna i angränsande församlingar. Viktigare ärenden uppskötos till prästmötena, vilka höllos varje år.

Domkyrkans förvaltningsorgan.

På grund av det personliga intresse hertig Karl hyste för sitt hertigdöme kom han att direkt eller indirekt deltaga i avgörandet av kyrkans angelägenheter. Det var sålunda han, som genom sina fogdar ombesörjde kyrkans byggande. Spår av någon särskild styrelse för kyrkan har icke kunnat upptäckas. Sannolikt är emellertid, att superintendenten såsom kyrkoherde i staden jämte borgerskapet handlade kyrkans förvaltning, sedan kyrkan blivit färdig. Enligt ett kungl. brev av den 9 januari 1696 är kyrkan i Mariestad ej att betrakta såsom domkyrka. Numera förvaltas kyrkan av kyrkorådet i Mariestads församling och den vid kyrkan anställde sysslomannen gemensamt.

Domkyrkans ställning i ekonomiskt hänseende.

Enligt kungl. brev den 19 februari 1608 efterläts domkyrkan i Mariestad domkyrkotunnorna av Vadsbo och Valle härad. Liknande föreskrift måste hava givits i fråga om domkyrkotunnorna i Värmland, ehuru något brev därom icke kunnat återfinnas. Enligt 1610 års räkenskaper för Värmland utgick nämligen domkyrkotunnan då till Mariestad, varvid återopades »KMz breff daterat 29 februarij 1608». Stadfästelse för Mariestads kyrka å domkyrkotunnorna i superintendentian erhöles den 26 mars 1642 och den 12 oktober 1646. Sedan Kungl. Maj:t den 27 juli 1647 förordnat, att superintendentssätet skulle förflyttas från Mariestad till Karlstad, föreskrevs enligt kungl. brev den 4 augusti 1647, att Karlstads domkyrka skulle bestå af domkyrkotunnorna från hela Värmland samt att Mariestads kyrka skulle behålla domkyrkotunnorna i Vadsbo och Valle härad. Vad Vadsbo härad beträffar bekräftades Mariestads kyrkas rätt ytterligare genom kungl. resolutionen och förklaringen den 30 november 1660 på Mariestads besvärspunkter. För de avstädda domkyrkotunnorna fick Mariestads kyrka till en början ersättning av kronan med 50 daler silvermynt samt senare under 1660-talet i form av kronotiondeanslag, 63 tunnor, från Bellefors och Amnehärads pastorat, vartill kommo alla i staden fallande sakören, sistnämnda anordning bekräftad genom kungl. resolution den 24 november 1686.

Efter den brand, som år 1693 härjade Mariestad och vid vilken även domkyrkan skadades, beviljade konung Karl XI till kyrkans restaurering insamling över hela riket genom stamböcker och ett anslag å 2 000 daler silvermynt. Sedermera, då tornspiran år 1696 rasade, erhöles församlingen till dess återuppförande statsunderstöd med 400 daler silvermynt.

År 1752 träffades kyrkans torn av blixten och förstördes tillika med klockorna, varjämte kyrkans tak avbrändes. Till bestridande av kostnaderna för kyrkans iständsättande beviljades en allmän kollekt samt av statsmedel ett lån å 6 000 daler silvermynt med domkyrkotunnorna såsom pant.

Ersättningen för domkyrkotunnorna uppgår till 159,96 hektoliter kronotionde-spannmål jämte forsellön. Den kyrkan anslagna kronotionde av stadens jordar fastställdes av kammarkollegium den 13 januari 1773 till 16 tunnor eller i nu gällande mått 26,38 hektoliter spannmål, hälften råg och hälften korn, jämte forsellön. Jämlikt kungl. brev den 27 juni 1821 skulle tionden fördelas på jordinnehavarna i staden. De kyrkan förlänade bötesandelarna hava indragits till kronan mot engångsersättning till kyrkan av 1 650 kronor (beslut vid 1920 års riksdag). Kyrkan sålunda anvisade tillgångar ingå till en särskild kassa («Mariestads domkyrkas stora kista»).

Av den ovan lämnade redogörelsen framgår, att församlingen eller borgerskapet i Mariestad vid kyrkans uppförande endast svarade för kyrkans inredning. Efter ingången av 1700-talet synes emellertid ansvaret för kyrkans underhåll hava övergått å församlingen. Visserligen har »domkyrkans stora kista» i första hand ansetts böra bära utgifterna för kyrkan, men i den mån denna ej räckt, har församlingen fått träda till.

Domkyrkans befattningshavare.

Ehuru Mariestads kyrka numera i huvudsak förvaltas såsom andra församlingskyrkor och underhålls såsom sådan, finnes vid kyrkan alltjämt anställd en syssloman. Denne kallades i äldre tider kyrkoföreståndare, och sysslan innehades till år 1726 i tur och ordning av borgare i staden. Då denna anordning emellertid icke var till gagn för kyrkan, förordnades en stadigvarande kyrkoinspektor, sedermera benämnd syssloman. Det åligger sysslomannen, som numera förordnas av biskopen i Skara, att handhava räkenskaperna för domkyrkans stora kista, hava tillsyn över kyrkans inventarier, upprätta inventarieförteckning samt jämte kyrkorådet i församlingen tillse, att kyrkan hålles i gott stånd. Sysslomannens arbete beräknas taga ungefär 3 timmar i veckan.

Till sysslomannen, som tillika är komminister i Mariestads pastorat, utgår enligt kungl. brev den 20 december 1791 av domkyrkans medel lön med 30,77 hektoliter spannmål, att lösas efter medelmarkegångspris, jämte forsellön, för år 1945 motsvarande tillhoppa 448 kronor 80 öre.

Enligt kungl. brev den 17 mars 1796 åtnjuter organisten i församlingen av kyrkan 15,83 hektoliter spannmål jämte forsellön samt visst kontant fyllnadsbelopp, tillsammans utgörande 462 kronor 50 öre årligen. Återstående lön till organisten betalas av församlingen.

Av kyrkans inkomster utgår vidare bidrag med 75 kronor för år till avlönande av församlingens kyrkvaktmästare och arvode med 200 kronor för år till tornurets vårdare.

Domkyrkans tillgångar.

Domkyrkobyggnaden, taxerad till	500 000: —
Kapitaliserad ersättning av staten för kyrkan frångångna bötesandelar	1 650: —
Summa kronor	501 650: —

Domkyrkans skulder.

Inga.

Domkyrkans inkomster.

	Medeltal för åren 1936—1945	År 1945
Ersättning för domkyrkotunnor	1 864: 26	2 299: 10
Kronotonde av staden	325: 24	442: 24
Räntemedel	79: 64	98: 02
Avgäld av staden för tomt till brandstation	40: —	40: —
Summa kronor	2 309: 14	2 879: 36

Domkyrkans utgifter.

Avlöningar:		
a) Sysslomannen	364: 13	448: 80
b) Organisten	462: 50	462: 50
c) Kyrkvaktmästaren	75: —	75: —
d) Tornurets vårdare	200: —	200: —
Omkostnader för domkyrkobyggnaden:		
a) Underhåll	272: 50	—
b) Belysning	306: —	330: —
c) Vård och underhåll av tomt	—	—
d) Övriga utgifter (försäkringar)	221: 17	345: 80
Omkostnader för inventarier i kyrkan	24: 87	231: 40
Utgifter för gudstjänsthållningen (vin och oblater) ...	50: 45	55: 70
Summa kronor	1 976: 62	2 149: 20

Bil. B.
(Jfr sid. 86.)

Förslag

till

stater för domkyrkor med egen förvaltning

(utom för Lunds domkyrka).

Uppsala domkyrka.

Utgifter.

1. Byggnad och underhåll av domkyrkobyggnaden.....		15 000:—
2. Försäkring av d:o		1 500:—
3. Underhåll av domkyrkotomten (bekostas av staden)		—
4. Anskaffning och underhåll av inventarier i domkyrkan samt vård av dess samlingar		9 000:—
5. Vakhållning vid och övriga kostnader för visning av domkyrkan och dess samlingar		8 000:—
6. Skötsel av tornuret		500:—
7. Underhåll och övriga utgifter för domkyrkans fastigheter		14 000:—
8. Räntor och amortering av lån		10 000:—
9. Domkyrkokostytelsen:		
a) Arvoden till 3 ledamöter	900:—	
b) Arvode till domkyrkoarkitekten	8 400:—	
c) » » sekreterare, redogörare och vårdare av domkyrkans inventarier	4 000:—	
d) Expenser	400:—	13 700:—
	Summa kronor	71 700:—

Inkomster.

1. Avkomst av domkyrkans fastigheter:		
a) Domtrapphusen med f. d. vice pastorshuset ...	17 500:—	
b) Gamla domkapitelshuset	5 400:—	
c) F. d. sysslomansgården	6 500:—	
d) F. d. sysslomansjorden	2 000:—	
e) Garage i ärkebiskopsgården	400:—	
f) Sysslomannens bostad	4 000:—	
g) Tillsyningsmannens bostad	1 000:—	
h) Domkyrkovaktmästarens bostad	1 500:—	
i) Domkapitlets lokaler	4 000:—	42 300:—
2. Avgifter för visning av domkyrkans samlingar m. m.		14 000:—
3. Ränta å grundfonden		2 500:—
	Säger kronor	58 800:—
4. Bidrag av:		
statsmedel	6 450:—	
domkyrkoförsamlingen	6 450:—	12 900:—
	Summa kronor	71 700:—

Övergångsstat.

(så länge nuvarande sysslomannen kvarstår vid sin befattning).

Utgifter.

1.	}	Lika	58 000:—
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.	Domkyrkostyrelsen:		
a)	}	Lika	9 700:—
b)			
d)			
c)	Avlöning till sysslomannen	11 000:—	20 700:—
		Summa kronor	78 700:—

Inkomster.

1.	Avkomst av domkyrkans fastigheter:		
a)	}	Lika	38 300:—
b)			
c)			
d)			
e)			
g)			
h)			
i)			
2.			
3.			
		Säger kronor	54 800:—
4.	Bidrag av:		
	statsmedel	11 950:—	
	domkyrkoförsamlingen	11 950:—	23 900:—
		Summa kronor	78 700:—

Linköpings domkyrka.

Utgifter.

1.	Byggnad och underhåll av domkyrkobyggnaden	10 000:—
2.	Försäkring av d:o	500:—
3.	Vård och underhåll av domkyrkotomten	1 500:—
4.	Anskaffning och underhåll av inventarier i domkyrkan	2 000:—
5.	Vakthållning vid domkyrkans visning	3 500:—
6.	Skötsel av tornuret	500:—

7. Underhåll och övriga utgifter för domkyrkans fastigheter:		
a) Absalon nr 1	700: —	
b) Stadsågan nr 1285	800: —	
c) Aposteln nr 3	900: —	
d) Astern nr 4	14 000: —	16 400: —
8. Räntor och amortering å lån (³¹ / ₁₂ 1947 kr. 33 000).....		4 000: —
9. Domkyrkokostyrelsen:		
a) Arvoden till 2 ledamöter	400: —	
b) Anslag till byggnadssakkunnig	2 000: —	
c) Arvode till sekreterare, redogörare och vårdare av domkyrkans inventarier	3 000: —	
d) Expenser	300: —	5 700: —
	Summa kronor	44 100: —

Inkomster.

1. Avkomst av domkyrkans fastigheter:		
a) Absalon nr 1	800: —	
b) Stadsågan nr 1285	2 500: —	
c) Aposteln nr 3	3 000: —	
d) Astern nr 4	25 000: —	
e) Tannefors kvarn (avgäld)	300: —	31 600: —
2. Avgifter för domkyrkans visning		—
3. Räntor å fonderade medel (³¹ / ₁₂ 1947 kr. 120 972)		3 000: —
	Säger kronor	34 600: —
4. Bidrag av:		
statsmedel	4 750: —	
domkyrkoförsamlingen	4 750: —	9 500: —
	Summa kronor	44 100: —

Övergångsstat.

(så länge nuvarande sysslomannen kvarstår vid sin befattning).

Utgifter.

1.)		
2.)		
3.)		
4.)	Lika	22 000: —
5.)		
6.)		
8.)		
7. Underhåll och övriga utgifter för domkyrkans fastigheter:		
a))	Lika	2 400: —
b))		
c))		
9. Domkyrkokostyrelsen:		
a))	Lika	2 700: —
b))		
d))		
c) Sysslomannen: indelningsersättning c:a		
	Summa kronor	28 500: —

Inkomster.

1. Avkomst av domkyrkans fastigheter:			
a) } Lika			3 600: —
b) }			
e) }			
2. Lika			—
3. Räkter å fonderade medel (³¹ / ₁₂ 1947 kr. 60 500)			1 600: —
		Säger kronor	5 200: —
4. Bidrag av:			
statsmedel	11 650: —		
domkyrkoförsamlingen	11 650: —		23 300: —
		Summa kronor	28 500: —

Skara domkyrka.*Utgifter.*

1. Byggnad och underhåll av domkyrkobyggnaden			10 000: —
2. Försäkring av d:o			500: —
3. Vård och underhåll av domkyrkotomten (bekostas av staden).			—
4. Anskaffning och underhåll av inventarier i domkyrkan			2 000: —
5. Vakhållning vid domkyrkans visning			1 000: —
6. Skötsel av tornuret			500: —
7. Underhåll och övriga utgifter för domkyrkans fastighet Domkyrkogården			3 800: —
8. Räkter och amortering å lån (³¹ / ₁₂ 1947 kr. 20 614)			5 000: —
9. Domkyrkokostytelsen:			
a) Arvoden till 2 ledamöter	400: —		
b) Anslag till byggnadsakkunnig	2 000: —		
c) Arvode till sekreterare, redogörare och vårdare av domkyrkans inventarier	3 000: —		
d) Expenser	300: —		5 700: —
		Summa kronor	28 500: —

Inkomster.

1. Avkomst av domkyrkans fastighet Domkyrkogården (inberäknat hyra för domkapitlets lokaler)			8 700: —
2. Avgifter för visning av domkyrkan			—
3. Räkter å fonderade medel (³¹ / ₁₂ 1947 kr. 104 261)			2 800: —
		Säger kronor	11 500: —
4. Bidrag av:			
statsmedel	13 400: —		
domkyrkoförsamlingen (180 000 skattekröner å 2 öre)	3 600: —		17 000: —
		Summa kronor	28 500: —

Övergångsstat.

(så länge nuvarande sysslomannen kvarstår vid sin befattning).

Utgifter.

1.	}	Lika	22 800: —
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.	Domkyrkostyrelsen:		
a)	}	Lika	2 700: —
b)			
d)			
c)	Arvode till sekreterare		1 500: —
	Lön till sysslomannen		2 000: —
	Dyrtids- och kristillägg till d: me.....		1 300: —
			7 500: —
	Summa kronor		30 300: —

Inkomster.

1.	}	Lika	11 500: —
2.			
3.			
4.	Bidrag av:		
	statsmedel		15 200: —
	domkyrkoförsamlingen		3 600: —
	Summa kronor		18 800: —
			30 300: —

Strängnäs domkyrka.*Utgifter.*

1.	Byggnad och underhåll av domkyrkobyggnaden		10 000: —
2.	Försäkring av d:o		600: —
3.	Vård och underhåll av domkyrkoplanteringen		3 000: —
4.	Anskaffning och underhåll av inventarier i domkyrkan samt vård och underhåll av domkyrkans bibliotek och samlingar		3 500: —
5.	Vakthållning vid domkyrkans visning		1 000: —
6.	Skötsel av tornuret		500: —
7.	Underhåll och övriga utgifter för domkyrkans fastigheter:		
	a)	Domkapitelshuset	1 000: —
	b)	Skolmästaren nr 3 m. fl.	1 000: —
	c)	Södra Norrby nr 1 }	3 600: —
	d)	Norra Norrby nr 1 }	
	e)	Domkyrkosågen	200: —
	f)	Bresshammar nr 1	2 500: —
			8 300: —
8.	Räntor och amortering å lån		—
9.	Domkyrkostyrelsen:		
	a)	Arvode till 2 ledamöter	400: —
	b)	Anslag till byggnadssakkunnig	2 000: —
	c)	Arvode till sekreterare, redogörare och vårdare av domkyrkans inventarier	3 000: —
	d)	Expenser	300: —
		Summa kronor	5 700: —
			32 600: —

Inkomster.

1. Avkomst av domkyrkans fastigheter:			
a)	Domkapitelshuset	4 000: —	
b)	Skolmästaren nr 3 m. fl.	2 000: —	
c)	Södra Norrby nr 1 }	5 000: —	
d)	Norra Norrby nr 1 }		
e)	Domkyrkosågen	300: —	
f)	Bresshammar nr 1	3 200: —	14 500: —
2. Avgifter för visning av domkyrkans samlingar m. m.			500: —
3. Räkter å fonderade medel (³⁰ / ₆ 1947 kr. 121 235)			2 500: —
			Säger kronor 17 500: —
4. Bidrag av:			
	statsmedel	11 500: —	
	domkyrkoförsamlingen (180 000 skattekröner å 2 öre)	3 600: —	15 100: —
			Summa kronor 32 600: —

Övergångsstat.

(så länge nuvarande sysslomannen kvarstår vid sin befattning).

Utgifter.

1.	} Lika	18 600: —	
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
7. Underhåll och övriga utgifter för domkyrkans fastigheter:			
a)	} Lika	5 800: —	
b)			
c)			
d)			
e)			
9. Domkyrkokoststyrelsen:			
a)	} Lika	2 700: —	
b)			
d)			
c)			Arvode till sekreterare .....
Avlöning till sysslomannen:			
	indelningsersättning c:a	1 300: —	
	arvode å domkyrkans stat	300: —	5 800: —
			Summa kronor 30 200: —

Inkomster.

1.	Avkomst av domkyrkans fastigheter:		
	a)		
	b)		
	c)	Lika	11 300: —
	d)		
	e)		
2.	}	Lika	3 000: —
3.			
		Säger kronor	14 300: —
4.	Bidrag av:		
	statsmedel	12 300: —	
	domkyrkoförsamlingen	3 600: —	15 900: —
		Summa kronor	30 200: —

Västerås domkyrka.*Utgifter.*

1.	Byggnad och underhåll av domkyrkobyggnaden		10 000: —
2.	Försäkring av d:o		800: —
3.	Vård och underhåll av domkyrkotomten (bekostas av staden).		—
4.	Anskaffning och underhåll av inventarier i domkyrkan		3 000: —
5.	Vakthållning vid domkyrkans visning		1 000: —
6.	Skötsel av tornuret		500: —
7.	Underhåll och övriga utgifter för domkyrkans fastigheter:		
	a) Domkapitelshuset	1 000: —	
	b) Prubban	—	
	c) Biblioteksgården	300: —	
	d) Jädra nr 1		
	e) Finnsta nr 2	4 000: —	
	f) Uppåker nr 1	1 000: —	6 300: —
8.	Räntor och amortering å lån (³⁰ / ₆ 1947 kr. 127 213)		10 000: —
9.	Domkyrkokostyrelsen:		
	a) Arvoden till 2 ledamöter	400: —	
	b) Anslag till byggnadssakkunnig	2 000: —	
	c) Arvode till sekreterare, redogörare och vårdare av domkyrkans inventarier	3 000: —	
	d) Expenser	300: —	5 700: —
		Summa kronor	37 300: —

Inkomster.

1.	Avkomst av domkyrkans fastigheter:		
	a) Domkapitelshuset	3 000: —	
	b) Prubban	—	
	c) Biblioteksgården	800: —	
	d) Jädra nr 1		
	e) Finnsta nr 2	13 000: —	
	f) Uppåker nr 1	1 500: —	18 300: —

2. Avgifter för domkyrkans visning	—	
3. Räntor å fonderade medel (³⁰ / ₆ 1947 kr. 93 558)	2 500:—	—
	Säger kronor	20 800:—
4. Bidrag av:		
statsmedel	8 250:—	
domkyrkoförsamlingen	8 250:—	16 500:—
	Summa kronor	37 300:—

Övergångsstat.

(så länge nuvarande sysslomannen kvarstår vid sin befattning).

Utgifter.

1.	}			
2.				
3.				
4.		Lika		31 600:—
5.		}		
6.				
7.				
8.				
9. Domkyrkostyrelsen:				
a)	}			
b)		Lika	2 700:—	
d)				
c) Lön till sysslomannen		2 600:—		
Dyrtids- och kristillägg till d:me		1 700:—		
Hyresbidrag		1 600:—	8 600:—	
		Summa kronor	40 200:—	

Inkomster.

1.	}			
2.		Lika		20 800:—
3.				
4. Bidrag av:				
statsmedel		9 700:—		
domkyrkoförsamlingen		9 700:—	19 400:—	
		Summa kronor	40 200:—	

Växjö domkyrka.

Utgifter.

1. Byggnad och underhåll av domkyrkobyggnaden	10 000:—
2. Försäkring av d:o	600:—
3. Vård och underhåll av domkyrkotomten (bekostas av staden).	—
4. Anskaffning och underhåll av inventarier i domkyrkan	2 000:—
5. Vakthållning vid domkyrkans visning	—
6. Skötsel av tornuret	500:—

7.	Underhåll och övriga utgifter för domkyrkans fastigheter:		
a)	Tomten nr 3 i kv. Linné	200:—	
b)	» » 1 » » Sigfrid	—	
c)	Gamla kyrkogården m. m.	—	
d)	Andel i Prästmarken	100:—	300:—
8.	Ränta och amortering å lån (³¹ / ₁₂ 1947 kr. 8 000)		2 000:—
9.	Domkyrkostyrelsen:		
a)	Arvoden till 2 ledamöter	400:—	
b)	Anslag till byggnadssakkunnig	2 000:—	
c)	Arvode till sekreterare, redogörare och vårdare av domkyrkans inventarier	3 000:—	
d)	Expenser	300:—	5 700:—
		Summa kronor	21 100:—

Inkomster.

1.	Avkomst av domkyrkans fastigheter:		
a)	Tomten nr 3 i kv. Linné	2 200:—	
b)	» » 1 » » Sigfrid	80:—	
c)	Gamla kyrkogården m. m.	120:—	
d)	Andel i Prästmarken	400:—	2 800:—
2.	Avgifter för visning av domkyrkan		—
3.	Räntor å fonderade medel (³¹ / ₁₂ 1947 kr. 92 569)		2 500:—
		Säger kronor	5 300:—
4.	Bidrag av:		
	statsmedel	7 900:—	
	domkyrkoförsamlingen	7 900:—	15 800:—
		Summa kronor	21 100:—

Övergångsstat.

(så länge nuvarande sysslomannen kvarstår vid sin befattning).

Utgifter.

1.	}		
2.			
3.			
4.			
5.		Lika	
6.	}		
7. a)			
b)			
8.			
9.	Domkyrkostyrelsen:		
a)	}		
b)		Lika	2 700:—
d)			
c)	Arvode till sekreterare	1 500:—	
	Avlöning till sysslomannen:		
	indelningersättning c:a	600:—	
	å domkyrkans stat c:a	500:—	5 300:—
		Summa kronor	20 600:—

Inkomster.

1. Avkomst av domkyrkans fastigheter:			
a)	} Lika		2 400: —
b)			
c)			
2.			
3. Räkntor å fonderade medel (³¹ / ₁₂ 1947 kr. 9 069)			200: —
		Säger kronor	2 600: —
4. Bidrag av:			
	statsmedel	9 000: —	
	domkyrkoförsamlingen	9 000: —	18 000: —
		Summa kronor	20 600: —

2. Om inrättande av ett rättsvetenskapligt forskningsråd. P. M. utarbetad av inom Kungl. ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga. Idun. 26 s. E.
3. Betänkande med förslag till ordnande av den ändliga vården vid sjukhusen. Idun. 234 s. E.
4. 1945 års universitetsberedning. 5. Examina och undervisning, universitetsstatistiken. Beckman. 387 s. E.
5. Utredning beträffande privata skolor för yrkesutbildning med förslag till bestämmelser om tillsyn. Hæggström. 103 s. E.
6. Betänkande med förslag till förordning om ändring i vissa delar av Kungl. Maj:ts förordning den 27 juni 1927 (nr 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags och solidariska bankbolags tillgångar m. m. Marcus. 87 s. F1.
57. Utredning angående de handelspolitiska arbetsformerna m. m. Katalog och Tidskriftstryck. 87 s. H.
58. Arbetstidsutredningens betänkande. Del 3. Flottningsarbetare. Marcus. 71 s. S.
59. Frivillig, förberedande yrkesundervisning för lantungdom. Katalog och Tidskriftstryck. 117 s. Jo.
60. Betänkande med förslag till grunder för taxering av skogsmark och växande skog. Idun. 252 s. F1.
61. Betänkande angående statens järnvägars organisation. Del 2. Lokalförvaltningen och biltrafiken m. m. Katalog och Tidskriftstryck. 96 s. K.
62. 1947 års taxeringssakkunniga. Betänkande med förslag om inrättande av en riksskattenämnd m. m. Beckman. 155 s. F1.
63. Betänkande med förslag angående domkyrkornas förvaltning och ekonomi. Marcus. 216 s. E.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet.

Jo. = jordbruksdepartementet.

Statens offentliga utredningar 1949

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Utredning med förslag om lösdrivarlagens upphävande m. m. [4]
Kriminalvård i frihet. Fångvårdsstyrelsens utredning ang. skyddsarbetets organisation m. m. [6]
Betänkande ang. förbättrad insyn i enskilda företags ekonomiska förhållanden. [8]
Betänkande med förslag till lag om registrerade för-
eningar m. m. [17]
Betänkande med förslag till lag om sjömansskatt m. m. [27]
Betänkande med förslag till nya medborgarskapslagar för Danmark, Norge och Sverige. [45]
Betänkande med förslag till grunder för taxering av skogsmark och växande skog. [60]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Kommunallagskommitténs betänkande 2 med förslag till ändrade bestämmelser om ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag. [24]

Statens och kommunernas finansväsen.

1944 års allmänna skattekommitté. 3. Betänkande ang. beskattning av realisationsvinster, m. m. samt ackumulerade inkomster. [9]
Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser rörande beskattningen av äkta makar. [47]
Betänkande med förslag till lönerogering m. m. för lärarpersonalen vid statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter. [50]
1947 års taxeringssakkunniga. Betänkande med förslag om inrättande av en riksskattenämnd m. m. [62]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande med förslag till indexreglering av folkpensionerna. [7]
Utredning rörande folkpensionärernas bostadsförhållanden och bostadskostnader. [12]
P. M. med synpunkter på det svenska långtidsprogrammet. I anslutning till OEEC:s interimrapport. [15]
1945 års skogshärbärgesutredningens betänkande. 2. Utredning med förslag till lagstiftning rörande tillfälliga bostäder vid skogs- och flottnings- m. fl. arbeten. [19]
Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 9. Tiden juli 1947—juni 1948. [30]
Social upplysning. [31]
Utredningar i anslutning till 1949 års nationalbudget. [36]
Klientelet på arbetshemmen. En socialpsykologisk utredning om försumliga försörjare och störande understödsstagare. [37]
Betänkande rörande hjälp åt egnahemsägare och bostadsrättshavare som drabbats av arbetslöshet. [49]
Sjöfolkets arbetslöshet i utländsk hamn. [51]
Arbetsutredningens betänkande. Del 3. Flottningsarbetare. [58]

Hälso- och sjukvård.

Betänkande om sinnessövråden. [11]

Allmänt näringsväsen.

Elkraftutredningens redogörelse nr 2:17. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras räkräftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Värmlands län. [10] 2:3—4. Uppsala län och Södermanlands län. [29] 2: 1—2. Stockholms stad och Stockholms län. [42]
Betänkande med förslag till livsmedelsstadga m. m. [43]
Betänkande med förslag till vissa åtgärder till rationalisering av gat- och kantstensindustrin. [44]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Norrlandskommitténs principbetänkande. Första delen. Norrlandska utvecklingslinjer. [1] Andra delen. Särskilda utredningar. [2] Tredje delen. Utlåtanden och förslag i vissa frågor. [3]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Lagberedningens utlåtande angående lagstiftning om gräns mot allmänt vattenområde. [23]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kvalitetsforskning och konsumentupplysning. [18]
Betänkande rörande avbetalnings- och förskottsköp m. m. [38]
Utredning angående de handelspolitiska arbetsformerna m. m. [57]

Kommunikationsväsen.

Principer och metoder för kostnadsberäkningar vid statens järnvägar. [5] Bilagor. Produktions- och kostnadsstrukturen vid statens järnvägar. [14]
Svensk hamnbyggnadspolitik. [21]. En generalplan för rikets farleder och hamnar. [33]
Betänkande med förslag angående ändrade grunder för fördelning och uttagande av kostnad för byggande och underhåll av skogsvägar. [34]
Betänkande ang. statens järnvägars organisation. Del 2. Lokalförvaltningen och biltrafiken m. m. [61]

Bank-, kredit- och penningväsen.

1945 års bankkommitté. Betänkande med förslag om inrättande av en statlig affärsbank. [13]
Betänkande med förslag till förordning om ändring i vissa delar av Kungl. Maj:ts förordning den 27 juni 1927 (nr 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags och solidariska bankbolags tillgångar m. m. [56]

Försäkringsväsen.

1945 års försäkringsutredning. 1. Principbetänkande rörande försäkringsväsendet. [25] 2. Betänkande med förslag till lag om trafikförsäkring m. m. [26]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.

Andlig odling i övrigt.

Dissenterlagskommittén. Betänkande med förslag till religionsfrihetslag m. m. [20]
Folk- och skolbibliotek. Betänkande och förslag av-
givet av folkbibliotekssakkunniga. [28]
Yrkesutbildning för varubud m. fl. [32]
Skolöverstyrelsens utlåtande över vissa av 1940 års skol-
utredningens betänkanden och 1946 års skolkommissions
principbetänkande jämte sammanfattning av avgivna
yttranden. [35]
Betänkande angående statens konstsamlingars organi-
sation och lokalbehov. [39]
Betänkande med förslag angående förenklat rekvisitions-
och granskningsförfarande beträffande vissa statsbi-
drag till folkskoleväsendet. [40]
Betänkande och förslag angående studiehjälperksam-
heten vid de allmänna läroverken m. fl. statliga och
statsunderstödda läroanstalter. [41]
1945 års universitetsberedning. 4. Studenternas sociala
ursprung, betyg i studentexamen, vidare utbildning,
yrkesval m. m. [48]
Om inrättande av ett rättsvetenskapligt forskningsråd.
[52]
Betänkande med förslag till ordnande av den andliga
vården vid sjukhusen. [53]
1945 års universitetsberedning. 5. Examina och under-
visning, universitetsstatistiken. [54]
Utredning beträffande privata skolor för yrkesutbild-
ning med förslag till bestämmelser om tillsyn. [55]
Frivillig, förberedande yrkesundervisning för lantung-
d m. m. [59]
Betänkande med förslag ang. domkyrkornas förvaltning
och ekonomi. [63]

Försvarsväsen.

Promemoria över preliminär utredning rörande befäls-
rekryteringen inom försvaret. [16]
Betänkande rörande gallring av handlingar hos vissa av
försvarets myndigheter. [22]
Betänkande med utredning i vissa värnpliktsfrågor. [46]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.